

Ο ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ ΚΑΤΑ ΣΟΛΩΝΑ *

Μετὰ τὴν ἔρευναν τῆς ἐπὶ ἑννέα περίπου αἰῶνας πορείας τοῦ Ἀρείου Πάγου, κατὰ τὸ δυνατόν σαφῆ, εὐρισκόμεθα νῦν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 6ης π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, ἢ ἀκριδέστερον εἰπεῖν, εἰς τὸ ἔτος 583, ὅτε ὁ Σίλων ἐγένετο ἄρχων ἐν Ἀθήναις. Ὁ σοφώτατος οὗτος νομοθέτης συντάξας ὅλους νέους νόμους διὰ τὰς Ἀθήνας, τῇ ἐντολῇ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, μετερρύθμισε καὶ τὰ κατὰ τὸν Ἀρειον Πάγον, ἀπονείμας αὐτῷ εὐρυτάτην δικαιοδοσίαν· ἰδίχ' δ' ἐνεωτέρησεν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν μελῶν τοῦ δικαστηρίου τούτου. Ἐνταῦθα ὁμῶς θεωρῶ ἀναγκαίαν μικρὰν παρέκβασιν ἀπὸ τοῦ κυρίου θέματος πρὸς σύντομον καὶ ὅσον ἔνεστι σαφῆ ἀνάπτυξιν τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτεύματος τῶν Ἀθηνῶν· ἡ παρέγκλισις δ' αὕτη συντελέσει σπουδαίως εἰς τὴν κατανόησιν τῶν ἐπομένων διὰ τὰς μὴ ἐγκύψαντας εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας ταύτης.

Κατὰ παράδοσιν παναρχαίαν, ὁ Κέκρωψ, ἔλθων ἐξ Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐγκατασταθεὶς, εἰσήγαγε ποιόν τινα πολιτισμὸν εἰς τὰς Ἀθήνας, θέμενος νόμους, ὡς ἔφθην εἰπὼν ἐν τῷ προτέρῳ κεφαλαίῳ, καὶ συστήσας τὸν γάμον. Ἐκ τῶν διαδόχων αὐτοῦ γνωστὰ ἡμῖν εἰσὶ τὰ ὀνόματα τῶν: Κραναοῦ, Ἀμφικτύονος, Ἐριχθονίου, Πανδίωνος, Ἐρεχθέως, Ἴωνος καὶ Αἰγέως. Τοῦ τελευταίου τούτου υἱὸς καὶ διάδοχος ὑπῆρξεν ὁ περιώνυμος Θησεύς. Οὗτος εἰσήγαγε πολλοὺς νόμους συνήνωσε τοὺς διεσπαρμένους κατοίκους τῆς Ἀττικῆς, συνέστησεν — εἰς μνήμην τῆς ἐνώσεως ταύτης — τὰ Παναθηναῖα, καὶ εἰσήγαγε τὴν διαδοχικὴν βασιλείαν, ἀλλὰ λίαν συγκεκριασμένην, ἥτις δύναται δικαίως νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ πρῶτον δοκίμιον συνταγματικῆς βασιλείας. «Ἐπειδὴ δὲ Θησεύς ἐβασίλευσε, γενόμενος μετὰ τοῦ ξυνοῦ καὶ δυνατοῦ, τὰ τε ἄλλα διεκόσμησε τὴν χώραν καὶ καταλύσας τῶν ἄλλων πόλεων τὰ τε βουλευτήρια καὶ τὰς ἀρχὰς εἰς τὴν νῦν πόλιν οὖσαν, ἐν βουλευτήριον ἀποδείξας καὶ πρυτανεῖον, ξυνώκισε πάντας καὶ νεμομένους τὰ αὐτῶν ἐκάστους, ἅπερ καὶ προτοῦ, ἠνάγκασε μιᾷ πόλει ταύτῃ χρῆσθαι, ἢ ἀπάντων ἤδη ξυντελούντων ἐς αὐτὴν μεγάλη γενομένη παρεδόθη ὑπὸ Θησεῶς τοῖς ἔπειτα· καὶ ξυνοικία ἐξ ἐκείνου Ἀθηναῖοι ἔτι καὶ νῦν τῇ Θεῷ ἑορτὴν δημοτελεῖ ποιοῦσι [τὰ Παναθηναῖα]». ¹

Ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Θησεῶς (1300 π. Χρ.) μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ

* Ἡ μικρὰ αὕτη περιγραφή ἀποτελεῖ τὸ Δ' κεφάλαιον ἔκτενους πραγματείας Ὁ Ἀρειος Πάγος ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις, ὅσον οὕτω ἐκδομένης.

¹ Θουκυδ. Β. 15.

Κόδρου (1068 π. Χρ.) σπουδαῖαι μεταβολαὶ ἐγένοντο ἐν Ἑλλάδι, πόλεμοι ἐμφύλιοι καὶ ἐξωτερικοὶ, ὡς ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐστρατεία καὶ ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος, καὶ μεταναστεύσεις τῶν φύλων καὶ ἐκθρονίσεις βασιλέων, ἅτινα πάντα παρεσκευάσαν δημοκρατικώτερον τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων. Τέλος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κόδρου οἱ τραχεῖς καὶ ἀκατάσχετοι Δωριεῖς, κύριοι γενόμενοι πρότερον τῆς Πελοποννήσου, ἐστράτευσαν ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν, ἣν, κατὰ τὰς παραδόσεις, ἤθελον τελείως κατακτήσει, ἀνευ τῆς ἀκρας φιλοπατρίας τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Κόδρου. Ὑπῆρχε τοῖς Ἀθηναίοις χρησμός, καθ' ὃν οἱ Δωριεῖς ἤθελον ἀποτύχει, ἐάν εἷς βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν ἐθυσιάζετο αὐτοπροαιρέτως ὑπὲρ τῆς πόλεως. Ὁ Κόδρος, γινώσκων τοῦτο, ἀπέφραξε νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα αὐτοῦ καὶ περιβληθεὶς ἱμάτια χωρικοῦ ξυλευτοῦ, ἀράμενος δὲ καὶ δέσμην ξύλων μετὰ πελέκεως ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐχθρῶν, ἠγειρεῖ φιλοεικίην πρὸς δύο στρατιώτας καὶ ἐφονεύθη ὑπ' αὐτῶν. Ἐξακριβωθέντος τοῦ γεγονότος, ὅτε κήρυκες Ἀθηναῖοι ἦλθον ζητοῦντες τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως, οἱ στρατηγοὶ τῶν Δωριέων ἤραγν τὴν πολιαρκίαν καὶ ἀπεχώρησαν τῆς Ἀττικῆς. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἐκτιμήσαντες τὸ φιλόπατρι τοῦ Κόδρου, θυσιάσαντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ διαδεχθῇ αὐτὸν ἄλλος ὑπὸ τὸ ὄνομα Βασιλεὺς, διότι, ὡς ἔλεγον, οὐδεὶς ἤθελεν εὐρεθῆ ἀντάξιός διδάχος ἐκείνου. Καὶ τοιοῦτο μὲν τὸ ἱστόρημα· πιθανώτερον ὅμως φαίνεται, ὅτι ἕνεκα τῆς ἐπικρατήσεως τῶν δημοκρατικῶν ἰδεῶν, ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, εὖρε κατάλληλον αὐτῶν εὐκαιρίαν νὰ καταργήσῃ τὴν βασιλείαν ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι τιμᾷ τὸν Κόδρον. Οἱ δ' εὐπατρίδαι, ὑπὲρ τῶν ἰδίων συμφερόντων μεριμνῶντες, ἐνίσχουν τὴν ἰδέαν αὐτῆν τοῦ λαοῦ καὶ συνέστησαν τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀρχοντος. Ὁ Ἀρχων οὗτος ἐλαμβάνετο ἐπὶ τινα χρόνον ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κόδρου καὶ διωρίζετο ἰσόβιος. Τοῦτο κατὰ πρῶτην ὄψιν φαίνεται αὐτὸν τῆ βασιλείας, ἢ ἐλάχιστον διαφέρειν αὐτῆς· ἀλλὰ κατὰ βῆθος ἐξισταζόμενον διαφέρει, διότι οἱ εὐγενεῖς ἐν τῇ συμβᾶσῃ μεταβολῇ ἀπέκτησαν οὐσιῶδες πλεονέκτημα, καταστήσαντες τὴν τοῦ Ἀρχοντος ἐξουσίαν ὑπεύθυνον, ὅπερ δηλοῖ ὅτι εἶχον δικαίωμα ἐφορίας ἐπὶ τοῦ ἀξιώματος τούτου, ἴσως δὲ καὶ καθαιρέσεως.

Ἡ κατάστασις αὕτη διτηρήθη ἐπὶ δώδεκα ἀρχοντίας. Τότε δὲ πάλιν οἱ εὐπατρίδαι, βλέποντες τὸν λαὸν παρεσκευασμένον νὰ δεχθῇ, ἢ τοῦλάχιστον νὰ μὴ ἀπωθήσῃ νέας ἐλευθερίας, περιώρισαν τὴν διάρκειαν τῆς ἐξουσίας τοῦ Ἀρχοντος εἰς δεκαετίαν, λαμβανομένου ἔτι ἐκ τοῦ εἰς τὸν Κόδρον τὸ γένος ἀνάγοντος οἴκου τῶν Μεδοντιδῶν. Τὰ πρωτεῖα ἐν τοῖς ἀνωτέροις ἀξιώμασι τῆς πολιτείας διημφισβήτει καὶ ὁ οἶκος τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν, ἀπογόνων τοῦ Ἀλκμαίωνος, ἐγγόνου τοῦ Νέστορος καὶ υἱοῦ τοῦ Νηλέως, ἐκδιωχθέντος τῆς Πύλου ὑπὸ τῶν Δωριέων καὶ ἐγκαταστάσαντος ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἐγένετο γενάρχη τοῦ ὁμωνύμου οἴκου. Πιθανὸν δ' εἶναι ὅτι καὶ ἐκ τοῦ γένους τούτου ἐλαμβάνετο ὁ δεκαετής Ἀρχων. Καὶ ἡ νέα αὕτη κατάστασις διάρκεσεν ἐπὶ

βραχὺν χρόνον, μέχρι τοῦ ἐβδόμου δεκαετοῦ· Ἀρχοντας Εὐρυξίου, τελευταίου ἐκ τοῦ γένους τῶν Μεδοντιδῶν ἐκλεχθέντος. Τότε (684 π. Χρ.) ἐγένετο ἔτι μείζων μεταβολή· τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀρχοντος ὤρισθη ἐτήσιον καὶ τὰ ἔργα τοῦ τέως ἐνός μόνου διηρέθησαν μεταξὺ ἐννέα τοιούτων συναρχόντων, αἰρουμένων διὰ χειροτονίας ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν καὶ ἐκ τοῦ σώματος αὐτῶν, οὐχὶ δὲ πλέον ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν δύο μνημονευθέντων γενῶν.

Ὁ νεωτερισμὸς οὗτος μετέβλεπε σπουδαίως τὸ ἀρχικὸν πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐτρεψεν αὐτὸ ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον.

Ἐκ τῶν Ἐννέα Ἀρχόντων ὁ μὲν πρῶτος ὀνομάζετο Ἀρχων Ἐπόνημος, ἐπεὶ δὲ ὁ ἐνιαυτὸς ἐκαλεῖτο ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, καὶ πρῶτος τοιοῦτος ἐγένετο τῷ 684 π. Χρ. ὁ Κρέων. Ὁ δεῦτερος ὀνομάζετο Βασιλεὺς ἔργον δ' αὐτοῦ ἦν ἡ τέλεσις τῶν θυσιῶν, ὅσας πρότερον οἱ βασιλεῖς ἐτέλουν. Ὁ τρίτος Πολέμαρχος ἢ Στρατηγός, ἔργον ἔχων τὴν διαχείρισιν τῶν στρατιωτικῶν ὑποθέσεων· οἱ δὲ λοιποὶ ἐξ Θεσμοδῆται ἢ Δικασταὶ προσδρεύοντες τῶν δικαστηρίων· κατὰ τῆς ἀποφάσεως τούτων δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἔφεσις.¹ Κρίνω περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψω εἰς τὴν λεπτομερεστέραν ἀνάλυσιν τῶν χρεῶν καὶ τῆς ἐνεργείας ἐκάστου τῶν Ἐννέα Ἀρχόντων. Τοῦτο ἔσται ἀντικείμενον ἰδιαίτερας πραγματείας.

Ὁ Σόλων ὑπῆρξεν Ἀρχων ἐν Ἀθήναις τῷ 583 π. Χρ. τότε δ' ἐγνώσθη τοῖς πᾶσιν ἡ χρηστότης καὶ ἡ σοφία τοῦ ἀνδρός, κατὰ τὸ σοφώτατον λόγιον «ἀρχὴ ἀνδρᾶ δεικνύουσιν». Ὁ Πλούταρχος περιγράφει λεπτῶς ἅμα καὶ σαφῶς τοὺς λόγους, δι' οὓς ὁ Σόλων ἤρесе καὶ τοῖς πλουσίοις ἢ εὐπατρίδαις, καὶ τοῖς πένησιν, ἐν ᾧ αἱ δύο αὐταὶ κλάσεις διέκειντο ἐχθρικώτατα ἀλλήλαις ἀπὸ μακρῶν ἡδὴ ἐτῶν, ἕνεκα κοινωνικῶν διαφορῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἕνεκα τῶν βαρέων χρεῶν, ἃ οἱ μὲν ὀφείλον τοῖς δὲ, καὶ δι' ἃ πολλὴ καταπίεσις καὶ ἀδικία ἐγένετο. Ἐνταῦθα δὴ τῶν Ἀθηναίων οἱ φρονιμώτατοι, συνορῶντες τὸν Σόλωνα μόνον μάλιστα τῶν ἀμαρτημάτων ἐκτὸς ὄντα καὶ μῆτε τοῖς πλουσίοις κοινωνοῦντα τῆς ἀδικίας μῆτε ταῖς τῶν πενήτων ἀνάγκαις ἐνεχόμενον, ἐδέοντο τοῖς κοινοῖς προσελθεῖν καὶ καταπαῦσαι τὰς διαφοράς. . . Ἠρέθη δὲ Ἀρχων μετὰ Φιλόμβροτον ἑμοῦ καὶ διαλλακτῆς καὶ νομοθέτης, δεξαμένων προθύμως αὐτὸν ὡς μὲν εὐπορον τῶν πλουσίων, ὡς δὲ χρηστὸν τῶν πενήτων. Λέγεται δὲ καὶ φωνή τις αὐτοῦ περιφερομένη πρότερον εἰπόντος ὡς τὸ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ, καὶ τοῖς κτηματικοῖς ἀρέσκειν καὶ τοῖς ἀκτήμοσι, τῶν μὲν ἀξία καὶ ἀρετῆ, τῶν δὲ μέτρῳ καὶ ἀριθμῷ τὸ ἴσον ἔξιν προσδοκούντων· ὅθεν ἐπ' ἐλπίδος μεγάλης ἐκατέρων γενομένων, οἱ προἰστάμενοι προσέκειντο τῷ Σόλωνι τυραννίδα προσενοῦντες καὶ ἀναπειθόντες εὐτολμότερον ἄψασθαι τῆς πόλεως ἐγκρατῆ γενόμενον». ²

Οὕτω λοιπὸν ὁ Σόλων, τσαύτην περιβληθεὶς ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ

¹ Λεξ. Ἀρχ. Smith ἐν λ. Ἀρχων.

² Πλουτ. Σόλ. XIV.

Ἀθηναίων τιμὴν καὶ ἐμπιστοσύνην πρὸς νομοθεσίαν, ἐπελήφθη τοῦ ἔργου δραστηρίως καὶ σοφῶς. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων νόμων αὐτοῦ οὐκ ἔστι μοι ἐν ταῦθα λόγος· ἀρκοῦμαι μόνον εἰς τὸ νὰ μνημονεύσω τῶν κυριωτέρων ἐξ αὐτῶν. Καὶ δὴ κατήργησε τοὺς νόμους τοῦ Δράκοντος ἀδιὰ τὴν χαλεπότητα καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἐπιτιμίων». Εἶναι δὲ πασίγνωστος ἡ αὐστηρότης τῶν νόμων ἐκείνων, περὶ ὧν ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι ὅτι ἦσαν γεγραμμένοι δι' αἵματος, διότι καὶ τὰ ἐλάχιστα τῶν παραπτωμάτων ἐτιμῶρει διὰ θανάτου. Ἐπίσης κατήργησε τὰ ὑπερτώτα χρέη, διένειμε τοῖς πολίταις τὰς τε τιμὰς καὶ τὰ βάρη δικαίως, συνέστησε τὸ συμβούλιον ἢ τὴν Βουλὴν τῶν τετρακοσίων, μετὰ ταῦτα ἐκ πεντακοσίων συγκεκμημένη, καὶ κατήρτισε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ, ἧς μετεῖχε πᾶς πολίτης Ἀθηναῖος λόγῳ τε καὶ ψήφῳ κλπ.

Καὶ περὶ μὲν τούτων ταῦτα. Ἐπανέρχεται δ' αὖθις εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον. Ἐν Ἀθήναις, ὡς πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ διήρουν ἐν καὶ μόνον ἔτος, οὕτω καὶ οἱ Ἑννέα Ἄρχοντες μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ κατέλιπον τὴν ἀρχήν. Ὁ Σόλων λοιπὸν διέταξεν ἵνα οὗτοι γίνωνται μέλη τοῦ Ἄρειου Πάγου.

Κατὰ τινὰς μόνον οἱ ἐξ Θεσμοθέται ἀπήλαυον τοῦ πλεονεκτήματος τούτου, ὡς ἐνδείκνυται ἐκ τῆς Ἰσοθέσεως τοῦ κατ' Ἀνδροτίωνος τοῦ Δημοσθένους· ἀλλ' ἐκτός τοῦ ὅτι πᾶσα τοιαύτη διάκρισις ἤθελεν εἶναι δυσεξήγητος, διότι διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ Θεσμοθέτου δὲν ἀπῆρτετο διαφορετικόν τι προσὸν ἢ διὰ τὸ ἀξίωμα ἐνὸς τῶν τριῶν πρώτων Ἀρχόντων, τὸ ἐναντίον καθίσταται πολὺ πιθανώτερον ἐκ τούτου ὅτι καὶ ὁ Σόλων αὐτὸς, μετὰ τὴν κατάθεσιν τῆς ἐξουσίας τοῦ Ἄρχοντος Ἐπωνύμου, εἰσηλθεν εἰς τὴν χορείαν τῶν Ἄρειοπαγίτων. Ὁ δὲ Πλούταρχος ῥητῶς ἀναφέρει τοῦτο: «Συστησάμενος δὲ [ὁ Σόλων] τὴν ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ βουλὴν ἐκ τῶν κατ' ἐνιαυτὸν ἀρχόντων, ἧς διὰ τὸ ἄρξαι καὶ αὐτὸς μετεῖχε . . . κλπ».¹

Δὲν δυνάμεθα δὲ, κατὰ Heffter² νὰ παραδεχθῶμεν εὐκόλως ἐξαιρέσιν διὰ τὸν ἄνδρα τούτον. Πιθανὸν διὰ τῆς εἰσόδου τῶν Ἀρχόντων εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον ἠθέλησεν ὁ Σόλων νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκ νέου ἐκλογὴν τοῦ αὐτοῦ ὡς Ἄρχοντος, ἀφοῦ ἐν Ἀθήναις ἡ ἐπανειλημμένη κατοχὴ θέσεως, ἐχούσης πῶς ἀξίαν, ἐνέπνεε δυσπιστίαν, καὶ ἀφοῦ δὲν ἠδύνατό τις νὰ ἦ συγχρόνως Ἄρειοπαγίτης καὶ Ἄρχων, παρὰ τὸν ῥητὸν τοῦτον νόμον. «Δις μὴ ἄρχειν τὴν αὐτὴν ἀρχὴν τὸν αὐτὸν ἐν τῷ αὐτῷ ἐνιαυτῷ». Ἄλλ' ὁ Πλούταρχος καὶ αὖθις βεβαίως ἡμᾶς σαφέστερον ὅτι ὅλοι οἱ Ἄρχοντες ἐγένοντο Ἄρειοπαγίται. Κατ' αὐτὸν λοιπὸν ὁ Περικλῆς «τῆς ἐξ Ἄρειου Πάγου βουλῆς οὐ μετεῖχε διὰ τὸ μῆτε ἄρχων, μῆτε θεσμοθέτης, μῆτε βασιλεὺς, μῆτε πολέμαρχος λαχεῖν».³ Ἴνα ὁμοῦ γένωνται Ἄρειοπαγίται οἱ ἀφυπηρετήσαντες Ἄρχοντες ἔδει πρότερον νὰ δώσωσιν εὐθύνας τῆς διαχειρίσεως τῆς ἐξουσίας αὐτῶν ἐνώπιον τῆς

¹ Πλουτ. Σόλ. XIX.

² Heffter Athenaische Gerichtsverfassung σ. 36).

³ Πλουτ. Περικλ. IX.

ἐπὶ τούτῳ τεταγμένης ἀρχῆς, καὶ ν' ἀποδειχθῇ ὅτι διεχειρίσθησαν αὐτὴν εὐσυνειδήτως καὶ ἀνεπιλήπτως, τήρησαντες καὶ ἐκτελέσαντες τοὺς νόμους τῆς πολιτείας, ἄλλως ἀπεκλείοντο τῆς τιμῆς ταύτης. « . . . οἱ δὲ θεσμοθέται τοὺς ἐνδειχθέντας εἰσχόντων εἰς τὸ δικαστήριον κατὰ τὸν νόμον, ἢ μὴ ἀρίστων εἰς Ἄρειον Πάγον, ὡς καταλύοντες τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν νόμων».¹ «Οἱ δὲ Ἑννέα Ἄρχοντες οἱ κατ' ἐνιαυτὸν μετὰ τὸ δοῦναι τὰς εὐθύνας αἰ τοῖς Ἄρειοπαγίταις προσετίθεντο».²

Οὕτω δὲ, ἂν ἀγνοῶμεν τίνες ἐγένοντο μέλη τοῦ Ἄρειου Πάγου ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ, κατ' ἅπαν τὸ δικαστήριον τῶν συνεχῶν μεταβολῶν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πολιτεύματος μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνος, ἀλλὰ μόνον κατ' εἰκασίαν θεωρῶμεν τοὺς Ἄρειοπαγίτας λαμβανομένους ἐκ τῶν ἀπογόνων τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τὸ πρῶτον καὶ ὕστερον ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Μεδοντιδῶν, ὃ ἔστιν ἐκ τῶν ἀρίστων, ἀπὸ τοῦδε ὅμως (583 π. Χρ.) καὶ ἐφεξῆς ἔχομεν καθαρὰν καὶ σαφῆ τὴν πηγὴν, ἐξ ἧς ὁ Ἄρειος Πάγος ἦν τλεῖ τὰ μέλη αὐτοῦ. Πιθανὸν εἶναι ὅτι καὶ πρὸ τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος οἱ προϋπάρχοντες Ἄρχοντες ἐγένοντο Ἄρειοπαγίται, ἀλλὰ τούτο ἐγένετο οὐχὶ κατὰ κανόνα, ὡς ἐσχάτως ἐθεσπίσθη. Βεβαίως δὲ οὗτοι οἱ γενόμενοι μὲν Ἄρχοντες διότι ἦσαν ἐκ τῶν ἀρίστων καὶ ἐγκριτωτέρων μελῶν τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας, δοκιμασθέντες δὲ διὰ τῆς δεκαετοῦς μὲν πρῶτον, ὕστερον δὲ ἐνιαυσίας ἀρχῆς αὐτῶν, ἐθεωροῦντο καὶ ἦσαν οἱ πάντων καταλληλότεροι διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἄρειοπαγίτου. Ἄλλ' ἢ τοιαύτη ἐκ τῶν ἀρίστων ἐκλογὴ τῶν μελῶν τοῦ Ἄρειου Πάγου ἐγένετο μέχρι τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος ἀποκλειστικῶς· διὰ ταύτης ὁμοῦ καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐτροποποιήθη ὁ Ἄρειος Πάγος.

Ὁ Σόλων διήρσε τοὺς Ἀθηναίους πολίτας εἰς τέσσαρας κλάσεις, ὧν ἡ μὲν πρώτη περιεῖχε πάντας ἐκείνους ὧν αἱ γαῖαι παρήγον κατ' ἔτος εἰσόδημα πεντακοσίων καὶ ἐπέκεινα μεδίωνων στερεῶν ἢ ὑγρῶν προϊόντων καὶ ἐντεῦθεν ὠνομάσθησαν πεντακοσιομεδίμνοι. Εἰς τὴν δευτέραν τάξιν κατετάσσοντο ἐκείνοι, ὧν τὸ εἰσόδημα ὑπερέβαινε τοὺς τριακοσίους μεδίμνους, καὶ οἵτινες ἠδύνατο τρέφειν πολεμικὸν ἵππον, διὸ ὠνομάζοντο ἵππεις. Ἡ τρίτη τάξις περιελάμβανε τοὺς παράγοντας ἑκατὸν καὶ πενήκοντα μεδίμνους, καὶ ὠνομαζομένους ζευγίτας, ἅτε τρέφοντες ζευγὸς ἀροτήρων βοῶν. Ἡ δὲ τετάρτη κλάσις περιελάμβανε τοὺς θήτας ὧν τὸ εἰσόδημα ἦν ἑλαττον τῶν ἑκατὸν καὶ πενήκοντα μεδίμνων. «Δεύτερον δὲ Σόλων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀπάσας ὡσπερ ἦσαν τοῖς εὐπόροις ἀπολιπεῖν βουλόμενος, τὴν δὲ ἄλλην μὲν πολιτείαν, ἧς ὁ δῆμος οὐ μετεῖχεν, ἔλαβε τὰ τιμήματα τῶν πολιτῶν καὶ τοὺς μὲν ἐν ξηροῖς ὁμοῦ καὶ ὑγροῖς μέτρα πεντακοσία ποιοῦντας πρώτους ἔταξε καὶ πεντακοσιομεδίμνους προσηγόρευσε· δευτέρους δὲ τοὺς ἵππον τρέφειν δυνάμενους, ἢ μέτρα ποιεῖν τριακόσια, καὶ τούτους ἵππάδα τελούντας ἐκάλουεν ζευγίται δὲ

¹ Ἐπιχειροτομία νόμων παρὰ Δημοσθ. κ. Τιμοκρ. 707.

² Ηολυδ. Η.

οἱ τοῦ τρίτου τιμήματος ὠνομάσθησαν, οἷς μέτρον ἦν συναμφοτέρων διακοσίων. Οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἐκαλοῦντο θῆτες, οἷς οὐδεμίαν ἀρχὴν ἔδωκεν ἀρχὴν, ἀλλὰ τῷ συνεκκλησιάζειν καὶ δικάζειν μόνον μετεῖχον τῆς πολιτείας». ¹

Εἰς τοὺς πολίτας τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν πρώτην τῶν τάξεων τούτων ἐδίδαντο τὸ ἀξίωμα τῶν Ἑννέα Ἀρχόντων, αἱ ἄλλαι μεγάλαι ἀρχαὶ τῆς πολιτείας καὶ αἱ στρατηγίαι. Ἡ δευτέρα καὶ τρίτη τάξις ἀπετέλουν τὴν κυρίαν δύναμιν τοῦ στρατεύματος καὶ ἐξελέγοντο μέλη τῆς κάτω βουλῆς, ἧτοι τῆς βουλῆς τῶν Φ'. Ἡ τετάρτη τάξις δὲν ὑπεχρεοῦτο νὰ ὑπηρετῇ εἰς τὸν στρατὸν, ἀλλ' οὔτε ἠδύνατο νὰ διορίζηται εἰς ὑπευργήματα· οἱ ἀνήκοντες εἰς αὐτὴν μόνον προνόμια εἶχον νὰ δικάζωσιν ὡς ἑνορκοὶ καὶ νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς συνελεύσεις. ² Ἐκ τῆς ἀναλύσεως ταύτης μανθάνομεν ὅτι Ἀρχόντες τῆς πόλεως ἐγίνοντο οἱ πλουσιώτεροι, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν τάξιν τῶν πεντακοσιομεδίωνων, ἀδιάφορον δὲ εἶναι κατήγοντο ἐκ γένους ἀριστοκρατικοῦ ἢ κατωτέρου, ἤρκει μόνον νὰ ἦσαν τίμιοι πολῖται καὶ νὰ εἶχαν τὰ ὑπὸ τῶν νόμων ὀριζόμενα προσόντα. Ἐλαμβάνοντο δὲ οὗτοι ἐκ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν πρώτην τάξιν οὐχὶ διὰ ψήφου, ἀλλὰ διὰ κλήρου. Ἐπειδὴ δὲ μέλη τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐγίνοντο οἱ ἀφυπηρητήσαντες Ἀρχόντες, ἔπεται ὅτι καὶ τὸ δικαστήριον τοῦτο ἀπέβαλε πλέον τὸν ἀριστοκρατικὸν χαρακτήρα αὐτοῦ· ὁ εὐνοούμενος ὑπὸ τοῦ κλήρου καταλάμβανε τὴν θέσιν τοῦ Ἀρχόντος καὶ εἶτα τὴν τοῦ Ἀρεοπαγίτου. Ἀλλὰ πάλιν πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι μόνον σχεδὸν οἱ εὐπατρεῖδες, οἱ κατὰ γέννησιν ἀριστοκράται, ὡς πλουσιώτεροι, ἐδρίσκοντο ἐν τῇ πρώτῃ τάξει τῶν πολιτῶν. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἵνα τεθῇ τὸ ὄνομα τινος ἐν τῇ κληρωτῆδι ἔπρεπε νὰ ἦναι δεδοκιμασμένης πολιτείας καὶ νὰ ἔχη πολλὰ προσόντα, νὰ ἦναι τέλος ὄντως ἀριστος. Ἰδοὺ π. χ. τί ἀπῆται ὁ νόμος παρὰ τῶν ἐκλεχθησομένων Ἀρχόντων, τῶν μετὰ ἐν ἔτος Ἀρεοπαγιτῶν:

«Εἰ Ἀθηναῖοι εἰσιν ἑκατέρωθεν καὶ τῶν δῆμων πολὴν καὶ εἰ Ἀπόλλων ἔστιν αὐτοῖς πατρῷος ἢ Ζεὺς Ἐρκεῖος.

Ἦ ἄνθρωπε, τίς ἦν σοι πατήρ; — Ἐμοὶ ὁ δεῖνα. — Οἰκεῖοι τίνες εἶναι μαρτυροῦσιν αὐτῷ; — Πάνυ γε· πρῶτον μὲν γε οἱ δεῖνα, ἀνεψιοὶ· εἶτα οἱ δεῖνα... κλπ.

Ἦ ἄνθρωπε, τίς ἦν σοι μήτηρ; — Ἐμοὶ ἡ δεῖνα. — Οἰκεῖοι τίνες; κλπ.

Εἰ τοὺς γονεῖς εὖ ποιούσιν.

Εἰ ἐστρατεύοντο ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

Εἰ τὸ τίμημα ἔστιν αὐτοῖς.

Εἰ ἀφελεῖς».

¹ Πλουτ. Σόλ. XVIII.

² Θ. Κεῖτλη Ἑλλ. Ἱστορ. μεταφρ. Ἀντωνιάδ. 86.

Ἄλλ' εἰ καὶ κατήργησεν ὁ Σόλων κατὰ τύπους τὸ ἀριστοκρατικὸν τοῦ Ἀρείου Πάγου διὰ τοῦ ἤδη ἐκτεθέντος τρόπου τῆς ἐκλογῆς τῶν μελῶν αὐτοῦ, ἐν τούτοις αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑψηλὸν καὶ πολυστέβαστον παρὰ τοῖς Ἀθηναῖοις δικαστήριον ἐξηκολούθει ὃν ἀριστοκρατικὸν κατὰ πνεῦμα, διότι, ἔνεκα τῆς παναρχαίας καὶ θείας ἰδρύσεως αὐτοῦ, περιβαλλομένης, ὡς πᾶν ἀρχαῖον, χαρακτηριστικὸν καὶ ἱερὸν, καὶ ἔνεκα τῶν παραδόσεων, ἃς ἐκληρονομεῖ διὰ τῶν γενεῶν, οὐδέποτε ἐσπερήθη τῆς σοβαρότητος αὐτοῦ οὐδ' ἐξέκλινεν. Τούτωντιον μάλιστα διετήρει ἰσχυρὰν καὶ ἀξιοπαρατήρητον ἀφομοιωτικὴν δύναμιν. Ὁ Ἰσοκράτης λέγει ὅτι καὶ ἐν τῇ τις φύσει κακῆς, ὅταν ἐγένετο Ἀρεοπαγίτης καὶ καταλάμβανε τὴν οἰκείαν θέσιν, κατέλειπε τὰς κακίας αὐτοῦ καὶ συνεμορφοῦτο πρὸς τὴν ἐκεῖ ἐπικρατοῦσαν χρησιμότητα καὶ ἀρετὴν. «Τοὺς ἐν τοῖς ἄλλοις πράγμασιν οὐκ ἀνεκτοῦς ὄντας ἐπειδὴν εἰς Ἀρείον Πάγον ἀναβῶσιν, ὀνοῦντας τῇ φύσει χρῆσται καὶ μᾶλλον τοῖς ἐκεῖ νομίμοις, ἢ ταῖς ἐκῦτων κοινωνίαις ἐμμένοντας». ¹ Διὰ δὲ τὴν ἀδιασάλευτον ἐμμονὴν αὐτοῦ εἰς τὰς ἀρχαίας παραδόσεις ὁ Ἀρείος Πάγος ἐγένετο — μετὰ πέρλευσιν 225 ἐνιαυτῶν ἀπὸ Σόλωνος — τὸ κέντρον τῆς προσβολῆς τῶν ἄγαν δημοκρατικῶν, οἵτινες μετὰ δυσφορίας ἐβλεπον αὐτὸν ἀκαμπτὸν καὶ ἀκλόνητον ἀπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἔξεων αὐτοῦ.

Πᾶσα ἀρχὴ ἐν Ἀθήναις διήρκει ἐν ἔτος. Ἐκ τῶν νῦν ὑπαρχόντων νόμων καὶ πάλαι κυρίων, οὐς οὐδ' αὐτὸς οὗτος ἀντεῖποι ἂν μὴ οὐχὶ καλῶς ἔχειν, ἐνιαυτὸν διακλιπὼν ἕλαστος λειτουργεῖ». ² Τοῦτο δὲ ἵνα κρίνηται ἡ πολιτεία καὶ διαχειρίσῃ παντὸς ὑπηρετήσαντος, ὅταν διατελῇ ὃν ἐκτὸς ἀρχῆς. Κατὰ μοναδικὴν ὁμῶς ἐξαιρέσιν ἡ ἀρχὴ τῶν Ἀρεοπαγιτῶν ἦν ἰσοδύναμος καὶ ἀδιάδοχος. «Τρίτη αὕτη διαφορά [μεταξὺ ἄνω καὶ κάτω βουλῆς] ὅτι ἡ μὲν τῶν πεντακοσίων κατ' ἐνιαυτὸν διεδέχετο· ἡ δὲ τῶν Ἀρεοπαγιτῶν ἦν ἀδιάδοχος· εἰ μὴ γὰρ τις ἤμικρε μεγάλως, οὐκ ἐξεβίλλετο». ³

Τὸ ζήτημα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔμεινε πάντοτε ἀσαφές. Εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦν ἀόριστος, οὐδ' ἠδύνατο νὰ ᾖ ὀρισμένος, ἀφ' ὅτου μόνον ἐκ τῶν Ἑννέα Ἀρχόντων κατηρτίζετο τὸ προσωπικὸν τοῦ Ἀρείου Πάγου· διότι ἂν ἐν διαστήματι ἐνὸς ἔτους ἐξέλειπον πολλοὶ Ἀρεοπαγιτῆται, ἔνεκα μὲν καὶ ἄλλων λόγων, φέρ' εἰπεῖν, ἀποδημίας, ἀποστολῆς εἰς πρεσβείαν κλπ. ἰδίᾳ δὲ ἔνεκα θανάτου, ὅστις συχνότερον ἐπεσκέπτετο τοὺς ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ συγκαθημένους ἔνεκα τῆς προκεχωρηκυίας ἡλικίας αὐτῶν, ἢ ἀναπλήρωσις τῶν ἐκλιπόντων ἦν ἀδύνατος, διότι ἔδει νὰ παρέλθῃ ὅλον τὸ ἔτος καὶ νὰ ἐκλεχθῶσι νέοι Ἀρχόντες, ἵνα δυνηθῶσιν οἱ παλαιοὶ νὰ καταλάβωσι τὰς ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ κενὰς ἑδρας. Ἀλλὰ προσέτι ἦν ἀβέβητον ἂν πάντες οἱ τῶς Ἀρχόντες ἐγίνοντο Ἀρεοπαγιτῆται, διότι ἔπρεπε

¹ Ἰσοκρ. Ἀρεοπαγ. 147.

² Δημοσθ. πρὸς Λεπτ.

³ Λιβάν. ὑπόθ. τοῦ κ. Ἀνδρότ.

νά κριθῶσιν, «εἰ καλῶς ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἤρξαν' εἰ δὲ δικαίως ὤρθησαν ἄρξαντες προσετίθεντο τῇ βουλῇ τῶν Ἀρειοπαγιδῶν (καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ὑπέπιπτον ἀριθμῷ), εἰ δὲ μὴ, ἐξεβάζλλοντο».¹ Ὅπως δὲ ἴσως ὁ ἀριθμὸς οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ ᾖ μέγας. Μόνον ἡ στατιστικὴ τῆς ἐν Ἀθήναις καθ' ἡλικίαν θνησιμότητος ἠδύνατο νὰ παρέσχη ἡμῖν ἰδέαν τινὰ τοῦ πιθανοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἀρειοπαγιδῶν. Τινὲς ἔωρισαν αὐτὸν εἰς πεντήκοντα καὶ δύο. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ζήτημα τοῦτο ἐκρίθη δευτερευούσης σπουδαιότητος, παρατρέχω αὐτό.

Ἐν εἰσέτι ζήτημα ὑπολείπεται μοι πρὸς ἐξέτασιν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σόλωνος καὶ ἐν ταῖς μετέπειτα, ὅτε οἱ ἄρχοντες ἐγένοντο Ἀρειοπαγῖται, πῶς συνέβαινε τοῦτο καὶ πότε; Ἀνέβαινον σιωπηρῶς τὰς εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀγούσας βαθμίδας καὶ ἐκαθεζόντο, ὡς εἰπεῖν, ἀπαρατήρητοι εἰς τὴν ἑδρὰν τοῦ ὑπερτάτου δικαστοῦ;

Τοῦτο βεβαίως δὲν εἶναι δυνατόν, διότι οἱ Ἀθηναῖοι οἱ τόσῳ ζηλότυποι τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν καὶ τόσῳ προσεκτικοὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν, οἷσάν ποτε καὶ τῆς μικροτέρας ἀρχῆς, προκειμένου περὶ Ἀρειοπαγιδῶν, τῆς σεβαστοτέρας ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀρχῆς, δὲν ἄφινον βεβαίως νὰ γίνηται ἡ ἐγκατάστασις αὐτῶν ἀφ' ἑαυτῆς. Εἶναι πιθανόν, ὅτι καθ' ἡμέραν ἐγένετο ἡ ἐκλογὴ τῶν νέων Ἑννέα Ἀρχόντων διὰ τὸ ἐπιπλέον ἔτος ἐκρίνετο καὶ ἡ πολιτεία τῶν τέως τοιούτων καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἡν αὕτη ἐκρίνετο καλῆ καὶ σύμφωνος τοῖς νόμοις, ἀνεγνωρίζοντο ἄξιοι τοῦ ἀρειοπαγιδικοῦ ἀξιώματος. Θυσίαι δὲ βεβαίως ἐτελοῦντο τῇ Ἀθηνᾶ καὶ τῷ Ἄρει, ὧν τ' ἀγάλματα ἦσαν ἐκεῖ ἐστημένα, ὥσως δὲ καὶ ταῖς Εὐμενίσι, ὧν τὸ ἱερόν ἦν ὑπὸ τὸν λόφον, καὶ ὄρκος ἐδίδετο καὶ ἐπισημοτέραν ἐποίει τὴν ἐγκατάστασιν τῶν νέων δικαστῶν. Ὁ ὄρκος τῶν Ἀρειοπαγιδῶν δὲν περιεσώθη ἡμῖν πιθανόν ὅμως, ὅτι ἦν ὁ αὐτὸς τῷ ὑπὸ τῶν Ἡλιαστῶν διδομένῳ, ἀλλὰ μερικώτερος, περιέχων τὰς ἀρὰς καὶ τὰς διαβεβαιώσεις ταύτας:

Καὶ οὐ μνησικακήσω, οὐδὲ ἄλλῳ πείσομαι, ψηφιοῦμαι δὲ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους.

Οὐδὲ δῶρα δεξομαι, οὐτ' αὐτὸς ἐγὼ, οὐτ' ἄλλος ἐμοί, οὐτ' ἄλλοι εἰδότες ἐμοῦ, οὔτε τέχνη, οὔτε μηχανῇ μηδεμιᾶ.

Τοῦτε κατηγόρου καὶ τοῦ ἀπολογουμένου ὁμοίως ἀμφοῖν ἀκροάσομαι.

Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἑορτὴ ἢ ἡ ἐγκατάστασις αὕτη ἐτελεῖτο μετὰ τὰ Ἀνθεστήρια, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐγένετο καὶ ἡ ἐγκατάστασις τῶν Ἑννέα Ἀρχόντων, ὅτε ἡ σύζυγος τοῦ Ἄρχοντος Βασιλέως προσέφερε θυσίας μυστηριώδεις ὑπὲρ τῆς πόλεως, μνηστευομένη τῷ Θεῷ Διονύσῳ καὶ ἐξορκιζομένη ὅτι «ἀγιστεύει καὶ καθαρὰ ἐστὶ κλπ.», ὡς ἔδει νὰ ᾖ, ἅτε προσφέρουσα τὰς θυσίας. Βεβαίως δὲ τὸν ὄρκον τοῦτον ἐδίδεν ἀναλαμβάνουσα τὰ

¹ Διδάν. αὐτ.

καθήκοντα αὐτῆς ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ ἀνακλήρουν τοῦ συζύγου αὐτῆς ὡς Ἄρχοντος Βασιλέως. Ἡ ἑορτὴ τῶν Ἀνθεστηρίων ἐτελεῖτο ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας, 11—12—13 Ἀνθεστηρίωνος, αἵτινες συμπίπτουσι πρὸς τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Μαρτίου μηνὸς τῆς καθ' ἡμᾶς χρονολογίας. Κατὰ Μάρτιον λοιπὸν μῆνα ἀνέβαινον οἱ νέοι Ἀρειοπαγῖται εἰς τὰς ἑδρας αὐτῶν. Ταῦτα ἐξάγονται ἐκ τοῦ Δημοσθένους.¹

Τοιοῦτο λοιπὸν κατεστάθη τὸ ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ συνέδριον ὑπὸ τοῦ σοφοῦ νομοθέτου Σόλωνος ἐξωτερικῶς, ἢ κατὰ τὴν συγκρότησιν. Μετ' ὀλίγον θέλωμεν ἴδει τίνα καὶ ὅποια ἦσαν τὰ ἔργα τὰ ἀνατεθειμένα αὐτῷ καὶ ὅποιαν θέσιν κατεῖχεν ἐν τῷ λαμπρῷ πολιτεύματι τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν.

ΚΩΝΣΤ. Ν. ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΟΜΑΘΕΙΑΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

Ἐν τῷ 5^ῳ τεύχει τοῦ Παρνασσῶ ἀνεγνωμεν πραγματείαν τοῦ κ. Παπαζῆ περὶ τῆς τοῦ Ι. Χ. Γλωσσομαθείας, ἐν ἣ ὁ συγγραφεὺς κατέληγεν εἰς τὸ ἐξῆς συμπέρασμα, ὅτι δηλ.: «Ἐπειδὴ ὑπερίσχυε μὲν κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἐν γένει ἡ Ἑβραϊκὴ, ἡ νέα δηλαδὴ ἀραμαϊκὴ, ὁ Ἰησοῦς ἐλάλει καὶ ἔγραφεν ἄριστα τὴν ἀραμαϊκὴν, ὡς τὴν μόνην μητρικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν, καὶ ἐν αὐτῇ δημοσίᾳ ἐδίδαξε», καὶ ὅτι «ὠμίλει καὶ τὴν ἐλληνικὴν ἐπίσης». Ἐν παραρτήματι ὁ αὐτὸς κ. Παπαζῆς ἀνασκευάζει ὀν κ. Λαμπρῦλλον φρονούντα ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐλάλει ἐλληνιστῶν, γνῶμην, ἣν ἄλλοτε ἐν τῷ Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ προσεπλάθητε νὰ ὑποστηρίξη. Ἐν τῷ ἐπομένῳ Ζ' φυλλαδίῳ τοῦ Παρνασσῶ ἀπαντᾷ ὁ κ. Λαμπρῦλλος τῷ κ. Παπαζῆ, καὶ μετριάξει μὲν πως, φαίνεται, τὸν ἰσχυρισμὸν του, ἐπιμένει ὅμως κατ' οὐσίαν τὰ αὐτὰ φρονῶν.

Ὅτι τὸ συμπέρασμα τοῦ κ. Παπαζῆ εἶναι ὀρθόν, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν. Πλὴν ἀνεξαρτήτως τοῦ τελικοῦ συμπεράσματος, πολλὰ ἔχει τὰ ἡμαρτημένα ἢ πραγματεία. Εἰς ἔτι δὲ πλείονα σφάλματα ὑποπίπτει ὁ κ. Λαμπρῦλλος. Περὶ τούτων ἐπιτραπητώσαν ἡμῖν, φίλοις τῆς ἀκριβείας, αἱ δὲ αἱ παρατηρήσεις.

Καὶ εὐθὺς μὲν ἐν ἀρχῇ παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ πειρώμενος νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα διὰ μόνης τῆς Γραφῆς, ἢ μᾶλλον τῆς Κ. Δ. ἀποτυγχάνει· ἢ Κ. Δ. οὐ δὲν λέγει περὶ τούτου· αἱ δὲ παρ' ἀμφοτέρων τῶν κυρίων Π. καὶ Α. ἀναφερόμεναι ῥήσεις τῆς Κ. Δ. δὲν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀποδείξεις, εἰμὴ θελήσῃ τις νὰ βιάσῃ τὸν νοῦν αὐτῶν τὸν ἀπλοῦν. Ὡς πρὸς τὰς παραπομπὰς δὲ καὶ σημειώσεις ἰδίᾳ τοῦ κ. Παπαζῆ παρατηροῦμεν ὅτι, ἐκτός ὀλίγων, αἱ

¹ Δημοσθ. κ. Νεαίρας 1370. 74 κ.ε.).

λοιπαί ἐδημοσιεύθησαν τόσῳ κακῶς καὶ λελανθασμένως, ὥστε εἰς οὐδὲν χρησιμεύουσι.

Ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν αὐτὴν τοῦ ζητήματος ὀρθῶς ἀποφαινεται ὁμολογούμενος ὁ κ. Παπᾶζης ὅτι ὁ Ι. Χ. ἐλάλει τὴν γλῶσσαν δι' ἧς ἔπρεπε νὰ γίνῃ καταληπτὸς τοῖς ὄχλοις, οὓς ἐδίδασκε. «Ὅταν ὅμως ὁ κ. Π. ἔρχεται εἰς τὸν ὄρισμὸν τῆς γλώσσης ταύτης ποιεῖται φοβερὰν σύγχυσιν, ὡς καὶ ὁ κ. Λαμπρῦλλος, ὡς ὀφόμεθα. Ἐὰν ὁ Ι. Χ. εἶχεν ἢ μὴ γνώσει τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, ἐὰν αἱ γνώσεις αὗται ἦσαν περισσότεροι ἢ ὀλιγώτεροι, ἐὰν τινες τῶν ἀποστόλων ἐγνώριζον ἢ μὴ τὴν ἐλληνικὴν, ἐὰν μέχρι τούτου τοῦ βαθμοῦ ἢ ἐκείνου ὁ ἐλληνισμὸς ἦτο διαδεδομένος ἐν Παλαιστίνῃ, ταῦτα εἶναι ζητήματα, ἅτινα αἱ ὀλίγα καὶ τῆδε κακεῖσε ἀπαντῶσαι ἐκφράσεις τῆς Γραφῆς δὲν ἔρχομαι μόναι νὰ λύσωσιν, οὔτε συντελοῦσι πολὺ εἰς τὴν λύσιν τοῦ κυρίου θέματος. Ἡ διδασκαλία τοῦ Ι. Χ. δὲν ἀπετείνεται μόνον πρὸς τὸν Πέτρον ἢ τὸν Ἰωάννην ἢ τοὺς ὀλίγους τοὺς τυχόν γινώσκοντας τὴν ἐλληνικὴν, ἀπετείνεται πρὸς τὰ πλήθη, πρὸς τὰ ἔθνη ἐκεῖνα πλήθη τῆς Παλαιστίνης, τὰ ὑπὸ τοσούτων καιρικῶν περιστάσεων καταβεβλημένα, πρὸς τοὺς ὄχλους, πρὸς τὰ παῖδια, πρὸς τὰς γυναῖκας ἐλάλει· πρὸς τοιοῦτους λοιπὸν ἀποτεινόμενος, ἐλάλει φυσικῶς τὴν γλῶσσαν τὴν καταληπτὴν τῷ λαῷ, τὴν κοινῶς ἐν χρήσει. Συνεζήτει τοῖς διδασκάλους ἐν τῷ ἱερῷ; μετεχειρίζετο φυσικῶς τὴν τῷ ἱερῷ καὶ τοῖς διδασκάλους ἀρμόζουσαν ἱερὰν λεγόμενὴν γλῶσσαν (διὸ ἐκίνει καὶ τὸν θαυμασμὸν αὐτῶν) διότι, ὡς θέλομεν, ἴδῃ κατωτέρω συνέβαινον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ι. Χ. ἐν Παλαιστίνῃ, περίπου ὅτι καὶ ἐν Ἑλλάδι σήμερον ἄλλη γλῶσση ἐχρῆτο ὁ λαὸς καὶ ἄλλη ἐχρῶντο οἱ λόγιοι ἦσαν καὶ παρ' αὐτοῖς, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον, δύο γλῶσσαι, ἢ μᾶλλον πλείότεραι. Ἐδικάζετο ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου ὁ Ἰησοῦς; ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἀπαντᾷ (εἰμὴ διὰ διερμηνέως) εἰς τὴν ἐπὶ δικαστηρίου ἐν χρήσει διάλεκτον. Ὡστε τὸ ζήτημα αὐτὸ περὶ τῆς γλώσσης, ἢν ἐλάλει ὁ Ι. Χ. κακῶς τίθεται.

Ἀπορεῖ ὁ κ. Α. διὰ τὴν ὁ Λουκᾶς, ἀναφέρων τὰς γλώσσας, ἃς ἐλάλουν οἱ ἀπόστολοι συνεπέχ. τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δὲν συγκαταλέγει καὶ τὴν ἐλληνικὴν. Ἐν πρώτοις σημειοῦμεν ὅτι αἱ γλῶσσαι, ἃς ἀναφέρει ὁ Λουκᾶς, ἐπισταμένως ἐξεταζόμεναι, περιορίζονται εἰς ἀριθμὸν πολὺ μικρὸν, διότι αἱ πλείεσται εἶναι μόνον διάλεκτοι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης. Ἐπειτα, τίς ἄλλη ἦν ἢ τῶν Κρητῶν γλῶσσα, ἢ ἡ ἐλληνικὴ; Οἱ κατοικοῦντες δὲ κατὰ τὴν Αἴγυπτον δὲν εἶχον ἐπίσης ἐξελληνισθῆ; Περίεργος δὲ εἶναι ὁ λόγος ὃν φέρει ὁ κ. Α. περὶ τῆς ἀποσιωπήσεως τῆς ἐλληνικῆς παρὰ τοῦ Λουκᾶ «διότι, λέγει, ὁ Λουκᾶς ἦτο πεπεισμένος ὅτι ἐγνώριζον οἱ ἀπόστολοι αὐτὴν ἐπαρκῶς». Ἀλλὰ περὶ τῆς διαλέκτου τῶν τότε Ἰουδαίων, ἢν ἀναφέρει ὁ Λουκᾶς, μὴ δὲν ἦτο πεπεισμένος ὅτι οἱ 12 ἐπαρκῶς ἐγνώριζον αὐτήν; Καὶ ὅμως τὴν ἀναφέρει.

Ἐκ τῆς λέξεως παρὰ ταῖς Πράξεις ἐξάγει ὁ Α. συμπέρασμα,

ὅτι ὁ Πέτρος ἐλάλησεν ἐλληνιστί. Τοιαῦτα συμπέρασματα εἶναι βεβαιωμένα. Τὸ χωρίον ἐκεῖνο οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ὅτι ὁ Πέτρος ἐπεδείκνυε τοῖς Ἰουδαίοις, διὰ τῆς ὀνομασίας, ἢν αὐτὸς ὁ λαὸς τῆ ἰδίᾳ αὐτοῦ διαλέκτῳ ἀπέδωκε τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ὁμολογοῦσι τὴν μαιφονίαν τοῦ Ι. Χ. «Σεῖς οἱ ἴδιοι, λέγει οὕτως εἰπεῖν ὁ Π, μαρτυρεῖτε διὰ τῆς ὀνομασίας Ἀκελδαμὰ τὸν ἄδικον φόνον τοῦ Ἰησοῦ». Τὴν λέξιν Ἀκελδαμὰ συμφώνως πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ὁ Πέτρος ἔπραξε ν' ἀναφέρῃ, εἴτε ἐλληνιστί, εἴτε ἀραμαϊστί, εἴτε κινεζιττί ἐλάλει τοῖς ἀρχοταῖς του· ὁ δὲ Λουκᾶς, ὁ γράφων ἐλληνιστί, ἐλληνιστί ἀνέφερε καὶ τὰς λέξεις τοῦ Πέτρου, ἐξηγῶν τὸ Ἀκελδαμὰ=χωρίον αἵματος. Ἐὰν ὁ Λουκᾶς ἔγραψε π. χ. λατινιστί θὰ ἔλεγε, «Aceldama, sive ager sauguinis» τὴν δὲ λέξιν Ἀκελδαμὰ, ἦτο ἠναγκασμένος, ὅπως σὴν ποτε γράφων, νὰ ἀναφέρῃ, διότι αὐτὴ αὐτὴ ἡ λέξις περιείχε τὴν ἔθνηον τῶν λόγων τοῦ Πέτρου. Καὶ τέλος πάντων, ἐὰν ὁ Πέτρος τότε ἐλάλησεν ἐλληνιστί, δὲν γαυόμεν ποῖαν ἀποδεικτικὴν δύναμιν δύναται νὰ ἔχη τοῦτο, ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἰησοῦ.

Βεβαιωμένος εἶναι ἐπίσης καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ κ. Παπᾶζης συνδυάζει τὰς ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἐπιγραφὰς, ὅπως εὔρη τὴν τάξιν καθ' ἣν αὐταὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ εἶχον, ἔτι δὲ μᾶλλον βεβαιωμένα τὰ ἐκ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς κατατάξεως συμπέρασματα περὶ τῆς μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπικρατήσεως τῆς ἐλληνικῆς ἐν Παλαιστίνῃ· οἱ εὐαγγελισταὶ οὐδὲν τοιοῦτον εἶχον κατὰ νοῦν ἀφηγούμενοι τὰ κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν· φοβούμεθα δὲ μὴ ἡ μέθοδος αὕτη ὑπερκακῶντιζῇ τὴν κριτικὴν, καταντῶσα ὑπερκριτικῇ.

Ὁ κ. Λαμπρῦλλος λέγει ὅτι ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας μαθάνομεν ὅτι πάντες οἱ 70 Ἀπόστολοι ἐκτὸς τριῶν ἢ τεσσάρων ἔφερον ὀνόματα ἐλληνικά, ὃ ἔστι (συμπέρασμα κατὰ τὸν κ. Α.) ἀνήκον εἰς γονεῖς γινώσκοντας τὴν διάλεκτον τῶν ἐλληνιστῶν. Εἰς ταῦτα παρατηροῦμεν. α) Περὶ τῶν ὀνομάτων ἐκείνων δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὴν πλήρη ἐκείνην βεβαιότητα, ἢν θὰ εἴχαμεν ἂν ἀνεφέροντο ὑπὸ τῶν εὐαγγελιστῶν ἢ συγχρόνων ἱστορικῶν, οὐχὶ δὲ μεταγενεστέρων ἢ ἐκ παραδόσεως· β) καὶ ἀναμφισβητήτων μενόντων ὄλων τῶν ἐλληνικῶν ἐκείνων ὀνομάτων, μὴ λησιμονῶμεν ὅτι τότε ἦτο συρμὸς, ἐνεκα τῆς διαδόσεως τοῦ ἐλληνισμοῦ, νὰ ὀνομάζωνται αἱ ἄνθρωποι ὀνόμασιν ἐλληνικοῖς—ὅπως συρμὸς ἦτο καὶ οἱ ῥωμαῖοι τὴν καταγωγὴν νὰ προσλαμβάνωσιν ὀνόματα ἐλληνικά—ὅπως τέλος ἦτο συρμὸς καὶ ἐπὶ τῆς μεταρρυθμίσεως νὰ ὀνομάζωνται οἱ προὔχοντες τῶν μεταρρυθμιστῶν Μεγάλγχθων, Οἰκολαμπάδιος κλ. Μὴ σήμερον Ἑλληνας, ὀνομαζόμενοι ἰταλικοῖς ἢ γερμανικοῖς ὀνόμασιν, ὑποτίθεται ὅτι ἀνήκουσι γονεῦσι συναλιζομένοις τοῖς ἐσπερίοις καὶ γινώσκουσι τὴν διάλεκτον αὐτῶν;— μὴ οἱ ἐσπεριοὶ λαμβάνοντες ὀνόματα ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ Πανθέου, ὑποτίθεται ὅτι εἶναι τέκνα γονέων, ἐλθόντων μέχρι τοῦ ἡμετέρου Ὀλύμπου ἢ Παρνασσοῦ; Ἡ χρῆσις τῶν ἐλληνικῶν ὀνομάτων ἀποδεικνύει τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἐλληνισμοῦ ἐν Παλαιστίνῃ· οὐδὲν πλέον· τὸ νὰ

θέλη τις νὰ ἐξαγάγῃ ἐντεῦθεν, ὅτι οἱ καλοῦμενοι οὕτως ἐγίνωσκον καὶ τὴν ἑλληνικὴν, ἢ ὅτι ἀνηκόν γονεῦσιν ἑλληνίζουσιν, εἶναι ὑπερβολὴ συμπεράσματος.

Ὁ κ. Παπάζης κατατάσσει μεταξύ τῶν περὶ I. X. μαρτυριῶν τὴν νόθον παρὰ Ἰωσήφω (ἀρχ. σ'. 2) περικοπὴν προστίθησι δὲ, προλαμβάνων τὴν ἐνστασιαν, ὅτι «κακῶς ὑπολαμβάνουσί τινες τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ἰωσήφου ὑποβολμαίον». Ἡμεῖς δὲ παρατηροῦμεν τῷ κ. Π. ὅτι, οὐδεὶς σήμερον σπουδαιολογῶν ἐπιστήμων, ἀποδέχεται γνήσιον αὐτό· οὐδεὶς ὁ μὴ ἀναγνωρίζων χεῖρα χριστιανικὴν ἐν ταῖς ἐκφράσεσιν «εἶγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρῆ» καὶ «ἦν παρὰδόξων ἔργων ποιητής». Πῶς ἦτο δυνατόν ὁ Ἰώσηπος, ὁ Ἰουδαῖος καὶ ἐπὶ τῷ αὐστηρῷ αὐτοῦ ἰουδαϊσμῷ γνωστός, νὰ ὀνομάσῃ τὸν Ἰησοῦν Θεόν; (διότι ἡ φράσις οὐδὲν ἄλλο σημαίνει.

Παράδοξον εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς συμπέρασμα τοῦ κ. Π. Ὁ Ἰησοῦς χρῆσιν συνηθὴν ἐποιεῖτο τῆς φράσεως «οὐκ ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς». «Τοῦτο τρανῶς, λέγει, καταδεικνύει, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀκριβῶς ἐκεῖνας εἶχεν ἀναγνώσει τὰς Γραφάς, ἅς καὶ ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἀνεγίνωσκεν. Ἐκ τούτων ἔπεται, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶχε γῶσιν τῆς γλώσσης, καθ' ἣν ἡ Π. Δ. ἦτο συντεταγμένη, ἢ τοῦλάχιστον, ὅτι ἐγίνωσκε καλῶς τὴν τε ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφὴν τῆς τότε ἐν χρῆσει γλώσσης.» Ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐγίνωσκε καὶ ἐλάλει τὴν μητρικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν ἀραμαϊκὴν, εἶπομεν ἀνωτέρω. Ὁμολογοῦμεν ὅμως ὅτι τὸν συνειρημὸν τῶν ἀνωτέρω καὶ τῶν μέχρι τέλους τῆς περιόδου (σελ. 372) συλλογισμῶν δὲν δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν· πολὺ ὀλιγώτερον τὴν ἀλλεπάλληλον σύγχυσιν τῶν γλωσσῶν, ἃς ἀναφέρει. Ἐρωτῶμεν τὸν κ. Παπάζην, ἂν ὑποτεθῆ ὅτι ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ ἀποστόλοι τοῦ μόνου τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν τῶν Ο'. τῆς Π. Δ. ἐγίνωσκον, δὲν θὰ ἔλεγεν ἐπίσης ὁ I. X. «οὐκ ἀνέγνωτε ἐν ταῖς Γραφαῖς»; ἢ ἂν ὁ I. X. ἐλάλει πρὸς Ἀραβας καὶ εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀραβικὴν τῆς Π. Δ. μετάφρασιν, δὲν θὰ ἔλεγεν ἐπίσης «οὐκ ἀνέγνωτε ἐν ταῖς Γραφαῖς» θέλων νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς λόγους τοῦ ἐπὶ τῆς Π. Δ.; Βεβαίως καί· διότι ὁ I. X. δὲν θὰ εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὴν μετάφρασιν τῶν Γραφῶν, ἀλλὰ τοὺς λόγους μόνον αὐτῶν — εἴτε ἀραμαϊστὶ, εἴτε ἑλληνιστὶ τὰς ἀνεγίνωσκεν ὁ λαὸς καὶ ὁ Ἰησοῦς, ἔμενον πάντοτε αἱ αὐταὶ Γραφαί· μὴ ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι; Ἐκ τῆς φράσεως λοιπὸν τοῦ I. X. «οὐκ ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς» οὐδὲν ἀπολύτως συμπέρασμα δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν περὶ τῆς γλώσσης τῶν Γραφῶν, εἰς ἃς ἀναφέρετο ὁ Ἰησοῦς διδάσκων.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως τῶν ἀμαρτημάτων τοῦ κ. Α. καὶ τοῦ κ. Π. εἶναι, ὅτι ἀμφότεροι ποιοῦνται σύγχυσιν τόσον φοβερὰν τῶν γλωσσῶν ἑβραϊκῆς, ἀραμαϊκῆς, ἀσσυριακῆς, συροχαλαδικῆς, ἃς ὡς ταυτοσήμους ἐναλλάξ μεταχειρίζονται, ὥστε τῇ ἀληθείᾳ ἐπανεφέρουν τὴν σύγχυσιν ἐκεῖνην τοῦ πύργου τῆς Βαβέλ· ἡ σύγχυσις μάλιστα προβαίνει μέχρι τοιοῦτου βαθμοῦ, ὥστε ὁ μὲν κ. Παπάζης ἐπινοεῖ καὶ νέον ὄρον νέας γλώσσης «ἑβραιοφοινικικῆς» ὁ δὲ κ. Λαμπρύλλος «ἑβραιοαραμαϊκῆς». Ἡ τοιαύτη σύγχυσις ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ εἴπω-

μεν, ὅτι μαρτυρεῖ ἑλλειψὶν ἀκριβῶν γνώσεων τῆς φιλολογίας καὶ τῆς ἱστορίας τῶν σημιτικῶν φυλῶν. Καὶ ἡ μὲν ἄγνοια αὕτη οὐδὲν ἔχει τὸ ἐπιλήψιμον· ὄφειλεν ὅμως νὰ ἀποτρέψῃ, νομίζομεν, συζήτησιν ἐπὶ θεμάτων, οὗ ἡ φύσις ἀπαιτεῖ παρὰ τοῦ συζητούντος γῶσιν τῆς σημιτικῆς φιλολογίας οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν προόδων ταύτης, αἵτινες ἀπὸ ὀλίγων χρόνων εἰσι τηλικαῦται, ὥστε ἀνέτρεψαν ἄρδην πεπαλαιωμένας ἰδέας καὶ ἐσφαλμένα συστήματα. Ἡ τῶν γλωσσῶν τούτων σύγχυσις ἔδωκεν ἡμῖν ἰδίως τὸ ἐνδόσιμον νὰ χαράξωμεν τὰς παρατηρήσεις ταύτας, καὶ νὰ πραγματευθῶμεν ἐνταῦθα, ὡς οἶόν τε συντόμως, περὶ τῶν γλωσσῶν ἐκείνων· οὕτω δὲ θέλομεν διευκολύνει τὴν λύσιν τινῶν σχετικῶν ζητημάτων, τοῦ κ. Π. καὶ τοῦ κ. Α.

Αἱ σημιτικαὶ γλῶσσαι διαίρουνται εἰς τρεῖς μεγάλους κλάδους ἢ βραχίονας· α') ἑβραϊκὸν, β') ἀραμαϊκὸν, γ.) ἀραβικόν. Παραλείποντες τὸν ἀραβικόν, θέλομεν εἶπερ τινα περὶ τῶν ἄλλων δύο, μόνων σχέσιν ἐχόντων πρὸς τὸ κύριον ἡμῶν θέμα. Καὶ δὴ πρῶτον περὶ τοῦ Ἑβραϊκοῦ. Εἰς τὸν ἑβραϊκὸν βραχίονα περιλαμβάνονται δύο διάλεκτοι ἢ κυρίως Ἑβραϊκῆ (Τεραχίτ) καὶ ἡ Φοινικικῆ (Χαναάν). Νοεῖται, ὅτι δὲν δυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ ἐκθέσωμεν πλήρη ἱστορίαν τῆς ἑβραϊκῆς φιλολογίας· σημειοῦμεν μόνον, ὅτι ἡ Ἑβραϊκῆ οὐδέποτε οὐδαμοῦ τῆς Παλαιστίνης ἐλαλεῖτο κατὰ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς ἐγράφετο, ἀλλ' ἔσχε διαλέκτους πληρεῖς ἐπαρχιακῶν ιδιωτισμῶν περὶ τε τὰς λέξεις καὶ τὴν προφορὰν· πρὸς Βορρᾶν μάλιστα, παρὰ τὴν Συρίαν ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ, ἐλαλεῖτο διάλεκτος λίαν ὁμοιάζουσα τῇ ἀραμαϊκῇ. Ἡ σαμαρειτικῆ διάλεκτος, διάλεκτος τῶν μερῶν ἐκείνων, ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὸν ἀραμαϊκὸν κλάδον ἢ εἰς τὸν ἑβραϊκόν — ἐπὶ δὲ τῶν χρόνων τοῦ I. X. ἐν τῇ βορείῳ Παλαιστίνῃ ἀπαντῶμεν διάλεκτον λίαν διαφερούσαν τῆς ἐν Ἱερουσαλήμ. Οὐ τοῦ πικρόντος ἐνταῦθα, ὅπως πραγματευθῶμεν περὶ τῆς ἀκμῆς τῆς ἑβραϊκῆς. Γενικῶς τίθεται ὡς ἐποχὴ καθ' ἣν ἔπαυσεν ἡ Ἑβραϊκῆ νὰ ᾄδει γλῶσσα τοῦ λαοῦ, ἢ τῆς βαβυλωνείου αἰχμαλωσίας (5' αἰὼν π. X.) τοῦτο ὅμως ἐν μέρει μόνον ἀληθεύει, διότι ἡ ἑβραϊκῆ ἔμεινε πολὺ μετὰ ταῦτα γλῶσσα οὐ μόνον γραφομένη, ἀλλὰ καὶ γλῶσσα τῆς τῶν εὐγενῶν καὶ λογίων ἰσραηλιτῶν τάξεως· οὔτε ἦτο ἄλλως δυνατόν ἐξηκονταετῆς αἰχμαλωσία μέρους μόνον τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων νὰ ἐπιφέρῃ τηλικούτον ἀποτέλεσμα, τὴν παντελῆ τῆς γλώσσης καταπίεσιν. Αἰτία τῆς παρακμῆς τῆς Ἑβραϊκῆς ὑπῆρξε μᾶλλον ἢ τῆς ἀραμαϊκῆς καὶ Συριακῆς γλώσσης ἐπιρροὴ ἢ ἡ Βαβυλωνεῖος αἰχμαλωσία (J. Fürst Lehrgeb. d. aram. Idiome σελ. 11 κέ.) — ἄξιον δὲ σημειώσεως ὅτι ἡ παρακμὴ τῆς ἑβραϊκῆς συμπίπτει τῇ ἀκμῇ τῆς ἀραμαϊκῆς (ὡς ἡ παρακμὴ ταύτης τῇ ἀκμῇ τῆς ἀραβικῆς). Κατὰ πόσον ἡ ἀραμαϊκῆ ἀνεμίχθη κατ' ἀρχὰς τῇ ἑβραϊκῇ, κατὰ ποῖα ἔτη ἀπέβη ἐπικρατοῦσα κυρίως ἢ ἀραμαϊκῆ παρὰ τῷ Ἰσραὴλ εἶναι ζήτημα ὄχι εὐλύτον. αἱ τῶν γλωσσῶν ἄλλως μεταβολαὶ δὲν ἀριθμοῦνται διὰ τῶν ἐτῶν, ἐπέρχονται ἀνεπαίσθητως. Κατὰ τὴν γνώμην ὅμως τοῦ Fürst (ἐνθ. ἀνωτ. -πρβλ. καὶ

Gesenius, Geschichte d. hebr. Sprache, § 13) και τοῦ Winer (Geschic. d. bibl. und Targum. Chald. σελ. 4 — και Realwörterbuch, II. 501) ἡ τῶν Ἑβραίων γλῶσσα οὐδέποτε ὑπῆρξε καθαρὰ ἀραμαϊκῆ· μέχρι τῶν Μακκαβαίων ἡ ἑβραϊκὴ ἐγράφετο ὅπως οὖν καθαρὰ, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Π. Δ, τῶν μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν γραφέντων· ἡ Α' βίβλος τῶν Μακκαβαίων, ἥς μόνη ἡ ἑλληνικὴ μετάφρασις ἐσώθη, ἐγγράφη ἀναμφιβόλως ἑβραϊστὶ περὶ τοὺς χρόνους τοῦ θανάτου τοῦ Ὑρκανοῦ (106 π. Χ.) Ἄλλως δὲ ἐπὶ τῶν Μακκαβαίων καὶ τινὰς χρόνους μετὰ ταῦτα ἡ ἑβραϊκὴ ἦν ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τῶν νομισμάτων. Ἔναι ἀναντίρρητον ὅτι ἐπὶ τῆς ἐπανόδου ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, ἐπὶ Κόρυ, ἡ τῆς Παλαιστίνης, ὁμιλουμένη διάλεκτος ἦν διεφθαρμένη, ἡραμαϊκῆ. Τὸ βιβλίον τοῦ Νεερμία μαρτυρεῖ τὴν παρακμὴν τῆς ἑβραϊκῆς παρὰ τῷ λαῷ· ἀφ' ἑτέρου ὅμως τὴν παρακμὴν ταύτην δὲν πρέπει νὰ ἐκτείνωμεν ὑπὲρ τὸ δέον καὶ τὸ ἀληθές. Ἐν ὀλίγοις, ἡ ἑβραϊκὴ καταπτῆ ἐπὶ I. Χ. γλῶσσα γραφομένη καὶ νοουμένη παρὰ τῶν λογίων, κατ' ἀντίθεσιν τοῦ λαοῦ.

Ἡπορήσαμεν τῇ ἀληθείᾳ ἀναγνόντες ἐν τῇ διατριβῇ τοῦ κ. Παπάζη (σ. 372) ὅτι ἐπὶ I. Χ. ἔσχευεν (ἐν Παλαιστίνῃ) ἡ Ἀσσυριακὴ, ὡς γραφομένη γλῶσσα, ὁ κ. Π. παραπέμπει εἰς τὸ σύγγραμμ. τοῦ Winer περὶ τούτου. Φοβούμεθα μὴ ὁ κ. Π. δὲν ἀνέγνωσε τὸν Winer, ὅστις ἄλλως ἔχει γράψει τόσα συγγράμματα ἀναγόμενα εἰς τὴν σημιτικὴν φιλολογίαν, ὥστε ἀρκετὰ ἀστεῖον εἶναι νὰ παραπέμπῃ τις ἀπλῶς εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Winer· τὸ αὐτὸ λέγομεν καὶ περὶ τοῦ Schreib-Kunst, ὃν ἀναφέρει. Παρακλαυόμεν δὲ τὸν κ. Π. νὰ μᾶς ἀναφέρῃ ἐν μόνον σύγγραμμα, γραφὴν ἐν Παλαιστίνῃ ὑπὸ Ἰουδαίου ἐπὶ I. Χ. ἀσσυριαστῆ· ἂν δὲν εἶναι σύγγραμμα ἔστω καὶ φυλλάδιον, ὅπως μεταχειρισθῶμεν σημερινούς ὄρους. Ἡ ἀσσυριακὴ λίαν διαφέρει τῆς ἑβραϊκῆς καὶ ἀραμαϊκῆς, καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἔμειναν πάντοτε ξένοι ἀπέναντι αὐτῆς (ἐκτὸς ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων ἐπὶ τῆς αἰχμαλωσίας). Ἦδη τοῦ Δευτερονομίου ὁ συγγραφεὺς (κη' 49) ἠπεῖλει ὅτι θὰ ἐπιφέρῃ ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ ἔθνος, οὗ τὴν γλῶσσαν δὲν θὰ νοῆ· τὸ ἔθνος τοῦτο, ὅπερ εἶναι τὸ τῶν Ἀσσυρίων, περιφρονεῖ ὁ Ἠσαΐας διὰ τὸν «φουλισμὸν τῶν χειλέων καὶ τὴν γλῶσσαν τὴν ἑτέραν ἣν ἐλάλει. (κη' 11)» καὶ ἐλεεινολογεῖ τὸν Ἰσραὴλ μέλλοντα νὰ ὑποταχθῇ ὑπὸ λαοῦ βαθυφώνου, οὗ τὴν γλῶσσαν δὲν ἔννοεῖ καὶ τὴν πεφυλισμένην καὶ ἀκατάληπτον διάλεκτον δὲν καταλαμβάνει (λγ' 19)· τὰ αὐτὰ θρηνεῖ καὶ ὁ Ἰερεμίας (ε' 15) ὁ Θεὸς ἐπάγει, λέγει, τῷ Ἰσραὴλ, ἀνθρώπους, ὧν τὴν γλῶσσαν δὲν νοεῖ καὶ δὲν καταλαμβάνει τί λέγουσι. Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι ἐλθόντων τῶν Ἀσσυρίων καὶ Ἑβραίων εἰς ἐπιμιξίαν ἐκάτεροι προσέλαβον εἰς τὴν ἰδίαν γλῶσσαν λέξεις καὶ φράσεις· καὶ διὰ τοῦτο ἡ μελέτη τῆς Ἑβραϊκῆς ὀρεῖται νὰ συνοδεύηται ὑπὸ τῆς μελέτης τῆς Ἀσσυριακῆς, ὧν λέξεις καὶ φράσεις ἐκατέρωθεν ἐρμηνεύονται, ἀλλ' οὐδεὶς οὐδὲ ἐφαντάσθη ποτὲ νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ Ἀσσυριακὴ ἦν ἐν χρήσει ἐν τῇ γραφῇ ἐν Παλαιστίνῃ ἐπὶ I. Χ. (ἐκτὸς ἂν συγχέῃ Συριακὴν μὲ Ἀσσυριακὴν).

Ὁ κ. Π. ἐν τῇ συγχύσει τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν φέρεται εἰς τὸ μέσον καὶ τὸν ὄρον «ἑβραϊκο-φοινικὴ» γλῶσσα, ἥτις εἶναι λίαν ἀκατάλληλος, σχεδὸν εἰπεῖν χιμαϊρικὴ· διότι ἑβραϊκο-φοινικὴ γλῶσσα σημαίνει τὸ αὐτὸ, ὡς εἰ ἔλεγέ τις ἰσπανο-ἰταλική! Οἱ Φοίνικες κατὰ τινὰς ἦσαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Χαναάν, εἶναι δὲ βεβαίως σημιτικῆς καταγωγῆς. Σημειώτερον δὲ ὅτι οἱ Ἑβραῖοι οὔτε ἤθελον νὰ ἀκούσωσιν ὅτι ἔχουσι τὴν ἐλαχίστην συγγένειαν πρὸς τοὺς Χαναναίους. Οἱ Φοίνικες ὠμίλουσαν διάλεκτον σημιτικὴν, ἥτις εἶχεν ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἑβραϊκὴν· ἀλλ' ἡ διαφορὰ τῶν δύο λαῶν, ἡ μᾶλλον ἡ ἀντίθεσις τοῦ χαρακτῆρος, τοῦ θρησκευματος καὶ τῶν ἠθῶν κατέστησαν διαφόρους τὰς δύο γλώσσας, καὶ τοὶ συγγενεῖς. Αἱ τῆς φοινικικῆς γλώσσης μελέται μέχρι τοῦ νῦν εἰσὶν ἐν νηπιῳδαί καταστάσει, τὰ φοινικικὰ ἄλλως-σωζόμενα κείμενα εἰσὶν ὀλίγιστα· οὐχ ἦτον εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ φοινικικὴ γλῶσσα ἔχει ἰδίους τύπους, τὰ δὲ σωζόμενα κείμενα περιέχουσιν οὐ μόνον ἑβραϊσμούς· ἀλλὰ καὶ ἀραματισμούς καὶ ἀραβισμούς ἔτι. Πλείονα περὶ τῆς γλώσσης τῶν Φοινικίων ὄρα παρὰ Movers, die Phonic. A. 89 — καὶ Judas, Etude demonstr. de la langue Phenicienne I, 1. Ἡ φοινικικὴ γλῶσσα διηρεῖτο ἄλλως εἰς δύο διαλέκτους, ἀλλήλων πλείστον διαφερούσας, τὴν κυρίως ἀνατολικὴν φοινικικὴν, καὶ τὴν ἀφρικανικὴν (Καρχηδών). Ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ τοῦ I. Χ. ἡ φοινικικὴ διεκρίνετο τῆς ἑβραϊκῆς ὡς ἰδίᾳ γλῶσσᾳ, ἐγράφετο ὅπως οὖν καθαρὰ καὶ ὠμιλεῖτο ἂν οὐχὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, ὅμως ἐν τοῖς χωρίοις. Μόλις δὲ τὸν ε' μ. Χ. αἰῶνα ἀφωμοιώθη τῇ ἀραμαϊκῇ (Κύριλλ. εἰς Ἠσ. τόμ. IV, σ. 293). Τὰ περιωθέντα γνωστὰ μνημεῖα τῆς φοινικικῆς εἰσὶ τόσον ἐλλιπέστατα καὶ ἐντεῦθεν καὶ αἱ περὶ αὐτῆς γνώσεις, ὥστε ὀλίγα ἀσφαλῆ περὶ αὐτῆς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν — πολὺ ὀλιγώτερα περὶ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν ἑβραϊκὴν.

Ἐλθωμεν νῦν καὶ εἰς τὴν ἀραμαϊκὴν. Παρ' Ἑλλησι καὶ Ῥωμαίοις τὸ ὄνομα Ἀράμ ἦν ἀγνωστον· πρῶτος ὁ Στράβων ἀποδίδει τὸ ὄνομα τοῦτο τῇ Συρίᾳ (Α'. β'. 34—Γ'. δ'. 6). Ἐπὶ τῶν Σελευκιδῶν ἐπεκράτει ἡ ὀνομασία Συρία· ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα Ἀράμ δὲν ἐξηλείφθη, Ἀραμαίων κυρίως κληθέντων μετὰ Χριστὸν τῶν μὴ χριστιανισθέντων κατοίκων τῆς χώρας (Larson, de Dialect. ling. Syr. Reliquis· σελ. 9 — Knobel, d. Völkertafel d. Genesis· σελ. 229—230). Ἡ Ἀραμαϊκὴ ἀλλέως ἐμορφώθη παρὰ τοῖς χριστιανοῖς καὶ Ἰουδαίοις καὶ ἀλλέως παρὰ τοῖς ἔθνοισι. Παραλείποντες τοὺς ἔθνοισι λέγομεν μόνον ὅτι ἡ ἀραμαϊκὴ τῶν Ἰουδαίων περιλαμβάνει τὴν Χαλδαϊκὴν τῆς Γραφῆς, (τὴν Συροχαλδαϊκὴν ἀκατάλληλως λεγομένην), τὴν Σαμαρειτικὴν καὶ τὴν διάλεκτον τῶν Ταργούμ. Ἡ τῶν χριστιανῶν ἀραμαϊκὴ εἶναι ἡ κυρίως Συριακὴ λεγομένη, ἀναπτυχθεῖσα ὑπὸ τῶν χριστιανῶν κατόπιν. Ἡ ὀνομασία Χαλδαῖοι ἐξ ἐσφαλμένων ὑπολογισμῶν συνήρθη τῇ τῶν Σύρων. Ὑπῆρξε φυλὴ τις πολιτικὴ, μᾶλλον στρατιωτικὴ καὶ ἀριστοκρατικὴ, παρὰ τὸν Ἰγγριν ἀποκατασταθεῖσα, ἥτις ὠνομάσθη Χαλδαῖοι· οἱ Χαλδαῖοι ὅμως

οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι πρὸς τοὺς Ἀραμαίους, οὐδὲ ἀνήκουσι καθόλου τοῖς σημιτικοῖς λαοῖς· εἶναι μᾶλλον Ἄριοι. Συνέβη τότε ἀνάλογόν τι, ὅπως κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀπεδόθησαν τὰ ὀνόματα φράγκοι, France, Βουργουνδοί, ὀνόματα γερμανικά, λαοὶ οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι τοῖς γερμανοῖς. Συνέβη δὲ καὶ ἕτερον ἄτοπον, συνέχυσαν δὴλον ὅτι οἱ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν Ἑβραῖοι τὴν ἀραμαϊκὴν (Χαλδαϊκὴν) πρὸς τὴν κυρίως ἑβραϊκὴν ἐντεῦθεν ἔτι μᾶλλον δύσκολος ἀποβαίνει ὁ ὀρισμὸς τοῦ ἀρχικοῦ ἀμιγροῦς τύπου τῆς ἀραμαϊκῆς γλώσσης. (Fürst. Lehrgebeud. d. aram. Idiom σελ. 3 κέ.). Ἐντεῦθεν ἡ σύγχυσις τῶν λέξεων ἀραμαϊκῆ, χαλδαϊκῆ, ἑβραϊκῆ παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις· σήμερον, χάρις εἰς τὰς προόδους τῆς γλωσσολογίας, οὐδεμία σύγχυσις. Τῆς ἀρχαίας ἀραμαϊκῆς ὀλίγας εἰδήσεις ἔχομεν, καὶ ταύτας περισθεῖσας ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, οἵτινες, καὶ τοὶ ἐθεώρουσαν πάντοτε μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τὴν Ἑβραϊκὴν ὡς γλώσσαν τῶν λογίων, ἔγραφον οὐχ ἤττον ἔστιν ὅτε ἀραμαϊστὶ. Εἰς τὴν γλώσσαν ταύτην εἰσι γεγραμμένοι περικοπαὶ τινες τοῦ Ἑσδρα καὶ τοῦ Δαυιδ — καὶ αἱ λέξεις Ἥλι, Ἥλι κλ. τοῦ Εὐαγγελίου — ἐξ οὗ προκύπτει πιθανώτατα ὅτι καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ συνήθη χρῆσιν ἐποιοῦντο τῶν ἀραμαϊκῶν μεταφράσεων τῆς Π. Δ., τῶν Ταργούμ ἄλλως καλουμένων. Εἰπὸν τινες ὅτι ἡ γλώσσα αὕτη τῶν Ταργούμ ἦν ἡ ἐν χρήσει ἐπὶ Ι. Χ. ἐν Παλαιστίνῃ. Ὁ Fürst ὅμως (Lehrgebeud κλ. σελ. 5), ὁ Renan καὶ ἄλλοι νεώτεροι φέρουσι σπουδαίας ἀντιστάσεις. Τῶντι ἡ γλώσσα τοῦ ταργούμ τοῦ Ὀγκέλου εἶναι ὁ καθαρώτερος τύπος τῆς ἀραμαϊκῆς· δύσκολον δὲ εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ τῆς Παλαιστίνης κάτοικοι ὠμίλουσαν γλώσσαν τόσῳ καθαρεύουσαν ἑβραϊσμῶν. Ἐπίσης τὸ Ταργούμ τοῦ Ἰωνάθαν ἔχει γλώσσαν σχετικῶς καθαρῆσαν· οὔτε ταύτην λοιπὸν δύναται νὰ ὠμίλει ὁ λαός. Ὅπωςδὴποτε ἡ τότε ἐν Παλαιστίνῃ ὠμιλουμένη γλώσσα, καὶ τοὶ ἐλέγετο ἑβραῖς ἀπέχε τῆς ἑβραϊκῆς, ὁμοίαιζε δὲ λίαν τῇ ἀραμαϊκῇ. Τῆς ἀραμαϊκῆς δείγματα ἀπαντῶμεν πολλοῦ τῆς Κ. Δ. Αἱ λέξεις Βάρ, Βηθεσθὰ, Γαββαθὰ, Ἐφφαθὰ, Γολγοθὰ, Ἀκελδαμά, Ταλιθὰ, Κοῦμι, σαβαχθανεὶ, ἀββὰ, εἰσὶν ἀραμαϊκαὶ εἶναι ὅμως δύσκολον καὶ μέχρι τοῦδε ἐπιδεικτικὸν συζητήσεως τὸ θέμα τοῦ ἀκριβοῦς προσδιορισμοῦ τῆς διαλέκτου τῆς Παλαιστίνης κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ι. Χ. Τὸ βεβαιότερον φαίνεται, ὅτι τότε οἱ παλαιστῖνοι ἐχρῶντο πλειοτέρως διαλέκτοις κατὰ τὸν μείζονα ἢ ἤττονα συνδυασμὸν τῆς ἑβραϊκῆς καὶ τῆς ἀραμαϊκῆς.

Κατὰ πόσον ἐπεκράτει ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Παλαιστίνῃ εἶναι ἐπίσης ζήτημα δυσδιάλυτον. Βεβαίως ἡ ἐπιρροή τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Παλαιστίνῃ ἦν μεγάλη, οὐχὶ ὅμως ὅσην τὴν θέλει ὁ κ. Λαμπρόλλος. Ὁ Ματθαῖος, κατὰ τὰ γενικῶς σχεδὸν τανῦν παραδεδεγμένα, ἔγραφεν ἀραμαϊστὶ τὰ Κυριακὰ λόγια. Αὐτὸ τὸ ὄφρος τῆς Κ. Δ., ἰδίαι αἱ Ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, εἶναι κατὰ τὸ ἡμισυ σχεδὸν ἀραμαϊκῶν, τοῦθ' ἔσπερ δεικνύει ὅτι οἱ συγγραφεῖς αὐτῆς ἐγίνωσκον καὶ τὴν ἀραμαϊκὴν. Ὁ Ἰωσήππος μαρτυρεῖ ὅτι οἱ τῆ

Ἑλληνικῆ ἐν Παλαιστίνῃ χρώμενοι ἦσαν ὀλίγιστοι· αὐτὸς ὁ ἴδιος Ἰωσήππος δὲν ἠδύνατο καλῶς νὰ προφέρῃ τὰ ἑλληνικά, ἔνεκα τῆς διαφόρου προφορᾶς τῆς μητρικῆς αὐτοῦ γλώσσης, «τὴν δὲ περὶ τὴν προφορὰν ἀκριβείαν πάτριος ἐκώλυσε συνήθεια». (Ἀρχ. Κ') Ὅταν λοιπὸν αὐτὸς ὁ Ἑλληνιστῆς Ἰωσήππος, ὁ ἑλληνιστὶ συγγραψᾶς δὲν ἠδύνατο καλῶς νὰ προφέρῃ τὰ ἑλληνικά, δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ὅποια θὰ ἦτο ἡ ἑλληνομάθεια τῶν λοιπῶν κοινῶν ὁμοφύλων του!

Ὅργανον ἀπαραίτητον πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ἀσίᾳ δὲν ἦτο ἡ ἑλληνικὴ ὡς λέγει ὁ κ. Α. Τοῦτο μόνον δύναται νὰ ῥηθῆ περὶ τῆς ἐξελληνισθείσης Ἀνατολῆς· ἐν τῇ ἄνω Ἀνατολῇ ὅμως ὄργανον τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπῆρξεν ἡ συριακὴ, ἣτις ἐπεκράτει ἐν ὅλῃ τῇ Περσίᾳ καὶ πάσῃ τῇ ἄνω Ἀσίᾳ. Καὶ περὶ τῶν λοιπῶν δὲ σημητικῶν γλωσσῶν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι δὲν ἐθέσθησαν οὕτω ταχέως, ὅπως νομίζουσι τινες ἀβασανίστως. Ἀληθὲς μὲν ὅτι διὰ τῶν Σελευκιδῶν εἶχε πρὸ πολλοῦ διαδοθῆ ἡ Ἑλληνικὴ ἐν Συρίᾳ· αἱ ἄλλαι ὅμως παρὰ τὸν Εὐφράτην χῶραι, πρὸ πάντων αἱ κῶμαι, εἶχον διατηρήσῃ τὴν συριακὴν. Ἐπίσης ἐν Δαμασκῷ, Παλμύρᾳ, Βερροίᾳ καὶ ἀλλὰχού ἐπεκράτει ἡ Ἀραμαϊκὴ (Am. Marcell. XIV, 8, 7), μόλις δὲ ἐπὶ τῆς μωαμεθανικῆς εισβολῆς ἐξέλιπεν ἡ συριακὴ ἐκ τῶν χωρῶν ἐκείνων. Οἱ δὲ στίχοι τοῦ Ἰουβενάλη (Satyr. III, 62.)

Jampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes
et linguam et mores vexit,

μαρτυροῦσιν ὅτι οἱ Σύροι, καὶ εἰς τὴν Ἑσπερίαν ἀποδημοῦντες, συμμετήγαγον γλώσσαν καὶ ἤθη.

Οὔτε ἡ Φοινίκη, οὔτε ἡ Παλαιστίνῃ κατεκλύσθησαν, οὕτως εἰπεῖν, ποτὲ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ· καὶ αὕτη ἡ Κύπρος ἔσχεν ἀκμάζοντα ἐν μέσῳ αὐτῆς τὸν σημιτισμὸν ἐπὶ πολλοὺς χρόνους. Μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἀντωνίου Αὐτοκράτορος ἐχαράσσοντο νομίσματα μὲ φοινικικὰς ἐπιγραφάς. Ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Κύπρῳ ἡ Συριακὴ ἔμεινε γλώσσα ἐν χρήσει μεγάλῃς τῶν κατοίκων τάξεως μέχρις αὐτοῦ τοῦ μεσαιῶνος. Προσεχῶς ἴσως δημοσιεύσομέν τινα περὶ τῶν συριστῶν γεγραμμένων λειτουργικῶν βιβλίων τῶν ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Κύπρῳ καὶ ἀλλὰχού τῆς ἀνατολῆς χριστιανῶν. Ὁ Ἰουδαϊσμὸς ἐν Παλαιστίνῃ ἰδίως, οὐ μόνον δὲν ὑπεχώρησεν, ὡς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν, ἀλλὰ τοῦναντίον μάλιστα μετὰ φανατισμοῦ ἀντέστη, οὕτως ὥστε ἡ ἐπιρροή τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Παλαιστίνῃ οὐδέποτε ὑπῆρξε λίαν μεγάλη· αἱ σημιτικαὶ διαλέκτοι ἔμειναν πάντοτε αἱ ἐν χρήσει αὐτῆς διαλέκτοι. Ἐξαίρεσιν μόνον τοῦ κανόνος τούτου ἀπετέλουν πόλεις ὀλίγαι, ὡς ἡ Καισάρεια, ἡ Σκυθόπολις, πόλεις κατὰ τὸ πλεῖστον κατωκημέναι ὑπὸ ξένων καὶ τιῶν ἐλληνοσπῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ὅμως ἀνεθεματίζοντο ὑπὸ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Ραββίνων διὰ τὸν φιλελληνισμὸν των (Γαλμοῦδ Ἱεροσολυμ. Σοτὰ 21, 2). Οἱ Ἀπόστολοι αὐτοὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐκτὸς ὀλίγιστων ἐξαιρέσεων,

ἔμεναν ὄλως ξένοι πρὸς τὸν ἑλληνισμόν. (*Ορα πλείονα περὶ τούτου τὸν Lamī, de Eruditione Apostolor.). Τὸ μῖσος τῶν παλαιστίνων κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ διήρκεσε μέχρι καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλήμ, ἢ μάλλον τότε ἐκορυφώθη. (Ernesti d. Jūdæor. Odio adv. liter. Græcas). Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων βλέπει ὁ ἀναγνώστης ὅτι οὐχὶ τὰ πάντα ἐνεδαπτίσθησαν ἐν τῇ κολουμβήθρᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἀνατολῇ· πολλὸ ὀλιγώτερον τοῦτο συνέβη ἐν Παλαιστίνῃ. Ἐσφαλμένως λοιπὸν συμπεραίνουσι τινες ἐκ τῆς διαδόσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι καὶ ὁ Ἰησοῦς ὤριλει ἐν Παλαιστίνῃ Ἑλληνιστί.

Περὶ δὲ τῆς γλώσσης τοῦ Ἰησοῦ προκειμένου, μὴ λησμονῶμεν καὶ τὰ ἐξῆς. Ὁ Ι. Χ. ἦν σχεδὸν Γαλιλαῖος—ὡς ἀνατραφεὶς ἐν Γαλιλαίᾳ. Ἡ Γαλιλαία εἶχε γλώσσαν λίαν διαφέρουσαν ἐκείνης τῆς Ἱερουσαλήμ (Buxtorf, Lexicon chald-talmud. et rabbin. ἴδε λξ. Γαλλ. Lightfoot, Horæ hebraicæ. σλ. 131.—Fürst, Lehrbuch ec. σλ. 15—16.) Ὁ Πέτρος ἀνεγνωρίσθη ὡς Γαλιλαῖος ἐκ τῆς προφορᾶς. Ὅσα δὲ ἀνωτέρω εἶπομεν συντελοῦσιν εἰς τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας περὶ τῶν πολυθρῦλλήτων ἐκείνων λέξεων Ἑλλί, Ἑλλί κ.λ. Αἱ ἐν Παλαιστίνῃ ἐπικρατοῦσαι ποικίλαι σημιτικαὶ διάλεκτοι καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μεταφορᾶς τῆς λέξεως, ἐξηγοῦσι τὴν διαφορὰν τῆς γραφῆς παρὰ Ματθαίῳ καὶ Μάρκῳ (Ἑλλί, καὶ Ἑλωί). Ματαιοπονεῖ ὁ κ. Λαμπρόλλος, θέλων ἐκ τῶν λέξεων αὐτοῦ τοῦ Εὐαγγελίου νὰ ἐξαγάγῃ, ποῖοι ἦσαν οἱ μὴ νοήσαντες τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ πρῶτον μὲν ἀμφιβάλλομεν ἂν τὸ «ἄφες ἴδωμεν κ.λ.» σημαίνει παρανόησιν ἢ σκῶμμα καὶ περιγέλω. Καὶ βεβαίως ἕως ὄντας, ὅτι σημαίνει παρανόησιν, αὕτη πιθανῶς παραδεκτέα μόνον περὶ τῶν λέξεων Ἑλλί, ἢ Ἑλωί—διότι ἡ ἔκφρασις αἰδῶμεν, εἰ ἔρχεται (Ἑλλί) σῶσαν αὐτὸν σημαίνει, ὅτι δὲθ δίσφυγε τοὺς ἀκρατάς ἢ ἔννοια τοῦ «λαμὰ σαβαχθανί», ὡσανεὶ οὗτοι ἔλεγον «κραυγάζει ὅτι τὸν ἐγκατέλιπεν· ἄς περιμείνωμεν καὶ ἄς ἴδωμεν, ἂν ἔλθῃ νὰ τὸν σῶσῃ». Ἐὰν δὲ ἡ μετατροπὴ τοῦ Ἑλλί εἰς Ἑλλίαν δὲν εἶναι σκῶμμα—εὐκολοῦς εἶναι ἡ παρανόησις. Ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπῆρχον τότε, ἰδίᾳ χάριν τῆς ἑορτῆς, ἀκάθε καρυδιᾶς καρύδιον τὸ δὴ λεγόμενον, λαλοῦντες αὐ μόνον γλώσσαις διαφόροις, ἀλλὰ καὶ διαλέκτους διαφόρους μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης, ὡς ἄνω εἶπομεν. Ποικιλόγλωσσοι τοιοῦτοι φυσικώτατον νὰ παρευρέθησαν κατὰ τὴν σταύρωσιν. Τί παράδοξον λοιπὸν, εἴτε Ῥωμαῖοι στρατιῶται, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε ἀνήκοντες ταῖς σημιτικαῖς φυλαῖς νὰ παρήλλαξαν τὸν Ἑλλί ἢ Ἑλωί μὲ τὸν Ἑλλίαν, (λέξεις ὁμοίως σχεδὸν ἠχοῦσας; Τὸ νὰ θέλῃ ὁ κ. Α. νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου συμπεράσματα περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Παλαιστίνης εἶναι λίαν βεβιασμένον.

Ἐν Παρισίῳ, κατὰ μῆνα Αὐγούστου.

Δρ. ΣΠ. Κ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΤΟ ΑΡΧΕΙΟΦΥΛΑΚΕΙΟΝ ΚΕΡΚΥΡΑΣ*

Η΄.

Εἰς περίεργον φάσιν περιπετειῶν, ἅμα τῇ ἐπὶ Ἰονικῆς Κυβερνήσεως προβαίνουσῃ διοργανώσει αὐτοῦ περιέρχεται τὸ Ἀρχιεπιφυλακεῖον τῆς Κερκύρας. Διαρκούσης τῆς Βενετοκρατίας ἐπηρέεζον αὐτὸ οἱ κίνδυνοι τῶν Ὀθωμανικῶν ἐπιδρομῶν καὶ δηλώσεων, εἰς ἐκείνην δὲ ἐπηκολούθησεν ἡ ἐπὶ Δημοκρατικῶν Γάλλων, ὅσον βραχεῖα τόσον βικαία ἀναστάσις τῶν παλαιῶν καθεστώτων, μεθ' ἣν ἐπῆλθον τὰ κακὰ τῆς Ῥωσοτουρκικῆς πολιορκίας, καὶ αἱ τῆς Ἑπτανήσου πολιτείας καὶ τῆς τῶν Αὐτοκρατορικῶν Γάλλων δεσποτίας ἀλλεπάλληλοι διοικητικαὶ καὶ πολιτικαὶ μεταβολαί. Ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τὴν Βρετανικὴν Προστασίαν Ἰονίου Κράτους, ἐν ᾧ μονιμωτέρα καὶ κανονικωτέρα παρίσταται ἡ τοῦ Τοπικοῦ Ἀρχιεπιφυλακείου ἀναδιοργάνωσις, τὰς παρελθούσας μεγάλας καὶ ἀναποδράστους αἰτίας τῶν κινδύνων αὐτοῦ διαδέχονται αἰτίαι μικραὶ καὶ ὑπὸ αὐθαίρετων καὶ ἀδικαιολογητῶν διοικητικῶν μέτρων προκαλούμεναι, ὅσον αἱ τῶν οικημάτων ἀλλεπαλλήλως ἐπερχόμεναι ἀσυλλόγιστοι καὶ ἀπερίσκεπτοι μεταβολαὶ καὶ ἄλλαι αἰτίαι ζημιῶν, περὶ ὧν τὰ παράπονα ἄρχονται μάλιστα ἀπὸ τοῦ ἐπὶ βραχὺν χρόνον διατελέσαντος Ἀρχιεπιφύλακος Σπυρίδωνος Παλλαδᾶ.

Ἐν τῷ Παλατίῳ τῶν Ἁγίων Μιχαὴλ καὶ Γεωργίου τὸ Ἀρχιεπιφυλακεῖον ὑπόκειται εἰς δωμάτιον εἰς κατοικοῦσιν Ἀγγλοὶ ἀξιωματικοὶ τῆς στρατιωτικῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἀρμοστοῦ. Ὡς δὲ ἀναφέρει ὁ μνηστῆς Ἀρχιεπιφύλαξ τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1833, οἱ τὰ ὑπερκείμενα ἐκεῖνα δωμάτια κατοικήσαντες Ἀγγλοὶ ἀπαιτοῦσιν ἀμέσως νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ κλεῖς τῆς θύρας κλίμακος δι' ἧς εἰς τὸν ἀπόπατον καταβαίνουνσι, διερχόμενοι ὁμοῦ διὰ μέσου τῶν ἐγγράφων, βιβλίων καὶ δεσμίδων τοῦ Ἀρχιεπιφυλακείου. Ἐν τούτοις ἐπέρχεται νέα τοῦ Ἀρχιεπιφυλακείου μετατόπισις ἀπὸ τοῦ Παλατίου ἐκείνου εἰς τὴν πρώην λατινικὴν μονὴν τῆς Τενέδοθ, ὅπου ἦσαν καὶ τὰ Δημοσια σκολεῖα. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νέον οἶκημα ἡ ἐγκατάστασις τοῦ Ἀρχιεπιφυλακείου δὲν ἐγένετο ὡς φαίνεται μετὰ τῆς δεούσης προνοίας πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἐγγράφων. Τῇ 22 Ὀκτωβρίου 1833, ἀναφέρει πρὸς τὸν Ἐπαρχον Κερκύρας ὁ αὐτὸς Ἀρχιεπιφύλαξ, ὅτι οἱ ἐρχόμενοι εἰς τὸ Ἀρχιεπιφυλακεῖον εὐρίσκονται ἐν μέσῳ τῶν ἐγγράφων καὶ τῶν βιβλίων, καὶ δὲν θεωρεῖ τοῦτο ἀκίνδυνον. Μνημονεύει δὲ ὅτι ἐπὶ Ἀρχιεπιφύλακος Κασσιμάτη, τολμήσας τις νὰ παρεισάξῃ λαθραῖως ἐγγραφόν τι εἰς μίαν δέσμην, ἀπήγει ἔπειτα ἐπίσημον τούτου ἀντίγραφον. Θεωρεῖ λοιπὸν κατάλληλον ν' ἀφεθῇ τόπος κενός

* Ἰδ. σελ. 745.

1 Ἀπόθ. Registro lettere. Ἐπιστολὴ ἀριθ. 24 ἀπὸ 20 Σεπ. 1833.

έγγράφων, κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ καταστήματος, ὅπου νὰ συστηθῆ τὸ γραφεῖον, ὥστε νὰ μὴ προβαίνωσι περαιτέρω, ἀλλ' ἐκεῖ νὰ μένωσιν οἱ ἐρχόμενοι ὅπως λάβωσιν ἀντίγραφα. ¹ Τῆ 19 Φεβρουαρίου 1834 ² παραπονεῖται πρὸς τὸν Ἐπαρχον περὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου, διότι τὰ παράθυρα, οὐχὶ μόνον εἶναι χαμηλά, ἀλλ' οὔτε διὰ φυλλοπαράθυρων οὔτε διὰ σιδηρῶν κλείονται. Λέγει δὲ ὅτι καὶ ἡ ἀναχώρησις τῆς εἰς τὴν ὑπ' αὐτὸ ὄροφὴν κατοικούσης οἰκογενείας τοῦ διδασκάλου Φωκᾶ ἀφίνει ἀφύλακτον καὶ ἀφρούρητον τὸ Ἀρχαιοφυλακεῖον. Εἰς ἐπίμετρον δὲ τῶν κακῶν, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς οἰκογενείας Φωκᾶ καὶ μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῶν δωματίων ἔνθα ὑπῆρχε τὸ Δημόσιον σχολεῖον, ἐνεφανίσθη πλῆθος ποντικῶν, οἵτινες καὶ κατὰ τῶν δεδεμένων βιβλίων ἐπιτίθενται. Μυάγραι ἐπιλέγει ὁ Παλλαδᾶς ὀλίγον ὠφελούσιν ἂν μὴ ὦσιν Ἀγγλικά. Γαλαῖ δὲν δύνανται νὰ μείνωσι, διότι διὰ τὴν καθ' ἡμέραν συρροὴν τῶν ἀνθρώπων ἤθελον φοβηθῆ καὶ φύγει. ³

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Ἐπαρχος Κερκύρας, τῆ 11 Ἀπριλίου 1834 ἐκοινοποιεῖ πρὸς τὸν Ἀρχαιοφύλακα ὅτι «ἅπαντα τὰ σσηπότα χαρτῖα (carte guaste) ὅσα ὑπάρχουσι κατατεθειμένα εἰς τὸ οἶκημα, ὅπου ἦτο προηγουμένως τὸ Ἀρχαιοφυλακεῖον, ὡς ἐπίσης ἐκεῖνα ἅτινα ἐξηχθησαν ἐξ ἐνὸς τῶν ὑπογείων τοῦ Παλατιῦ τῶν Ἁγίων Μιχαὴλ καὶ Γεωργίου, πρέπει κατὰ διαταγὴν τῆς Γερουσίας νὰ φυλαχθῶσιν εἰς δωμάτιόν τι τῶν ὑπὸ τὸ Ἀρχαιοφυλακεῖον. Παρήγγελλε δὲ ὁ Ἐπαρχος νὰ λάβῃ ὁ Ἀρχαιοφύλαξ τὰ δέοντα προφυλακτικὰ μέτρα κατὰ τῶν ἐνδεχομένων κακῶν ἀναθυμιάσεων αἰτινες ἤθελον προκύψῃ ἐκ τῶν χαρτίων ἐκείνων. ⁴ Ταῦτα ἔγραψεν ὁ Ἐπαρχος ὀλίγον πρὶν ἢ τὸν Παλλαδᾶν διαδεχθῆ ὁ Ἀρχαιοφύλαξ Νικόλαος Βάρθης, ἀρξάμενος τῆς μακρᾶς καὶ δραστηρίου ὑπηρεσίας του τῆ 14 Ἰουνίου 1834 διαρκεσάσης μέχρι τοῦ ἔτους 1855.

Τὰ εἰρημένα Βενετικὰ ἔγγραφα μετακομισθέντα ἤδη εἰς τὸ οἶκημα τῆς πρῶν Μονῆς τῆς Τενέδου, κατετέθησαν εἰς τὸ αὐτόθι ὑγρὸν ἰσόγειον, ὅπου ὁ Ἀρχαιοφύλαξ Βάρθης, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν διορισμὸν του παρετήρησεν, ὡς λέγει, μετὰ τοῦ Ἀρμοστοῦ καὶ τοῦ Ἐπαρχου, ὅτι ἅπαντα αὐτὰ τὰ χαρτῖα, ὡς ἐκ τῆς ὑγκασίας εἶχον καταντήσῃ ὅλα ἐν σῶμα ἀναδιδόντα πολλὴν δυσωδίαν. Ἐν τούτοις ἀπεφάσισεν ἡ Κυβέρνησις τὴν μεταβίβασιν τοῦ Τοπικοῦ Ἀρχαιοφυλακείου εἰς ἕτερον οἶκημα τὸ τοῦ Ἀτελολιμενεῖου λεγόμενον παρὰ τῆ Πύλῃ Σηπλαιῆς καὶ πλησίον τοῦ Τελωνεῖου, ὅπου καὶ τὸ Ἐπαρχεῖον εἰς τὴν ὑπερκειμένην ὄροφὴν ἐγκαθίστατο. Ὑπέβλεπε δὲ ὁ Ἐπαρχος εἰς τὴν Γερουσίαν, τῆ 22 Ἀπριλίου 1835, ὅτι ἦτο εὐλόγον νὰ τακτοποιηθῶσι τὰ δημόσια ἔγγραφα, πρὶν ἢ ἐκτελεσθῆ ἢ εἰς τὸ νέον οἶκημα με-

¹ Αὐτόθι. Registro Lettere. Ἐπιστολὴ ἀριθ. 29, Ὀκτωβρίου 1833.

² Αὐτόθι. Ἐπιστολὴ ἀριθ. 39.

³ Αὐτόθι. Ἐπιστολὴ ἀριθ. 49 τῆς 31 Μαΐου 1834.

⁴ Αὐτόθι. Lettere del Reggente.

τακόμισις· ἀλλ' οὐδεμίαν περὶ τούτου διαταγὴν ἔλαβεν ὁ Ἀρχαιοφύλαξ, καὶ τὰ ἔγγραφα ἐκεῖνα ἀφέθησαν εἰς τὸ ὑγρότατον ἰσόγειον τῆς Τενέδου μέχρι τῆς εἰς τὸ ἐν Σηπλαιῆ οἶκημα μεταβιβάσεως τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου. «Τὰ χαρτῖα ἐκεῖνα, λέγει ὁ Ἀρχαιοφύλαξ Βάρθης, τὰ πλεῖστα σσηπότα καὶ σχηματίσαντα μίαν μάζαν μετεκομίσθησαν εἰς τὸ παρὰ τῆ Σηπλαιῆ οἶκημα, καὶ ἵνα διασώτῃ μέρος αὐτῶν ὑπέστην μακροτάτην νόσον. Τὰ ἐπίλοιπα ἐτέθησαν εἰς τὴν ὑποστέγην ὅπου ἔκεινται ἐπὶ ἔτη ἀκολούθως δὲ περιεφράχθη μέρος τῆς εἰσόδου τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου καὶ τεθέντα ἐκεῖ ἐγκατελείφθησαν ἐφ' ὅσον καὶ τοῦτο ὑπῆρξεν ἐν τῷ αὐτῷ οἰκῆματι. ¹

Ἐκτὸς τῶν ὡς εἰρηται παρημελημένων ἐκείνων ἔγγράφων, μετὰ τὴν παρὰ τῆ Σηπλαιῆ ἐγκατάστασιν τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου ἐν ἔτει 1835, ἐν ᾧ ὁ Ἀρχαιοφύλαξ Βάρθης ἠσχολεῖτο ἀνεκδότως εἰς τὴν κατάταξιν τῶν ἔγγράφων τῶν διαφόρων ἐπὶ Ἰονίου Κράτους ἐγχωρίων Διοικητικῶν Ἀρχῶν καὶ Δικαστηρίων τῆς Κερκύρας, ἅτινα περιοδικῶς παρεδίδοντο, ἔτι δὲ παλαιῶν τινῶν εἰδικῶν Ἀρχαιοφυλακείων συνενουμένων μετὰ τοῦ Τοπικοῦ, εἶχεν ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ καὶ πληθὺν ἄλλων ἔγγράφων χρῆζόντων κατατάξεως, ἅτινα εὕρισκοντο κλεισμένα εἰς κιβώτια καὶ εἰς σάκκους. ²

Ἡρίθμει δὲ τότε ὑπ' αὐτὸν κατ' ἀρχὰς μόνον δύο ὑπαλλήλους, καὶ ἔπειτα τρεῖς, ὧν ὁ εἰς μὲ βαθμὸν Ὑπαρχαιοφύλακος, θέσιν ὅμως, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον διατηρηθεῖσαν, ἀπὸ Ἰανουαρίου 1835 μέχρι Ἀπριλίου 1838.

Θ'.

Ἐν τῷ παρὰ τῆ Σηπλαιῆ οἰκῆματι τὸ Ἀρχαιοφυλακεῖον ἔμελλε νὰ δοκιμασθῇ μετ' οὐ πολλὴν τὰς ὀλεθρίας συνεπειᾶς τῆς ἐν τοῖς ἰσογείοις ὑπαρχούσης σιταποθήκης, ἐξ ἧς καὶ ποντικοὶ καὶ ἄλλα χαρτοφθόρα καὶ ῥυπαρὰ ζώδια εἰσέβαλον εἰς αὐτό. Ὡστε ἐδέησε νὰ διατάξῃ ἡ Κυβέρνησις σύντονα μέτρα πρὸς ἐξέλκυσιν τοῦ ὑπερπλεονάσαντος κοκοῦ, κατὰ τὰς δοθείσας ὁδηγίας τῶν ἐν τῇ Ἰονίᾳ Ἀκαδημικῶν καθηγητῶν τῆς φυσικῆς καὶ τῆς Χημείας. Τὰ μέτρα ταῦτα, παραγγελλθέντα πρὸς τὸν Ἀρχαιοφύλακα, διὰ τοῦ ἀπὸ 30 Ἰουλίου 1838 ἔγγράφου τοῦ Ἐπαρχου Κερκύρας, ἀπήτησαν ἱκανὸν χρόνον. Διότι περὶ τῆς ἐκτελεσεως τῶν ὁ Ἀρχαιοφύλαξ πληροφορεῖ τὸν Ἐπαρχον περίπου μετὰ τρεῖς μῆνας, τὴν 8 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀναφέρων ὅτι ἐξετέθησαν ἐπὶ τριήμερον εἰς τὸν ἥλιον ἅπαντα τὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου, ἠνοίχθησαν καὶ ἐτινάχθησαν αἱ δεσμίδες καὶ τὰ βιβλία, μεθ' ὃ ἐτέθησαν εἰς τὴν ὑποστέγην τῆς ὑπεράνω τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου κατεχομένης ὄροφῆς ὑπὸ τοῦ Ἐπαρχεῖου ἅπαντα τὰ ἀρχαῖα ἔγγραφα Ποινικῶν δικογραφίῶν, ὧν οὐδέποτε ζητοῦνται ἀντίγραφα. Ἐγένετο ἐπανειλημμένως διὰ χλωροῦχου

¹ Ἀνάγραφον Ἐπιστολῶν Ἀρχαιοφύλακος Ν. Βάρθης. Ἐπιστολὴ 7 Ὀκτωβρίου 1850.

² Αὐτόθι. Ἐπιστολὴ ἀριθ. 34 τῆς 19 Ὀκτωβρίου 1835.

τιτάνου κατάβρεξις ὄλης τῆς ξυλείας τοῦ Ἀρχιεπιφυλακείου καὶ ἐκαπνίσθησαν διὰ θεϊκοῦ ὀξέως ἅπαντα τὰ ἔγγραφα κεκλεισμένων τῶν θυρῶν. ¹

Ἄλλὰ μόλις τὰ ληφθέντα μέτρα ἐφάνησαν τελεσφορήσαντα, τί συνέβαινε πρὶν ἢ παρέλθῃ ἐν ἔτος; Τὸ Ἐπαρχεῖον τὸ ὅποσον κατεῖχε τὴν ὑπεράνω τοῦ Αρχιεπιφυλακείου ὄροφὴν ἐν ἔτει 1839 μετετίθετο εἰς τὸ οἶκημα τῆς πρώην Λατινικῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ὅπως εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κενωθείσαν ὄροφὴν ἀποθηκευθῆ σίτος. Τῇ 26 Ἰουλίου 1839 ὁ Ἀρχιεπιφύλαξ ματαίως ὑπέβαλεν εἰς τὸν Ἐπαρχον τοὺς ἐκ τοιαύτης ἀποφάσεως ἀπειλουμένους κινδύνους, ὧν πικρὰ πείρα εἶχε γίνῃ ἐκ τῆς ἡδὴ ὑπὸ τὸ Ἀρχιεπιφυλακεῖον ὑπαρχούσης σιταποθήκης. Ἐξουσιοδοτεῖται δὲ μόνον κατ' αἴτησίν του, νὰ μεταθέσῃ τὰ μέχρι τοῦδε εἰς τὴν ὑποστέγην ὑπάρχοντα ἔγγραφα εἰς τὸ εἰσόγειον μέρος τὸ ὑπὸ τὴν τοῦ Ἀρχιεπιφυλακείου κλίμακα, ὅπερ εἶχεν ἤδη κλεισθῆ διὰ τὴν προσωρινὴν ἐν αὐτῷ ἐναπόθεσιν τῶν ἀρχαίων Βενετικῶν ἐγγράφων, μέχρι καταλλήλου ὥρας, ὅπως ταῦτα διαλεχθῶσι καὶ τακτοποιηθῶσι. ²

Καὶ ἐν μέσῳ τοιούτων οὐχὶ εὐνοϊκῶν περιστάσεων, πολυπληθῆ ἔγγραφα ἀλλεπαλλήλως ἐξηκολούθουν συγκομιζόμενα εἰς τὸ Τοπικὸν Ἀρχιεπιφυλακεῖον, ἐν οἷς σημειωτέα μάλιστα καὶ τὰ τοῦ κατὰ διαταγὴν τῆς Γερουσίας, ἀπὸ 15 Μαΐου 1838, μετ' αὐτοῦ συνενωθέντος Ἀρχιεπιφυλακείου τῆς Διαχειρίσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ Δημοσίων εἰσοδημάτων, ὅπερ περιεῖχεν οὐχὶ μόνον τ' ἀφορῶντα εἰς τὴν κτηματικὴν καὶ οἰκονομικὴν διαχείρισιν τῶν τῆς νήσου Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ εὐαγῶν ἰδρυμάτων, ἀλλὰ καὶ τὰ πρακτικὰ τῶν ἐπὶ Βενετοκρατίας τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας προεδρευσάντων Πρωτοπαπᾶδων, μέχρι τῆς ἐν Ἀρχῇ τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος ἰδρύσεως τῆς Ἐπτανήσου Πολιτείας, ὅτε εἰς τὸν Ἐκκλησιαστικὸν τῆς Κερκύρας θρόνον ἀπεκατεστάθη πάλιν ἡ ἀπὸ πέντε αἰῶνων διακοπεῖσα διαδοχὴ τῶν Ὁρθοδόξων Ἀρχιεπισκόπων, ὧν προσετέθησαν καὶ τὰ μέχρι τοῦ ἔτους 1833 πρακτικὰ παραδοθέντα τότε (1838) εἰς τὸ Τοπικὸν Ἀρχιεπιφυλακεῖον παρὰ τῆς ἱερογραμματείας τῆς Μητροπόλεως. Ἐκ τοῦ μνησθέντος δὲ Ἀρχιεπιφυλακείου τῆς Διαχειρίσεως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Δημοσίων εἰσοδημάτων, μετεδιβάζοντο τότε ἐπίσης εἰς τὸ Τοπικὸν καὶ τὰ παλαιὰ βιβλία βαπτίσεων, γάμων καὶ θανῶν, ἅτινα καὶ κατὰ τὰς ἐπὶ Βενετοκρατίας κυβερνητικὰς διατάξεις, ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ τηρῶσιν οἱ τῶν ἐκκλησιῶν ἡμῶν ἐφημέριοι. Πρὸς δὲ τούτοις παρεδόθησαν καὶ τὰ βιβλία τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Πάργας καὶ τὰ εἰς Κέρκυραν ὡσαύτως διασωθέντα τῶν Συμβολαιογράφων αὐτῆς, ἅτινα ἦσαν ἕως τότε ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ προϊσταμένου τοῦ Ἀρχιεπιφυλακείου τῆς Διαχειρίσεως τῶν Δημοσίων εἰσοδημάτων, ὡς καὶ ἄλλα τῆς Διοικήσεως καὶ τῶν Δικαστηρίων αὐτῆς βιβλία καὶ ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἡ Πάργα διετέλει

¹ Ἐπιστολὴ Ἀρχιεπιφύλακος Ν. Βάρθη 8 Νοεμβρίου 1838.

² Τοῦ αὐτοῦ Ἐπιστολὴ ἀριθ. 120 τῆς 26 Ἰουλίου 1839 καὶ ἀριθ. 121 τῆς 5 Αὐγούστου 1839.

πολιτικῶς ἠνωμένη μετὰ τῆς Κερκύρας. Ἡ προσθήκη δὲ αὕτη ἠύξησε τὰ μάλιστα τὰς καθημερινὰς ἐργασίας τοῦ Τοπικοῦ Ἀρχιεπιφυλακείου, ὡς παρρηρεῖ ὁ Ἀρχιεπιφύλαξ Ν. Βάρθης, ὅστις δὲν ἐθεώρει πλέον ἐπαρκοῦντα τὸν ἀριθμὸν τριῶν ὑπαλλήλων. ¹

Προστέθη συνάμα εἰς τὸ Τοπικὸν Ἀρχιεπιφυλακεῖον καὶ τὸ ἰδιαιτέρον Ἀρχιεπιφυλακεῖον τῆς Ὑγειονομικῆς Ἀρχῆς συνιστάμενον ἐξ ἐγγράφων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1670 μέχρι τοῦ 1834. Βραδύτερον δὲ καὶ τὸ τῆς Ἐκτελεστικῆς ἀστυνομίας. ²

Ἐν τῇ αὐξάνουσῃ πληθύνῃ τῶν ἐγγράφων πάντοτε μᾶλλον ἐπαισιωχὰ ἐγένοντο τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐν τῇ ὑπερκειμένης ὄροφῃ καὶ ἐν τοῖς παρακειμένοις δωματίοις ἀποθηκεύσεως σίτου. Τῇ 5 Σεπτεμβρίου 1844 ἀναφέρεται περὶ τούτου ὁ Ἀρχιεπιφύλαξ πρὸς τὸν Ἐπαρχον, πάλιν δὲ εἰς τὸ αὐτὸ ὄχληρὸν καὶ δυσάρεστον θέμα ἐπανέρχεται τῇ 30 Ἰουλίου 1847, ὅτε ὑπομνήσκει καὶ τὰ ἐν 1838 ἐφαρμοσθέντα κατὰ διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως καθαρτικὰ μέτρα. Πάλιν καὶ σκώληκες καὶ ἄλλα ἐκ τοῦ σίτου παραγόμενα ἔντομα καὶ ποντικοὶ εἰσβαλόντες εἰς τὰ ἔγγραφα, ἐπιφέρουσι μεγάλην φθορὰν κατατρώγοντες δεσμίδας καὶ βιβλία· οὗτοι δὲ μάλιστα καὶ ἀποθνήσκουσιν ὑπὸ τὰ ἐρμάκια καὶ ἡ σῆψις αὐτῶν ἀναπέμπει δυσωδίαν ἀνυπόφορον ἐπιπροσπιθεμένην εἰς τὴν τοῦ σηπομένου σίτου. Ἡ τοιαύτη δὲ τῶν ζωύφιων καὶ ποντικῶν εἰσβολή, ὡς ἐκθέτει ἐν ταύτῃ τῇ ἀπὸ 30 Ἰουλίου 1847 ἀναφορᾷ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἐπαρχον ὁ Ἀρχιεπιφύλαξ Ν. Βάρθης ἐπηρέαζε μάλιστα τὴν τύχην τῶν ἡδὴ μνησθέντων πολυπληθῶν ἀρχαίων ἐγγράφων, ἅτινα ἔκειντο εἰς τὸν κεκλεισμένον τόπον ἀπέναντι τῆς θύρας τῆς εἰσόδου τοῦ Ἀρχιεπιφυλακείου ὧν πολλῶν μὲν ἀσημάντων πολλῶν δὲ δεόντων τακτοποιήσεως, *πολλάκις ἐπεχειρήσα, λέγει, τὴν διαλογὴν ἀλλὰ ἡ ἔλλειψις χειρῶν καὶ τὸ πλῆθος ἐντόμων καὶ σκορπίων μὲ ἠνάγκασαν νὰ παραιτηθῶ τοῦ ἔργου καὶ τὰ ἔγγραφα ἐκεῖνα θέλουσιν ἀπολεσθῆ, ἀν δὲν ληφθῇ περὶ αὐτῶν πρόνοια.*

Πραγματευόμενος ἐν τέλει καὶ περὶ τῆς ὀλίγης ἀσφαλείας τοῦ καταστήματος, διότι κοινὴν εἶχε τὴν εἴσοδον μετὰ τῶν Σιταποθηκῶν, ὧν ἡ θύρα ἀφίνετο συχνάκις ἀνοικτὴ, διὰ τὴν μετακόμισιν τοῦ σίτου, συμπεραίνει ὅτι τὸ οἶκημα εἶναι ὅλως ἀκατάλληλον πρὸς χρῆσιν καταστήματος Ἀρχιεπιφυλακείου.

¹ Ἐπιστολαὶ Ἀρχιεπιφύλακος Ν. Βάρθη ἀριθ. 142. 20 Ἀπριλίου 1840 καὶ ἀριθ. 223. 20 Ἀπριλίου 1842. Ἐπίσης 7 Δεκεμβρίου 1846.—Τὸ Ἀρχιεπιφυλακεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Δημοσίων εἰσοδημάτων εἶχε κατὰ πρῶτον μεταφερθῆ εἰς τὸ αὐτὸ οἶκημα ὅπου ἦτο τὸ Τοπικόν. Ἐμείνε δὲ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτοῦ Ἀρχιεπιφύλακος Πέτρου Λασκάρεως. Μετὰ δὲ τὴν τελευταίην τούτου, κατὰ τὴν ἀπὸ 15 Μαΐου 1838 ὁπ' ἀριθ. 6304 διαταγὴν τοῦ Ἐπαρχου, συνεβία ἀποφάσεως τῆς Γερουσίας συννηθῆ μετὰ τοῦ Τοπικοῦ Ἀρχιεπιφυλακείου ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Τοπικοῦ Ἀρχιεπιφύλακος Ν. Βάρθη.

² Ἄνω μνησθεῖσα ἐπιστολὴ 7 Δεκεμβρίου 1846.

Γ.

Προκειμένης τῆς ἐκ τοῦ παρὰ τῆ Σπηλαίᾳ οἰκῆματος μετακομίσεως τοῦ Τοπικοῦ Ἀρχαιοφυλακείου εἰς τὸ τελευταῖον αὐτοῦ οἶκημα, ὅπου τὸ πάλαι, ὡς εἶδαμεν ὑπῆρξεν ἡ Καγκελλαρία καὶ τὸ ἀρχαιοφυλακεῖον τῆς πόλεως Κερκύρας, ὁ Ἀρχαιοφύλαξ ἐγκαίρως ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἀνωτέραν ἀρχὴν τὰς ἀνάγκας τῆς ἐν τῷ εὐρύτερῳ ἀλλὰ πεπαλαιωμένῳ τούτῳ οἰκῆματι ἐγκαταστάσεως.¹ Τρεῖς δὲ μόνους ἔχων τότε ὑπαλλήλους, ἐζήτησε τῆ 12 Ὀκτωβρίου 1848, τὴν προσθήκην τετάρτου ὅπως συμπράξῃ καὶ ἐπιστατήσῃ καὶ οὗτος εἰς τὰς διὰ τὴν περίστασιν δεούσας ἐργασίας. Τῆ δὲ ἐτοίμη ἐξουσιοδοτήσῃ τῆς Γερουσίας ἐξελέξατο αὐτὸς τὸν ἐπιπρόσθετον τοῦτον ὑπάλληλον τῆ 19 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Ἡ μετακόμισις ἐγένετο ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν. Τῆ 21 Δεκεμβρίου ὁ Ἀρχαιοφύλαξ ἀναγγέλλει εἰς τὸν ἑπαρχον τὴν ἐκκένωσιν τῆς ἐν τῷ παρὰ τῆ Σπηλαίᾳ οἰκῆματι μεγάλης αἰθούσης καὶ τοῦ μετ' αὐτῆς συνεχομένου δωματίου, ἅτινα κατεῖχε τὸ Ἀρχαιοφυλακεῖον καὶ τοῦ δωματίου τοῦ γραφείου καὶ τὴν μετακόμισιν τῶν ἐγγράφων εἰς τὸ οἶκημα τοῦ πρώην Βαίλου. Ἔμεινον δὲ εἰσέτι νὰ κενωθῶσι δύο δωμάτια καὶ τὸ μέρος τὸ ὑπὸ τὴν κλιμακῶν ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς παλαιῶν ἐγγράφων, πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν ὁποίων ἤτοιμάζοντο τὰ ἰσόγεια τοῦ πρώην παλατίου τῶν Βαίλων. Ἀναγγέλλει συγχρόνως ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκείνης ἤρξατο ἡ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου κενώθισις αἰθούσῃ μεταφορὰ τοῦ σίτου. Τῆ 21 Φεβρουαρίου 1849 ἀναγγέλλει τὴν ἐκπεραιώσιν τῆς μετακομίσεως καὶ παραδίδει εἰς τὸν ἑπαρχον καὶ τὰς κλειδας τῶν ἐτέρων δύο δωματίων τοῦ ὑπὸ τὴν κλιμακῶν τόπου, καὶ τῆς θύρας τῆς εἰσόδου ὅπως διαβιβάσθωσιν εἰς τὸν Τελώνιον.

Τὸ νέον κατάστημα τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου ἔχον τὸ πλεονέκτημα νὰ ᾖ καὶ εὐρυχωρότερον τοῦ πρώτου, παρουσίαζεν ὁμῶς διὰ τοῦτο καὶ πλειοτέρας ἀνάγκας περὶ ὧν ἐγγράφως ἀναφερόμενος ὁ Ἀρχαιοφύλαξ πρὸς τὸν ἑπαρχον τῆ 24 Ἀπριλίου 1849, ὑποβάλλει τὴν ἀνάγκην προσλήψεως κλητῆρος, διότι οἱ ὑπάλληλοι οἵτινες ἀφ' ἐαυτῶν ἤνοιγον καὶ ἔκλειον τὰ ὀλίγα παράθυρα τοῦ προγενεστεροῦ καταστήματος, ἀποποιῶνται νὰ ἐκτελῶσι τὸ ἔργον τοῦτο, διὰ τὰ εἴκοσι ἢ εἴκοσι δύο παράθυρα τοῦ νῦν, ὅπου καὶ διὰ τὴν ἔκτασίν του

¹ Τὸ παλάτιον τῶν Βαίλων τὸ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Bailaggio μέχρις ἡμῶν γνωρίζομενον, ἀφοῦ εἰς πολλὰς καὶ διαφόρους χρήσεις μετετρέπη, μετὰ τὴν Βενετικὴν ἐποχὴν ἐπὶ Γάλλων καὶ Ρώσων, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν ἐπὶ Ἰονίου Κυβερνήσεως ἐγένετο κατοικία, πρῶτον μὲν τοῦ Ἀρχηγῶν τῶν ἐναυθῶν Βρεταννικῶν στρατευμάτων, ἔπειτα δὲ τοῦ Προέδρου τῆς Ἰονίου Γερουσίας ἐσχάτως δὲ ἐγκατεστάθη ἐν αὐτῷ τὸ ἑπαρχεῖον Κερκύρας, τὸ ὁποῖον παραχωρήσαν τὸ πλεῖστον μέρος εἰς τὸ Ἀρχαιοφυλακεῖον, ζεῖμεν μέχρι τέλους εἰς δωμάτια τινὰ τοῦ αὐτοῦ οἰκῆματος νῦν ὑπὸ τοῦ Δημαρχείου Κερκυραίων κατεχόμενα.

ἔχει χρεῖαν πλειοτέρας ὑπηρεσίας διὰ τὴν καθημερινὴν καθαριότητα αὐτοῦ. Ἦτο πρὸς τούτοις ἀπαραίτητος ἡ βοήθεια τοῦ κλητῆρος, διὰ τὴν ἐκάστοτε καταβίβασιν καὶ ἐναπόθεσιν τῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν γραφῶν ἀναγκασιούτων φακέλων καὶ βιβλίων, ὧν αἱ θέσεις ἦσαν πολὺ ὑψηλότεραι τῶν ἐν τῷ πρώην οἰκῆματι, διὰ τὸ ὕψος τῶν δωματίων τοῦ παρόντος, ὥστε ἀπαιτεῖται καὶ ἡ χρήσις ὑψηλοτέρων κινητῶν κλιμακῶν.¹ Ἡ πρόσληψις μονίμου κλητῆρος τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου ἐνεκρίθη καὶ ἐπραγματοποιήθη τὴν 12 Μαΐου 1849.² Μετ' οὗ πολὺ ἐλήφθη πρόνοια καὶ περὶ ρυθμίσεως τῆς τακτικῆς πορείας τῶν τοῦ Τοπικοῦ Ἀρχαιοφυλακείου ἐργασιῶν, διὰ τῆς ἀπὸ 17 Αὐγούστου 1850 Δημοτοποιήσεως τοῦ ἑπαρχοῦ Κερκύρας κατὰ τὰ ὑπὸ τῆς Γερουσίας ἐγκριθέντα.

Συγκειμένη ἐκ πλείστων ἀρθρῶν ἡ Δημοτοποίησις αὕτη περιέχει τὰ περὶ τῆς καθημερινῆς ἐργασίας, ὧν αἱ κυριώτεραι διατάξεις εἰσι περὶ τῶν ὥρῶν καθ' αἷς μένει ἀνοικτὸν τὸ κατάστημα, αἵτινες δύνανται νὰ παραταθῶσιν, ἂν τὸ ἀπαιτῆ ἡ Δημοσία ὑπηρεσία, ἀλλὰ μόνον διαρκούσης τῆς ἡμέρας. Κατὰ τὰς ὥρας ταύτας οἱ ὑπάλληλοι δὲν ἀπομακρύνονται τοῦ καταστήματος ἄνευ ἀδείας τοῦ Ἀρχαιοφύλακος. Ἀνευρίσκουσιν, ἀναγινώσκουσι καὶ ἀντιγράφουσιν αὐτοὶ τὰ ἔγγραφα, μὴ ἐπιτρεπομένου εἰς ξένους νὰ ἐγγιῶσι ταῦτα. Εἰσι δὲ αὐτοὶ ὑπεύθυνοι, ἂν δώσωσι βιβλία ἢ ἐπιτρέψωσιν εἰς ἄλλους τὴν ἀντιγραφὴν. Αὐτοὶ ἔχουσι καὶ τὴν εὐθύνην διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀντιγραφόμενων, ἅτινα καὶ ὑπογράφουσι, μεθ' ὃ ὁ Ἀρχαιοφύλαξ διὰ τῆς ὑπογραφῆς του τὰ ἐπικυροῖ. Οἱ ὑπάλληλοι παραβάλλουσι πρὸς τὰ πρωτότυπα τὰ ὑπ' ἄλλων γεγόμενα ἀντίγραφα. Καθ' ἡμέραν δὲ πρὶν ἢ κλείσῃ τὸ ἀρχεῖον ὀφείλουσι νὰ θέτωσιν εἰς τὰς θέσεις των τὰ βιβλία καὶ τὰ δεμάτια. Ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς νὰ λαμβάνωσιν οἰανδήποτε παρὰ ἰδιωτῶν ἀμοιβήν. Τηρεῖται ἀνάγραφον πρὸς σημείωσιν τῶν ἐκδιδομένων ἀντιγράφων. Ὁ Ἀρχαιοφύλαξ διαμοιράζει καθημερινῶς τὴν ἐργασίαν εἰς τοὺς ὑπαλλήλους, ὅπως ἐπιταχύνηται ἡ διεκπεραιώσις. Ὅταν αἰτοῦνται πράξεις ἀπαιτούσαι μικρὰν ἐργασίαν, ἐκ τῶν αἰτούντων ἀντίγραφα προτιμῶνται οἱ ἐκ τῆς ἐξοχῆς. Ὁ Ἀρχαιοφύλαξ ἐκτὸς τῶν ἄλλων καθηκόντων τοῦ ἐπαγγέλματός του, συστηματοποιεῖ καὶ τακτοποιεῖ ἅπαντα τὰ τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου ἔγγραφα, ὡσαύτως καὶ τὰ διαβιβαζόμενα ὑπὸ τῶν διαφόρων Ἀρχῶν.

Τοιαῦτα εἰσὶν αἱ τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου ὑπηρεσίαν καλονίζουσαι οὐσιώδεις διατάξεις τῆς 17 Αὐγούστου 1850.³

¹ Ὅρα τὰ ἀνωτέρω εἰς τὰς σημειούμενας χρονίας τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀρχαιοφύλακος Ν. Βάρθη.

² Μηνιαῖος μισθὸς τοῦ Κλητῆρος τάλληρα 10 ἤτοι δραχ. 60.

³ Ἐπίσημος Ἐφημερὶς τῆς Ἰονίου Κυβερνήσεως. Ἀριθ. 88. 26(7 Σεπτ. 1850).

⁴ Ἐν ἔτει 1873 τῆ 5 Δεκ. τὰ τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον ἔκανονίσθησαν διὰ δημοσίευσιν τοῦ τότε Ἀρχαιοφύλακος Δρος Ἀχιλλέως Σπανοπούλου συμφώνως τῆ ἀπὸ 27 Νοεμβρ. αὐτοῦ ἔτους ὑπ' ἀριθ. 8600 διαταγῆ τῆς Β. Νομαρχίας καὶ ταῖς προηγουμέναις αὐτῆς Διαταγῆς Ἰουνίου 1868 ὑπ' ἀριθ. 3505 καὶ 3646 καὶ ἀπὸ 6 Φεβρ. 1869 ὑπ' ἀριθ. 1528 ἐγκριθείσας ὑπὸ τοῦ Ἰπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 5583 διαταγῆς 22 Φεβρ. 1869.

Ἐν τῷ νέῳ οἰκήματι ἠῤῥησε καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν γραφῶν οἵτινες ἐφθασαν τὸ 1851 μέχρι τῶν ἐπτὰ. Ἐπλεόναζον ὁμοῦ συνάμα καὶ αἱ ἐργασίαι, διὰ τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα ἔγγραφα τὰ ὅποια περιοδικῶς παρέδιδον αἱ καθεστῶσαι διάφοροι τοπικαὶ Ἀρχαί. Ὡστε ταχέως ἐπέμισθητὴ κατήνησεν ἡ ἐν τῷ καταστήματι ἄλλειψις χώρου, ὅπως τακτικῶς τοποθετηθῶσι τοσαῦτα ἔγγραφα. Διὸ ἐγένετο σκέψις καὶ περὶ οἰκοδομῆς νέου δωματίου ἐν τῷ εἰς τὸ ὑπάρχον κτίριον παρακειμένῳ κήπῳ.¹ Ἐδέησε δὲ νὰ ζητήσῃ ὁ Ἀρχαιοφύλαξ, νὰ μὴ ἐκτελεσθῇ ἡ ἐν ἔτει 1853 προκειμένη παράδοσις τῶν ἐγγράφων τῶν διαφόρων Ἀρχῶν.²

Καὶ ὁ ἐν ἔτει 1854 διαδεχθεὶς τὸν Νικόλαον Βάρθην Ἀρχαιοφύλαξ Δρ. Ἀλεξάνδρος Δελβινιώτης, τὴν αὐτὴν ἐν τῷ καταστήματι στενοχωρίαν ἀναγνωρίσας, ἐπρότεινε καὶ αὐτὸς τὴν τοῦ κτιρίου ἐπέκτασιν, οἰκοδομουμένου μέρους τοῦ παρ' αὐτῷ κήπου. Ἄν δὲ τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν παρεκάλει τοῦλάχιστον νὰ τῷ παραχωρηθῇ νέα θέσις εἰς ἣν νὰ ἐργάζεται, ὅπως θέτη ὅσον ἔνεστιν εἰς τὰ εἰς τὸ Ἀρχαιοφυλακεῖον παραδιδόμενα ἔγγραφα.³ Ὅ,τι δὲ μόνον ἐπέτυχεν ὑπῆρξεν ἡ παραχώρησις τοῦ διὰ τῆς ἀπὸ 5 Νοεμβρίου ἐπιστολῆς του αἰτηθέντος συνεχοῦς πρὸς τὸ Ἀρχαιοφυλακεῖον δωματίου τοῦ Ἐπαρχείου, ὅπου ἐργάζετο τότε τὸ Ληξιαρχεῖον. Εἶναι δὲ τοῦτο τὸ δωμάκιον τὸ νῦν γραφεῖον τοῦ Ἀρχαιοφύλακος. Ἀλλὰ καὶ ἡ προσθήκη αὕτη δὲν ἦτο ἐπαρκής, ὡς καὶ ἡ μετὰ ταῦτα πείρα τὸ ἀπέδειξε.

ΙΑ΄.

Τὸ ὄνομα τοῦ Ἀρχαιοφύλακος Ἀλεξάνδρου Δελβινιώτου ἐντίμως συνδέεται μὲ τὰς περιπετείας τῶν ἀρχαίων ἐκείνων Βενετικῶν ἐγγράφων, ἅτινα ἐκ τῶν ὑπογείων τοῦ Παλατίου τῶν ἀγίων Μιχαὴλ καὶ Γεωργίου, μὲ ἄλλα τινὰ ἐναπομείναντα εἰς τὸ πρῶν οἰκήμα τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου (οἰκίαν Φλαμπουρίρη) ἐν ἔτει 1833 μετεφέρθησαν εἰς τὰ ἐν τῇ πρῶνι μονῇ τῆς Τενέδου ἰσόγεια τοῦ Τοπικοῦ Ἀρχαιοφυλακείου, ἐξ ἐκείνων δὲ εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ περιφραχθέντα ἰσόγειον τόπον κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου ἐν τῷ παρὰ τῇ Σπηλαίᾳ οἰκήματι ἐν ἔτει 1835, καὶ ἐκεῖθεν τέλος μεταβιβάσθαι εἰς τὰ κατώγεια τοῦ πρῶνι Παλατίου τῶν Βαλίων κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1849 εἰς αὐτὸ ἐγκατάστασιν τοῦ Τοπικοῦ Ἀρχαιοφυλακείου. Τὰ αὐτὰ ἔγγραφα, πιστεύομεν, αἰνιττόμενος ἀνέφερεν ἤδη πρὸς τὸν Ἐπαρχον ὁ Ἀρχαιοφύλαξ Βάρθης, τῇ 7 Ὀκτωβρίου 1850, ὅτι κατὰ τὴν εἰς τὸ νῦν Ἀρχαιοφυλακεῖον μετακόμισιν, διέσωσε πολλὰ βιβλία, ἅτινα καὶ ὁμοῦ συνέδεσεν,

¹ Ἀρχαιοφύλακος Ν. Βάρθης ἐπιστολὴ 6 Ἰουνίου 1853.

² Ἀδῶδι. Αἱ παραδόσεις τῶν ἐγγράφων τῶν Δικαστηρίων πρῶτον μὲν ἐγίνοντο κατὰ πενταετίαν, ὕστερον δὲ καθ' ἃ διέταξεν εἰς τῶν Ἐπαρχῶν ἐγίνοντο ἑτησίως.

³ Ἐπιστολαὶ Ἀρχαιοφύλακος Δ. Δελβινιώτου — 9 Ὀκτωβρ. 1854 22 Μαΐου 1855 ἔ. ν. αἰ 31 Μαΐου 1855.

ὅπως γίνῃ ἡ διαλογὴ καὶ ἡ τακτοποίησις αὐτῶν ἅπαντα δὲ τὰ λοιπὰ, ἦτοι πολλὰ βιβλία, ἡμίσεια βιβλία, ἡμίσειαι δεσμίδες καὶ παμπληθῆ φύλλα μεμονωμένα ἐκλείσθησαν ἐν τοῖς ὑπὸ τὸ Ἀρχαιοφυλακεῖον κατωγείοις. Περὶ δὲ τῶν τελευταίων τούτων ἔλεγεν ὅτι διὰ τὴν οὐχὶ ἀδύνατον, ἀλλὰ δύσκολον τακτοποίησιν χαρτίων τοιούτων ἀπαιτεῖται πρόσωπον ἔχον ἀρκετὴν γνῶσιν τῶν διαφόρων πράξεων, δυνάμενον ν' ἀναγνώσῃ καὶ διαίρησῃ αὐτὰς κατ' ἐποχὰς καὶ καθ' ὕλην εἰς δεσμίδας καὶ βιβλία. Χρειαζέται, ἔλεγε, βοήθεια πολλῶν ἀτόμων καὶ χρόνος διὰ τὴν ἐκτέλεσιν, καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα, δὲν ἦθελεν ἔχει τις εἰμὴ ἔγγραφα ἐσχισμένα, ἀτελῆ, καὶ οὐδεμιᾶς ὀντότητος, τὰ ὅποια οὐδεὶς ἤθελε ζητεῖ. Καθ' ἃ δὲ προσέθετε κατωτέρω, τὰ ἤδη ὑπ' αὐτοῦ διασωθέντα καὶ τακτοποιηθέντα Βενετικὰ ἔγγραφα, ἦσαν τὰ τοῦ Βαίλου (le scrittura del Bailo), ἅτινα ἐκτὸς τινῶν ἐλλειπόντων ἄρχονται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1614 καὶ φθάνουσι μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Βενετοκρατίας, ἐκτὸς δὲ τούτων ὀλίγα τινὰ βιβλία τῆς Πραξιολογίας τῶν Προβλεπτῶν.¹

Ἡ γνώμη τοῦ Ἀρχαιοφύλακος Βάρθης περὶ ἀχρηστίας καὶ οὐτιδιανότητος τῶν ἐφθαρμένων ἐκείνων παλαιῶν ἐγγράφων, εἶναι ἐκ τῶν ἀπατηλῶν ἐκείνων ἰδεῶν αἵτινες ἐπέρχονται εἰς τὴν φαντασίαν μᾶλλον ἢ εἰς τὴν σκέψιν τοῦ βεθυθισμένου εἰς τὴν ζάλην πολυπλόκων ἐργασιῶν τῆς ἡμέρας, ἐν μέσῳ δυσχερειῶν καὶ προσκομμάτων παντοίων ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεώς του καὶ θεωροῦντος τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα ἔγγραφα ὑπὸ τὴν ἔποψιν μόνον τῶν καθημερινῶν χρειῶν τῆς τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου ὑπηρεσίας. Μὴ παραβλέψωμεν δὲ ὅτι ὁ Ἀρχαιοφύλαξ ἐκεῖνος εἶχεν ἤδη ἀνεύρει καλὸν μέρος Βενετικῶν ἐγγράφων.

Ἡ ὀξυδέρκεια τοῦ ἐν ἔτει 1855 διαδεχθέντος ἐκείνον Ἀρχαιοφύλακος Ἀλεξάνδρου Δελβινιώτου πρόβη πολὺ περαιτέρω εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ὡς ἀχρηστῶν θεωρηθέντων, καὶ κατάρθωσε τὴν δίσωσιν καὶ τακτοποίησιν ἀξιολόγου ποσότητος αὐτῶν.

Διὰ τῆς ἀπὸ 29 Νοεμβρίου 1856 ἐπιστολῆς του, ἐζήτησε τὴν ἀρωγὴν τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως, τῇ δαπάνῃ ἐννενηκοντα λιτρῶν στερλινῶν, τῇ συμπράξει τῶν ὑπαλλήλων, ἐπτὰ τότε ὄντων τὸν ἀριθμὸν, οἵτινες ἐπὶ τούτῳ ἠθελον ἐργασθῆ εἰς ὥρας ἐκτάκτους, μετὰ τὰς ὥρας τῆς καθημερινῆς ὑπηρεσίας προβῆ εἰς τὴν μελετωμένην ἐπιχείρησιν. Ἐγκριθείσης δὲ τῆς προτάσεως ὑπὸ τῆς Ἰουνίου Γερουσίας, ἐπελήφθη τοῦ δυσχεροῦς ἔργου, ὅπερ ἐστέφθη διὰ θαυμαστῆς ἐπιτυχίας, ὡς διὰ τῆς ἀπὸ 16 Αὐγούστου 1858 Ε. Ν. ἐκθέσεώς του πρὸς τὸν Ἐπαρχον ἀναφέρει.

Τὴν ἐξέτασιν καὶ κατάταξιν, λέγει, τῶν πολιτικῶν, διοικητικῶν καὶ δικαστικῶν ἐγγράφων τῶν δύο τελευταίων αἰώνων τῆς Βενετοκρατίας, ἅτινα

¹ Ἀρχαιοφύλακος Ν. Βάρθης Ἐπιστολὴ 7 Ὀκτωβρίου 1850 ἔπ. δὲ 25 Ὀκτωβρίου 1849 ἐνθα λέγει ὅτι μέρος τῶν Βενετικῶν ἐκείνων ἐγγράφων ἦσαν λελυμένα ἀποσπασθέντα τῶν δεσμιδῶν καὶ βιβλίων ἕνεκα τῆς ὑργασίας τοῦ τόπου ὅπου ἀνάκειν ἐῖχον ἀποταθῆ.

έκειντο ως άνωφελή εις έν κατώγειον τοῦ Ἀρχιεποφυλακείου ἐξεπεραίωσαν ὑπό τήν διεύθυνσίν μου οἱ ὑπάλληλοι δι' ἐπιπόνου καὶ δυσκόλου ἐρεύνης, ἧς τ' ἀποτελέσματα ὑπερέβησαν τὰς προσδοκίας μου, ὡς ἐμφαίνει ὁ ὑποβαλλόμενος κατάλογος. Διότι πολύτιμα ἔγγραφα ἀναφέρονται εις τὰς πολιτικὰς σχέσεις τῶν ἡμετέρων νήσων μετὰ τῆς Βενετίας, κατὰ τοὺς τέσσαρας αἰῶνας τῆς κυριαρχίας αὐτῆς, εις τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν καὶ εις τὴν ἰδιοκτησίαν. Μετὰ δὲ τὰ ἔγγραφα ταῦτα, μετὰ διαφόρους πράξεις τῶν Βατῶν καὶ ἄλλας οἷον τῶν πολιτικῶν ἢ ἐνιαυσίων δικαστῶν τῆς πόλεως καὶ τῶν κωμῶν, μετὰ τὰς στατιστικὰς ἀναγραφὰς καὶ τινὰ δικόγραφα μετὰξὺ ἐξόχων οἰκογενειῶν, ἕνεκα προικῶν καὶ καταπιστευμάτων καὶ μετ' ἄλλας δικαστικὰς πράξεις ἐποχῶν προσφάτων εὐρέθησαν προσέτι τεσσαράκοντα πρωτόκολλα συμβολαιογράφων (τὸ πρῶτον ὑπὸ χρονίαν 28 Μαΐου 1500 καὶ τὸ τελευταῖον 25 Αὐγούστου 1805) τεσσαράκοντα ἔγγραφα κοινοποιήσεων γενομένων παρὰ συμβολαιογράφων πρὸς διαφόρους Ἀρχὰς περὶ καταπεπιστευμένων κληρονομιῶν. Εὐρέθησαν καὶ δύο βιβλία ἐκκλησίας τινος τῆς κώμης Σκριπεροῦ περιέχοντα βαπτίσεις, γάμους καὶ θανάς. Εὐρέθησαν δὲ ἐπὶ τούτοις περίπου πεντήκοντα δεμάτια ποινικῶν διαδικασιῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1560 μέχρι τοῦ 1808, καὶ ποινικὰ ἀποφάσεις ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ 1734 καὶ λήγουσαι ἐπίσης τὸ 1808. Τὰ ποινικὰ ταῦτα ἔγγραφα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Δελβινιώτης θεωρεῖ ὡς ἀνωφελὲς ἐμπόδιον καὶ ἐπειδὴ ὁ χρόνος καὶ ἐνόμως καὶ ἠθικῶς παρέγραψε τὰ ἐν αὐτοῖς διαλαμβανόμενα δικαιώματα, ἂν τὸ ἐγκρίνη ἢ ἀνωτέρα Ἀρχὴ, νομίζει εὐλογον νὰ καῶσι τὸ αὐτὸ δὲ νὰ γίνῃ καὶ περὶ ἄλλων λειψάνων ἔγγράφων ὄντων ἐν κακῇ καταστάσει καὶ διεφθαρμένων, ἀφοῦ μετὰ τὴν γενομένην ἐρευναν, οὐδὲν δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἐξ αὐτῶν. Ἀχρηστον ἐμπόδιον ἐπίσης θεωρεῖ καὶ τὰ οὐκ ὀλίγα βιβλία, κατὰ τὸ πλεῖστον διεφθαρμένα, ἅτινα περιέχουσι στρατιωτικὸς καταλόγους καὶ λογαριασμοὺς χορηγήσεων διαφόρων εἰδῶν διὰ τὸν Πεζικὸν καὶ τὸν Ναυτικὸν στρατὸν τῆς Βενετικῆς Πολιτείας ἐν ταῖς ἡμετέραις νήσοις καὶ ἔτρας ἀφορῶντα τὴν διαχείρισιν τῶν ἀλατοπηγείων.

Ταῦτα εἶναι κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τὰ διασωθέντα ἔγγραφα περὶ ὧν λεπτομερέστερον διελάμβανεν ὁ συνημμένος κατάλογος ὅστις μετ' αὐτῆς ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἐπισήμῳ Ἐφημερίδι τοῦ Ἡνωμένου Κράτους τῶν Ἰονίων Νήσων. Σημειοῦμεν δὲ ὅτι ὡς ἐκ τοῦ καταλόγου ἐκείνου προκύπτει εἰς τ' ἀνευρεθέντα βιβλία ὑπάρχουσι καὶ ἐξ τῶν τῶν διαφόρων ἀντικειμένων τῆς πόλεως¹ οἷτινες πιθανῶς ἀνήκον εἰς τὸ παλαιὸν Ἀρχιεποφυλακεῖον αὐτῆς.

Περαιῶν τὴν ἐκθεσίν του ἀπονέμει τὸν διὰ τὴν γενομένην ἐργασίαν ὀφειλόμενον ἔπαινον οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς ὑπαλλήλους ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν κλητῆρα. Ἡ σύγχυσις, λέγει, καὶ ἡ φθορὰ ἢ προξενηθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀμελείας καὶ

¹ Ἀπὸ Δεματίου ἀριθ. 933 μέχρις ἀριθ. 937. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1584 μέχρι τοῦ 1696.

τῆς πολυχρονιότητος εἰς τὰ πολυπληθῆ ἐκεῖνα ἔγγραφα, σεσηπῶτα καὶ συγκεκολλημένα ὑπὸ τῆς ὑγκρασίας ἀπῆλθον ἐργασίαν ἀκριβῆ καὶ εὐσυνείδητον. Ἡ διαχώρισις τῶν φύλλων, ἡ ἐρευνα τῶν χαρακτῆρων, ἡ διανομὴ τῶν ἀντικειμένων, κατὰ κατηγορίας καὶ ἐποχὰς, καὶ ἡ συνένωσις πολυπληθῶν δικογραφιῶν εὐρισκομένων εἰς μεμονωμένα ἡμίφυλλα χάρτου εἶναι ἔργον οὐχὶ κοινῆς ἱκανότητος καὶ ἄξιον καταλλήλου ἀντιμισθίας. Συνιστᾷ ἐπομένως τὴν ἱκετήριον δι' ἧς οἱ ὑπάλληλοι ἐζητοῦντο ἀνωτέραν ἀμοιβὴν ἐκείνης ἢν ἠδύνατο νὰ λάβωσιν ἐκ τοῦ διὰ τὴν δαπάνην τῆς ἐργασίας ὅλης αἰτηθέντος παρὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ποσοῦ τῶν ἐννεήκοντα λιτρῶν στερλινῶν. Ἡ Ἰονίος Γερουσία δικαιοῦσα τὴν αἴτησιν ταύτην, ἠῤῥησε τὸ ποσοῦν αὐτὸ εἰς λίτρας στερλίνας ἑκατόν.¹ Ἐκ τούτου δὲ τοῦ ποσοῦ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐποίησε τὴν εἰς τοὺς ὑπαλλήλους διανομὴν, ὡς ἐγγράφως ἀνήγγειλε πρὸς τὸν Ἐπαρχον τῇ 6/18 Σεπτεμβρίου 1858.²

Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ σημαντικωτέρα καὶ τελευταία ἐργασία τοῦ Τοπικοῦ Ἀρχιεποφυλακείου ἐπιτυχῶς ἐπιχειρηθεῖσα καὶ διεξαχθεῖσα ἐπὶ τῶν πολυπληθῶν καὶ ποικίλων ἔγγράφων τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς τῆς Βενετοκρατίας, ἅτινα ἐπὶ τὸσαῦτα ἔτη ἔκειντο παρημελημένα εἰς ἀμορφον σωρὸν, καταδεδικασμένα τέλος εἰς τὴν διὰ τῆς σήψεως ἀπώλειαν ἐν τοῖς κατωγείοις αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ πρῶην Παλατίου τῶν Βατῶν, ὅπου ἄλλοτε ἕως πλεῖστα αὐτῶν εἰς ἀσφαλῆ δωμάτια ζηλοτύπως ἐφυλάττοντο.³

ΙΒ'.

Αἱ συχναὶ παραδόσεις ἔγγράφων τῶν Ἀρχῶν τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, οὐχὶ πάντοτε ἐγκαίρως καὶ καταλλήλως γενομένηαι ἐπησχόλησαν ἐφεξῆς καὶ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Δελβινιώτην μέχρι τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ, τῇ 18 Ὀκτωβρίου 1862, καὶ τὸν διαδεχθέντα αὐτὸν Στυλιανὸν Δῶριαν Προσαλέντην ἀναλαβόντα τὴν ὑπηρεσίαν τῇ 20 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ καθήκοντα Ἀρχιεπίσκοπος ἐξεπλήρωσεν εἰς τῶν ὑπαλλήλων ὁ Κωνσταντῖνος Παπαδόπουλος.⁴

¹ Πρωτόκολλον τοῦ Ἐπαρχου 7 Σεπτ. 1858 ἀριθ. 2339 καὶ ἀριθ. 1240.

² Ἐπιστολαὶ Ἀρχιεπισκόπου Α. Δελβινιώτου 18 Σεπτ. 1858 Ε. Ν. Ἰδοὺ οἱ ὑπάλληλοι εἰς οὓς ἐγένετο ἡ διανομή. Σπυρίδων Πουλης, Στυλιανὸς Βουσολῖνος, Νικόλαος Κασσιμάτης, Ἄγγελος Φούλιας λαβόντες ἀνὰ λ. Σ. 15 δ. 4 1(2). Ἀνδρέας Ἰατρᾶς, Κωνσταντῖνος Παπαδόπουλος ἀνὰ λ. Σ. 17 σελ. 3 δ. 1.—Ὁ κλητῆρ λ. Σ. 5 σ. 44 δ. 4.

³ Περὶ τινῶν τῶν ἔγγράφων τούτων ἐπραγματεύθη ὁ πολυμαθὴς καὶ περὶ τὴν πάτριον ἱστορίαν σπουδαῖος καὶ ἐντρίβέστατος λόγιος Καθηγητῆς Ἰ. Ῥωμανὸς καὶ ἡ πραγματεία αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη ἐν τινι Περιοδικῷ τῆς Ἰταλίας.

⁴ Ἐπιστολὴ ἀριθ. 1 τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Προσαλέντου ἐν τῷ βιβλίῳ ἐνθα καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ προκατόχου του, 22 Ὀκτωβρίου 1862.—Ἐπιστολὴ ἀριθ. 837 ἀπὸ 18 αὐτοῦ μηνός καὶ ἔτους, δι' ἧς ὁ Πραγματεὺς τῆς Γερουσίας ἀναγγέλλει εἰς τὸν Ἐπαρχον ὅτι αὕτη ἐπιδοκιμάζει τὴν ἀπὸ τῆς 16 ὑποβληθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ὀνομασίαν τοῦ Σ. Δ. Προσαλέντου ὡς Ἀρχιεπίσκοπος.

Ἡ περί τῆς ἀνωτέρω εἴρηται προσθήκη ἀρχείων ἐποχῆς προσεγγιζούσης εἰς τὸ ἐνεστὸς, εἰς ἃ μάλιστα ἐνδιεφέροντο οἱ πολῖται διὰ τὰς καθημερινὰς τῶν ὑποθέσεις, οὐχὶ μόνον τὰ μέγιστα ἠύξησε τὴν ἐσπευσμένην ὕλικὴν ἀσχολίαν τῶν ὑπαλλήλων περὶ τὴν ἀνεύρεσιν καὶ ἀντιγραφὴν τῶν καθ' ἑκάστην ζητουμένων, ἀλλὰ καὶ ἄλλην ἔκτακτον ἀπήτησεν ἐργασίαν ἀπαραίτητον διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῆς καθημερινῆς χρήσεως τῶν ἐγγράφων ἐκείνων. Κατὰ διαταγὴν τῆς Γερουσίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1860 μέχρι τοῦ ἔτους 1862, οἱ βοηθοὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀρχαιοφύλακος δι' ἐπιπροσθέτου ἐργασίας, μετὰ τὰς ὥρας τῆς τακτικῆς ὑπηρεσίας ἐπειράθησαν τὴν σύνταξιν Ἀλφαθητικῶν Πινάκων τῶν διαφόρων δικαστικῶν ἀποφάσεων καὶ πρὸς τούτοις τῶν πράξεων οὐκ ὀλίγων Συμβολαιογραφῶν, ἀνταμοιβόμενοι δι' ἑκτάκτου μηνιαίας ἀντιμισθίας. Τοῦ ἐπωφελοῦς τούτου ἔργου τὴν μέχρι συντελέσεως ἐξακολούθησιν, διέκοψε μετ' οὐ πολὺ αὐτὴ ἡ Γερουσία ἀφαιρέσασα τὸ κονδύλιον τῆς χάρις τούτου ἐπιχορηγήσεως.

Οὕτως ἔβαινον τὰ πράγματα κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς Ἰονίου Κυβερνήσεως, καθ' ἣν αἱ τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου καθημεριναὶ ἐργασίαι ἔτι μᾶλλον περιπλέχθησαν καὶ συνεπυκνώθησαν ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ τῆς μεγάλης τῶν καθεστῶτων μεταβολῆς, ἐξ ἧς οὐχὶ μόνον ἡ πολιτεία ἀλλὰ καὶ ἡ κοινωμία συνεταράσσετο.

Γ'.

Καὶ κατὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς νέας ἐθνικῆς Κυβερνήσεως ἐν ἔτει 1864, τὰ πράγματα δὲν ἔλαβον εὐρυθμοτέραν καὶ ὁμαλιωτέραν τροπὴν. Αἱ εἰς τὸ Τοπικὸν Ἀρχαιοφυλακεῖον παραδόσεις τῶν ἐγγράφων τῶν πρῶν Ἰονίων Ἀρχῶν ἐπῆλθον ἔτι μᾶλλον ἀλλεπάλληλοι καὶ κατεσπευσμένοι καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ἀθρόαι¹ καὶ τοῦτο συνέβαινε ἐν ᾧ ἀσυνήθεις ἐκτάκτους ἐργασίας ἐπειγόντως εἰς τὸ Ἀρχαιοφυλακεῖον ἐπέβαλλον αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἐγκαινιαζομένου νέου πολιτικοῦ συστήματος καὶ αἱ ἐκ τούτου ἀναφύμεναι παντοῖαι περιστάσεις καὶ σχέσεις τῆς ἰδιοκτησίας, τῶν προσώπων καὶ τοῦ κράτους, ἔτι δὲ τῶν ἀπροπαρασκευάστως καθιδρυομένων νέων Ἀρχῶν καὶ τῶν προσκαιρῶς ἔτι ὑφισταμένων λειψάνων τῆς παρελθούσης διοικήσεως ἐν μέσῳ τῆς νέας ἐθνικῆς ζωῆς.

Ἐν τῷ τῷ τῷ δὲ οὐδὲ αἱ περιστάσεις τοῦ οἰκήματος ἐβεβητοῦντο διὰ τῆς ἐν αὐτῷ τῷ τῷ προσθήκης ἐγγράφων. Καὶ ὁ Ἀρχαιοφύλαξ εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκφράσῃ ἐπανειλημμένως εἰς τὴν προϊσταμένην Ἀρχὴν τὴν ἰδέαν

¹ Ἐπιστολὴ ἀριθ. 9. ἀπὸ 28 Αὐγούστου 1864, δι' ἧς ὁ Ἀρχαιοφύλαξ Σ. Δ. Προσαλέντης υποβάλλει εἰς τὸν Ἐπαρχὸν ὅτι ἐν γένει αἱ παραδόσεις τῶν ἐγγράφων τῶν διαφόρων Ἀρχῶν πρὸς τὸ Ἀρχαιοφυλακεῖον δεόν νὰ συνοδεύωνται μετὰ τῶν σχετικῶν Ἀλφαθητικῶν Πινάκων.

τῆς τοῦ κτιρίου ἐπεκτάσεως, ἢ τῆς προσθήκης ἄλλων δωματίων.¹ Ἐπρότεινε δὲ καὶ τὴν ὑπὸ ἐπὶ τούτῳ Ἐπιτροπῆς ἐξέτασιν πολλῶν ἀχρηστών ἐγγράφων, ἅτινα ἀνωφελῶς ἐπλήρουν τὸ κατάστημα² ἀλλ' οὐδὲν ἐγένετο.³ Ἐν ταύτῳ δὲ ἡ παλαιότης τοῦ οἰκήματος, ἥτις ἤδη ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῷ ἐγκαταστάσεως τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου ἦτο εἰς πάντας ὁρατὴ, καὶ ἐδεῖτο ἔκτοτε ἀποτελεσματικῆς προνοίας, προϊόντος τοῦ χρόνου κατήνησεν ἐπαισθητοτέρα, παραβλάπτουσα καὶ αὐτὴ τὴν γενικὴν τοῦ ἀρχείου τούτου κατάστασιν. Ἡ συχὴ εἰσορὴ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων ἐπεξέτεινε ἐν αὐτῷ τὸ κακὸν τῆς ὑγρασίας, ἐξ ἧς πολλαὶ θέσεις ἐγένοντο ἀκατάλληλοι καὶ ἐπικίνδunami εἰς τοποθέτησιν ἐγγράφων, ἅτινα ἀσφαλῶς ἔπρεπε νὰ διατηρηθῶσιν. Οὐχὶ δὲ ἀπαξ ἐπὶ τούτοις συνέβη, εἰς δωμάτια τινα, πότε μὲν νὰ καταπέσῃ ἡ στέγη, πότε δὲ νὰ βυθισθῇ τὸ ἔδαφος.⁴ Αἱ δὲ ἐπανειλημμένως προκαλούμεναι ἐπισκευαί, οὐχὶ πάντοτε ἐπετύγχανον διὰ τὴν παλαιότητα τοῦ ὄλου κτιρίου οὐσα ἐμβολώματα νέα εἰς ῥάκος παλαιόν.⁵

Δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν περὶ τοῦ κτιρίου λαλοῦντες, ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως ἐμελετήθη νὰ μετατεθῇ τὸ Ἀρχαιοφυλακεῖον εἰς τὴν πρῶν Ἰονίων Ἀκαδημίαν, καὶ ἐζήτησε περὶ τούτου ἡ Β. Νομαρχία παρὰ τοῦ Ἀρχαιοφύλακος τὸν ὑπολογισμὸν τῆς ἀπαιτουμένης δαπάνης. Ἀπαντῶν οὗτος τῇ 3 Σεπτεμβρίου 1866 ὑπέβαλλεν ὅτι ἐθεώρει καταλληλότερον τὸ προτεινόμενον οἰκήμα, ὅπερ ὅμως δεόντως ἔπρεπε νὰ προπαρασκευασθῇ, προκειμένου περὶ μετακομίσεως καὶ ἐναποθέσεως ἐν αὐτῷ πλέον τῶν 1700 ἀμαξίων ἐγγράφων. Οὐδὲ ἠδύνατο αὐτὸς νὰ ὑπολογίσῃ τὴν δαπάνην περὶ τῆς ἀρμόδιον ἦτο νὰ γνωμοδοτήσῃ τὸ Βασιλικὸν Μηχανικόν. Ἄλλως παρήρει ὅτι προσήγγιζεν ἡ ἐσοδεία τοῦ ἐλαιοκάρπου, καθ' ἣν πολλαπλασιάζονται αἱ ἐργασίαι τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου, καὶ ὅτι κατ' αὐτὸν ἡ μετακόμισις ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῇ ἐν καιρῷ δικαστικῶν διακοπῶν, ὡς ἐγένετο καὶ προηγουμένως.⁶ Ἡ μελετηθεῖσα μετάθεσις δὲν ἐπραγματοποιήθη⁷ καὶ τῷ ὄντι αἱ προηγουμένως γενόμεναι ἔπρεπε νὰ μὴ ἐνθαρρύνωσι τὴν ἐπιχείρησιν μεταθέσεως νέας. Καὶ ταῦτα ἀρκείωσαν ἐν παρόδῳ ἐπὶ τοῦ δυσχερέστου καὶ

¹ Ἐπιστολαὶ Ἀρχαιοφύλακος Σ. Δ. Προσαλέντου ἀριθ. [20, 10] 22 Σεπτ. 1864. ἀριθ. 75. 31 Αὐγούστου 1865 καὶ ἀριθ. 97 4 Ἀπριλίου 1867.

² Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ ἀριθ. 43. 4 Φεβρ. 1865.

³ Ὁ Ἀρχαιοφύλαξ Α. Δελιδιώτης [δι' ἐπιστολῆς ἀπὸ 19 Ἰουνίου 1858 ἀναφέρει ὅτι πρὸ πολλοῦ ὑπενέδωκε τὸ ἔδαφος μιᾶς αἰθούσης, ἕνεκα τοῦ βάρους τῶν ἐν αὐτῇ ἐγγράφων.

⁴ Ἐπιστολαὶ Ἀρχαιοφύλακος Σ. Δ. Προσαλέντου ἀριθ. 27—19(4 Ὀκτωβρ. 1864. Πτώσις μέρους τῆς σκέπης ἐνὸς δωματίου' ἀριθ. 36 καὶ 37, κατὰ Δεκέμβριον 1864 καὶ ἀριθ. 144 7 Σεπτ. 1866 εἰσορὴ ὀμβρίων ὑδάτων' ἀριθ. 206 6 Δεκ. 1869. Καταδύθις τοῦ ἔδαφους μικροῦ δωματίου, ὅπου εἰσελθὼν ὁ Κλητὴρ τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου Εὐστάθιος Ἀργυρόπουλος κατεκρημνίσθη σὺν αὐτῷ καὶ ἐτραυματίσθη.

⁵ Ὁφείλομεν ὅμως νὰ σημειώσωμεν ὅτι διὰ τῶν ἐσχάτως γενομένων γενικῶν ἐπισκευῶν ἐπετεύχθη ἡ πραγματικὴ διόρθωσις τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῆς στέγης.

⁶ Ἐπιστολὴ Ἀρχαιοφύλακος Σ. Δ. Προσαλέντου ἀριθ. 413 3 Σεπτ. 1866 εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4802 ἐγγράφου τοῦ Νομάρχου Κερκύρας.

δυσκόλου θέματος τῶν ἐκ τῆς παλαιότητος τοῦ κτιρίου περιπετειῶν, αἵτινες εἰς οὐχὶ ὀλίγας μερίμνας ἐνέβαλον μάλιστα τοὺς τελευταίους Ἀρχαιοφύλακός. Διότι ἂν καὶ ἐν ἔτει 1868 προσέλαβε τὸ Ἀρχαιοφυλακεῖον δύο ἰσόγεια δωμάτια παρὰ τὰ ἥδη ὑπ' αὐτοῦ κατεχόμενα δὲν ἐβελτιώθη ἐντεῦθεν ἡ ὑλικὴ αὐτοῦ κατάστασις, οὐδὲ ἀπέκτησε τοῦτο τὴν δέουσαν εὐρυχωρίαν.¹

Τὶ δὲ συνέβαιναν ἐν τούτοις περὶ προσωπικῶν; Τοῦτο καλεῖ ἡμᾶς ν' ἀναδράμωμεν εἰς χρόνους προγενεστέρους.

ΙΑ'

Ἐν ἔτει 1818, τὰ δικαιώματα τοῦ συστηθέντος τότε Ἀρχαιοφυλακείου εἰσέπρατταν ὁ Ἀρχαιοφύλαξ Σπυρίδων Βαρλάμ. Ὡς δὲ οὗτος ἀνέφερε πρὸς τὸν Ἐπαρχον τῆ 20 Ἰουλίου 1820, διένειμε τὰς εἰσπράξεις εἰς τοὺς ὑπάρχοντας δύο τακτικούς βοηθούς, προσλαβὼν μονίμως ἕτερον ἑκτακτον παρ' αὐτοῦ ἐκ τῶν εἰσπράξεων μισθοδοτούμενον (διὰ ταλλήρων τριῶν ἥτοι δραχμῶν 18 κατὰ μῆνα) διὰ τὴν ἐγκατάστασιν καὶ τακτοποίησιν τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου.² Κατὰ διαταγὴν δὲ τῆς Ἰονίου Γερουσίας ὑπὸ χρονίαν 19 Ἰουνίου 1820, ὁ Ἀρχαιοφύλαξ ἐμισθοδοτεῖτο μηνιαίως διὰ ταλλήρων διστήλων τριάκοντα (ἥτοι δραχ. 180), ἀπολαύων καὶ τὸ ἡμισυ τῶν εἰσπραττομένων δικαιωμάτων, ἐνταμιεύων δὲ τὸ ἄλλο ἡμισυ εἰς τὸ Ἐγγώριον Ταμεῖον. Τὸ σύστημα τοῦτο ἠκολούθησε μέχρι τοῦ ἔτους 1835, ὅτε τὸ πρῶτον ἔτος τῆς διαχειρίσεώς του ὁ Ἀρχαιοφύλαξ Νικόλαος Βάρθη, ἀπὸ α' Αὐγούστου 1834 μέχρι 31 Αὐγούστου 1835 εἰσέπραξε τάλληρα 700 ¹¹/₁₀₀ οὗτινος ποσοῦ τὸ ἡμισυ ἀνήκεν εἰς αὐτὸν, ἥτοι τάλληρα πενήτηκοντα τέσσαρα κατὰ μῆνα, ἅτινα μὲ τὸν μισθὸν του ἀπετέλουν τάλληρα ὀγδοήκοντα τέσσαρα (δρ. 504). Ἀλλὰ ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1835, θεθέντος εἰς ἐνέργειαν τοῦ περὶ χροτοσήμου νόμου, ἔπαυσαν τὰ δικαιώματα τοῦ Ἀρχαιοφύλακος καὶ προσδιώρισθη εἰς αὐτὸν μηνιαίος μισθὸς τεσσαράκοντα πέντε διστήλων (δρ. 270). Βραδύτερον ὁ μισθὸς οὗτος ἠλαττώθη εἰς δίστηλα τριάκοντα τρία (δρ. 198)³

Ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἴπομεν, ἐπὶ Ἀρχαιοφύλακος Βάρθη, τακτικοὶ ὑπάλληλοι μέχρι τοῦ ἔτους 1836 ἦσαν δύο, ὧν ὁ μὲν ὑπαρχαιοφύλαξ, ἀξίωμα διατηρηθὲν ἀπὸ Ἰανουαρίου 1835 μέχρι Ἀπριλίου 1838, ὁ δὲ γραμματεῦς βοηθός. Τῷ 1837 προσετέθη τρίτος βοηθός, τέταρτος δὲ τῷ 1848 προκειμένης τῆς τελευταίας τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου μετακομίσεως. Τῷ δὲ 1850 προστεθέντων ἄλλων δύο καὶ ἐνός τῷ 1851, οἱ βοηθοὶ ἦσαν ἐπὶ τινα ἔτη

¹ Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ ἀριθ. 166 23 Αὐγούστου 1868.

² Δεμάτιον ἀριθ. 2289 Atteggio Sr. Spiridione Varlam era Archivista Locale κ.τ.λ. Registro lettere.

³ Ἐπιστολὴ Ἀρχαιοφύλακος Ν. Βάρθη 4 Ἰουνίου 1853.

ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν, ἐπὶ μακρὸν χρόνον μονίμως τὰς θέσεις αὐτῶν κατέχοντες.¹ Ἐσχάτως δὲ ἐπὶ Ἀρχαιοφύλακος Προσαλέντου προσετέθη καὶ ὄγδοος βοηθός. Ἀλλ' οὐδὲ τὸν ἀριθμὸν ἐκτὼ ὑπαλλήλων ἐθέρει ἐπαρκοῦντα ὁ Ἀρχαιοφύλαξ ἐκεῖνος, διὰ τὰς ἐν ἔτει 1864 ἐπιτακτομένης παντοίας ἐργασίας διὰ τὸ ἐν Ἀθήναις Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Οὐχ ἦττον μετὰ παρέλευσιν οὐχὶ μακροῦ χρόνου καὶ τῶν αὐτῶν ὑφισταμένων πολυασχόλων περιπτώσεων ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, καθ' ἃ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Ἀρχαιοφύλακα ὁ Νομάρχης Κερκύρας περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1865, περιώριζε τὴν ὑπαλληλίαν τοῦ Ἀρχαιοφύλακείου εἰς ἓνα Ἀρχαιοφύλακα, δύο βοηθούς β' τάξεως, ἓνα βοηθὸν γ' καὶ ἓνα κλητῆρα.²

Μέχρι τῆς ὥρας ἐκεῖνης οἱ ὑπάλληλοι μετὰ τοῦ Ἀρχαιοφύλακος ἔχοντος μηνιαῖον μισθὸν δρ. 180, ἦσαν δύο βοηθοὶ α' τάξεως μισθοδοτούμενοι μηνιαίως πρὸς δραχ. 90, τρεῖς β' πρὸς μηνιαίας δραχ. 80 καὶ τρεῖς γ' τάξεως πρὸς δραχ. 60 καὶ ὁ κλητῆρ ἔχων δραχ. 50 κατὰ μῆνα.³ Οὕτω πλὴν τοῦ κλητῆρος ἀπελάμβανον ἅπαντες τὸν μισθὸν ὃν εἶχον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Ἰονίου Πολιτείας, οὐδ' ἐπῆλθεν ἔπειτα ἐλάττωσις τοῦ μισθοῦ. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ προσωπικοῦ εἰς τρεῖς μόνους βοηθούς, ἐγένετο πράγματι ἐπαισθητὴ τῆς ὑπαλληλίας ὑποβίβασις, ἥτις βεβαίως καὶ εἰς τὴν σπου-

¹ Ἡ ἐξῆς σημείωσις τῶν βοηθῶν τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου κατὰ τὸ ἀπὸ 31 Μαΐου 1855 ἔγγραφον τοῦ Ἀρχαιοφύλακος ἐνθα σημειοῦται καὶ ἡ χρονία τοῦ διορισμοῦ ἐκάστου ἀποδεικνύει καὶ τὴν μονιμότητα αὐτῶν.

Ἀθανάσιος Ἰατράς ὑπηρετῶν ἀπὸ 19 Μαΐου	1818
Στέφανος Πιλότος	28 Αὐγούστου 1837
Ἄγγελος Φούλιας	16 Νοεμβρίου 1843
Κωνσταντῖνος Παπαδόπουλος	19 Ὀκτωβρίου 1848
Σπυρίδων Πουλῆς	28 Νοεμβρίου 1850
Ἀνδρέας Ἰατράς τοῦ Ἀθανασίου	" "
Στυλιανὸς Βουσσλίνος	26 Ἰουλίου 1851
Ὁ κλητῆρ Χαραλάμπης Ραζής	12 Μαΐου 1849

Τὸ ἔτος 1861 ἕνεκα ἀποβιώσεως τοῦ Ἀθανασίου Ἰατρά ζμειναν ἐπὶ τινα καιρὸν μόνον ἐξ ὑπάλληλοι. Ἰδοὺ καὶ ἡ πρόσφψις τοῦ ἐτησίου μισθοῦ αὐτῶν τῆ 9 Ἰανουαρίου 1862 ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ τότε Ἀρχαιοφύλακος.

Ἀρχαιοφύλαξ Ἀλέξανδρος Δελτινιώτης Α. Σ.	90
Βοηθὸς Ἄγγελος Φούλιας	" " 45
" Κωνσταντῖνος Παπαδόπουλος	" " 35
" Ἀνδρέας Ἰατράς	" " 35
" Σπυρίδων Πουλῆς	" " 35
" Στυλιανὸς Βουσσλίνος	" " 30
" Νικόλαος Κασσιμάτης	" " 30
Κλητῆρ Χαραλάμπης Ραζής	" " 27

² Ἀρχαιοφύλακος Δ Σ. Προσαλέντου ἐπιστολὴ ἀριθ. 18,26 Αὐγούστου (17 Σεπτεμβρίου 1864 καὶ ἀριθ. 90 31 Δεκεμβρίου 1865.

³ Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολαὶ ἀριθ. 45 5 Μαρτίου 1865 καὶ ἀριθ. 56 4 Μαΐου 1865 πρὸς τὸν Νομάρχην. Διὰ τῆς δευτέρας στέλλει τὰς μισθοδοτικὰς καταστάσεις τροπολογουμένας κατὰ τὴν ἀπὸ 12 Φεβρ. 1865 ἐγκύκλιον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν.

δαιότητα αὐτοῦ τοῦ Ἀρχιεπιφυλακείου ἐπιζημίως προσέκρουε· διότι τοῦτο οὐδένα πλέον εἶχε βοηθὸν α' τάξεως, ἀλλὰ δύο β' καὶ ἓνα γ' τάξεως· μετ' οὐ πολὺ δὲ κατήντα εἰς δύο μόνους βοηθοὺς. Διότι ἀμέσως μὲν, τὸν Δεκέμβριον 1865, ἐπαύοντο τρεῖς ὑπάλληλοι, τὸν δὲ Ἰούλιον 1866, ἐπαύοντο οἰκονομίας χάριν ἄλλοι τρεῖς.¹

Μετὰ τοιαύτας ἀποφάσεις τῆς Κυβερνήσεως καὶ διὰ τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην τοῦ καταστήματος, νὰ μὴ στερηθῇ τῆς ὑπηρεσίας παλαιῶν καὶ πεπειραμένων ὑπαλλήλων, καὶ διὰ νὰ μὴ ἀποπεμφθῶσιν οὗτοι ἄνευ πόρου ζωῆς, ἄλλο δὲν ἔμεινεν εἰς τὸν Ἀρχιεπιφυλάκᾳ Σ. Δ. Προσαλέντην, εἰμὴ νὰ προτείνῃ νὰ ἐξακολουθήσωσιν οἱ ἀπαλλαττόμενοι ὑπηρετοῦντες ἀμείσθως ὡς γραφεῖς, καὶ ἀμοιβὴν νὰ λαμβάνωσι παρὰ τῶν εἰς αὐτοὺς παραγγελλόντων ἀντίγραφα.² Τοιαύτην δὲ μόνον κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ μετριάσει τοῦ ἐπινεχθέντος κακοῦ, ἂν καὶ εἰς τὰς ἐν μέσῳ τῶν δεινῶν ἐκείνων περιστάσεων ὑπὲρ τοῦ ἰδρύματος καὶ ὑπὲρ τῶν παυομένων ὑπαλλήλων δικαίας καὶ εὐγενεῖς αὐτοῦ προσπαθείας συναρρωγῶν ἔσχε καὶ τὴν παρὰ τῇ ἀνωτέρᾳ Ἀρχῇ ἠθικὴν ὑποστήριξιν τοῦ τότε πρώτου Δημάρχου Κερκυραίων Ν. Β. Μάνεση.³

Ἡ τοιαύτη ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐμείσθων βοηθῶν τῶν πράγματι δημοσίων ὑπαλλήλων, καὶ ἡ καταβίβασις αὐτῶν, οὐχὶ μόνον ἀπὸ ἀνωτέρας εἰς κατωτέραν τάξιν, ἀλλὰ εἰς τὴν τῶν ἀμείσθων γραφῶν ὑπηρετούντων ἐπὶ ἀμοιβῇ χορηγομένη ὑπὸ τῶν αἰτούντων παρ' αὐτῶν ἀντίγραφα ἰδιωτῶν, ἐκλόνιζε καὶ συνέχευε βεβαίως ὅλον τὸ σύστημα τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ἀρχιεπιφυλακείου. Μετὰ τινὰ χρόνον ἐπανακληθέντων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν δύο παλαιῶν ὑπαλλήλων, συνεπείᾳ παρκιτήσεως ἐνὸς τῶν ὑπηρετούντων,⁴ οἱ βοηθοὶ τοῦ Ἀρχιεπιφυλακείου ἔφθασαν εἰς τὸν ἀριθμὸν τριῶν, ὧν εἰς βοηθὸς β' τάξεως καὶ δύο γ' γενομένου δεκτοῦ εἰς ταύτην ἐνὸς τῶν πρώην τῆς β'⁵ ὅπερ βεβαίως δὲν ἐνίσχυε τὰς ιδέας τῆς ἱεραρχικῆς πειθαρχίας, ἐν ᾗ μάλιστα κατὰ τὴν ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ κοινοποίησιν τῆς Β. Νομαρχίας εἶχαν ὁρασθῆ εἰς τὸ Ἀρχιεπιφυλακεῖον Κερκύρας δύο βοηθοὶ β' καὶ εἰς γ' τάξεως, ἐπει-

¹ Ἐπιστολαὶ Ἀρχιεπιφυλάκῳ Σ. Δ. Προσαλέντου ἀριθ. 90· 31 Δεκεμβρίου 1865 καὶ ἀριθ. 106, 7 Ἰουλίου 1866. Κατὰ Δεκέμβριον 1865 ἐπαύθησαν Ἀνδρέας Ἰατρᾶς βοηθὸς β' τάξεως, Νικόλαος Κασμάτης γ' καὶ Ἰωάννης Κωσταδῆμος γ'.—Κατὰ Ἰούλιον δὲ 1866 Ἀγγελος Φουλίας βοηθὸς α' τάξεως. Κωνσταντῖνος Παπαδόπουλος β' καὶ Σπυρίδων Πουλῆς ὁμοίως β'.—Οἱ δύο μείναντες βοηθοὶ ἦσαν Ἀριστείδης Δελδινιώτης β' καὶ Στέφανος Νικακάκης γ' τάξεως.

² Αὐτόθι.

³ Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολῆ ἀριθ. 109, 22 Αὐγούστου 1866 πρὸς τὸν Δήμαρχον Κερκυραίων.

⁴ Ἀριστείδου Δελδινιώτου.

⁵ Σπυρίδωνος Πουλῆ. Ἐπιστολὴ Ἀρχιεπιφυλάκῳ Σ. Δ. Προσαλέντου ἀριθ. 186· 10 Αὐγούστου 1868. Ἐνθα ἀναφέρει πρὸς τὸν Νομάρχην ὅτι οἱ ὑπάλληλοι εἶναι τρεῖς καὶ ζητεῖ τέταρτον ἔστω καὶ γ' τάξεως.

Ἐπιστολὴ ἀριθ. 197, 18 Ἰουνίου 1869 ὑπάλληλον τρεῖς. Εἰς β' τάξεως Κωνσταντῖνος Παπαδόπουλος καὶ γ' τάξεως Σπυρίδων Πουλῆς καὶ Στέφανος Νικακάκης.

τα δὲ τ' ἀνάπαλιν ἐγένετο. Ἄλλ' εἰς ἐπίμετρον ἐπήρχετο συνάμα καὶ ἡ ὀλεθρία ἐπιρροή, τὴν ὁποίαν ἐξήσκουν εἰς τὸ πνεῦμα παντός ὑπαλλήλου τὰ λυπηρὰ παραδείγματα, τὰ δυστυχῶς τότε κλονίσαντα τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ ἐκπληρῶν πιστῶς τὸ καθήκον του, κατέχει ἀσφαλῶς τὴν θέσιν του ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἡ ὀφειλομένη προσοχὴ δίδεται εἰς τὰ ἀρμόζοντα προσόντα κατὰ τοὺς εἰς ἕκαστον ἐπάγγελμα νέους διορισμούς.

Ἄλτια τοιαῦτα οὔτε τὴν δέουσαν ῥύθμισιν τοῦ Ἀρχιεπιφυλακείου ἠδύναντο νὰ προκαγάωσιν, οὔτε τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ νὰ ἐμψυχώσωσιν εἰς ἔργα δεόμενα χρόνου καὶ ἐπιμονῆς. Οὕτω δὲ ὑπὸ οἰωνοῦς οὐχὶ ἀρίστους καὶ διὰ τὸ Τοπικὸν Ἀρχιεπιφυλακεῖον Κερκύρας ἐνεκαινίζετο ἡ ἐποχὴ τῆς διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς ἀφομοιώσεως τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τοῦ λοιποῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλ' ἐνταῦθα περαίνοντες τὸ ἱστορικὸν τοῦτο δοκίμιον δὲν θέλομεν προβῆ περαιτέρω μέχρι τῶν παρόντων, ἅτινα ἐκ τῶν ἤδη ἀφηγηθέντων ἀρκούντως προεικονίζονται ἐν γένει καὶ διαφωτίζονται, τηρουμένων τῶν ὁρίων πραγματείας ἀπλῶς ἱστορικῆς.

N. T. ΒΟΥΓΑΡΗΣ

Ο ΤΑΝΑΓΡΑΙΟΣ ΚΕΡΑΜΕΥΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ὁ ἥλιος δὲν εἶχεν ἔτι ἀνατελεῖ ἐπὶ τοῦ γλαυκοῦ οὐρανοῦ, οὐδ' ἡ πορφύρα τῆς Ἥους διεκρινετο ἀκόμη, τῆς ἀθανάτου ταύτης αἰδήμονος κόρης, ὅτε ὁ κεραμεὺς Χαρμίδης ἠνοιξεν ἀθορύβως τὴν θύραν τοῦ οἴκου του. Τὸ πᾶν ὑπνωττεν ἐπὶ τῆς στενῆς ὁδοῦ καὶ μόνος ὁ ψίθυρος τοῦ ὕδατος τῆς ἐν τῇ παρακειμένη πλατείᾳ πηγῆς ἀντήχει ἐπὶ τῶν εὐήχων τοίχων. Ὁ νεανίας ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν καὶ εἰσῆλθεν ἡ ἀνυπομονησία του τὸν ἐξύπνισε πολὺ ἐνώρις.

Ἀδύνατον νὰ τὸν καταλάβῃ ὕπνος· ἀντὶ λοιπὸν νὰ κατακλιθῇ πάλιν, διηυθύνθη πρὸς τὴν μικρὰν αὐλὴν τοῦ οἴκου του, καὶ ἐκαθέσθη περίφροντις εἰς τὸ ἄκρον λιθίνου ἐδωλίου, πλήρους πηλίνων κτερισμάτων. ῤεμβάζων δὲ, ἐλάμβανε τὰ προϊόντα τῆς τέχνης του, καὶ τὰ ἐξήταζεν ἵνα κάλλιον γνωρίσῃ τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματά των.

Ἦσαν ἐκεῖ μακρόλαιμοι, λεπτοφυεῖς καὶ ἐπιμήκεις ἀμοφορεῖς προωρισμένοι νὰ περιλάβωσιν οἶνους βαρυτίμους· ἦσαν ἀγγεῖα πρὸς διατήρησιν ἐλαίων σχήματος παρεμφοροῦς πρὸς αὐτὴν τὴν ἐλαίαν· ἦσαν πλατύστομα καὶ λεπτὰ κύπελλα· καὶ ὅσον δήποτε ἄσημα καὶ ἂν ἦσαν τὰ καθημερινῆς χρήσεως ἀντικείμενα ταῦτα, ὁ κεραμεὺς τὰ ἠγάπα, διότι αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰ κατασκεύασεν

ἐπὶ τοῦ τροχοῦ, οἱ δάκτυλοί του τὰ ἐσχημάτιζαν, καὶ τὸ πνεῦμά του τὰ συνέλαβεν ἐν ἀγάπῃ πολλῇ.

Ὁ Χαρμίδης ἐθώπευσεν ἀλληλοδιαδόχως τοὺς ἑρσιότερους τῶν ἀμφαρέων του τοὺς ὁποίους πῦρ ἐπίδεξιως διατεθὲν διεφύλαξε παντὸς κακοῦ κατὰ τὴν ὀπτησίαν· ἐπέψαυε τὸν λαϊκὸν τῶν διὰ τῶν δακτύλων, ἐπέθετε τὴν παλάμην ἐπὶ τῆς ἐξεχούσης κοιλίας των, καὶ τὸ πρόσωπόν του ἐξέφραζε γλυκεῖαν ἠδονὴν, τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἐκ τοῦ ἔργου του εὐχαριστημένου καλλιτέχνου. Ἡ κεραμευτικὴ κατελέγετο μεταξὺ τῶν καλῶν τεχνῶν τότε, καὶ ὁ ἐπίδεξιως μεταχειριζόμενος τὸν τροχὸν ἐξετιμάτο ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του.

Στενάξας ἑλαφρῶς ὁ Χαρμίδης ἠγέρθη, καὶ ἐγείρας ἀνεστραμμένον καδιδόν, ἐν τῇ δροσερωτάτῃ γωνίᾳ τῆς αὐλῆς εὐρισκόμενον, ἐξήγαγε μετὰ προσοχῆς κάτωθεν τοῦ καλύμματος αὐτοῦ, πῆλινόν τι πρᾶγμα, ὅπερ ἐπὶ πολὺ ἐθεώρησέ πως μετὰ σεβασμοῦ.

Ἦτο λεπτοφυὲς ἀγαλμάτιον, ὀλίγων δακτύλων ὕψους ἀλλὰ τοσοῦτον ὁμοιάζε πρὸς ἀνθρωπίνην μορφήν ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Χαρμίδης ἀμφέβαλλε περὶ τῆς πραγματικότητος τοῦ ἔργου του.

— Πράγματι ἐγὼ τὸ κατεσκεύασα; ἠρώτα ἑαυτὸν, θεωρῶν μετὰ προσοχῆς τοὺς καθαρὸς χαρακτῆρας καὶ τὰ εὐλύγιστα μέλη τοῦ ἀγαλματίου. Ἐγὼ, ὁ θνητὸς ἢ θεὸς τις ἀπεπεράτωσε τὸ ἔργον διαρκούντος τοῦ ὕπνου μου;

Ἦτο ἡ εἰκὼν περικαλλοῦς γυναικός· περιτετυλιγμένη μέχρι λαϊμοῦ εἰς τὰς πολυπληθεῖς πτυχὰς λεπτοτάτου ἐνδύματος, κλίνουσα κατὰ τι πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὴν κεφαλὴν, τὸν ἕνα τῶν βραχιόνων συνεπτυγμένον ἐπὶ τοῦ στήθους ἔχουσα καὶ τὸν ἕτερον πλησιάζουσα εἰς τὸ πρόσωπον, ὑπεμειδία μετὰ χάριτος καὶ αἰδημόσυνης· οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἐφαίνοντο ζητούντες νὰ ἀναγνώσῃ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνου ὅστις τὴν παρετήρει. . . Ὁ νεαρὸς καλλιτέχνης τὴν ἐθεώρησε ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐστενάξε πάλιν. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἀγαλματίου εἰκονιζομένη γυνὴ οὐδέποτε ἤξισεν αὐτὸν μειδιάματος.

Διὰ χειρὸς δεξιᾶς, ἐπιδιώρθωσε πτυχήν τινα ἐν τῇ περιβολῇ, ἀνέσκαψεν ἑλαφρῶς τὴν γραμμὴν τὴν χωρίζουσαν τὴν διὰ ταῖνιων προσδεδεμένην πυκνὴν κόμην, ἔπειτα ἀπέθεσεν ἐνώπιον αὐτοῦ τὸ ἀγαλμάτιον· τὸ ἔργον ἦτο ἔτοιμον νὰ ὑποστῇ τὴν διὰ τὴν ὀπτησίαν προπαρασκευαστικὴν ζήρανσιν. Ἀνήσυχος ὁμως καὶ φοβούμενος μὴ ἴδῃ αὐτὸ μεταμορφούμενον εἰς κόνιν, ἀπεφάσισε νὰ κατασκευάσῃ ἐξ αὐτοῦ μήτραν.

Ἄλλ' ὁ καιρὸς ἐβίαζεν· ὁ ἥλιος ἀνατείλας ἤδη ἐχρῦσιζε τὴν κορυφὴν τοῦ ὀπισθεν αὐτοῦ τοίχου· εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνά του, ἔλαβεν ἐκ πινος σκολυθρίου ἀγαλμάτιον σχεδὸν ὅμοιον πρὸς τὸ ἄλλο, ὄχι ὁμως τὸσον τέλειον, ἀλλ' ἐψημένον καὶ ἑλαφρῶς ἐχρωματισμένον τὰς παρεῖας, τὰ χεῖλη καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς. Αὐτὸ ἦτο τὸ προσφιλέστατόν του, διότι ἦτο τὸ πρῶτον εἰς τοῦτο τὸ εἶδος δοκίμιον τῶν ἀπειρῶν ἔτι δακτύλων του.

— Εἶναι μεγάλη δι' ἐμέ θυσία, εἶπε, νὰ χωρισθῶ σοῦ ἦτις ἀπὸ τοσοῦτου

χρόνου ἐπαγρυπνεῖς ἐπ' ἐμοῦ ὡς προστάτρια μουσα, ἀλλ' ὠρκίσθην ὅτι σήμερον πρέπει ἡ Χρυσὶς νὰ μάθῃ τὸν ἔρωτά μου.

Ἐλαβε τὸ ἀγαλμάτιον, τὸ ἔθεσε πλησίον τοῦ ἄλλου καὶ τὰ παρέβαλε πρὸς στιγμὴν μὲ σοβαρότητα καλλιτέχνου κρίνοντος τὸ ἴδιον ἔργον, ἔπειτα ἐξῆλθε τοῦ οἴκου τοῦ ἀφήσας ἡμιανικτὴν τὴν θύραν καὶ διηυθύνθη πρὸς μικρὰν παρκακτεμένην ὁδὸν κατερχομένην ἡμέρα πρὸς τὴν πεδιάδα.

Ἔστη ἐνώπιον μικρᾶς καὶ ἀσήμου ἐξωτερικοῦ οἰκίας καὶ ἠθέλησε νὰ κτυπήσῃ τὴν θύραν ἀλλ' αὕτη ὑπεχώρησε, καὶ εἰσῆλθεν εἰς μικρὰν πλινθόστρωτον αὐλήν. Ὁ ἑλαφρὸς τῶν στροφίγων τριγμὸς ἔκαμε νὰ στραφῇ γραία ἦτις κατεγίνετο εἰς τὸ νὰ καταλέγῃ βότανα ἐπὶ μαρμαρίνου ἐδωλίου μόλις περιγεγλυμμένου.

— Τί θέλεις, Χαρμίδη, εἶπεν ἀναγνωρίσασα τὸν νεανίαν.

— Θέλω τὴν στεφάνην ἣν παρήγγειλα χθὲς εἰς τὴν κόρην σου, ἀπήντησεν.

— Ἡ Νάτις εἶναι εἰς τὸν κῆπον καὶ δρέπει ἄνθη καὶ μυροφόρους βοτάνιας. σπεύδεις πολὺ εὐμορφίᾳ μου ἔραστά! Μόλις ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος!

Ὁ Χαρμίδης ἀπέτρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς χωρὶς νὰ ἀπαντήσῃ καὶ ἐπροχώρησε βῆματά τινα. Ἡ αὐλὴ ἠνοίγετο πρὸ αὐτοῦ ἐπὶ μεγάλου κήπου, ἀνεπαισθήτως σχεδὸν κατωφεροῦς, ὅστις ἐξετείνεται μέχρι τοῦ Ἄσωπου· ὁ ποταμὸς ἔβρεχε τὴν ἄχθην τὴν πλήρη σκιερῶν ῥοδοδαφνῶν καὶ τὰ ὕδατα ἐμάρμαζον ἐντὸς τῶν πρασίνων φυλλάδων. Ἡ πρωϊνὴ τοῦ ἔρκου δρόσος ἔδιδε λάμψιν ἀπαράμιλλον εἰς τὰ πυκνὰ τῶν ῥοδοδαφνῶν ἄνθη ὡς καὶ εἰς τὴν ὠραϊαν χλόην τῶν ἱρίδων καὶ τῶν ἄλλων παροδαιτίων φυτῶν. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κήπου ὑπὸ τὴν σκιάν πεπυκνωμένων δένδρων ὁ νεὸς διεῖδε τὸ χάριεν τῆς Νάτιδος ἀνάστημα. Συνέλεγε χλόην καὶ ἄνθη τῆδε κακεῖσε ἄτινα ἀπετίθει ἐν τῷ κόλπῳ τῆς ἀνασεσυρμένης αὐτῆς ἐσθῆτος, ἧς ἡ πρωϊνὴ δρόσος εἶχεν ὑγράναι τὰς πτυχὰς καὶ διεγράφοντο καθαρὰ καὶ κανονικαὶ καὶ εὐμορφοὶ τῆς νεανίδος κνημαὶ· ὁ δὲ γυμνὸς αὐτῆς βραχίον ἐκ διαλειμμάτων ἀνυψοῦτο ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τῆς ὅπως ἀποκόψῃ ὑψηλὸν τινα κλῶνα καὶ ὁ τεχνίτης ἀπεθαύμαζε τῶν κινήματων αὐτῆς τὴν χάριν.

— Νάτις, ἀνέκραξεν ὑψηλῇ τῇ φωνῇ.

Ἡ ἡχώ τῷ ἀπεκρίθη ἐκ τοῦ μέσου τῶν δένδρων· ἡ νεῖνις ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν, τῷ ἔνευσε διὰ τῆς χειρὸς καὶ ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τῆς, ὀλονέν προσεγγίζουσα εἰς τὴν οἰκίαν. Ἰστατο ἐκ διαλειμμάτων, ἔκυπτε κατὰ γῆς, ὠρθοῦτο πρὸς τὰ δένδρα καὶ οἱ εὐμορφοὶ αὐτῆς ῥόδινοι πόδες ἀνύψουν ἑλαφρῶς τὴν ὑπόβρεκτον αὐτῆς ἐσθῆτα.

Ἀφίκετο πλησίον τοῦ νεανίου.

— Σ' ἔκαμα νὰ περιμένῃς, τῷ εἶπε μετὰ γλυκύτητος. Σύγγνωθί μοι· καὶ ὁμως ἠγέρθη πρὸ τῆς ἡοῦς, καὶ ἐπὶ μίαν ὥραν ἐπλανώμην ἀνὰ μέσον τῶν ὑπὸ τῆς δρόσου βεβρεγμένων χόρτων, ἀλλ' ὑπελόγησα κακῶς τὰ ἄνθη δὲν ἦσαν ἔρκετὰ διὰ τὴν στεφάνην καὶ ἐδέησε νὰ ἐπανέλθω εἰς τοῦ ῥυακίου τὰς ἄχθας.

Ἐλάλει διὰ φωνῆς ἡδέας ἅμα καὶ ἰκετευτικῆς ὡσάν ἤθελε νὰ ζητήσῃ συγγνώμην διὰ τὴν βραδύτητα αὐτῆς.

Καὶ ὁ νέος χωρὶς νὰ προσέξῃ.

— Σπεύσον, τῆ εἶπεν, αἱ ὁδοὶ εἶναι πλήρεις ἀνθρώπων· μετ' ὀλίγον θὰ εἶναι ἀργά.

— Τὴν στεφάνην τὴν θέλεις διὰ γυναῖκα ἢ ἀγαπᾷς, εἶπεν ἡ γραῖα σαρκαστικῶς.

— Ὡς φαίνεται, ἀπήντησε σκαιῶς ὁ Χαρμίδης.

Ἡ Ναῖς συνέπλεξε δεξιῶς τὰ ἄνθη καὶ τὰ φύλλα, ἡ δὲ στεφάνη μακρὰ ἤδη ἐμνηκύνετο ὑπὸ τοὺς λεπτοὺς αὐτῆς δακτύλους. Ὁ νεανίας τὴν παρετήρησεν ἐπὶ στιγμὴν καὶ ἔπειτα αἰφνης εἶπε.

— Δὲν ἔχω καιρὸν νὰ περιμένω· ὅταν ἡ στεφάνη ἐτοιμασθῇ μαὶ τὴν φέρεις.

— Ἔστω, εἶπεν ἡ νεαρὰ κόρη χωρὶς νὰ ἀνυψώσῃ τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἐλαφρὸν ἐρύθημα ἐχρωμάτισε τὸ πρόσωπόν της, ὅπερ ὁμῶς ἔκυψε πρὸς τὰ ἄνθη· ἀλλ' ὁ Χαρμίδης εἶχεν ἤδη ἀπέλθει.

*
*

Διευθετῶν ὁ Χαρμίδης μηχανικῶς περὶ αὐτὸν τὰ πράγματά του ἠτοιμάζετο πρὸς τῆς ἡμέρας τὴν ἐργασίαν, ὅτε ἡ αὐλὴ τῆς οἰκίας του ἀνεόχθη βραδέως ὑπὸ δειλῆς ὠθουμένη χειρός· ἡ Ναῖς ἔμεινεν εἰς τὸ κατώφλιον ἀναμένουσα λόγον ἐνθαυρνυτικόν. Ἐστράφη ὁ Χαρμίδης καὶ ἔμεινεν ἀκίνητος καταληφθεὶς ὑπὸ θαυμασμοῦ.

Ἐν τῇ σκιάφωτι τῆς θύρας τὸ πρόσωπον τῆς νεαρᾶς κόρης ἐφαίνετο ὡς ἀγάλμα νόμφης τινός ἢ ἀμαδρυάδος. Μὴ δυναμένη νὰ φέρῃ ἐπὶ τῶν παιδικῶν ἔτι αὐτῆς βραχιόνων τὴν βαρεῖαν καὶ μακρὰν αὐτῆς στεφάνην, ἐπέρασεν αὐτὴν περὶ τὸν λεπτὸν αὐτῆς τράχηλον. Τὰ ἄνθη ἔπιπτον ἄφθονα ἐπὶ τοῦ στήθους, τὰ δὲ δύο ἄκρα τῆς στεφάνης ἠνάγκαζον τοὺς ὤμους νὰ κλινθῶνται· μετὰ τὴν κεφαλὴν κεκλιμένην, μετὰ τοὺς γαλανοὺς αὐτῆς ὀφθαλμοὺς ὕψους ὑπὸ χαρᾶς, μετὰ τὰ ξανθὰ αὐτῆς μαλλία, ὁμοίαζε θύμα προητοιμασμένον εἰς θυσίαν.

— Εἰσελθε λοιπὸν, τῆ εἶπε τέλος ὁ Χαρμίδης, εἰς ἃν ὁ θαυμασμὸς τοῦ τεχνίτου ὑπεχώρησε πρὸ τοῦ ἐγωῖσμοῦ τοῦ ἐραστοῦ.

— Δὲν δύναμαι πλέον νὰ βαδίσω, εἶπεν ἐκείνη. Εἶναι τόσον βαρεῖα ἡ στεφάνη.

Ἐπλησίασεν ὁ Χαρμίδης ἵνα τὴν ἀπαλλάξῃ, ἀλλὰ κυριευόμενος ὑπὸ τῆς φιλαύτου αὐτοῦ σκέψεως.

— Διέλθε τὴν ὁδὸν εἶπε, θὰ βαστάσω τὰς δύο τῆς στεφάνης ἄκρας καὶ θὰ με βοηθήσῃς ἵνα τὴν ἀναρτήσωμεν ἐπὶ τῆς θύρας της.

Ἐπήκουσε καὶ διήλθεν ἄφωνος τὸ κατώφλιον. Ἡ Ναῖς ἦν συνειθισμένη εἰς

τοιαῦτα αἰτήματα, ἀφότου ἡ μήτηρ τὴν ἔστειλεν ἀντ' αὐτῆς νὰ φέρῃ τὰς στεφάνας, ἃς αἱ δύο ὁμοῦ συνέπλεκον ἐκ τῶν ἀνθέων τοῦ κήπου των ἵνα πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἀλλὰ δὲν ἐφαίνετο ὅτι ἐξέτελει προθύμως τὴν προσταγὴν. Ἔστη πρὸ τῆς οἰκίας τῆς κατέναντι τοῦ ἀγγειοπλάστου, ἧς ἡ θύρα κεκοσμημένη γλυφᾶς ἐδείκνυε ποῖόν τινα πλοῦτον. Ἡ νέα κόρη ὑπεβάστασε τὴν στεφάνην ἕως οὗ ὁ Χαρμίδης ἀνήρτησεν αὐτὴν ἐπὶ δύο ἤλων ἄνω τῆς θύρας πρὸς τοῦτο χρησιμευόντων. Ἐμεινε δ' ἀκίνητος ἐνῶ ἐκεῖνος μετέβη ὅπως λάβῃ τὸ ἀγαλμάτιον, ὅπερ κατέθηκεν ἐπὶ τοῦ κατώφλιου ἐν τῷ μέσῳ πυκνοῦ φυλλώματος ἀνθοφόρων βοτανῶν.

— Ὡραῖον, εἶπεν ὁ Χαρμίδης παρατηρῶν εὐαρέστως τὸ ἀποτελεσμα ὅπερ ἐνεποίει ἡ δωρεά του.

— Χαῖρε, εἶπεν ἡ Ναῖς, γλυκεῖα τῆ φωνῇ καὶ χωρὶς νὰ τὸν ἴδῃ.

— Καὶ δὲν ἔρχεσαι νὰ λάβῃς τὸ ἀνῆκόν σοι ἀργύριον; εἶπεν ὁ νέος κατευθυνόμενος πρὸς τὸν οἶκόν του.

Ἐκείνη τὸν ἠκολούθησε καὶ ὅπως καὶ πρὶν ἔστη πρὸ τῆς θύρας. Ὁ νέος ἐπανῆλθε πρὸς αὐτὴν καὶ τῆ ἐνεχείρισε νομισματὰ τινα, ἀλλ' ἡ Ναῖς ἠρνήθη.

— Οὐχὶ ἀργύριον, τῆ εἶπε. Σοὶ ἔδωκα προῖόν τῆς ἐμῆς ἐργασίας· δός μοι καὶ σὺ προῖόν τι τῆς σῆς.

— Μετὰ χαρᾶς, εἶπεν ὁ κεραμεύς. Τί θέλεις; τὸν ἀμφορέα τοῦτον μὲ τὰς μελανὰς εἰκόνας ἐπὶ ἐρυθρωποῦ ἐδάφους ἢ τὸ μέγα ἐκεῖνο μέλαν ἀγγεῖον ὅπως φυλάττης τὸν χειμῶνα τὰς ἐλαίας σου; ἢ . . .

— Ὅχι, θέλω ἐν τῶν πηλίνων ἐκείνων ἀγαλματιῶν ἅτινα κατασκευάζεις διὰ τὰ μικρὰ παιδία . . .

— Τί; παιγνίδιον; Ἐκλεξόν· ἀλλὰ σὺ Ναῖς διήλθες ἤδη τὴν ἡλικίαν τῶν παιγνίων.

— Ἀγαπῶ τὰ ἔργα σου ταῦτα, διότι τὰ κατασκευάζεις τόσον καλῶς, ὥστε φαίνεται ὅτι τοῖς ἐμφοσᾶς ζώην.

Καὶ ἐξέτεινε τὴν χεῖρα ἵνα λάβῃ ἐν τῶν παιγνίων ἐκείνων ὅτε οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς διεκρίναν ἐν τῇ σκιά τὸ ἐκ πηλοῦ ἀγαλμάτιον, ὅπερ ὁ Χαρμίδης συνετέλεσε τὴν πρῶταν.

— Κατεσκευάσας δύο τοιαῦτα, εἶπεν ἐκείνη. Λοιπὸν δός μοι τοῦτο.

Ἀλλ' ὁ Χαρμίδης παρεμβάκων μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἀγαλματιῶντος

— Ὅχι, εἶπε, λυποῦμαι ὅτι σοὶ ἀρνοῦμαι, ἀλλὰ δὲν δύναμαι . . .

Ἡ Ναῖς ἠρυσθίασε καὶ ὑπεχώρησεν ἐν βῆμα.

— Καταλαμβάνω, εἶπεν, εἶχον ἄδικον . . . ἀλλὰ Χαρμίδη παρασκευάζεις σεαυτῷ λύπας . . .

— Διατί;

— Δὲν ἀρμόζει εἰς ἐμὲ νὰ τὸ εἶπω, ἀλλ' ἡ Χρυσὶς προτιμᾷ τῶν θωπειῶν τὸν χρυσόν.

Ὁ Χαρμίδης σκυθρωπάσας ἀπεκρίθη,

— Προτιμᾷ ὁμοῦ καὶ τὸν τεχνίτην, ὅστις γινώσκει νὰ ἀποδώσῃ τὰς καλολογὰς τοῦ προσώπου της.

— Ἴσως, ἀπεκρίθη δειλῶς ἡ Ναῦς, κλίνουσα κατὰ γῆς τὴν κεφαλὴν καὶ διηυθύνθη πρὸς τὴν θύραν ἐν ᾧ δάκρυα ἐπλημμύριζον τοὺς ὠραίους αὐτῆς γαλανοὺς ὀφθαλμούς.

— Καὶ τὸ ἀργύριον, τὸ λησμονεῖς; εἶπεν ὁ Χαρμίδης. Τὰ ἄνθη ἔχουν ἀξίαν. . . .

— Ἡ Ἀμαδρυὰς μοὶ τὰ ἔδωκεν, εἶπεν ἡ Ναῦς ἀποσύρουσα τὴν χεῖρα. Ἄν νομίζης ὅτι τῆ ὀφείλεις τι, πρόσφερε αὐτῇ σπονδὴν.

Ἐξήλθε, καὶ ὁ νέος μείνας μόνος εὖρος μελαγχολικὴν τὴν κατοικίαν του.

— Τὸ λευκὸν ἔνδυμα τῆς Ναῖδος, ἐσκέφθη, ἔρριπτε πλειότερον φῶς ἐν ταῦθα. Καὶ τῶρα μοὶ φαίνεται σκότας.

* *

Καὶ ἤρξατο τῆς ἐργασίας αὐτοῦ μόνος, διότι τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Λύκωνα εἶχεν ἀφήσει ἐλευθέρου τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἐνῶ δὲ ὑπὸ τὴν κανονικὴν κίνησιν τοῦ τροχοῦ ἔπλαττε τὴν ἄργιλλον, διελογίζετο τὴν καλὴν Χρυσίδα τοῦ ἔρωτος αὐτοῦ τὸ ἰδεῶδες. Ἀληθῶς ἐκείνη ἔζη ἐξ ἐρωτικῶν δῶρων, ἀλλ' ὁ Χαρμίδης εἰ καὶ δὲν ἦτο πτωχὸς δὲν ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ αὐτῇ πλοῦτον. Τὸ ἐγίνωσκεν. Ἀλλ' ὁμοῦ ἐνόμιζεν ὅτι ὁ ἔρωσ αὐτοῦ δὲν ἠθέληεν ἀποκρουσθῆναι. Μὴ πολλὰκις αἱ πράξεις αὐταὶ τοῦ ἔρωτος δὲν ἠγάπησαν ἐμμανῶς νέους ὠραίους εἰς οὓς ἀντὶ μηδενὸς παρέσχον ὅτι εἰς ἄλλους ἤττον εὐτυχεῖς ἀδρῶς πωλοῦσιν; Ὁ Χαρμίδης ἦτο ὠραῖος, καὶ ἐξετίμα τὴν καλλονὴν αὐτοῦ ἵκανὴν ὥστε νὰ προσελκύσῃ ἐπ' αὐτοῦ τοὺς ὀρθακμοὺς γυναικὸς οὐστὴς ἐλευθερίας νὰ ἀγαπήσῃ ὅν τινα θέλει.

Ἄλλως τε εἰ καὶ δὲν εἶχε περιοσίαν ἦτο ὁμοῦ ἀριστοτέχνης· τὰ ἐκ τῶν χειρῶν του ἐξερχόμενα ἔργα, τὰ εὐμορφα ἀγγεῖά του ἐξετιμῶντο ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του εἰς οὓς ἤρθεσκεν ἡ χάρις τῆς κατὰσκευῆς καὶ ὁ ἀρμονικὸς ρυθμὸς τῶν χρωμάτων καὶ καθαρότης τῶν γραμμῶν τῶν εἰκόνων. Ἄν δὲ δὲν ἦτο ἔτι μέγας τεχνίτης σήμερον, ἠδύνατο κάλλιστα νὰ γείνη τοιοῦτος αἴμιον· ἄς τὸν ἠγάπα μόνον ἡ Χρυσὶς καὶ ἐν τῇ χαρᾷ του ταύτη καὶ τῇ ἱκανοποιήσει τοῦ ἔρωτός του ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ ἔργον δι' οὗ θὰ ἀπληθυνατίζετο. . .

— Τί μένει ἐξ ἡμῶν μετὰ θάνατον, ἢ ἡ ἀνάμνησις τῶν καλῶν ἡμῶν ἔργων καὶ τῶν μεγάλων ἡμῶν πράξεων;

Ὁ Χαρμίδης δὲν ἠθάρταντο ἑαυτὸν ἀντάξιον νὰ παραγάγῃ πράξεις δι' ὧν διαφημίζεται τις ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἀλλ' ἦν βέβαιος ὅτι ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ ἡμέραν τινα ἔργον ἀθάνατον.

Ἐσκέπτετο πάντα ταῦτα καὶ εἰργάζετο μετ' αὐξάντος ὀλονέν ζήλου ὅπως ἐξαπατήσῃ τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἀνυπομονήσιν κεντούσαν αὐτὸν περὶ τῆς τύχης τῶν πρὸς τὴν Χρυσίδα δῶρων του. Καὶ μετ' ὀλίγον δὲν ἐκράτηθη.

Ἠγέρθη αἰφνης· ἐξέπλυνε τὰς πλήρεις πηλοῦ χεῖρας αὐτοῦ ἐξ ἀγγείου μεστοῦ καθαροῦ ὕδατος καὶ προσέβη πρὸς τὴν θύραν.

Φεῦ! ἡ ἐξ ἀνθέων στεφάνη μεμαραμμένη ἔκειτο χαμαί· τὰ φύλλα δ' ἄτινα ἐκάλυπτον τὸ ἔδαφος παρκαυρόμενα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἐφέροντο τῆδε κακεῖτε· τὸ δ' ἀγαλματίον εἰς ὃ τοσαύτην ἐπέθηκε δύναμιν λακτισθὲν ὑπὸ βαναύσου ποδός, ἦτο τεθραυσμένον εἰς μυρία τεμάχια ἀκριβῶς πρὸ τῆς αὐλῆς τοῦ Χαρμίδου.

Περὶσυνήγαγε πυρετωδῶς καὶ τὰ ἐλάχιστα τεμάχια πλήρης ὀργῆς· τὸ αἶμά του ἔβραζεν· τὴν στιγμὴν δ' ἐκείνην ὁ τεχνίτης ἔπασχε πλέον τοῦ ἔραστοῦ. Εἰσηλθεν εἰς τὸ ἐργαστήριόν του κατέθηκε τὰ λείψανα τοῦ ἀγαλματίου ἐπὶ τινος τραπέζης καὶ ἐπανεστρεψεν εἰς τὴν ὁδὸν μανιώδης καὶ ἐτοιμὸς νὰ θραύσῃ τὴν ἀφιλόξενον τῆς Χρυσίδος θύραν. Ἠτοιμάζετο δὲ νὰ κτυπήσῃ βιαίως τὴν θύραν ὅτε αὐτὴ ἀνεῴχθη καὶ ἡ δούλη τῆς ὠραίας ἐρωμένης ἐνεφανίσθη ἐπὶ τοῦ κατωφλίου.

— Ἡ κυρία σου; ἠρώτησεν ὁ Χαρμίδης πλήρης θυμοῦ.

Ἡ Δάφνη ἐγέλασεν αὐτῷ κατὰ πρόσωπον.

— Εἶναι εἰς τὸ λουτρόν, εἶπεν. Εἶχες θέσει πρὸ τῆς θύρας της τόσα πράγματα ἄτινα τῇ ἐμπόδιζον τὴν δίοδον. Παρ' ὀλίγον ἐπιπτεν ἐξερχομένη· τὰ διεσκόρπισε. Νοστιμώτατον. Ἄν τὴν ἔβλεπες.

Ὁ αὐθάδης γέλωσ τῆς δούλης κατεπράυνε τὸν τεχνίτην.

— Δὲν ἦλθον διὰ νὰ γείνω ὁ περίγελός σου, εἶπε σοβαρῶς. Προσῆνεγκον δῶρον τὸ ἀγαλματίον ἐκεῖνο εἰς τὴν κυρίαν σου διότι τῇ ὁμοιάζε· συνήθως, αἱ ὠραῖαι γυναῖκες ἀγαπῶσι νὰ βλέπωσι τὴν εἰκόνα των, ἀλλ' ἡ Χρυσὶς μόνον τὸ χρυσίον ἀγαπᾷ.

— Καὶ λοιπόν; Ἀνέκραξεν ἡ Δάφνη ὑψούσα πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰς τυλώδεις αὐτῆς χεῖρας. Τί θέλεις νὰ ἀγαπήσῃ. Μὴ ὁ χρυσὸς δὲν περιέχει τὸ πᾶν; Καὶ σὲ αὐτὸν, ἂν εἶχες χρήματα ἠθέληεν ἀγαπήσει προθύμως.

— Νομίζεις; εἶπεν ὁ Χαρμίδης ἀρηρημένος.

— Εἶμαι βεβαία. Ἡμεῖς βλέπειν ἀγαπῶμεν τοὺς πλουσίους νεανίας, προσέθηκε μετὰ σοβαρότητος. Εἶναι πάντοτε καλοσνδεδυμένοι, μυροβολοῦσι καὶ παρέχουσι συγχότατα δῶρα.

— Ὅποτε οὐδεμίαν ἐλπίδα ἔρωτος ἔχω κατ' ἄλλον τρόπον, προσεῖπεν ὁ νεανίας μόλις συνέχων τὴν ἀργὴν του.

— Οὐδεμίαν προσπῆθῃσε νὰ ἔχῃς βελάντιον καὶ κάλλιστα βελάντιον καλῶς πεπληρωμένον, τῷ εἶπε καὶ ῥίψασα βλέμμα περιφρονητικὸν εἰσηλθεν εἰς τὴν οἰκίαν.

Ὁ Χαρμίδης ἔμεινεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἀκίνητος καὶ ἀναποφάσιτος. Ἴσως ἡ δούλη αὕτη ἦτις τὸν εἰρώνευε δὲν ἐγνώριζε τὴν κερδίαν τῆς

κυρίας αὐτῆς. Ἄν αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔβλεπε τὴν Χρυσίδα καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ τῇ ἐλάλει περὶ τοῦ ἔρωτός του, δὲν ἠδύνατο νὰ τὴν καταπέισῃ; Ἄπεφάσισε νὰ ἀναμείνῃ καὶ εἰσηλθε μὲν εἰς τὸν οἶκόν του, ἀφῆκεν ὅμως τὴν θύραν ἡμιανοικτὴν ὅπως διακρίνῃ καὶ τὸν μικρότερον ἐν τῇ ὁδῷ θόρυβον.

Δὲν περιέμενε πολὺ. Βῆμα βραδύ ἀντήχησεν ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου, ἀνδρική δὲ φωνὴ ἐλάλει, εἰς ἣν νεανικὸν μειδίαμα ἀπεκρίνετο. Ὁ Χαρμίδης συναφρωδῆθη. Ἀνεγνώριζε καὶ τὴν φωνὴν καὶ τὸν γέλωτα· ἀλλ' εἶχεν ἐλπίσει ὅτι ἤθελε νικῆσαι τὸν πλούσιον μαλλέμπορον, εἶχεν ὀνειρευθῆ ὅτι θὰ μετριάσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν σαρκαστικὴν εἰρωνείαν τῶν ἐρυθρῶν ἐκείνων καὶ ὠραίων χειλέων τῆς Χρυσίδος. Ἠπατήθη ἄρα γὰρ; Ἠθέλησε νὰ τὸ μάθῃ καὶ σπεύδων πρὸς τὴν ὁδὸν εὐρέθη ἀκριβῶς εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας τῆς ἐρωμένης του καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Δάφνη ἤνοιγεν αὐτὴν πρὸς τὸν πλούσιον ἐραστήν τῆς Χρυσίδος.

Ὁ Γύρτων εἰσηλθεν ὡς κύριος, ἡ δὲ Χρυσὶς εἰσήρχετο μετ' αὐτὸν, ὅτε ὁ τεχνίτης τὴν ἐκάλεσεν. Ἐκείνη ἐστάθη κλίνουσα τὴν κεφαλὴν ἐμπρὸς ὡς πτηνὸν ἔτοιμον νὰ πετάξῃ.

— Τί θέλεις; τῷ εἶπε.

Ὁ Χαρμίδης ἦν ἀπλοῦς τεχνίτης, ἦν ὅμως ὠραῖος καὶ ἠδύνατο νὰ σταθῇ τις ὅπως τὸν ἀκροασθῆ.

— Θέλω νὰ μ' ἀγαπήσῃς, ἀπεκρίθη ὁ νέος μετὰ τόλμης ἀσυνήθους αὐτῷ. Δὲν εἶμαι πλούσιος, καὶ δὲν δύναμαι νὰ πληρώσω τὸν τράχηλον καὶ τοὺς βραχιόνάς σου διὰ βραχέων χρυσῶν κοσμημάτων δι' ὧν σὲ φορτόνει ὁ γελοῖος ὅστις εἰσηλθεν εἰς τὴν οἰκίαν σου· ἀλλ' εἶμαι ἀριστοτέχνης καὶ δύναμαι, ἂν θέλῃς νὰ μεταδώσω τοὺς χαρακτῆράς σου εἰς τὴν αἰωνιότητα.

Ἡ Χρυσὶς ἦτις τὸ κατ' ἀρχὰς τὸν ἤκουσεν ἀδιαφόρως, τὸν παρατήρησε κατόπιν ἐκπληκτος καὶ κλίνουσα πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν ὠραίαν αὐτῆς, ἀλλὰ κενὴν μυελοῦ κεφαλὴν ἤρξατο γελῶσα θορυβωδῶς.

— Εἰς τὴν αἰωνιότητα! εἶπεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν γελῶτων τῆς. Ἡ αἰωνιότης! ἐκεῖνοι δηλαδὴ οἵτινες θὰ ἔλθωσιν ὅταν ἡμεῖς θὰ εἴμεθα νεκροί. Ὁραία ὑπόθεσις! Καὶ ποῖος ἐνδιαφέρεται δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν ἐγεννήθησαν; Ὁ καύσων τῆς ἡμέρας, Χαρμίδη, σὲ παρεζάλισεν, ἢ μάλλον μεταξὺ τῶν ἀνθέων ἄτινα ἀνήρτησας ἀπὸ τῆς θύρας μου τὴν πρώτην ὑπῆρχε τι ὅπερ σὲ ἔκαμε νὰ ἀπολέσῃς τὸν νοῦν· ἄ! ναί! τὸ μελαγχολικὸν τοῦτο ἄνθος τὸ μελανόρριζον καὶ μελαμπόδιον... ἄ! εἶναι ὁ ἐλλέβορος, ὁ ἐλλέβορος ὅστις σὲ κατέστησε παράφρων. Μὴ μὲ πλησιάζῃς, ὠραῖε νεανία, διότι ἡ παραφροσύνη εἶναι κολλητικὴ.

Καὶ ἐγέλα δεικνύουσα τοὺς ὠραίους αὐτῆς ὀδόντας· τὸ ἄνθος τῶν εἰκοσιν αὐτῆς ἀνοιξέων ἔλαμπεν ἐπὶ τῶν παρειῶν τῆς καὶ ἄπασα ἐξήστραπτεν ὑπὸ καλλονῆς. Ὁ Χαρμίδης ἐξέτεινε τὴν χεῖρα, ἀλλ' ἐκείνη τὸν ἀπέθηκε καὶ

κατέστη εὐθὺς σοβαρά. Οἱ χαρακτῆρες αὐτῆς διεστάλησαν καὶ τὸ βλέμμα αὐτῆς ἐφάνη εἰς τὸν νέον τεχνίτην φοβερόν.

— Ὅπισω, τῷ εἶπε, μὴ μ' ἐγγίσης· τὸ πρόσωπόν μου εἶναι ἱερὸν, ὅπως οἱ ἀμφορεῖς σου. Εἶσαι ἀνόητος, Χαρμίδη· ἀντιόλιγων δρχμῶν, βεβαίως ἄς ἔχεις, ἠδύνασο νὰ διέλθῃς ἡμέρας τινὰς παρ' ἐμοί· ἀλλ' ἀντι νὰ φέρεσαι σωφρόνως, ὡς παιδίον ἠθέλησας νὰ παίξῃς καὶ διὰ τῶν γελοίων προσφορῶν σου παρ' ὀλίγον διέθεσας; κατ' ἐμοῦ τὴν πρώτην ταύτην τὸν Γύρτων, ὅστις πῶρα εἶναι ὁ κύριός μου. Προτιμᾶς νὰ μ' ἀγαπᾶς, καὶ μὲ ἐκθέτεις εἰς τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ γενναίου τούτου ἀνθρώπου.

— Δὲν ἤθελον ἀντι χρημάτων τὸν ἔρωτά σου, εἶπεν ὁ Χαρμίδης μελαγχολικῶς.

Καὶ ὑποχωρήσας ἔμεινεν εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας του.

— Ὁ, Χρυσίς, εἶσαι ὠραία· ἤθελον νὰ πλάσω ἐκ πηλοῦ τὸ μαλακόν σου σῶμα ὡς πρῶττουσιν οἱ γλύπται καὶ νὰ διατηρήσω καὶ διὰ τοὺς μέλλοντας τὴν ἀνάμνησιν τοῦ διαβητικοῦ σου κάλλους. Ἀρνεῖσαι; Καλῶς. Ἐγὼ ἤσχυρόμην νὰ σοὶ προσφέρω χρυσόν, ἀφ' οὗ εἶχον εὐγενέστερον τι νὰ σοὶ προσφέρω. Εἶχον ἐπιθυμήσει νὰ καθιερώσω τὴν μνήμην σου θνητῆς γυναικός. Ἄλλ' ἀφοῦ προτιμᾶς τὸν χρυσόν...

— Ὁ χρυσὸς εἶναι τὸ πᾶν ἀφοῦ δίδει τὸ πᾶν, ἀνέκραξεν ἡ ὠραία κόρη ἀναλαμβάνουσα τὸ εἰρωνικὸν αὐτῆς μειδίαμα. Τὸ μαλακόν μου σῶμα εἶναι ὠραῖον ἐνόσω εἴμι νά· δὲν ἔχω κωμικὴν ἐπιθυμίαν νὰ γηράσω διὰ νὰ ὁμοιάσω τὰς τρεῖς Μοῖρας. Προτιμῶ τὸν θάνατον. Αὐτὰ εἶναι ὄνειρα, Χαρμίδη. Σκέψου πρακτικῶς καὶ ἐπειδὴ ἐνδιαφέρομαι διὰ σέ, διότι εἶσαι ὠραῖος ὡς ὁ Ἀπόλλων, κόμισόν μοι τὴν ἐσπέρην ταύτην βελάντιον πλήρες χρυσοῦ καὶ χάριν σοῦ ἀποδιώκω τὸν Γύρτων.

Ὁ Χαρμίδης ἀπέστρεψε περιφρονητικῶς τὸ πρόσωπόν του.

— Ἐν οὐδεμιᾷ τιμῇ σὲ θέλω, εἶπεν, ἀφοῦ προτιμᾶς τὸν χρυσόν παρὰ τὴν ἀξίαν τὴν πραγματικὴν τοῦ βίου. Θὰ ἐπιζήτῃς Χρυσίς, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησας νὰ μὲ ἀγαπήσῃς θὰ τιμωρηθῇς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν συμπολιτῶν σου· πάντες θὰ μάθωσι ὅτι εἶσαι λάτρις τοῦ χρυσοῦ.

— Καὶ τί πειράζει τοῦτο, τεχνίτα; εἶπεν ἡ νεαρὰ αὐθάδης κλείουσα μετὰ θυμοῦ τὴν θύραν.

* *

Ὁ Χαρμίδης εἰσηλθεν εὐθὺς εἰς τὸν οἶκόν του καὶ λαμβάνων τὸ ἀγαλμάτιον ὅπερ εἶχε κατασκευάσει τὴν πρώτην ἔθραυσε τοὺς δύο του βραχιόνας πλήρες ὀργῆς. Ὑπὸ τοῦ δακτύλου του ἕτερον τεμάχιον πηλοῦ ἀνέλαβε νέον σχῆμα καὶ νέαν ζωὴν. Ὁ εἰς βραχίον ἐκάμφθη πρὸς τὸ στῆθος οἰοῦναι προκλητικῶς, διὰ τῆς χειρὸς δὲ τοῦ ἕτερου βραχίονος ἐκράτει βελάντιον· ἡ ἐσθῆς διανεώθη καὶ ἀφῆκε νὰ διαφαίνηται γυμνὸν τὸ στῆθος· ἡ ἐκφρασίς

τοῦ προσώπου ἀπώλεσε τὴν μετριότητα καὶ τὸ σύνολον ἀνέλαβε τολμηρὸν τι καὶ προπετές . . .

— Ἴδου αὐτὴ οἷα εἶναι, εἶπε γεγωνυῖα τῇ φωνῇ ὁ Χαρμίδης· ἰδού ἡ εταίρα, ἡ λάτρις τοῦ χρυσοῦ καὶ δι' αὐτὸ προτιμῶσα τὸν γελοιωδέστατον τῶν πλουσίων. Θὰ ζήση ἡ ποταπὴ αὐτὴ Χρυσίς θὰ ζήση καὶ ἀφοῦ ἡμεῖς πάντες διαβῶμεν τὴν Στύγα· καὶ οἱ μεταγενέστεροι βλέποντες αὐτὴν ἐδῶ θὰ λέγῳσιν: Ἴδου ὅποια ἦσαν αἱ εταῖραι τῆς Τανάγρας.

Καὶ ἤρξατο ἐπιδιορθῶν δεξιῶς τὰ διάφορα τοῦ ἀγαλαματίου μέρη καὶ πᾶσα ἡ μετὰ τὴν μεσημβρίαν ὥρα παρήλθεν οὕτω. Καὶ ἦλθον μὲν ἱκανοὶ πρὸς ἀγορὰν ἀμφορέων καὶ ὑδριῶν καὶ κανθάρων, ἀλλὰ πάντοτε ἐκάλυπτε τὸ ἔργον τοῦ ὅπως τὸ ἀποκρύψῃ ἀπὸ ὀφθαλμῶν περιέργων.

Ἡ νύξ ἐπλησίαζε καὶ οὐδὲν εἶχε φάγει· τόσον ἦτο προσηλωμένος εἰς τὸ ἔργον. Αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου δύνοντος ἤδη ἐχρωμάτιζον δι' ὑπερύθρου χρώματος τὸν τοῖχον τῆς οἰκίας του ὅτε πρὸ αὐτοῦ εἶδε τὴν Ναΐδα κρατοῦσαν πινάκιον.

— Τί θέλεις; τῇ εἶπε προσπαθῶν νὰ κρύψῃ τὸ ἔργον. Ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποκρύψῃ τὸ ἀνασκευασθὲν ἀγαλαμάτιον.

— Ἡ μήτηρ μου σοὶ στέλλει πινάκιον ἐκ χόρτων ἐκλεκτῶν τοῦ κήπου μας. Ὀλὴν τὴν ἡμέραν δὲν ἐξήλθες καὶ θὰ πεινάξ.

— Τίς σοὶ εἶπεν ὅτι δὲν ἐξήλθον; ἠρώτησεν ὁ Χαρμίδης.

— Τὸ εἶκατα, ἀπεκρίθη ἡ Ναΐς ἐρυθριῶσα. Ἦθελον νὰ μάθω τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πρὸς τὴν Χρυσίδα προσφορᾶς σου. . . Σύγγνωθι τὴν περιέργειάν μου, Χαρμίδη. Ἡ μήτηρ μου ἐνδιαφέρεται διὰ σέ ἐπειδὴ σέ ἐγνώρισε παιδίον, καὶ ἐγώ . . .

Ἐσιώπησε φοβουμένη νὰ προχωρήσῃ.

— Τὸ ἀποτέλεσμα; Ἴδου, εἶπεν ὁ Χαρμίδης δεικνύων τὸ ἀγαλαμάτιον.

Καὶ ἐπειδὴ ἐπέινει ἐκάθησεν ὅπως φάγη.

— Ἡ Χρυσίς, ἀνέκραξεν ἡ νεὰ κόρη, εἶναι ὠραιότατη, ἀλλὰ τολμηρῶς τὴν ἐπεξεργάσθης.

— Δὲν ἀγαπᾷ ἄλλο τι ἢ τὸ χρυσίον, μοὶ τὸ εἶπεν αὐτὴ ἡ ἰδία· ὥστε βλέπεις τῇ ἐπλήρωσα τὴν χεῖρα.

Ἡ Ναΐς ἐμειδίασε καὶ παρετήρησε τὸ πινάκιον.

— Σ' ἀρέσκουσι τὰ χόρτα μας; εἶπεν. Ἐγὼ τὰ συνήγαγον ἐν τῷ κήπῳ.

— Ὄραϊς; θὰ εὐχαριστήσῃς τὴν μητέρα σου.

— Οὐχί ἡ μήτηρ μου, ἀλλ' ἐγώ, εἶπεν ἡ Ναΐς ἀποστρέφουσα τοὺς ὀφθαλμούς. Ὡ Χαρμίδη, δὲν θὰ προσφέρῃς πλέον στεφάνας τῇ Χρυσίδι;

— Οὐχί βεβαίως, ἀφοῦ τὰς περιφρονεῖ. Διὰ τί ἐρωτᾷς;

— Τίποτε . . . τὴν πρωτὴν σήμερον εἶχον κακόν τι προαίσθημα συμπλέκουσα τὴν στεφάνην ἐκείνην . . . Ἴσως . . .

Καὶ ἐσιώπησεν ἐστράφη δὲ πρὸς τὴν θύραν. Τελευταία δ' ἄκτις τοῦ θύον-

τος ἡλίου ἀπετέλεσε φωτεινὸν κύκλον διὰ τῆς ὠραίας ξανθοῦς αὐτῆς κόμης. Ὁ Χαρμίδης ἐκθαμβὸς τὴν παρετήρη.

— Ὡ παρθένε, τῇ εἶπεν, εἰξεύρεις ὅτι εἶσαι ὠραία, ὠραιότερα τῆς Χρυσίδος, ἐπίσης ὠραία, ὡς τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην Ἑλένην ὑπὲρ ἧς τόσοι ἀνδρεῖοι ἀπέθανον;

— Δὲν εἰξεύρω, ἀπεκρίθη ἡ Ναΐς, ἄλλως τε τί πρὸς τοῦτο; Οὐδεὶς θὰ ἀποθάνῃ δι' ἐμέ.

— Κάλλιον διὰ σέ νὰ ζήση τις, εἶπεν ὁ νεανίας.

Καὶ ἐγειρόμενος·

— Περιέργων, προσέθηκεν. Εἶσαι μικρότερα τῆς Χρυσίδος τὴν ἡλικίαν καὶ ὅμως μυριάκις αὐτῆς χαριεστέρα. Ἐκείνη ἔχει τοὺς χαρακτῆρας καθαροτέρους, ἀλλὰ σὺ εἶσαι ἔτι παιδίον σχεδόν· πόθεν ἡ τόση σου χάρις, καὶ τὸ λεπτὸν χρῶμα τῶν παρειῶν σου, καὶ ἡ καθαρὰ διαφάνεια τῶν κυανῶν σου ὀφθαλμῶν; . . . Ὡ Ναΐς, πῶς ἠδυνήθην μέχρι σήμερον νὰ μὴ παρατηρήσω πόσον εἶσαι ὠραία!

Αἱ χρυσαὶ ἀκτῖνες ἀπεσύρθησαν, οἱ δὲ ἀστῆρες ἀνεφαίνοντο ἐπὶ τοῦ ἤδη σκοτεινοῦ οὐρανοῦ. Ἡ Ναΐς ἔλαβε διὰ χειρὸς τρεμούσης τὸ πινάκιον καὶ·

— Χαῖρε, Χαρμίδη, τῷ εἶπεν· εἴθε οἱ θεοὶ νὰ προστατεύσωσι τὸν ὕπνον σου. Ἐκεῖνος ἠθέλησε νὰ τὴν κρατήσῃ· τόσα πολλὰ ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε νὰ τῇ εἴπῃ. Ἀλλ' ἐκείνη χαιρετίσασα αὐτὸν ἀνεχώρησε, καὶ καθὼς τὴν πρωτὴν καὶ ἔτι μᾶλλον, τὰ πάντα ἐγένοντο ἐκ νέου μελαγχολικὰ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ κεραμέως.

* *

Τὴν προσεχῆ ἑβδομάδα ἐν ἡμέρᾳ ἀγορᾶς ἡ στενὴ ὁδὸς ἐν ἣ κατώκει ὁ Χαρμίδης ἦν ἐν κινήσει μεγάλῃ· ἡ Δάφνη, ἡ δούλη τῆς Χρυσίδος ἀνέφξε τὴν θύραν ἵνα μάθῃ τί τὸ κινεῖν τὸν γέλωτα ἐν τῇ ὁδῷ, ἥτις συνήθως ἦν ἔρημος. Πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ νεαροῦ κεραμέως ἐπὶ ξυλίνης ἑδρας ἐν τῷ μέσῳ ἀγχείων παντὸς εἶδους ἄτινα ἐξετίθει πρὸς πώλησιν εἰς τοὺς ἀγρότας τοὺς κομίζοντας εἰς τὴν πόλιν καρπούς, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀμφορέων, πινάκιον, κοτυλῶν καὶ ἀρυσάλλων, ἵστατο τὸ προσωμοιάζον τῇ Χρυσίδι ἀγαλαμάτιον· εἰς τῶν διαβατῶν τὴν ἀνεγνώρισεν· ἄλλος ἐκ τῶν γελῶτων τοῦ πρώτου κινήθει, ἔστη πρὸ τοῦ ἔργου ἀποθχυμάζων, καὶ μετ' οὐ πολὺ οἱ ἀνηροὶ οἱ διημερεύοντες ἐν τῇ ἀγορᾷ κατέλιπον αὐτὴν καὶ συνηθροίσθησαν πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Χαρμίδου.

— Ἄ! Δάφνη, ἔλεγε τις ἄμα ἰδὼν τὴν δούλην ἀνοίγουσαν τὴν θύραν ἡ κυρία σου διόλου δὲν θὰ εὐχαριστηθῇ ὅταν ἰδῇ πῶς τὴν ἀπεικόνισεν ὁ Χαρμίδης.

Ἡ Δάφνη ἀνεχώρησεν εὐθύς.

— Χαρμίδη, ἀνέκραξεν ἄλλος, εἶπε ἡμῖν διὰ τί ἐπλάσας τὴν Χρυσίδα οὕτως ἀνειμένην καὶ κρατοῦσαν βαλάντιον;

Ὁ κεραμεὺς πρὸ τοῦ κατωφλίου τῆς οἰκίας του ἦν γαλήνιος μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον ἀλλὰ μακκάριος ὑπὸ τῆς ἡδονῆς τῆς ἐκδικήσεως.

— Μὲ εὗρε πτωχὸν καὶ δὲν τῇ ἡρῆσα, ὅτε τῇ προέτεινα νὰ τὴν κατασκευάσω τόσον ὠραίαν ὅσον τὴν παρθένον ταύτην.

Καὶ ἐπέδειξε τοῖς περιέργοις τὸ ἀγαλμάτιον τὸ εἰκονίζον τὴν Ναΐδα τετυλιγμένην ἀγνώως ἐν τῇ ἐσθῆτι, εὐγενῆ τὴν περιβολὴν, καὶ μετριόφρονα καὶ ἐν ταῖς λεπτοτάταις πτυχαῖς, ἃς καὶ ὁ φαυλότατος ἀνὴρ δὲν ἐτόλμα οὔτε διὰ τῆς φαντασίας κἄν νὰ ὑπεγείρῃ.

— Ἡ Χρυσίς εἶναι ὠραία, ἀλλ' εἶναι ἀνόητος, ἀνεφώνησεν ἐραστῆς ἀπατηθεὶς ὑπ' αὐτῆς· κράτησον διὰ σέ τὸ ἀγαλμάτιον τῆς σεμνῆς κόρης καὶ πώλησόν μοι τὴν Χρυσίδα.

— Ὅχι εἰς ἐμέ, εἰς ἐμέ, ἀνέκραξαν δέκα φωναί, ἐνῶ δέκα χεῖρες ἐτείνοντο πρὸς τὸν κεραμέα.

— Μὴ σπεύδετε, φίλοι, ἔχω δι' ὅλους, εἶπεν ὁ Χαρμίδης θριαμβεύων. Ἡ Χρυσίς εἶναι πάνδημος, πρέπει λοιπὸν πάντες νὰ λάβωσι τὴν εἰκόνα τῆς, ἀρκεῖ νὰ ἔχωσι χρήματα, ἀφοῦ τὰ χρήματα καὶ μόνα ἀγαπᾷ.

Ἐνευσε τῷ ἐν τῷ ἐργοστασίῳ ἐργαζομένῳ μαθητῇ του καὶ οὗτος, ἐκόμισε κἄλαθον πλήρη πηλίνων ἀγαλματίων προσομοίων τῇ Χρυσίδι.

— Καὶ ἐμὲ ἀνεφώνησεν ὄπισθεν τῶν ἀγοραστῶν φωνὴ ὄξετα, δὲν θὰ μὲ παραστήσης διὰ τοῦ πηλοῦ, ὅπως οἱ κάτοικοι ἄλλων χωρῶν μάθωσιν ὁποῦός τις ἦτο ὁ εὐμορφότατος τῆς Τανάγρας ὀπωροπώλης;

Πάντες ἐστράφησαν καὶ γέλωσ δεινὸς ἐξερχάγη ἐπὶ τῇ θεᾷ δούλου κακοσώμου, ὅστις ῥάκη περιβεβλημένος ἐφώναζε βαιῶ τῷ στόματι πωλῶν σῦκα καὶ σταφυλὰς ἀνὰ τὰς ὁδοὺς· καὶ ἦν μὲν οἰκτρὸς τὴν ὄψιν ἀλλ' εὐφυῆς καὶ ἀστεῖος καὶ αἱ ἀστειολογίαι του κατέστησαν αὐτὸν γνωστὸν ἐν τῇ πόλει.

— Καὶ βέβαια θὰ σὲ παραστήσω οἷος νῦν εἶσαι, μὲ σῦκον εἰς τὴν χεῖρα καὶ μὲ τὸ στόμα τοσοῦτον ἀναπεπταμένον ὥστε οἱ βλέποντες νὰ νομίζωσιν ὅτι ἡ φωνὴ σου θὰ ἀκουθῆ ἐξερχομένη ἐκ τοῦ πεπιεσμένου σου στήθους.

— Θὰ μεταβῶ λοιπὸν καὶ ἐγὼ εἰς τὴν αἰωνιότητα! εἶπεν ὁ δούλος ὑπερήφανος, πλήρης κόμπου καὶ ἀνορθῶν ἐν μέσῳ τῶν γενικῶν γελῶτων τὴν κυρτωμένην ῥάχιν του.

Ἐφλυᾶρῆσαν πάντες ἐπὶ τινὰ εἰσέτι ὦραν καὶ ἔπειτα διεσπάρῆσαν ἀνὰ τὴν πόλιν ἀνακοινοῦντες τὴν ἐκδίκησιν τοῦ κεραμέως κατὰ τῆς ὠραίας Χρυσίδος.

Μόλις ὁ θόρυβος ἐκόπασε καὶ ἡ γαλήνη ἐπανῆλθεν εἰς τὰ πέριξ, ἡ Χρυσίς τεταπεινωμένη εἰσῆλθε κρύφα καὶ κεκαλυμμένη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χαρμίδου.

— Ὑπῆρξες σκληρὸς, Χαρμίδη, τῷ εἶπεν...

Ἄλλ' ἐκεῖνος διακόπτων αὐτήν.

— Καὶ σὺ δὲν ὑπῆρξες, εἶπεν, ὅτε ἀπεκρίνεσο εἰς τὰς παρακλήσεις μου μὲ τὸ αἰώνιον ἐκεῖνο: — Χρυσὸν θέλω χρυσόν. Ὑπαγε, Χρυσίς, ἐσκέφθη ἔκ-

τοτε· δὲν εἶσαι οὔτε καλλιτέρα οὔτε χειροτέρα τῶν ὁμοίων σου. Μάτην δὲ ἤθελέ τις ἀναζητήσει αἰσθήματα λεπτά εἰς σέ κόρην τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν ἡδονῶν.

— Δὲν μ' ἀγαπᾷς λοιπὸν πλέον· εἶπε μελαγχολικῆ. Καὶ ἐγὼ ἠρχόμην νὰ σοὶ προσφέρω...

— Ὅ,τι προχθὲς μοι ἠρνήθης. Μὲ φοβεῖσαι τώρα καὶ ἔρχεσαι νὰ μὲ πρᾶυνῆς... Ὅχι, Χρυσίς· δὲν πωλοῦμαι ἐγώ. Σὺ δὲ μὴ λυπῆσαι· ἕνεκα τῆς εἰκόνας σου ἦν διὰ τῆς τέχνης μου διέσπειρα ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν, οἱ ἐρασταὶ σου θὰ συντρέξωσι πολυαριθμότεροι καὶ θερμότεροι.

— Ἀλλὰ γελῶσι μ' ἐμέ...

— Ὀλίγη ἐντροπὴ παρέρχεται ταχέως· σκέφθητι τὸν χρυσὸν ὃν ἐκ τούτου θὰ κερδήσης.

Ἐκείνη τῷ ἔστρεψε τὰ νῶτα καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν κατοικίαν τῆς κατησχυμένη ἀλλ' ἀνευ θυμοῦ, διότι δὲν τὸν ἠγάπα πλέον.

Τὴν ἐσπέραν ὁ κεραμεὺς μετέβη παρὰ τῇ Ναίδι. Ἡ γραῖα μόλις ἰδοῦσα αὐτὸν ἤλθε παρ' αὐτῷ καὶ·

— Ἀκουσον, Χαρμίδη, τῷ εἶπε, σὲ ἀγαπῶ διότι παιδιόθεν σ' ἐγνώρισα, ἀλλ' ἀγαπῶ πλειότερόν σου τὴν θυγατέρα μου. Ἀπὸ τίνος ἔρχεσαι συχνὰ καὶ ἡ θυγάτηρ μου εἶναι πτωχὴ ἀλλὰ τιμία.

— Μῆτέρ μου, εἶπεν ὁ Χαρμίδης ἔρχομαι συχνὰ διότι θέλω νὰ λάβω τὴν Ναΐδα γυναῖκά μου καὶ φοβοῦμαι μὴ δὲν τῇ ἀρέσω...

— Δὲν τῇ ἀρέσης; εἶπεν ἡ γραῖα πονηρῶς πως. Ἐλα ἐδῶ, μικρὰ μου, ἀκούεις τί λέγει ὁ Χαρμίδης; ὅτι δὲν σ' ἀρέσει.

Ἡ αἰδῶς ἐκλείει τὰ χεῖλη τῆς Ναίδος καὶ τὸ σκυθρωπὸν τὸ ἐπὶ τῶν παρειῶν τῆς ἐρύθημα· ἀλλὰ μὲ φωνὴν ἀσθενῆ κατῶρθωσε νὰ εἴπῃ...

— Διατί νὰ μὴ μ' ἀρέσῃ; Οὔτε κακὸς οὔτε ἀσχημὸς εἶναι.

— Ναίς, εἶπεν ὁ Χαρμίδης, θέλεις νὰ ἔλθῃς εἰς τὸν οἶκόν μου; Θέλεις νὰ γείνης σύζυγός μου; Θὰ κατασκευάσω λαμβάνων σε πρότυπον ἀγαλμάτια, ἅτινα αἱ σεμναὶ γυναῖκες θὰ φυλάττωσιν ἐν τῇ ἐστίᾳ ὡς θεοὺς προστατάς τῶν κἀλῶν ἡθῶν.

Ἡ μικρὰ ἀνόθωλις, ἔθεσε τὴν χεῖρά της ἐν τῇ χειρὶ τοῦ κεραμέως καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἀνατελλόντων ἀστέρων ἀντήλλαξαν τὸν ὄρκον τῆς μνηστείας.

*
**

Αἰῶνες πολλοὶ παρήλθον καὶ ἀπὸ τῆς νεκροπόλεως τῆς Τανάγρας ἡ Χρυσίς ἐκπηδήσασα, ζῆ πάντοτε ὡς τῇ προεῖπεν ὁ Χαρμίδης, καὶ τὰ μικρὰ ταναγραῖα ἀγαλμάτια ὑπενθυμίζουσιν ἕως σήμερον τὴν λάτριν τοῦ χρυσοῦ.

(ἐκ τοῦ γαλλικοῦ)

ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΩΝ ΑΤΜΟΜΗΧΑΝΩΝ.

Ἐκ στατιστικῆς τινος ἐκδοθείσης παρὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐν Βερολίῳ στατιστικοῦ γραφείου κ. Engel, μανθάνομεν καταπληκτικὰς ἀληθῶς πληροφορίας περὶ τοῦ πλήθους καὶ τῆς δυνάμεως τῶν ἐν τῷ κόσμῳ μηχανῶν τῶν κινουμένων διὰ τοῦ ἀτμοῦ.

Πρὸ τοῦ ὅμως ἀναγράψωμεν τὰς πληροφορίας ταύτας καλὸν νομίζομεν νὰ εἰπωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ μέτρου δι' οὗ μετρεῖται ἡ δυνάμις τῶν μηχανῶν.

Ἡ δυνάμις τῶν μηχανῶν ἐκφράζεται εἰς ἵππους. Λέγομεν π. χ. ὅτι ἡ μηχανὴ τοῦ Α ἀτμοπλοίου ἢ τοῦ Β νηματοποιεῖο κτλ. ἔχει 50 ἵππων δυνάμιν. Τί ἐστὶν ὅμως ἐνταῦθα ἡ δυνάμις ἐνὸς ἵππου; Ἀντὶ τῆς μηχανῆς τῆς ἐχούσης 50 ἵππων δυνάμιν καὶ κινούσης ἀριθμὸν τινὰ σιδηροδρομικῶν ἀμαξῶν δύναται τις νὰ ζεύξῃ εἰς τὰς ἀμάξιας ταύτας 50 ἵππους καὶ νὰ παραγάγῃ τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, καὶ ἂν τοῦτο εἶναι δυνατὸν τίνος εἶδους ἵππους πρέπει νὰ ζεύξῃ τις, διότι βεβαίως πάντες οἱ ἵπποι δὲν ἔχουσι τὰς αὐτὰς δυνάμεις. Λέγοντες λοιπὸν ἐπὶ μηχανῶν δυνάμιν ἐνὸς ἵππου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνοῶμεν τὴν δυνάμιν τὴν ὁποῖαν δύναται νὰ παραγάγῃ εἰς ἵππος, ἀλλ' ἡ ἔκφρασις αὕτη εἶναι μᾶλλον κατὰ συνθήκην.

Πρὸς ἀκριβῆ κατὰληψιν τῆς μονάδος δι' ἧς μετρεῖται ἡ δυνάμις ἀνάγκη ν' ἀνακαλέσωμεν εἰς τὴν μνήμην στοιχειώδεις τινὰς ἀληθείας.

Ὅπως ὑψώσωμεν σῶμα τι βρῦτερον ἐτέρου ἔχομεν ἀνάγκην μεγαλειτέρας δυνάμεως ἢ ὅπως ὑψώσωμεν τὸ ἐλαφρότερον σῶμα ἢ δὲ δυνάμις ἡ ἀνάγκαια πρὸς ὑψώσιν τοῦ βρῦτερου σώματος εἶναι τοσάκις μεγαλειτέρα ὅσον τὸ πρῶτον σῶμα εἶναι βρῦτερον τοῦ δευτέρου.

Διὰ νὰ ὑψώσωμεν ἢ κινήσωμεν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα μετὰ μικροτέρας ταχύτητος ἔχομεν ἀνάγκην μικροτέρας δυνάμεως ἢ ὅπως κινήσωμεν αὐτὸ μετὰ μεγαλειτέρας ταχύτητος. Τοῦτο διδασκόμεθα ἐκ τῆς καθημερινῆς πείρας· μεγαλειτέραν π. χ. καταβάλλομεν δυνάμιν ἵνα ρίψωμεν λίθον μετὰ μεγαλειτέρας ταχύτητος ἢ ἵνα ρίψωμεν αὐτὸν μετὰ μικροτέρας ταχύτητος.

Πάντες γνωρίζομεν τὸ σύνθημα ὄργανον ἀνυψώσεως μεγάλων βάρων τὸ ὀνομαζόμενον ἐργάτην, δι' αὐτοῦ ὑψοῦμεν μέγιστα βάρη διὰ δυνάμεως σχετικῶς μικρᾶς, ἀλλ' ἡ ταχύτης μεθ' ἧς ὑψοῦνται τὰ βάρη ταῦτα εἶναι μικροτάτη. Ἡ δυνάμις ἡ ὑψοῦσα τὰ βάρη ταῦτα μετὰ μικρᾶς ταχύτητος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὑψώσῃ αὐτὰ μετὰ μεγαλειτέρας ταχύτητος.

Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ ὀρίσωμεν τὸ μέγεθος δυνάμεώς τινος ἂν ὀρίσωμεν τὸ βᾶρος τὸ ὅποιον ἡ δυνάμις αὕτη δύναται νὰ ὑψώσῃ καὶ τὴν ταχύτητα μεθ' ἧς ὑψοῖ αὐτὸ, ἢ ὅπερ εἶναι τὸ αὐτὸ, τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, τὴν ὁποῖαν διατρέχει τὸ ἀνυψούμενον βᾶρος εἰς χρονικὸν τι διάστημα λ. χ. εἰς ἐν δεῦτερον λεπτὸν.

Ὡς μονάδα πρὸς καταμέτρησιν τοῦ ἔργου τὸ ὅποιον δύναται νὰ παραγάγῃ μηχανὴ τις, ἦτοι πρὸς καταμέτρησιν τῆς δυνάμεως αὐτῆς, λαμβάνουσι συνήθως τὸ χιλογραμμόμετρον (Chilogrammometre) ἦτοι τὴν δυνάμιν ἣτις δύναται ν' ἀνυψώσῃ καθέτως βᾶρος ἐνὸς χιλιογράμμου (312 δραμῶν) εἰς ὕψος ἐνὸς μέτρου ἐντὸς ἐνὸς δευτέρου λεπτοῦ.

Ἡ δυνάμις ἐνὸς ἵππου ἀντιστοιχεῖ μὲ 75 χιλογραμμόμετρα, ἦτοι μὲ τὴν δυνάμιν, ἣτις δύναται νὰ ὑψώσῃ 75 χιλιόγραμμα εἰς 1 μέτρον ὕψος ἐντὸς 1 δευτερολέπτου, ἢ ὅπερ ταῦτὸ 1 χιλιόγραμμον εἰς 75 μέτρων ὕψος ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρονικοῦ διαστήματος.

Λέγοντες λοιπὸν ὅτι μηχανὴ τις ἀναπτύσσει δυνάμιν 5 ἵππων ἐνοοῦμεν ὅτι παράγει δυνάμιν ἴσην μὲ πεντάκις 75 χιλογραμμόμετρα ἦτοι, ὅτε ὁ ἄξων αὐτῆς στρεφόμενος ὑπερникᾶ ἀντίστασιν τοσαύτην ὅσην ἠθελεν ὑπερникήσῃ ὅπως ὑψώσῃ πεντάκις 75 χιλιόγραμμα εἰς ὕψος ἐνὸς μέτρου καθ' ἕκαστον δεῦτερον λεπτὸν.

Ἵπολογίζουσι συνήθως ὅτι ἀτμομηχανὴ ἐνὸς ἵππου δυνάμεως παράγει τὸ αὐτὸ ἔργον τὸ ὅποιον παράγουσι τρεῖς πραγματικοὶ ἵπποι μέσης δυνάμεως, ἐπειδὴ δὲ εἰς ἵππος ἔχει δυνάμιν ἴσην πρὸς ἑπτὰ ῥωμαλέους ἄνδρας, ἔπεται ὅτι μηχανὴ ἐνὸς ἵππου δυνάμεως ἀντιστοιχεῖ πρὸς εἴκοσι καὶ ἕνα ῥωμαλέους ἐργάτας.

Μετὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα περὶ τοῦ μέτρου τῆς δυνάμεως τῶν μηχανῶν, τὰ ὅποια νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι ὄλως ἀνωφελῆ, διότι κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐποχὴν, ὅτε αἱ μηχαναὶ ἀποτελοῦσι τοσοῦτον σπουδαῖον παράγοντα ἐν παντὶ κλάδῳ τῆς ἐργασίας, ἡ γνῶσις τῆς μονάδος δι' ἧς μετρεῖται ἡ δυνάμις αὐτῶν εἶναι ἀναγκαῖα εἰς πάντα, ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν στατιστικὴν.

Αἱ πλείους τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀτμομηχανῶν κατεσκευάσθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσι ἢ εἴκοσι πέντε ἔτη. Ἐν Γερμανίᾳ εὐρίσκονται νῦν ἐν ἐνεργείᾳ 59,000 λέβητες ἀτμομηχανῶν ἀκινήτων ἢ κινήτων, 10,500 ἀτμομηχαναὶ σιδηροδρομῶν καὶ 1,700 λέβητες ἀτμοπλοίων. Ἡ Αὐστρία ἔχει 12600 λέβητας ἀτμομηχανῶν καὶ 2800 ἀτμομηχανὰς σιδηροδρομῶν, ἡ δὲ Γαλλία, 49,500 λέβητας ἀτμομηχανῶν, 7,000 μηχανὰς σιδηροδρομῶν καὶ 1,850 λέβητας ἀτμοπλοίων.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν δυνάμιν τὴν ἀντιπροσωπευομένην ὑπὸ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ μηχανῶν καθ' ὅλην τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν αἱ μὲν ἀτμομηχαναὶ τῆς Γερμανίας παριστώσι δυνάμιν τεσσάρων καὶ ἡμίσεως ἑκατομμυρίων ἵππων, αἱ τῆς Αὐστρίας ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ἑκατομμυρίου, αἱ τῆς Γαλλίας τριῶν ἑκατομμυρίων, αἱ τῆς Ἀγγλίας ἑπτὰ ἑκατομμυρίων, αἱ δὲ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἑπτὰ καὶ ἡμίσεως ἑκατομμυρίων.

Εἰς τοὺς πλείους τῶν ἀριθμῶν τούτων δὲν συμπεριλαμβάνεται ἡ δυνάμις τῶν ἀτμομηχανῶν τῶν σιδηροδρομῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μηχανῶν τούτων ὑπερέβη ἤδη τὰς 105,000 δυνάμεως τριάκοντα ἑκατομμυρίων ἵππων· κι-

νοῦνται δ' αἱ μηχαναὶ αὗται ἐπὶ σιδηρῶν ὁδῶν τῶν ὁποίων τὸ μήκος ἀνέρχεται εἰς 350,000 χιλιόμετρα, ἥτοι μήκος ἑνεαπλάσιον πρὸς τὸ τῆς περιμέτρου τῆς γῆς.

Πᾶσαι αἱ ἀτμομηχαναὶ τοῦ κόσμου ὁμοῦ λαμβανόμεναι παριστώσι κατὰ τοὺς στατιστικούς δυνάμιν τεσσαράκοντα εἰς ἑκατομμυρίων ἵππων. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ἡ δυνάμις τοῦ μηχανικοῦ ἵππου ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν δυνάμιν εἴκοσι ἐνὸς ῥωμαλέων ἐργατῶν, ἔπεται ὅτι αἱ ὑπάρχουσαι ἐν τῷ κόσμῳ ἀτμομηχαναὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὴν ἐργασίαν ἐνὸς περίπου δισεκατομμυρίου ἐργατῶν.

Κατὰ τοὺς κυρίους Boehm καὶ Wagnen ὁ πληθυσμὸς τῆς ὑδρογείου σφαίρας ἀνέρχεται εἰς 1,455,923,000 κατοίκους· ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπὸ τοῦ δεκάτου πέμπτου μέχρι τοῦ ἐξηκοστοῦ τῆς ἡλικίας ἔτους ἀνδρῶν ὑπολογίζεται εἰς τὸ ἐν τρίτον τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, ἔπεται ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω ὁρίων τῆς ἡλικίας ἀνδρῶν, ἥτοι τῶν δυναμένων νὰ ἐργασθῶσιν δὲν φθάνει τὰ πεντακόσια ἑκατομμύρια. Ὡστε ἡ δυνάμις τῶν ἀτμομηχανῶν εἶναι διπλασία τῆς δυνάμεως πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἐργατῶν ὁμοῦ λαμβανόμενων.

Ἴνα δώσωμεν ἰδέαν τινὰ περὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἐργασίας τὴν ὁποίαν δύνανται νὰ παραγάγωσιν ἅπασαι αὗται αἱ ἀτμομηχαναὶ ὁμοῦ, δεχθῶμεν ὅτι δυνάμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν ὁμοῦ ἀπάσας πρὸς ἀντλησιν ὕδατος εἰς ὕψος 10 μέτρων. Τὸ ὑπὸ πασῶν τούτων τῶν μηχανῶν ἀντλούμενον ὕδωρ ἤθελε σχηματίσει ποταμὸν ρέοντα μὲ ταχύτητα ἐνὸς μέτρου κατὰ δεύτερον λεπτόν, ἔχοντα δὲ βάθος δέκα μέτρων καὶ πλάτος 34,000 μέτρων. Τὸ ὕδωρ τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ μεταβάλλῃ πεδιάδα ἴσην τὴν ἐπιφάνειαν πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν ἅπαντος τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἥτοι ἴσην πρὸς 50 ἑκατομμύρια στρέμματα εἰς λίμνην βάθους 10 μέτρων ἐντὸς 25 λεπτῶν τῆς ὥρας.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σύγκρισιν τῆς δυνάμεως τῶν ἀτμομηχανῶν πρὸς τὰς ἐργατικὰς χεῖρας ἀποδεικνύεται εὐχερῶς ὅτι ἡ ἐργασία ἢ παραγομένη ὑπὸ τῶν ἀτμομηχανῶν δὲν δύναται νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἢ ζωϊκῆς ἐργασίας κατ' οὐδένα τρόπον, πρὸ πάντων διότι εἶναι πρακτικῶς ἀδύνατος εἰς τὰς πλείστας τῶν περιστάσεων ἢ συνεργασία τασούτων ἐργατῶν, τῶν ὁποίων τὴν δυνάμιν ἀντιπροσωπεύει μία ἀτμομηχανή, καταλαμβάνουσα σχετικῶς μικρότατον ὄγκον. Καὶ ἀληθῶς πῶς εἶναι δυνατόν ν' ἀντικαταστήσωμεν δι' ἐργατῶν τὰς ἀτμομηχανὰς τῶν σιδηροδρόμων; ἢ πῶς δυνάμεθα νὰ θέσωμεν εἰς κίνησιν δι' ἐργατῶν μετὰ τῆς ἀναγκαίας ταχύτητος τὰς ἑλικας τῶν ἀτμοπλοίων τῶν κινουμένων δι' ἀτμομηχανῶν δισχιλίων ἢ ἑξακισχιλίων ἵππων δυνάμεως; πρὸς τοῦτο ἀναγκαιοῦσι τεσσαράκοντα ἢ ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδες ἐργατῶν! ἀλλὰ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον τῶν ἐργατῶν ὀλόκληροι στόλοι μόλις δύνανται νὰ χωρήσωσιν.

Αἱ ἀτμομηχαναὶ λοιπὸν οὐ μόνον ἐτριπλασίασαν τὴν ἀνθρωπίνην ἐργατι-

κὴν δυνάμιν, ἀλλὰ καὶ κατέστησαν δυνατὴν τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων ἀνεφίκτων εἰς τὴν ἐργατικὴν δυνάμιν τοῦ ἀνθρώπου.

Πόσον μηδαμινὴ εἶναι ἀληθῶς ἡ σωματικὴ δυνάμις τοῦ ἀνθρώπου παραβαλλομένη πρὸς τὴν δυνάμιν τῆς διανοίας αὐτοῦ!

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ναυτιλίαν παρατηρεῖται τάσις πρὸς ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἰστιοφόρων πλοίων καὶ αὐξήσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀτμοπλοίων καὶ πρὸς αὐξήσιν τῆς χωρητικότητος ἀμφοτέρων. Κατὰ τὸ 1870 ὁ ἀριθμὸς τῶν πλοίων πάντων τῶν ἐθνῶν ἀνῆρχετο εἰς 136,000, χωρητικότητος δεκαεπτὰ ἑκατομμυρίων τόννων, ἐξ αὐτῶν 8,900 ἦσαν ἀτμόπλοια, ἔχοντα χωρητικότητα δύο καὶ ἡμίσεως ἑκατομμυρίων τόννων. Κατὰ τὸ 1879 ὁ ἀριθμὸς τῶν πλοίων περιωρίσθη εἰς 127,000 ἀλλ' ἡ χωρητικότης αὐτῶν ἀνῆλθεν εἰς εἴκοσιν ἑκατομμύρια τόννων, ἐκ τούτων 14,000 ἦσαν ἀτμόπλοια χωρητικότητος πέντε ἑκατομμυρίων τόννων, δηλαδὴ διπλασίας τῆς τῶν ἀτμοπλοίων τοῦ 1870.

Ἡ δαπάνη τῆς κατασκευῆς ἀπάντων τῶν σιδηροδρόμων τῆς ὑψηλῆς ἀνῆλθεν εἰς ἑκατὸν δισεκατομμύρια φράγκων, ἡ δὲ τῶν λοιπῶν ἀτμομηχανῶν εἰς ἐξήκοντα πέντε, ἥτοι ἐν συνόλῳ ἀπερρόφησαν αἱ ἀτμομηχαναὶ κεφάλαιον ἀνερχόμενον εἰς ἑκατὸν ἐξήκοντα πέντε δισεκατομμύρια φράγκων. Ἀλλὰ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐδημιουργήθη ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀτμομηχανῶν, αἵτινες ἀπεικάλυψαν καὶ κατέστησαν ἐφικτὴν τὴν χρησιμοποίησιν ἀπέριων πηγῶν πλούτου ἀνεφίκτων ἄλλοτε εἰς τὴν ἀνθρωπίνην δραστηριότητα.

Ἐν τέλει προσθέτομεν ὀλίγας λέξεις καὶ περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν ἀνθρώκων τῶν καταναλισκομένων ὑπὸ τῶν ἀτμομηχανῶν.

Ἄν παραδεχθῶμεν ὅτι ἐκάστη ἀτμομηχανὴ δι' ἑκάστον ἵππον δυνάμεως καταναλίσκει κατὰ μέσον ὅρον 3 1/2 χιλιόγραμμα λιθανθράκων καθ' ἐκάστην ὥραν, συνάγομεν ὅτι πᾶσαι αἱ ἀτμομηχαναὶ τῆς ὑψηλῆς τῶν ὁποίων ἡ δυνάμις ἀνέρχεται εἰς τεσσαράκοντα εἰς ἑκατομμύρια ἵππων ἐργαζόμεναι συγχρόνως ἤθελον καταναλίσκει καθ' ἐκάστην ὥραν 161,000 τόννους λιθανθράκων ἥτοι ἂν ὑποθεθῶσιν ἐργαζόμεναι διηλεκτῶς ἐπὶ ἐν ἡμερονύκτιον θέλουσι καταναλώσει 3,864,000 τόννους λιθανθράκων. Τὸ δὲ ποσοῦν τὸ καταναλισκόμενον καθ' ἑκάστον ἔτος ἀποτελεῖ ἀληθῆ ὄρη λιθανθράκων.

Ἐφ' οἷονδ' ἕποτε ἐποψιν καὶ ἂν ἐξετάσῃ τις τὸ ἐπασχολοῦν ἡμᾶς ζήτημα εἴτε ὑπὸ τὴν ἐποψιν τοῦ πλήθους τῶν ἀτμομηχανῶν, εἴτε ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς ὑπ' αὐτῶν παραγομένης ἐργασίας, εἴτε ὑπὸ τὴν τῆς διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ συντήρησιν αὐτῶν καταβαλλομένης δαπάνης, εἴτε τέλος ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς καταναλισκομένης πρὸς ἐνέργειαν αὐτῶν καυσίμου ὕλης, φθάνει εἰς ἀποτελέσματα ἀληθῶς καταπληκτικὰ!

Ἄλλ' ἡ ἐκπληξίς ἡμῶν καθίσταται ἔτι μείζων ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι πᾶσα αὕτη ἡ ὑπέρογκος δυνάμις καὶ πᾶσαι αἱ τεράστιαι ἐνέργειαι τῶν ἀτ-

μομηχανῶν ἐδημιουργήθησαν ἐντὸς μιᾶς μόνον τριακονταετίας καὶ ὅτι ἡ αὐξήσις αὐτῶν ἐξακολουθεῖ κατὰ γεωμετρικὴν σχεδὸν πρόοδον!

Ἐκ τῶν εἰρημένων δύναται τις νὰ συμπεράνη ὁποῖαν μεταβολὴν ἐπὶ τῆς ὕψους τῆς ὑδρογείου σφαιράς καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν ἐπ' αὐτῆς σχέσεων ἐπέφε-
ρεν ἡ ἀνακάλυψις καὶ ἐφαρμογὴ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀτμοῦ καὶ ὁποῖας μετα-
βολὰς καὶ προόδους προώρισται ἔτι νὰ ἐπιφέρῃ τὰς ὁποῖας μόλις δύναται τις
ἀμυδρῶς νὰ διείδῃ οὐχὶ δὲ νὰ προσείπῃ ἢ νὰ μαντεύσῃ. Ε. Δ.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΒΟΣ

1796—1859

Ὁ Ἄνδρέας Κάλβος ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ περὶ τὸ 1796. Εἶναι συμπο-
λίτης καὶ σύγχρονος τοῦ Διονυσίου Σολομοῦ. Ὁ Κάλβος ὅπως καὶ ὁ πε-
ρίπυστος ποιητὴς τοῦ Ὕμνου τῆς Ἐλευθερίας ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ, ἀλλ'
καὶ σπουδαί του ὑπῆρξαν ἐντελέστεραι τῶν τοῦ Σολομοῦ, καὶ ἐνῶ ὁ Σολομὸς
δύναται νὰ ὀρίσθῃ διὰ τῆς λέξεως ποιητὴς περὶ τοῦ Κάλβου πρέπει νὰ προ-
σθέσῃ τις καὶ τὰς λέξεις σοφὸς καὶ λόγιος.

Φίλος καὶ συμπολίτης τοῦ Φοσκόλου, ὁ Κάλβος συνεδέθη στενότερα
μετ' αὐτοῦ καὶ γενόμενος γραμματεὺς του τὸν συνώδευσεν εἰς Γενεύην τῷ
1816, καὶ τῷ 1819 εἰς Λονδίνον. Ἄλλ' αἴφνης ἡ φιλία τῶν δύο ποιητῶν
διεκόπη καὶ αἰτία τῶν πρώτων ἐρίδων των ὑπῆρξεν ὁ νευρικός των παροξυ-
σμός καὶ τὸ ὑποπτον τοῦ χαρακτῆρός των. Ἀφοῦ δ' ἐφιλιώθησαν ἐκ νέου
καὶ συνεχωρήθησαν ἀμοιβαίως, ὀριστικῶς τέλος ἐχωρίσθησαν τῷ 1821.

Ὁ Κάλβος νυμφευθεὶς νεαρὰν Ἀγγλίδαν ἐν Λονδίνῳ ἐχρησιμοποίησε τὰς
γνώσεις αὐτοῦ γενόμενος διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς. Ἐν Ἀγγλίᾳ δ' ἔσχε
μεγάλην φήμην, ἐν ἐποχῇ ἰδίως καθ' ἣν οὐδὲν ὄνομα εἶχεν ἀνατεῖλει ἐν τῇ
Νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ.

Οὐδέποτε ποιητὴς ὑπῆρξε πρωτοτυπότερος. Ἐχει ὑψηλὴν τὴν ἔμπνευσιν
καὶ τὸ αἶσθημα ζωηρόν. Αἱ εἰκόνες του εἶναι πλατεῖαι καὶ ἡ μορφή ποικί-
λη, τὸ δὲ ὕφος του ἀνήκει εἰς αὐτὸν καὶ μόνον. Γράφει τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσ-
σαν καθ' ὅλως παράδοξον τρόπον, ὅστις δὲν εἶναι οὔτε τὸ ἰδιωμα τοῦ λαοῦ,
οὔτε ἡ γλῶσσα ἣν οἱ λόγιοι τῆς χώρας του εἶχον ἤδη παραδεχθῆ.

Ἄλλ' ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἣν ἐδίδασκεν ἐπέδρασε πολλὴ ἐπὶ τῆς
μορφῆς καὶ τοῦ ῥυθμοῦ τῆς ποιήσεώς του, οὗ ἕνεκα τὸ κοινὸν πρὸς ὃ ἀπνη-
θύνετο δὲν ἠὲ χαριστεῖτο μετ' αὐτόν. Ἀνθίσταται εἰς τὰς νεωτέρας ἀπαιτήσεις
καὶ ἀναζητεῖ ἐγωιστικῶς σύνολόν τι ἰδιαίτερον ὅλως. Ὁ Κάλβος ἐφεῦρε
νέον ὅλως ῥυθμὸν, μονότονον ὅσον καὶ εὐχάριστον.

Ἐν Ἑλλάδι ὁ λαὸς δὲν ἐνόησε τὸν ποιητὴν τῶν Ὠδῶν, οἱ λόγιοι μόνον

ἀνεμολόγησαν τὴν δύναμιν καὶ τὴν τέχνην ἣτις εἶναι ἐγκατεσπαρμένη ἐν
ταῖς ποιήσεσιν αὐτοῦ. Ἐὰν ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς ἔζη ἀκόμη ἐν τῇ πατρίδι
του ἣτις καθ' ἐκάστην τελειοποιεῖ τὴν λαλουμένην γλῶσσαν καὶ προσπαθεῖ
νὰ ἀνευρίσκῃ ὁμοιότητα ἐν ταῖς λέξεσι τῆς νεωτέρας πρὸς τὰς τῆς ἀρχαίας,
ὁ Κάλβος θὰ ἦτο ὁ πρῶτος ποιητὴς τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπρεπε καὶ ὁ Σολομὸς νὰ ἀκούσῃ ἐν Ζακύνθῳ τὸν Σπυρίδωνα Τρικούπην
λέγοντα αὐτῶν «ψάλλε μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἂν θέλῃς νὰ σὲ ψάλωσιν οἱ
Ἕλληνες.»

Ἡ Ἑλλάς δὲν ἔφαλε τὸν ποιητὴν τῶν Ὠδῶν. Ἴνα γένη καταληπτὸς
ἔπρεπε νὰ τὸν μεταφράσῃ τις σχεδὸν εἰς τὸ πλήθος· ἀλλ' ὁ Κάλβος κατέχει
ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ θέσιν τοιαύτην ἣν μεγάλοι δημοτικοὶ
ποιηταὶ ἤθελον ζηλεύσει αὐτῷ.

Ἄς κρίνῃ τις ἐκ τῶν ἐπομένων παραδειγμάτων (Ὠδὴ α' Ὁ Φιλόπατρις.)

Ὁ φιλάτῃ πατρίς,
ὦ θαυμασία νῆσος,
Ζάκυνθε· σὺ μοῦ ἔδωκας
τὴν πνοήν, καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος
τὰ χρυσὰ δῶρα

Ποτὲ δὲν σὲ ἐλησμόνησα
ποτέ. Καὶ ἡ τύχη μ' ἔρριψε
μακρὰ ἀπὸ σέ· με εἶδε
τὸ πέμπτον τοῦ αἰῶνος
εἰς ξένα ἔθνη

Ἄλλὰ εὐτυχῆς, ἡ δύστηνος
ὄταν τὸ φῶς ἐπλούτῃ
τὰ βουνὰ, καὶ τὰ κύματα,
σ' ἐμπρὸς τῶν ὀφθαλμῶν μου
πάντοτε εἶχον

Σὺ ὄταν τὰ οὐράνια
ῥόδα μετὰ τὸ ἀμαυρότατον
πέπλον σκεπάζῃ ἡ νύκτα
σὺ εἶσαι τῶν ὄνερων μου
ἡ χαρὰ μόνη

Τὸ κῆμα Ἴόνιον πρῶτον
ἐφίλησε τὸ σῶμα·
πρῶτοι οἱ Ἴόνιοι Ζέφυροι
ἐχάιδευσαν τὸ στήθος
τῆς Κυθερίας

Κι' ὄταν τὸ ἐσπέριον ἄστρον
ὁ οὐρανὸς ἀνάπτη
καὶ πλέωσι γέμοντα ἔρωτος

καὶ φωνῶν μουσικῶν
θαλάσσια ξύλα

Φιλεὶ τὸ ἴδιον κῆμα
οἱ αὐτοὶ χαϊδεύουν Ζέφυροι
τὸ σῶμα καὶ τὸ στήθος
τῶν λαμπρῶν Ζακυνθίων
ἄνθος παρθένων

Μοσχοβολαεὶ τὸ κλιμά σου
ὦ φιλάτῃ πατρίς μου,
καὶ πλουτίζει τὸ πέλαγος
ὑπὸ τὴν μυρωδίαν
τῶν χρυσῶν κήτρων

Σταφυλοφόρους βίξας
ἐλαφρὰ, καθαρὰ,
διαφανῆ τὰ σύννεφα
ὁ βασιλεὺς σοῦ ἐχάρισε
τῶν ἀθανάτων

Ἡ λαμπὰς ἡ αἰώνιος
σοῦ βρέχει τὴν ἡμέραν
τοὺς καρποὺς, καὶ τὰ δάκρυα
γίνονται τῆς νυκτὸς
εἰς ἔσῃ κρίνος

Ἄς μὴ μοῦ δώσῃ ἡ μοῖρά μου
εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον·
εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος,
μόνον ὄταν κοιμώμεθα
εἰς τὴν πατρίδα.

Ἡ πρώτη συλλογὴ τῶν Ὠδῶν τοῦ Κάλβου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἡ Ἄντρα
ἐδημοσιεύθη ἐν Γενεύῃ τῷ 1824. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐδημοσιεύθη γαλλικῆ

αὐτῶν μετάφρασις ὑπὸ τοῦ Stanislas Julien. Τῷ 1826 ἐδημοσιεύετο ἐν Παρισηίοις δευτέρα συλλογὴ νέων ᾠδῶν τοῦ Κάλβου, μετ' ἐκλογῆς ποιήσεων τοῦ Χριστοπούλου, μεταπεφρασμένων ἀμφοτέρων ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῶν *Hellénienes, Pauthier de Censay*. Κατὰ περίεργον σύμπτωσιν ἀμφοτέροι αἱ μεταφρασταὶ τοῦ Κάλβου ὑπῆρξαν δύο τῶν καλλιτέρων συγχρόνων σινολόγων.

Ὁ Κάλβος μακρόθεν παρατηρεῖ τὸ αἰματηρὸν δρᾶμα τῆς ἐπαναστάσεως πατρίδος του, οἱ ἥρωες οἵτινες νικῶσιν οὕτω περιφανῶς εἶναι ἀδελφοὶ του· αἱ τρομεραὶ καταστροφαὶ αἵτινες ἐπιπίπτουσιν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος καταστρέφουσι τὴν πατρίδα του. Ὁ ποιητὴς ἀδυνατεῖ νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς γῆς τῶν πατέρων του, ἀλλ' ἡ καρδίκα του συνταράσσεται ἐκ πατριωτισμοῦ. Ψάλλει τὴν τραγικὴν ἐποποιίαν λαοῦ ἀποθνήσκοντος ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἀναβιώσεως. Ὑψίστη ἀπλότης, ὡς ἐκ τῆς ὑποίας θὰ τῷ προσμεδιδῆσθαι ἡ τύχη.

Μετὰ τὴν ἀπαγχόνισιν τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν προϋχόντων Ἑλλήνων ἐν Κωνσταντινουπόλει, λύπη μεγίστη τῶν φιλοπατρίδων Ἑλλήνων ἦν ἡ εἰδήσις τῆς καταστροφῆς τοῦ Ἱεροῦ Λόγου ἐν Δραγατσανίῳ, ὃν ἀπετέλει τὸ ἄνθος τῆς Ἑλληνικῆς νεότητος, οἱ υἱοὶ τῶν ἀρίστων οἰκογενειῶν, σπουδασταὶ συρρέουσιν πανταχόθεν τῆς Δύσεως, οἵτινες ἔσπευσαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὑψηλάντου.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ πρῶτα ἐπαναστατικὰ κινήματα ἀνεφάνησαν ἐν Βλαχίᾳ. Οἱ Ἕλληνες φιλοπάτριδες ἤθελον νὰ ἀνάψωσι τὸ πῦρ τῆς ἐπαναστάσεως ἀπανταχόθεν συγχρόνως, φρονῶντες ὅτι ὅσῳ πλείοτερον ἐπεκτείνεται τόσῳ πλείοτερον ἰσχυροποιεῖται. Τὸ αἷμα τῶν πρώτων μαρτύρων τῆς ἐλευθερίας δὲν ἀπωλέσθη μίτην· ἡ Ἑλλάς ἐξ αὐτοῦ συνήγαγεν ἔνδοξον θέρος.

Εἰς τὸν Ἱερὸν Λόγον ὁ Κάλβος ἀπευθύνει τὰς ὡραίας ταύτας στροφὰς

Σὰς ἄρπαξεν ἡ τύχη
τὴν νικητήριον δάφνην
καὶ ἀπὸ μυρτιῶν σὰς ἔπλεξε
καὶ πένθιμον κυπάρισσον
στέφανον ἄλλον

Ἄλλ' ἂν τις ἀποθάνῃ
διὰ τὴν πατρίδα, ἡ μύρτος
εἶναι φύλλον ἀτίμητον
καὶ καλὰ τὰ κλαδιὰ
τῆς κυπαρίσσου

Ἀπὸ τὴν στάμναν χύνει
τὰ ρεύματα τῆς λήθης,
καὶ τὰ πάντα ἀφανίζει.
Χάνονται πόλεις, χάνονται
βασίλεια κ' ἔθνη

Ἄλλη καταστροφή φοβερότερα συνεχίησε τὸν πεπολιτισμένον κόσμον ὅλον, φοβερότερα διότι δὲν προσέβαλεν ὀπλίτας, ἀλλ' ἀθῶα ὄντα· ἐννοῶ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου. Ἀπαντες ἐν Γαλλίᾳ κυρίως γινώσκουσι τὴν διήγησιν τῶν τρομερῶν ἐκείνων σφαγῶν αἵτινες κατέστησαν δημοτικαὶ (ἂν

Ἄλλ' ὅτε πλησιάσει
τὴν γῆν ὅπου σὰς ἔχει
θέλλει ἀλλάξῃ τὸν δρόμον του
ὁ χρόνος, τὸ θαυμάσιον
χῶμα σεβάξω.

Αὐτοῦ, ἀφ' οὗ τὴν ἀρχαίαν
πορφυρίδα καὶ σκῆπτρον
θέσωμεν τῆς Ἑλλάδος,
θέλει φέροι τὰ τέκνα τῆς
πᾶσα μητέρα.

Καὶ δακρυχέουσα θέλει
τὴν ἱερὰν φιλήσει
κόριν, καὶ εἰπεῖ τὸν ἔνδοξον
λόγον, τέκνα, μιμήσατε
λόγον Ἡρώων.

ἢ λέξεις αὕτη ἀρμόζῃ ἐπὶ τοιαύτῃ πράξει) διὰ ποιημάτων, δι' εἰκόνων καὶ αἵτινες διεδόθησαν καὶ ψάλλονται μέχρι καὶ τῶν ἡμετέρων χωρίων.

Εἰς τὸν ἠρημωμένον
αἰγιαλὸν τῆς νήσου
οὕτω φέρουσι τὰ κύματα
καὶ τὸ παράπονόν του
αἰ Ὠκεανίνα

Τὰ γαλακτώδη μέλη
τῶν παρθένων τῆς Χίου
πλέον ἐσὺ δὲν ραντίζεις
ὡ λαμπρὸν τοῦ Αἰγαίου
ἱερὸν ρεῦμα

Ἐκεῖ ὅπου ἡ πανήγυρις
τῶν Μουσῶν τῆς Ἑλλάδος
ἀναπτε τὰ πτερὰ,
καὶ τῶν ποδῶν ἐσήμεναι
τ' ἄλυπον μέτρον

Ὑβριστικὰ, ὑπερήφανα
τύμπανα ἀκούω καὶ βλέπω
τὴν Ναθαθαίαν· εἰς αἷμα
βαμμένη ἐπὶ τοὺς πύργους
ἀεροκινεῖται

Ἄλλ' ἡ τιμωρία δὲν ἀργεῖ νὰ ἔλθῃ τὴν Χίον θὰ ἐκδικήσῃ ὁ Κανάρης.
Καὶ ἰδοὺ πῶς ψάλλει ὁ Κάλβος ἐν τῇ ᾠδῇ αὐτοῦ τὰ ἡφαίστια

..... Νὰ βλέπω
ταχεῖται, ὡς τ' ἀπλωμένα
πτερὰ τῶν γερανῶν,
ἔρχονται δύο κατάμαυροι
τρομεραὶ πρῶραι

Παύει ὡς τόσον ὁ κρότος
τῶν μουσικῶν ὀργάνων
τ' ἀγαρηνὰ τραγοῦδια
παύουν καὶ τὰ ὑπερήφανα
βλάσφημα μέτρα.

Μόνον ἀκούω τὸ φύσημα
τοῦ ἀνέμου ὅπου περνῶντας
εἰς τὰ κατάρτια ἀνάμεσα
καὶ εἰς τὰ σχοινία σχισμένους
βιαίως σφυρίζει,

Νὰ αἰ κραυγαὶ καὶ ὁ φόβος
νὰ ἡ ταραχὴ καὶ ἡ σύγχυσις
ἀπὸ παντοῦ σηκόνονται
καὶ ἀπλόουον πολυάριθμα
πανία νὰ φύγουν

Στενὸν, στενὸν τὸ πέλαγος
ὁ τρόμος κάμνει· πέφτει
ἓνα καρδίαι ἐπάνω

Ὁ μισρὸς τὴν μάχαιραν...
ἀνατριχιάζω... τρέμουσι
τὰ δάκτυλά μου... μίαν
πρὸς μίαν εὐνυριψα
τὰς χορδὰς ὄλας

Ὡ λαιμοὶ τῶν ἀθῶων,
παιδιῶν μας, ὡ πλευρὰ
σεβάσμα τῶν μητέρων,
γερόντων κόμαι εἰς τὸ αἷμα
ἀθλίως βρεγμένοι

Πόσους ναοὺς ποῦ ἐδέχοντο
τὰς πτερωτὰς τῆς πίστωσης
προσευχὰς καὶ τὰ δῶρα·
πόσους βλαστοὺς σοφίας
πόσας ἐλπίδας

Ἄ, πόσους πνέοντας ἔρωτα
θαλάμους, τώρα ἡ φλόγα
βαρβάρως κατατρώγει
μισητὸν ὀλοκαύτωμα
ἐνὸς τυράννου.

εἰς τ' ἄλλο καὶ συντρίβονται,
πνίγονται οἱ ναῦται

Ὡ πῶς ἀπὸ τὰ μάτια μου
ταχεῖως ἐχάθη ὁ στόλας,
πλέον δὲν ξανοίγω τώρα,
παρὰ καπνοῦς καὶ φλόγας
οὐρανομήκεις

Ἐξω ἀπὸ τὴν θαλάσσιον
πυρκαϊὰν νικήτρια
ἰδοὺ πάλιν ἐκβαίνουσι
σωσμένοι αἱ δύο κατάμαυροι
θαυμάσαι πρῶραι

Πετᾶνον ἀπομακρύνονται
στὸ διάστημα τοῦ ἀέρος
χωσμένοι γίνονται ἀφαντοὶ
διαβαίνουσαι ἐπαιδιάζον
κ' ἤκουεν ὁ κόσμος

Κανάρη! καὶ τὰ πέρατα
τῆς γῆς ἐβδουν, Κανάρη.
Καὶ τῶν αἰῶνων τὰ ὄργανα
ἴσως θέλει ἀντηχήσουσι
πάντα Κανάρη!

Οἱ θαλάσσιοι θρίκμβοι τῶν Ἑλλήνων ἐνέπνευσαν τῷ Κάλβῳ καὶ ἄλλῃν ὠραίαν ᾠδὴν ἢ ᾠκεανὸς ἧς παρατιθέμεθα ὀλίγας στροφάς

Σχισμένη ἀπὸ μυρίας
πρώρας ἀφρίζει ἡ θάλασσα
τὰ περωμένα ἀδράχτια
ἐλευθερά ἐξαπλόνονται
εἰς τὸν ἀέρα

Ἐπὶ τὴν λίμνην οὕτως
αὐγερινὰ πετάουσι
τὰ πλήθη τῶν μελισσῶν
ὅταν γλυκὺ τοῦ ἔαρος
φυσᾷ τὸ πνεῦμα

Πεφλημένα θρέμματα
ᾠκεανοῦ γενναῖα
καὶ τῆς Ἑλλάδος γνήσια
τέκνα, καὶ πρωτοστάται
ἐλευθερίας

Χαίρετε σεῖς καυχήματα
τῶν θαυμασίων Σπειτίας
Ἰδρας Ψαρῶν σκοπέλων
ὅπου ποτὲ δὲν ἄραξε
φῶβος κινδύνου

Κατευοδοῖτε ἰ Ὀρμήματα
τὰ συναγμένα πλοῖα
ὦ ἀνδρείοι· σκορπίσατε

Ἀρχαϊκὸν τι πνεῦμα διήκει διὰ τῶν ᾠδῶν τούτων. Τὸ λυρικὸν ὕψος εἶναι εἰλικρινές, αἱ εἰκόνες ἀπλᾶ καὶ μεγάλαι τὸ αἶσθημα ἰσχυρὸν καὶ ἡ διάνοια εὐγενής. Τὰ πάντα ἐν τῇ μορφῇ καὶ ταῖς ιδέαις συμπλέκονται μετὰ τέχνης, μετὰ μέτρου, ἀνευ ὑπερβολῆς, ἀνευ ψευδοῦς ἀναζητήσεως ἐνθουσιασμοῦ· εἶναι ἀληθῆς ποίησις.

Ἐν τούτοις τὸ εἶπομεν καὶ ἀνωτέρω ὁ Κάλβος σχεδὸν ἐλησμονήθη ἡ γλῶσσά του δὲν λαλεῖται οὔτε ἐν Ζακύνθῳ οὔτε ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Φροντίζει πολὺ περὶ τῆς συντάξεως καὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῶν φράσεων του ὡς καὶ περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν λέξεων. Ἀναμιμνήσκεται μᾶλλον τὸν Πίνδαρον ἢ τὰ κλέφτικα ἄσματα. Παραβιάζει διὰ τολμηρῶν ἀποστροφῶν τὴν Νεοελληνικὴν γλῶσσαν, ἧς ἡ χάρις τόσῃ πολὺ συμβάλλεται εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν ἧς καὶ αὐταὶ αἱ ἀνωμαλῖαι εἶναι μέγας πλοῦτος εἰς δεξιὸν κλάμον.

Ὁ Σολομὸς μεθ' ὅλους τοὺς δισταγμοὺς τῶν πρώτων αὐτοῦ ποιημάτων, ἐξελέξατο ὄργανον ἰσχυρὸν τὴν ζῶσαν διάλεκτον ἢ ἐλάλουν περὶ αὐτόν. Τὸν κατηγοροῦσιν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τοῦτο εἶναι πιθανόν, ἀλλὰ δὲν τὸ παρατηρεῖ τις οὔτε ὅταν τὸν ἀναγινώσκῃ, οὔτε ὅταν τὸν ψάλλῃ· πρέπει νὰ τὸν ἀναλύσῃ ἴνα φανῶσιν αἱ ἀτέλειαι του.

τὸν στόλον, κατακαύσατε
στόλον βαρβάρων

ᾠ ἐπουράνιος χεῖρα,
σὲ βλέπω κυβερνοῦσαν
τὰ τρομερὰ πηδάλια
καὶ τῶν ἠρώων αἱ πρώραι
ἰδοῦ πετάουσι

Ἰδοῦ κροτοῦν, συντριβουσι
τοὺς πυρσοὺς θαλασσίους
ἐχθρῶν ἀπέριων· σκάφη,
ναῦται, ἰστία, κατάρτια
ἢ φλόγα τρώγει

Καὶ καταπίνει ἡ θάλασσα
τὰ λείψανα· τὴν νίκην
ὑψωσε ὦ λύρα· ἂν ἤρωες
δοξάζονται, τὸ θεῖον
φιλεῖ τοὺς ὕμνους.

ᾠθωμανὲ ὑπερήφανε
ποῦ εἶσαι; νέον στόλον
φέρε, ὦ μωρῆ, καὶ σὺναξ
νέαν δάφνην οἱ Ἕλληνες
θέλουσι ἀρπάξει.

Ὁ Κάλβος ἐγίνωσκε μὲν κάλλιον τὴν ἀρχαίαν γραμματικὴν, ἀλλ' ὑπάρχει τι ἐν τῇ γλώσσῃ του καὶ τῷ ῥυθμῷ του, ὅπερ δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ μειώσῃ τὴν δημοτικότητά του. Ὅσην τέχνην καὶ ἐπιστήμην καὶ ἂν περικλείωσιν οἱ στίχοι του δὲν ἐγένοντο ἀποδεκτοὶ ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν ὤτων. Συνειθισμένοι ἀπὸ αἰῶνων εἰς τὰ δημοτικὰ ἄσματα, βαυκαλιζόμενοι ὑπὸ τῆς ἀρμονίας αὐτῶν, οἱ συμπολιταὶ τοῦ Κάλβου ἠρνήθησαν νὰ ὑποστῶσι τὴν τυραννίαν τοῦ νεωτερισμοῦ του. Μεθ' ὅλην τὴν ποίησιν ἧτις ἐγκλείεται ἐν ταῖς ὄδαϊς του καὶ τὴν ἐντέλειαν τῆς μορφῆς, ἐν Ἑλλάδι ὁ Κάλβος δὲν ἔσχε τὴν φήμην ἧτις τῷ ὀφείλετο.

Ὁ Κάλβος ἀπώλεσε τῷ 1826 τὴν νεκρὴν του σύζυγον καὶ τὴν μονογενῆ του θυγατέρα. Τὴν καρδίαν ἔχων συντετριμμένην ἀνέλαβε τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον. Ἀποκατέστη ἐν Κερκύρᾳ καὶ διωρίσθη εὐθὺς καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Ἰονίᾳ Ἀκαδημίᾳ, ἐν ἧ ἠθέσει ὀλίγον διέμεινεν. Αἱ οἰκογενειακαὶ αὐτοῦ λύπαι, ἡ πτωχεῖα καὶ ἡ δυστυχία αἰτινες τὸν ἐπέεζον ἐπὶ πᾶσι δ' ἀσθένειαι συνεχεῖς ἀπετραχύνον τὸν χαρακτήρα του καὶ καθίστων δυσχερῆ τὴν μετ' ἄλλων ἐπικοινωνίαν. Ἐνίοτε τοσοῦτον ὠργίζετο ὥστε ἐπὶ ὄραν δίστατο πρὸς τοὺς προσφιλεστάτους αὐτοῦ φίλους. Ἡ ἀγαθὴ ὁμῶς αὐτοῦ καρδία τὸν ἔκαμνε ταχέως νὰ μετανοῇ, καὶ τότε προσεπάθει νὰ πλησιάσῃ ἐκεῖνους οὗς εἶχεν ἤδη ἀπομακρύνει. Τὰ μαθήματά του ἐν Κερκύρᾳ μόνις τῷ παρεῖχον τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ δὲν ἐδημοσίευσεν πλέον στίχους του· εἶναι δ' ἄγνωστον καὶ ἂν ἐποίησεν ἄλλους. Σώζονται ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄθρα φιλολογικὰ τοῦ Κάλβου δημοσιευθέντα ἐν ἐφημερίᾳ καὶ περιοδικοῖς. Τὰ μαθήματά του τῆς φιλοσοφίας οὐδέποτε ἐξετυπώθησαν.

Καταβεβλημένος ὑπὸ τῆς δυστυχίας ἀνεχώρησε καὶ πάλιν εἰς Λονδίον. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του συνῆλθεν εἰς δεῦτερον γάμον. Ἀπεβίωσε δ' ἐν Λονδίῳ τῷ 1859.

JULIETTE LAMBER.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑΤΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗΣ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑΣ *

Περὶ τοῦ ἀπὸ τίτων ιδεῶν ἐκλήθησαν ὁ θάνατος καὶ ἡ ζωὴ.

Ἐν ἀπάσαις ταῖς γλώσσαις ὁ θάνατος καὶ ἡ ζωὴ σημαίνονται μεταφορικῶς, ἐν δὲ τῇ Ἑλληνικῇ οὐ μόνον μεταφορικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐτυμολογικῶς.

Τὸ φῶς καὶ ἡ ἡμέρα λέγονται σκανδαρ. dyau, λατιν. dies γερμαναγγλ. tag, day, γαλλ. jour, ἐν δὲ τῇ τῶν Παλαιῶν Κρητῶν διαλέκτῳ *δία*, ὡς ἀναφέρει ὁ Μακρόβιος ἐν Σατουρναλίῳ Α', 15. Αὕτη ἡ λέξις ἀπαντᾷ καὶ παρ' Ὀμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Π 365.

* Ὁρα καὶ τὰ ἐν τῷ Παρνασσῷ, 1877. τόμ. Α', σελ. 114.

Ἦς δ' ὅτ' ἀπ' Ὀλύμπου νέφος ἔρχεται οὐρανὸν εἴσω
Αἰθέρος ἐκ δίης κτλ.

Ἐκ τούτου προέρχονται αἱ λέξεις ἔνδιον τὸ ἐν μέσῳ τῆς ἡμέρας γινόμενον καὶ εὐδία ἢ γαληνὴ καὶ φωτεινὴ κατάστασις αὐτῆς. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ θέλουσιν ὅτι ἐκλήθη καὶ ὁ Διὸς Ζεὺς-Διὸς ὡς διάγων ἐν τῷ αἰθέρι, ἀποθήκη τοῦ φωτός κατὰ τὸ Ὀμηρικὸν ἐν Ἰλιάδ. Β 412

Ζεὺς κούδιστε μέγιστε κελαινεφές αἰθέρι ναίων ¹

Ἐντεῦθεν καὶ ἡ συνωνυμία τῶν αἰθριῶν καὶ εὐδιῶν.

Συνήθως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἡ συλλαβὴ δι προηγουμένη φωνήεντος συστέλλεται εἰς ἀπλοῦν ζ οἷον ἐν τοῖς διάλευκος-ζάλευκος, διάπλουτος-ζάπλουτος, ἀπὸ τῆς διὰ καὶ τοῦ αἰτῶ τὸ δι-αἰτῶ ζητῶ, ἀπὸ τῆς διὰ καὶ τοῦ ἰω τὸ διώνη-ζώνη, οὕτως καὶ ὁ διὰβολος αἰολ. ζάβολος, ὁ Διόνυσος Ζώνυξος καὶ ἄλλα διάφορα, περὶ ὧν καλῶς ἐν τῷ δ=ζ τοῦ κερ. Δ'. Ἀναλόγως οὖν ἀπὸ τοῦ δια τὸ φῶς γίνεται τὸ διωή (κατὰ τὰ διαφορούμενα ἴα καὶ ἰωή ἢ φωνή) ὅθεν ἡ ζῶη, διὸ καὶ παρ' Ὀμήρῳ πολλαχού τὸ ζῆν ἐκφράζεται διὰ τοῦ «ὄρῃν φῶς Ἡελίοιο.» Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ζῶης. Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὸ περιπλοκώτερον τὸ τοῦ θανάτου.

Ἄπαντες κοινῶς βούλονται ὅτι τὰ μόρος λατιν. mors ὁ θάνατος καὶ τὸ morbus ἢ νόσος κατὰγονται ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου mar ὅθεν καὶ τὰ σανσκρ. mrta, σλαβ. mreti, λιθουαν. mirti, σημαίνοντα τὸ ἔλλην. μαρ-αίρεσθαι, φθίνειν, τήκεσθαι, ἐξ οὗ θέλουσιν ὅτι καὶ τὸ βροτός οἶον μορός. Παρὰδέχομαι τοῦτο περὶ τοῦ morbus,² περὶ δὲ τοῦ μόρος mors ἀντιτείνω ὅτι ταῦτα πιθανόν νὰ προέρχωνται ἀπὸ τῶν σωζομένων ἐν τῷ παρακμᾶζοντι Ἑλληνισμῷ καὶ λατινισμῷ μαῦρος morus ὁ μελανός καὶ σκοτεινός, εἰς τοῦτο δ' ἐνισχύομαι ἀπὸ τῶν ἐπομένων:

α' Λατιν. nigrum, ἰταλ. negro τὸ μέλαν, μαῦρον, σκοτεινόν, ἀφ' ἧς ῥίζης καὶ τὸ σανσκρ. nak, γερμ. nachte, ἀγγλ. night, λατ. noc ἢ νύξ ἥτις μαύρη καὶ σκοτεινὴ, ἀλλὰ καὶ λατιν. nec necis ὁ θάνατος, neco τὸ θανατῶ, δημοτ. σκοτόνω, ὅθεν καὶ ἔλλην. νέκυς καὶ νεκρός καθὼς ἐν νυκτὶ καὶ σκότει διατελῶν. Εἰρήσθω δὲ ἐν παρόδῳ ὅτι τὸ χρώμα — κρεῖττον δ' εἰπεῖν τὸ οὐ χρώμα τοῦτο nigrum, καθὼς παντός χρώματος ἄριστος—ἴσως ἀπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ λατ. non, ne, nec, γερμ. nicht, σλαβ. niet σημαίνοντος τὸ οὐκ· ἀλλὰ καὶ ἡ νύξ αὐτῆ ἄριστος τοῦ φωτός ἐστί. Οὕτως καὶ Ἑλληνιστὶ τὸ σκότος λέγεται εἰσέτι ὄρφνη ἀπὸ τοῦ ὄρφνός, ὅθεν καὶ τὸ ὄρφανός λατιν. orbus ὁ ἐστερημένος τῶν τε

¹ Περὶ τούτων ζητεῖ τὰ ἐκτάδην ὑπὸ τοῦ Max-Muller, Nouvelles Leçons sur la science du Langage, Lec X, t. 3 p. 186—196.

² Τὸ δὲ νόσος νομίζω ὅτι προέρχεται ὅθεν καὶ τὸ λατιν. nocuo τὸ βλάπτω, ἀφ' οὗ nosa ἢ βλάβη, per-nicies ὁ ὄλεθρος. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάλιν ὅθεν τὸ νύκτω τὸ [πλήκτω, δι' ὃ καὶ αἱ διάφοροι ἐπιδημικαὶ νόσοι λέγονται πληγαί, ἢ δὲ κατ' ἐξοχὴν τούτων πανώλης ἀγγλ. plague=πληγή.

γονέων καὶ τῶν ὀφθαλμῶν διὸ καὶ τὸ παρ' Ὀμήρῳ ὄρφνη ἐπίθετον τῆς νυκτός.

β' Λατιν. lateo καὶ deliteo τὸ καλύπτω, κρύπτω, ἐπομένως καὶ ἐν τῷ σκότει καταθέτω ἐντεῦθεν latebrae τὰ σκότη καὶ τὸ ἔλλην. λήθη καθὼς κατακάλυψις καὶ ἀποσκοτίσις τῆς μνήμης. Αὐτόθεν καὶ ῥῆμα λάθω λανθάνω ἐν συνωνυμίᾳ τοῦ κρύπτω, λαθραῖον τὸ ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ σκότει γινόμενον· ἀλλ' ἔχομεν εἰσέτι letum ὁ θάνατος καὶ ῥῆμα leto τὸ θανατῶ, σκοτόνω. Λήθης λίμνη ἐν τῷ Ἄδῃ καὶ λήθαργος κατάστασις τῷ θανάτῳ παρεμφερής.

γ' Σανσκρ. kalo τὸ κελαινόν μελανόν καὶ σκοτεινόν, ὅθεν καὶ cal-igo λατιν. τὸ σκότος, ἀλλὰ καὶ Kala ἐν τῇ Ἰνδικῇ μυθολογίᾳ ἡ τοῦ θανάτου θεὰ καὶ ὁ θάνατος αὐτός. Αὐτόθεν ἴσως καὶ τὸ λατιν. calamitas ὁ ἀφανισμός, καταστροφή καὶ δυστυχία. Γερμ. kohn καὶ ἀγγλ. coal ὁ ἀνθράξ, ὅ ἐστι μαῦρος καὶ σκοτεινός, höle δὲ γερμ. καὶ hell ἀγγλ. ὁ Ἄδης, ἀλλὰ καὶ ἀγγλ. to kill τὸ θανατοῦν, σκοτόνειν, «Ἄιδι προίχπειν». Ἐπομένως δεῖξομεν ὅτι καὶ ἡ λέξις Ἄδης εἶναι σκότους σημαντικόν.

δ' Ἀλλὰ καὶ τὸ θάνατος αὐτὸ προέρχεται ὅθεν καὶ τὸ λατιν. tenebrae τὰ σκότη, ὅπερ σανσκρ. tamas. Τούτοις συγγενῆ εἶναι τὰ γερμ. dame-ring καὶ dame-rung (τὰ λυκαυγῆ) φέροντα ἡμισκοτασμοῦ καὶ ἀμαυρώσεως σημασίαν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ πᾶσα κηλὶς καὶ ῥύπος φέρει χροιάν τινα ἀμαυρότητος καὶ σκιάσεως, ἐκ τούτου ὑποθέτω ὅτι ἀπὸ τῆς ῥίζης ἀφ' ἧς τὸ tamas προέρχονται καὶ τὰ λατιν. con-taminare κηλιδοῦν καὶ in-temeratum τὸ ἀκηλίδωτον καὶ ἄσπιλον. Αὐτόθεν καὶ γερμ. τὸ σβενύειν λέγεται zu dampfen ὅ ἐστι σκότος φέρειν.

ε' Τοῦτο ἰταλ. λέγεται spegnere καὶ extinguere, ἀλλὰ καὶ μεταφορικῶς spento καὶ estinto ὁ θανὼν, καθὼς σβεσθέντος τοῦ τῆς ζῶης φωτός. Ἀμοιβαίως ἀπὸ τοῦ morto ὁ θανὼν γίνεται smorzare τὸ σβενύειν καὶ smorto ὁ ἄχρως, ἀμαυρός, δημοτικῶς δὲ ξέθωρος. Οὕτως καὶ ἡμεῖς λέγομεν ὅτι ἐσθυσε τὸ πρόσωπόν τινος ὅτε ἀπὸ μεγάλης συγκινήσεως ὠχρίασε. Ἐντεῦθεν λέγεται ἰταλ. mortificare, γαλλ. mortifier ὅτε ἐλέγχοντες τινα κάμνομεν αὐτὸν νὰ ἀλλάξῃ ὄψιν καὶ νὰ μελανωχριάσῃ. Τοῦτο λέγομεν δημοτ. ἀποσβολῶν ἀπὸ τῆς ἀσβόλης, καπνιάς, (φερούσης χρώμα μελανωχριάσεως), προερχομένης δὲ πιθανῶς ὅθεν καὶ τὸ σβενύω τοῦ α ὄντος προσθετικοῦ. Ἐντεῦθεν ἰταλ. ammortare, γαλλ. amortir τὸ κατὰ βαθμούς φθίνειν, μειοῦσθαι, μακραινέσθαι se consumer καὶ ἐπὶ τέλους ἀφανίζεσθαι, θνήσκειν. Ἐκ τούτων ammortissement τὸ χρεωλύσιον, ἢ καταμικρὸν τοῦ χρέους ἀπόσβεσις καταπτώσα εἰς τελευτήν.

ς' Κορὸν καὶ καρὸν τὸ μέλαν, μαῦρον, σκοτεινόν, κορίθω δὲ δωρικ. τὸ θανατόνω καὶ σκοτόνω. Ἐντεῦθεν ἡ κάρσις, παρεμφερής τῷ ἤδη ῥηθέντι ληθάργῳ. Ἀπὸ τοῦ κορὸν γίνεται τὸ λατιν. ob-scurum χυδαίικως σκοῦρον ὃ ἐλάθωμεν ἀπὸ τῶν Ἰταλῶν. Ἐντεῦθεν ἡ λέξις corroto χυδ. κορότον ση-

μáινουσα τὴν μέλαιναν καὶ πένθιμον ἐπὶ θανάτῳ ἐνδυμασίαν ἔτι δὲ καὶ τὸ πένθος αὐτό. ¹ Ἐκ τούτων συντάττομαι εἰς εἰκασίαν μήπως τὸ «Ἐν καρδῆ αἴση» περὶ οὗ ἐλέχθησαν τσαῦτα, σημαίνει τὸν θάνατον. Παρόμοιοι εἶναι καὶ τὸ Ἰλιάδ. I 378:

Ἐχθρὸς γάρ μοι κείνος ὁμῶς Ἄϊδαο πύλησιν» κτλ.

Ὁ δὲ ἄδης συνώνυμον τῷ θάνατος. Ἐπομένως τὰ πολλαχού παρ' Ὀμήρῳ «κῆρες θανάτοιο», «θάνατον καὶ κῆρα» εἶναι φράσεις πλεοναστικά. Ἴδου προσέρχεται καὶ ὁ Ἡσίοδος (Θεογον. σ' 210.) ἵνα ἄρη πάντα δισταγμὸν.

Νῦξ δ' ἔτεκε στυγερὸν τε Μόρον καὶ Κῆρα μέλαιναν
καὶ Θάνατον.

ἄπαντα, ὡς εἶδομεν, σκότους καὶ σκοτωμοῦ σημαντικά.

ζ' Τὸ σκότος λέγεται γοτθιστὶ skadus ἢ δὲ παρεμφερῆς αὐτῷ σκιά ἀγγλ. shade γερμ. schatten, σανσκρ. schaya, ἐν δὲ τῇ Βρετονικῇ τῆς Γαλλίας gu-skaden ἔχομεν εἰσέτι fuscum λατιν. τὸ σκοτεινὸν καὶ foscad πάλαι ἱρλανδ. ἢ σκιά. ² Ἐκ τῆς αὐτῆς καταγωγῆς νομίζω ὅτι προέρχεται καὶ τὸ ἄδης, ἐν ᾧ ἐξέλιπε τὸ sk ἢ sh ἐμφαινόμενον διὰ τῆς δασείας κατὰ τὰ ἐν τῷ κεφ. Ζ' ὅπου ἄπειρα παραδείγματα περὶ ἐκβολῆς συμφώνων ἐν ἀρχῇ λέξεως. Διὸ καὶ παρ' Εὐριπίδῃ ἐν τοῖς πρώτοις στίχοις τοῦ προλόγου τῆς Ἐκάδης:

Ἦκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ Σκότου πύλας
λιπῶν, ἴν' Ἄδης χωρὶς φίσται θεῶν.

Ἄλλοι θέλουσιν ὅτι τὸ ἄδης ἀπὸ τοῦ α στερητικοῦ καὶ τοῦ ἰδεῖν ὡς σημαῖνον τὸ ἀ-ιδής, ἀ-όρατος ὅθεν καὶ σκοτεινός, ἀλλὰ ποῦ ποτε εὐρίσκεται δασυνόμενον τὸ α στερητικόν;

ἢ Ἡ σκιά λέγεται εἰσέτι καὶ σκιά καὶ σκιοῖά ἀφ' οὗ παρ' Ἡσυχίῳ σκιοῖον τὸ σκοτεινόν, ὅθεν καὶ παρὰ Θεόγνιδι ἀπαντῶμεν τὸν Ἄδην ασκιερὸν χωρὸν ἀποφθιμένων» (Γνωμικῶν σ. 708) ὃ ἔστι σκοτεινὸν γαλλ. sombre, ὅπερ ἀπὸ τοῦ λατινικοῦ umbra, ἰσπαν. soñbra ἢ σκιά. Ἐν δὲ τοῖς ζευγωτοῖς στιχοῦρ-γῆμασι τῆς Π. Γραφῆς ἡ σκιά ἐκφέρεται ὡς παρὰλληλος τῷ σκότει

Ὁ λαὸς ὁ καθημέμος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα.

Τοῖς καθημένοις ἐν σκίᾳ θανάτου φῶς ἀνέ-
λαμψεν αὐτοῖς. (Ἡσαίου Θ. 2.)

Ἐχομεν εἰσέτι μεταξὺ διαφόρων ἀσιατικῶν γλωσσῶν τὸ σκότος ἀραβιστὶ ζουλάμ καὶ ἡ σκιά περιστὶ ζιλ, ὃ δὲ θάνατος τουρκ. h-ouloum. Μαυὴ παρ'

¹ Εἰρήσθωσαν ἐν παρόδῳ ὅτι, ἀπὸ τοῦ κορὸν γίνονται τὰ κόραξ καὶ κορώνη δημ. κουροθα (καρκαῖα) διὰ τὴν μελανότητα τῶν πτερόγων αὐτῶν. Ἀπὸ τοῦ καρὸν τὸ Καράμαλλος ἐπώνυμον διαφόρων ὄρχιστῶν ἐν τῷ Ἱπποδρομείῳ διὰ τὴν μέλαιναν κόμην αὐτῶν, ὡσπερ καὶ ἕτερον Χρυσόμαλλος διὰ τὴν ξανθὴν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἐπώνυμον οἰκογενειῶν ἐν Ζακύνθῳ Καραμαλλίτης οἷον Μαυρομάλλης ὡς ἐκ τοῦ πρώτου ἀρχηγοῦ ἔχοντος τοιαύτην κόμην, κατὰ τὰ Μαυροφρύδης, Μαυρογένης, Μαυρομάτης.

² Comptes rendus Inscript. etc. 1880 t. VIII p. 450.

ἤμιν ἐκ τῆν τουρκικῆς δημοτικῆς τὸ κυανοσκότεινον bleu noir, παρὰ δ' Ὀμήρῳ κυανοῦν τὸ μαῦρον, ὡς ἐν τῷ α' Ἡ καὶ κυανέησιν ἐπ' ὄφρῳσι νεῦσε Κρονίων» διὰ τὴν ἄκραν προσπέλασιν τῶν χρωμάτων τούτων (περὶ οὗ λαλῶ ἀλλαχού) ἀλλὰ καὶ ἐβραϊστὶ mawet ὁ θάνατος.¹

Κ. ΛΑΜΠΡΥΛΛΟΣ.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΔΗΜΩΔΗ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΘΗΡΑΣ*

Τὰ ἐννέα περιστέρια

Ἦτανε μιὰ φορὰ ἓνας βασιλέας καὶ εἶχε μιὰ κόρη μοναχὴ. Τὸ λοιπὸς ἤχτισε ἓνα πύργο ὕψινο καὶ τὴν ἔβαλε μέσα. Τὸ φαγητόν ται ἦτανε ὄλο κρέας κερνάτσα (ψαχνό), δὲν εἶχε ποτὲ κόκκαλο. Μιὰ μέρα τῶνέ λέει· μιὰ ὄλο τὸ κρέας εἶνε τσιδᾶ, ὡς τὸ τρώω ἴγώ; Λέει ὄχι ἔχει καὶ κόκκαλο. Λέει· φέρτετέ μου το κί' ἐμένα ὡς τὸ τρώτε σεις. Τσι τὸ πᾶνε, τὸ τρώει, πετᾶ τὸ κόκκαλο στὴν πᾶντα. Σπᾶ τὸ γβαλί καὶ κάνει ἓνα παραθυράκι. Τὸ λοιπὸς ἠκᾶθουντα αὐτὴ ἀντίκου στὸ παραθύρι κί' ἠθερμαίνοντα στὸν ἥλιο ποῦ μπαίνε τότες μέσα. Ἐκεῖ ἠπερνούσανε ἐννιά περιστέρια, ὅκτῳ μαῦρα καὶ ἐν' ἄσπρο. Τὸ ἄσπρο περιστέρι ἀφίνει αὐτὰ καὶ μπαίνει ἀπὸ τὸ παραθυράκι μέσα. Αὐτὴ κάνει τὸ χέρι ται γιὰ νὰ τὸ πιάσῃ, ται φεύγει τὸ δαχτυλίδι· τὸ παίρνει στὴ μύτην του καὶ φεύγει τὸ ἄσπρο περιστέρι. Ὑστερα σὲ κάμποσαις μέρασις ἔρχεται πάλι τὸ ἔδρι· κινῶντας φεύγει τὸ μαρνίκιν ται (βραχιόλι), τὸ παίρνει φεύγει. Σὲ τόσον καιρὸ πάλι ξανᾶρχεται, τὸ κυνηᾶ με τὸ μαντήλι, ται τὸ παίρνει φεύγει. Αὐτὴ τώρα ἠκλαίε πῶς θὰ τὰ ἔβῃ ὁ πατέρης ται νὰ λείπουνε, ὅπου τὴν εἶχε κλεισμένη· τότες ζητᾶ τοῦ πατέρα ται νὰ ται χτίσῃ ἓνα μοναστήρι στὴν ἐξοχὴ καὶ ὅποιος ἤθελε νὰ περάσῃ, τὸν ἔβανε μέσα καὶ τὸν ἐρώτα, τί εἶδε, τί ξέρει, ἴσως καὶ μάθη ἀν τὰ βρήκε κανεῖς νὰ ται τὰ δώσῃ. Ἄς ἀφήνωμ' αὐτὴ κί' ἄς πιάσωμε μιὰ γρηᾶ ποῦ χε ἓνα γιῶδ, μιὰ σάν παλαδὸς καὶ τὸ μαθε. Λέει καλὲ μάνα, θὰ πάω κί' ἐγὼ στὴ βασίλισσα νὰ με λούσῃ. Βρέ, γυιέ μου, μὴν πᾶς πουθενᾶ, γιὰ δὲ σὲ δέχεται ἡ βασίλισσα

¹ Ἡ δόκησίς μου αὐτὴ περὶ τοῦ μόρος mors ἀντίκειται εἰς τὴν γνώμην πάντων τῶν κορυφαίων ἐτυμολογιστῶν ἄς κρίνωσιν αὐτοὶ οὔτοι: ἔαν ἔχη τι τὸ παραδεκτόν. Ὁ θάνατος δηλοῦται εἰσέτι διὰ λέξεων σημαίνουσῶν κρότον, δοῦπον, ψόφον κ.τ.λ. Ἀλλὰ περὶ τούτων λαλήσωμεν ἐν τῷ κεφαλαίῳ «Περὶ κρούσεων καὶ κρότων, παταγῶν τε καὶ πατάγων» ἀφ' ὧν προέρχεται καὶ ὁ θάνατος αὐτός.

* Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Πεταλά.

ποῦ σαι ἔλεεινός· λέει θὰ πάω. Ἀφοῦ δὲν τὸν ἔκανε ζαῦτι λέει, ἄμε φέρε μου μάγκου μου ξύλα νὰ κάμω θερμὸ νὰ πλύνω τὸ ποικαμίσι σου νὰ πᾶς μὲ σταλλά παστρικός. Ἦπηρε τὸν μπαρτζὰ καὶ τὸ γαδοῦράκι τοῦ καὶ πᾶει. Πηαίνοντας αὐτοῦ, δένοντας τὸ γαδοῦρι σὲ μὲν ῥίζα τοῦ δένδρου, ἐκεῖ ὡς καθὼς πᾶνει τὸ μπαρτζὰ νὰ κόψη μὲ κουτσοῦρα μεγάλη, παρουσιάζεται ἕνα γαδοῦρι καὶ ἠπῆαινε τὸν ἄλλο δρόμο. Λέει, ὦ τὸ γαδοῦρι μου· ἀφίνει τὸ μπαρτζὰ καὶ τρέχει νὰ τὸ πιάσῃ. Πηαίνοντας καὶ οἱ δῶδ, πᾶει καὶ σταματᾷ σὲ μὲν μαύρη πόρτα τὸ γαδοῦρι καὶ ἠνοῖξε καὶ ἠμπῆκανε μέσα καὶ ἠκλεισε μέσα. Μπαίνοντας, βλέποντας σκάλας ψηλὰ ἀπάνω, ἠκαίβαινε, τὸ γαδοῦρι πᾶει καὶ τὸ παιδί. Βγαίνοντας ἀπάνω σὲ μὲν κάμαρα χάνει τὸ γαδοῦρι, μένει μοναχός· ἐκεῖ θωρεῖ ἕνα καζάνι καὶ ἠβραζε· τὰ ξεσοκαπᾷ, βλέπει δῶδ πέρδικαις, παίρνει τὴν μὲν, ἀφίνει τὴν ἄλλη· θωρεῖ ἕνα ντουλάπι, μπαίνει μέσα, τὴν πέρδικα τὴν ἔφαε. Κάθοντας αὐτοῦ, ἠθώριε ἀπὸ τὴν ἀράδα καὶ ἔρχονται τὸ μεσημέρι ἐννιά περιστέρια· ἠμπαίβαινε, ἠτινάσσοντα καὶ ἠγείνοντα ὁκτώ δράκοντες καὶ ἠπῆε καθένας στὴν κάμαρὴν του, τὸ δὲ τᾶσπρο ἔμεινε στὴν κάμαρα ποῦ ἔταν αὐτός, (τοῖ γρηᾶς ὁ γυλός), ἠτινάχτηκε καὶ ἠγείνε νέος. Χτυπώντας τὰ χέρια, βγαίνει μὲν σκιάδα μὲ τὸ λεγενόμπρικο καὶ μὲ τὴν νυφτομαντήλα καὶ νίβγεται. Ἀφοῦ ἠνήφτηκε, τοῦ βάνει ἕνα ταβολίνι μπροστά ντου, τοῦ λέει· ἀφέντη, δῶδ πέρδικαις ἦτανε, μὲν ἠῦρηκα· λέει, βάλε μου νὰ φάω καὶ δὲν πειράζει· ἦρκε, ἠσηκώθηκε τὸ τραπέζι καὶ ἔπειτα ἦμεινε μοναχός· ἀπλώνει ἕναν μαντήλι στὸ ταβολίνι καὶ βγαίνει τὸ μανίκι καὶ τὸ δαχτυλίδι, καὶ τὰ θέχει ἀπάνω καὶ τὰ φίλιε καὶ ἠκλαιε, ὦ βασιληοπούλα μου, ἀπ' ὄντας σοῦ ἔπρηα τὸ μαντήλι, περνῶ καὶ δὲ σὲ βλέπω στὴν κάμαρὴ σου· ἦλεε καὶ ἠφίλιε αὐτὰ ὕστερα μέσα σ' αὐτὸ ὄλονε τὸν καμμόν του ἔρχοντ' οἱ δράκοντες, τὸν παίρνονε καὶ φεύγονε ἐννιά περιστέρια. Τὸ παιδί τρομασμένο, ἀφοῦ ἠφύαν οἱ δράκοντες, βγαίνει ἀπὸ τὸ ντουλάπι νὰ φύῃ· βρίσκει τὸ γαδοῦρι μπροστὰν του· καταιβαίνει, ἀνοίῃ ἠ μαύρη πόρτα, πᾶνε στὸ μέρος ποῦ ἔταν τὰ ξύλα· χάνεται αὐτὸ τὸ γαδοῦρι, γυρίζει, θωρεῖ στὸ δέντρο τὸ γαδοῦρι τοῦ δεμένο· ὦ λέει γαδοῦράκι μου σ' ἔδεσα καὶ μοναχό σου ἠλύθηκες καὶ ἠδύθηκες γιὰ νὰ μὴ μὲ κουράτῃς. Ἦπλάσε τὸ μπαρτζὰ, κόβγει τὰ ξύλα, τὰ πᾶει τοῖ μᾶνας του. Ἀφτει αὐτὴ, τοῦ πλύνει τὸ ποικαμίσι, τὸ στεγνώνει· τὸ βάνει, αὐτὸς τρέχει πᾶει στὴ βασιλίσσα καὶ τοῖ τὰ λέει ὄλα. Ἄμα τὰ ἔκουσε αὐτὴ, τοῖ δίνει ἀραθυμιά. Ἄ λέει, πῶς θὰ κοιμᾶσαι σὺ καὶ νὰ τρελλαθῶ γὼ ποῦ μ' ἔχει ἠ μάνα μου ἕνα καὶ μοναχό; Καὶ καλὰ εἶπέν τοῖ τα καὶ τοῖ τὸ φώναζε αὐτὸ ὄλη τὴν ὥρη. Ἐπειτα, λέει, νὰ μὲ πᾶς. Λέει δὲ σὲ πάω. Μὲ τὰ χρήματα, μὲ τὰ ταξίματα, τὴν πᾶει τὴν πᾶει, καὶ ἠδᾶστα μὲν πιπεριὰ· λέει, θωρεῖς ἀνὴ τυχὸ καὶ πέσης; χᾶμαι καὶ μοῦ κάνης τσιδὰ, τούτη δὲ τὴν πιπεριὰ θὰ σοῦ βάλω στὸ στόμα σου. Ἦ βασιλίσσα καὶ ἠγέλα καὶ τὸνέ βίαζε νὰ τὴν πᾶῃ τὴν πᾶει σ' αὐτὸ τὸ μέρος, στὸ ντουλάπι καὶ τὰ ἔβλεπε αὐτὰ ὄλα. Αὐτὴ δὲν ἠδᾶσταζε καὶ βγαίνει

καὶ τὸν ἀγκαλιζέται. Τότες ἦφουε τὸ παιδί καὶ ἠπῆε στὸ μοναστήρι μὲ τὴν μάναν του καὶ ἠμεινε αὐτὴ μὲ τ' αὐτόνε. Ἦζησε ἐκεῖ ὄκτώ ἐννιά μῆνες· τὴν ἔκρυβε καὶ ἠπῆαινε μὲ τοῖ δράκοντες αὐτός. Τότες τοῖ λέει· νὰ πᾶς στὸ τᾶδε χωρὶ ποῦχω μὲν ἀδερφὴ νὰ γενήσης; τὸ παιδί καὶ ἔγὼ θάρθω· τὴν βγάνει, πᾶει καὶ ἀποσώνει στὸ ἀδερφῆς του· τὴν βάνει στὰ παλάτι, τὴν ἐπεριποιούντανε αὐτὴ. Ἦρθ' ὁ καιρὸς ἠγέννησε, ἔσρηνιὸ παιδί· τότες ἀφοῦ ἠσαρᾶντισε, λέει τοῖ κουνιάδας τοῖ· θέλω, κουνιά μου, νὰ χτίσωμε ἕνα παλάτι γράλινο στὴν τᾶδε ἐξοχὴ νὰ καθίσωμε ἐκεῖ καὶ ἀπόξω ντυμένο σίδερο. Καὶ τότες ἀφοῦ ἠκάμανε τὸ παλάτι καὶ ἠμπῆκανε ἠ δῶδ κοπέλαις μέσα, ἠπεράσανε τὰ περιστέρια καὶ καθὼς ἠπερνούσανε, μπαίνει τὸ ἄσπρο μέσα· καὶ κλειδώνουε μὲ τὴν σιδερένια πόρτα τὰ ἄλλα ὄξω. Ἀπὸ τὴν πύραν τῶνε πῶς ἠχάσανε τὸ γυλόν τῶνε οἱ δράκοντες, πρίσκονται καὶ σιλοπάρουε καὶ σκοῦνε καὶ οἱ ὄκτώ. Μὰ ἔλα ποῦ τὸ περιστέρι εἶχε τρεῖς καρφίτσαις ἀπὰ στὴν κεφαλὴ καὶ δὲν ἠθυμήθηκε νὰ τὸ πῆ τοῖ βασιλίσσας νὰ τοῦ τοῖ βγάλη. Τότες τὸ περιστέρι ἠπεσε ἀπὰ στὸ κρεβάτι καὶ ἠλάφασσε νὰ ψοφήτῃ ἀπὸ τὴν σκάσιν του, γιὰ δὲν ἠμπόριε νὰ γίνῃ ἄνθρωπος· αὐτὴ ῥίχτει τὸ παιδί ἀπάνων του, καὶ αὐτὴ κοντὰ λέει ἄς πᾶμε καὶ οἱ τρεῖς, ἀφοῦ ποθαίνει αὐτός. Κάνει τὸ παιδί ἀπὸ δῶ, ἀποκεῖ, βγάνει τοῖ καρφίτσαις, γίνεται βασιληοπούλο. Ἄ λέει, βασιλίσσά μου, ἀκόμη μὲν ὄρα ἄν ἠμουνε τσιδὰ, ἠθελε νὰ χαθῶ καὶ γὼ καὶ σὺ. Ἐπειτα τοῖ πῆρε καὶ τοῖ πῆε τοῦ πατέρου του καὶ ἠζήσανε καλὰ.

Ἦ κερὰ θάλασσα

Ἦτανε μὲν φορὰ ἕνας γέρος· ἀπάνω στὴν ἀμμουδιὰ εἶχε ἕνα σπητάκι ἠτανε παπουτζῆς. Τὸ λοιπὸς τὸ σπητάκι του ἠτανε μικρὸ καὶ εἶχε ἕνα παρθουράκι καὶ μὲν πόρτα· τὸ λοιπὸς ἠτανε μοναχός ὁ γέρος· ἠδαρέθηκε μὲν μέρη καὶ πᾶει καὶ παίρνει καμπόσο ἄλευρι· τὸ ζυμώνει καὶ βγάνει μεγάλη ζύμη καὶ τὴν ἔκαμε εἰς τρία κομμάτια· τὴν πλάσσει· καὶ κάνει τρεῖς κουτσουναῖς σὰν κοπέλλαις ὄραιαις· ἔπειτα πᾶνει καὶ τσῆ ντύει· τὴν μὲν κόκκινα, τὴν ἄλλη γαλάζια, τὴν ἄλλη ἄσπρα· εἶχε καὶ μὲν γάστρα μὲ τὸ βασιλικό· τὸ πρῶτ' ποῦ ἦε νὰ φύῃ ὁ γέρος ποῦ καμάρωνε τσῆ θουατέραις του, παίρνει τὴν μὲν μὲ τ' ἄσπρο φῶρεμα καὶ τὴν καθίζει στὸ παράθυρο καὶ τοῖ βάνει τὴν γάστρα μὲ τὸ βασιλικό καὶ τοῖ λέει· κόρη μου γιὰ νὰ μὴν εἶσαι μοναχὴ, τώρα ποῦ θὰ φύω κάθησε στὸ παράθυρο νὰ βλέπῃς τὸν κόσμον νὰ διασκεδάζῃς· τίμια νὰ περάσης, νὰ μὴ κάμῃς ἀγαπητικό. Κλειδώνει τὴν πόρτα ὁ γέρος μὲ τὸ κλειδί, καὶ φεύγει πᾶει στὴ δουλειάν του. Ἐκεῖ ποῦ περνούσανε στὸ περίπατο, ἠπεράσανε καὶ τοῦ βασιλικὸ ὁ γυλός, βλέπει τὴν κοπέλα στὸ παραθύρι, σταματᾷ. Τὴν καλημερίζει καὶ τοῖ λέει. Γιὰ δὲ ὄπου σὲ ἀγαπῶ καὶ νὰ μ' ἀγαπᾶς καὶ σὺ ὄπου θὰ σὲ κάμω βασιλίσσα. Τὴν

παρκακαεῖ, τοῖ μιλεῖ νὰ τοῦ μιλήσῃ, δὲν τοῦ μίλιε, κόβγει ἕναν κλαδί βασιλικό, ρίχτει στὴν ποδιάν τσι φλουριὰ καὶ σηκώνεται, πᾶει στὸ παλάτι. Ἔρχετ' ὁ γέρος τὸ βράδυ, ὡς καθῶς εἶδε τὸ βασιλικό κ' ἤλπιε, τὰ φλουριὰ στὴν ποδιάν τσι, τὴν παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὴν ἐστρώνει στὸ ζῦλο. Ἄτιμη, συχαμένη, ὁποῦ ἀκόμη δὲ σ' ἔβγαλα ἔξω καὶ μοῦ 'καμες ἀγαπητικό. Τὴν κάνει κομμάτια, ἀνοίει μὲν κασέλα, τὴ βάνει μέσα καὶ φυλάει τὰ φλουριὰ, κλειδώνει τὸ παράθυρο κοιμάται ὁ γέρος. Τὴν ἄλλη τὸ πρωτὶ σηκώνεται καὶ βάνει τὴν ἄλλη μὲ τὸγαλάζιο φόρεμα στὸ παραθύρι καὶ τοῖ λέει. Ὡρεῖς ἐσὺ νὰ περάσῃς φρόνιμα καὶ τὴν κλειδώνει καὶ φεύγει. Ἔλα τώρα τὸ βασιληόπουλο ποῦ ἠπέρνα πάλι καὶ τὰ 'χε χαμένα ἀπὸ τὴν ἀγάπη του· λέει, μάτια μου, ψυχὴ μου, ἐχθὲς ἦσους μὲ τὰ ἄσπρα καὶ σήμερα μὲ τὰ γαλάζια; Δὲ μοῦ μιλεῖς ὁποῦ θὰ σὲ πᾶρω στὸ παλάτι νὰ σὲ κάμω βασίλισσα, παρὰ κοντεύεις νὰ μὲ κάμῃς νὰ λωλαθῶ. Τὸ λοιπὸς τὴν παρακάλεσε δυνατὰ, ἀφοῦ δὲν τοῦ μίλιε, κόβγει ἕναν κλαδί βασιλικό, τοῖ ρίχτει τὰ φλουριὰ καὶ φεύγει. Ἔρχεται ὁ γέρος· ἔντα νὰ δῆ τὸ βασιλικό καὶ τὰ φλουριὰ· μάφε πελὸ τρελῆ ἐσὺ ἀπὸ τὴν ἄλλη· τὴν πᾶνει ἀπὸ τ' αὐτὶ τὴ ρίχτει κάτω, τὴν κάνει κομμάτια καὶ τὴν βάνει στὴν κασέλα· φυλάει τὰ φλουριὰ κλειδώνει τὸ παράθυρο. Τὸ πρωτὶ καθίζει τὴν ἄλλη μὲ τὸ κόκκινο, τὴν ἐρδίνιασε καλὰ καὶ τοῖ βλεπε τὸ βασιλικό καὶ ἤφ' ὁ γέρος. Τὸ βασιληόπουλο συνειθισμένο σηκώνεται, πᾶει στὸν περίπατο, τὴν ἄφρει, πᾶει νὰ τρελαθῆ· λέει, μάντια μου, ψυχὴ μου, προχτὲς ἦσους μὲ τὰ ἄσπρα, ἐχτὲς μὲ τὰ γαλάζια καὶ σήμερα μὲ τὰ κόκκινα γιὰ νὰ μὲ κάμῃς νὰ λωλαθῶ; μίλησέ μου μάντια μου, μίλησέ μου φῶς μου; δὲ μὲ λυπᾶσαι ποῦ δὲν ἔχει ὁ πατέρας μου ἄλλο· μίλησέ μου ποῦ θὰ πᾶρω στὸ παλάτι νὰ σὲ κάμω βασίλισσα. Σὰν δὲν ἠμίλιε, κόβγει πάλι βασιλικό, ρίχτει τὰ φλουριὰ καὶ πᾶει πάλι στὸ παλάτι σκοτισμένος. Ἔρχετ' ὁ γέρος, βλέπει τὰ ἴδια κ' αὐτὴ· μάφε καὶ σὺ τὸ ἴδιο; τὴν πᾶνει, τὴν ρίχτει κάτω, τὴν κάνει κομμάτια, τὴ βάνει στὴν κασέλα· νὰ καὶ σὺ ἀφοῦ δὲν θέλετε νὰ σὰς ἔχω θυατέραις, παρὰ ἦστε ἀτιμαῖς. Κλειδώνει τὸ παράθυρο καὶ δὲν ἤνοιξε πελά. Περνᾷ τὸ βασιληόπουλο τρεῖς προναῖς συνειθισμένο ὅπως ἦτανε, βλέπει κλειστὸ τὸ παραθύρι. Ἀπὸ τὸν κάμῶν του ἀρρωστίζει. Ὁ βασιλέας γιατροὶ καὶ γιατρικά γιὰ τὸ γυλόν του ἐκεῖνος τὸ χειρότερο. Τοῦ λένε οἱ γιατροὶ· παρακάλεσέ τονε, βασιλέα μου, νὰ σοῦ πῆ, τί τίσις αἰτία ἔχει, γιὰτὶ δὲν εἶν' ἀρρωστημένος. Πατέρα μου, ἔντα νὰ σοῦ πῶ· μὲν ὠραία κοπέλλα εἶδα στὸ τάδε παραθύρι κ' ἄ δὲν τὴν ἐπᾶρω, θὰ ποθάνω. Γυλιέ μου νὰ δοῦμε ποῦ εἶνε. Βγάνουνε ἀνθρώποι νὰ τὴν γυρέψουνε ἀρωτοῦνε· λέει ἕνας γέρος κάθεται σ' αὐτὸ τὸ σπῆτι· ἀποδῶ ἀποκεῖ τονὲ βρίσκουνε· λέει ἔντα μὲ θέλει ἐμένα ὁ βασιλεῖας. Πᾶει στὸ παλάτι. Τοῦ λέει ὁ βασιλεῖας. Γέρο τὴν κόρη σου θὰ μοῦ φέρῃς; κάει ὁ γέρος πῶς θὰ τοῦ πῆ πῶς δὲν ἔχει· λέει τὴν κόρη σου θὰ μοῦ φέρῃς ἢ θὰ σὲ σκοτώσω. Λέει,

ἔμε γέρο μου νὰ μοῦ τὴν ἐφέρῃς μὲ τὰ καλὰ σου, γιὰτὶ ἐσὺ τὸ ξέρεις ἔντα θὰ πάθῃς. Ὁ γέρος φεύγει τότε· λέει ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ νὰ δώκω τῶν ἐμμαθῶ μου, ἔντα κόρη θὰ τοῦ φέρω· πᾶει στὸ δάσος· ἐκεῖ τοῦ παντᾶ μὲ γρη῏α καὶ τοῦ λέει· ἔ γέρο ποῦ πᾶς· λέει ἀφῆσέ με καὶ σὺ γιὰτὶ θὰ πᾶω νὰ γκρεμήσω. Λέει ὄχι θὰ μοῦ πῆς· τοῖ λέει ὅπως ὁ βασιλεῖας μοῦ ζητᾷ τὴν κόρη μου κ' ἐγὼ κόρη δὲν ἔχω. Γέρο μου νὰ τούτη τὴ βίτσα καὶ πᾶινε στὸ γιὰλο, χτύπησέ τὴνε στὴ θάλασσα καὶ φώναζε τρεῖς φοραῖς ὦ κερὰ θάλασσα, ἂν ἔβγη κῦμα ἡμερο· ἂν ἔβγη κῦμα ἄγριο, μὴ φωνάζῃς. Πᾶει αὐτὸς στὸ γιὰλο, χτυπᾷ τὴ βίτσα στὴ θάλασσα· βγαίνει ἡμερο κῦμα· φωνάζει αὐτὸς, ὦ κερὰ θάλασσα· ὄρσε. Ὁ βασιλεῖας σοῦ μνη῏ νὰ τοῦ στείλῃς τὴν κόρη σου νὰ τὴν ἐκάμῃ νύφη. Ἄν περιμένῃ τρεῖς μέραις καὶ τρεῖς νύχταις νὰ τὴ στολίσω, τοῦ τὴν ἐστέλνω. Ἦπερίμενε ὁ γέρος τότε· μνη῏ πᾶνω στὸ βασιλεῖα πῶς σὲ ἔξε· μέραις θὰ σοῦ στείλω τὴν κόρη μου. Ἀκούει ὁ βασιλεῖας στέλνει κάτω τοῦ γέρου στρατέμματα καὶ περιποιήσας πῶς νὰ τονὲ βάλου νὰ φάῃ καὶ νὰ κοιμηθῆ. Σὲ τρεῖς μέραις καὶ σὲ τρεῖς νύχταις γίνετ' ἡ θάλασσα στερε῏α καὶ βγαίνει μὲ νῆα ὁποῦ ἤβρόντα κ' ἤστραφτε. Τὸ λοιπὸς τὴν παίρνει ὁ γέρος πῶς εἶνε κόρη του καὶ τὰ στρατέμματα ποῦ τονὲ φυλάκνε καὶ πᾶει ἀπάνω στὸ παλάτι. Τοῖ βαλε ἡ μητέραν τσι φορέματα τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα, τὸν κάμῶπο μὲ τὰ λούλουδα καὶ τὴ θάλασσα μὲ τὰ καρῖβια, τὸν ἄμμο τὸν ἀμέτρητο βάνει μαργαριτάρη, τὰ χοχλιδάκια τοῦ γιὰλου βάνει δαχτυλιδάκια καὶ τοῦ κοράκου τὸ πτεροῦ βάνει καμαροφρεῖδι. Τότες τὴν ἐπᾶνε στὸ παλάτι τὴ βλέπει τὸ βασιληόπουλο τὴν ἐβάνει στὴν καλλίτερη κάμαρα, καὶ τοῖ 'χε περιποιήσας μὰ τοῖ μίλιε καὶ δὲν ἠμίλιε. Τὸ λοιπὸς τὴν παρακάλεσε νύχτα μῆρα γονατιστός· μάτια μου, δὲν τὸ πιστεύεις τότες ποῦ 'σους στὸ παραθύρι—γιὰτὶ ἠθάρρε πῶς ἦταν αὐτὴ τοῦ παραθυριοῦ—πῶς θὰ σὲ πᾶρω, μὰ δὲν τὸ πιστεύεις τώρα ποῦ θὰ σὲ στεφαναθῶ; κλαίει, σκοτώνεται, νύχτα μῆρα, πῶς θὰ τοῦ μιλήσῃ, μὰ δὲν τοῦ μίλιε. Μὲν φορὰ ποῦ ἦφνε τὸ βασιληόπουλο νὰ πᾶῃ νὰ δικασκεδάσῃ τὴ λύπη του, λέει στὴ δούλαις νὰ τοῖ πᾶνε μὲ φοβοῦ μὲ τὰ κάρβουνα καὶ ἕναν τηνὶ λάδι. Τὸ βάνουνε στὴ φοβοῦ καὶ βράζει μπροστά τσι κ' ἔπειτα βουτᾷ τὴ φοῦχτάν τσι μέσα, ἀφοῦ ἤβρασε κ' ἠχοχλάκα, κ' ἠγέμωσε αὐτὸ τὸ τηνὶ ψάρα μαρμουνάκια ποῦ ἦτανε πρᾶμα ὠραῖο γιὰ τὸν βασιλέα· ἠτιανιστήκανε, τὰ φυλάξανε καὶ τὸ βράδυ τὰ βγάλουνε στὸ τραπέζι τοῦ βασιλεῖα· λέει ποῖός τὰ· καμε αὐτὰ τὰ ψάρα, λέει τοῦ γέρου ἡ κόρη, ἠθάρρε αὐτὸς. Τότες τὴν ἄλλη μῆρα ποῦ πῆε ἐκεῖνος καὶ τὴν παρακάλεσε, καὶ δὲν τοῦ μίλιε ἠσκοτίστηκε καὶ πᾶει νὰ κοιμηθῆ σ' ἕνα κρεβάτι στὴν ἴδια κάμαρα νὰ ξεκαλισθῆ. Στὴ μαζελαριάν του ἦτανε ἕναν παραθύρι καὶ πᾶνει αὐτὴ καὶ κάνει δῶδ κουτσουνάκια ἔσα μὲ τὰ δαχτυλιὰ μας μὲ ὄλαν τῶνε ντυμένα καὶ τὰ βάνει στὸ παραθύρι κ' ἠμαλώνανε αὐτὰ τὰ δῶδ κουτσουνάκια κ' ἠγύρευε τὸ ἕνα τὰ παπούτσα μου καὶ τὸ μανδῆλι

μου, και τὸ ἄλλο τὸ φουστάνι μου, λέει, δὸ μου τὸ φουστάνι μου· και ἡσύρνανε φωναῖς· με̄ τσι φωναῖς αὐταῖς ἀνοίει τὸ βασιληόπουλο τὰ μάντιν του, θωρεῖ στὸ παραθύρι τὰ δῶ κουτσουνάκια κι' ἡμαλώνανε· ὡς καθὼς τονε̄ θωροῦνε αὐτὰ ἡσπάσανε και λέει τὸ ἕνα τ' ἄλλονοῦ· νὰ μωρῆ γιὰ δὲς τὸ βασιληόπουλο, ἄνοος ποῦνε· γιάντα ; κι' ἄμε̄ τόσον καιρὸ ποῦχει τὴν κερά μας και δὲν μπορεῖ νὰ τὴν κάμη νάμιληση. Κι' ἔντα νὰ τσι πῆ; νὰ τσι πῆ; νὰ χαρῆς τὸν ἀφέντη σου τὸν ἥλιο και τὴ μάννα σου τὴν κερά θάλασσα. Και μονομιᾶς ἤχαντήκανε τὰ κουτσουνάκια ἀπὸ τὸ παράθυρο χωρὶς νὰ 'δῆ ποῦ πήκανε—ἦτανε μπαρμπουνάκια τσι θάλασσας και τὰ μεταμόρφωσε αὐτὴ και ἡγεινήκανε κουτσουνάκια. Τὸ βασιληόπουλο ἔμεινε περίεργο· ἀφοῦ δὲ τὰ θώριε πιὰ, ἡσυκώθηκε πάει στὴ βασιλίσσαν του και τὴν παρακάλεε πάλι νὰ τοῦ μιλήση· λέει μὰ γιὰ νὰ τσι πῶ μέσ' τὰ πολλὰ και τοῦτο τὸ λόγο ποῦ ἤκουσα ἀπὸ τὰ κουτσουνάκια· τοῦ φαίνοντα σὰν ὄνειρο. Τότες και καθὼς τσι λέει νὰ χαρῆς τὸν ἀφέντη σου τὸν ἥλιο και τὴ μάννα σου τὴν κερά θάλασσα, τοῦ μιλεῖ, τὸν ἀγκαλιζέεται. Μονομιᾶς ἔτοιμος ὁ γάμος ἡστεφανωθήκανε και ἤζήτανε ζῶη χαρισάμενη.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

Ἐν τῷ τελευταίῳ φυλλαδίῳ (τρίτῳ τοῦ πέμπτου ἔτους) τῶν *Mittheilungen des Deutschen Archäologischen Institutes* (Athen 1880) ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ γερμανοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Richard Bohn (σελ. 259—276) ὑπόμνημα περὶ τῶν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ τρέχοντος ἔτους 1880 γενομένων ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀνασκαφῶν ἀναλώμασι τοῦ γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου περὶ ὧν ἐγκαίρως ἐγένετο μνεῖα ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ. (Ὁρα σελ. 251-417). Αἱ ἔρευναι ἐγένοντο μάλιστα ἐν τῷ χώρῳ τῷ μεταξὺ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀπτέρου Νίκης και τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῶν Προπυλαίων, προέβησαν δὲ, κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ κ. Bohn, ὅστις θέλει γράψῃ ἀλλαχοῦ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ῥηθειῶν ἀνασκαφῶν ὑπὸ ἀρχιτεκτονικὴν ἐποψίν, μεθ' ἱκανῆς ἐπιτυχίας. Αἱ σκαφαὶ ἤρχισαν ἀπὸ τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας τοῦ ναοῦ τῆς Ἀπτέρου Νίκης, ἀνέδειξαν δὲ τάχιστα τεῖχος ἐνὸς μέτρου και ἱκανὰ θραυσματικὰ οἰκοδομίας λείψανα διευθυνομένα ἀπὸ τῆς γωνίας ταύτης πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τοῦ βορειότερου ἐκτεινομένου ἐρείσματος τοῦ τεύχους. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο εὐρέθησαν οὐκ ὀλίγα ἀρχαῖα, οἷον λείψανα στρογγύλης βάσεως κομμάτια ἀναγλύφων, διπλοῦς Ἑρμῆς κτλ. Τὸ ῥηθὲν ἔρειμμα ἦτο κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ μέρος κατεσκευασμένον ἐκ κλιμακοειδῶς διατεταγμένων πλακῶν, ὧν αἱ μὲν ἀνηκόν εἰς τὴν θυμέλην τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης, αἱ δὲ ἦσαν βάσεις ἐνεπίγραφοι.

Τούτων δὲ ἡ μεγίστη λέγει τάδε·

Προκλῆς Ἐπιγένοῦς Παικ-
νιεὺς και Ἐπιγένης Ἐπιγένοῦς
Παικνιεὺς ἀνέθηκαν τὸν ὕδν
αὐτοῦ Τίτον Σέξιτιον Ἀφρικανόν
τὸν ἀτῶν φίλον και εὐεργέτην

Ἐπιγένης Ἀφροδισίου Παικνιεὺς
Τίτον Σέξιτιον Ἀφρικανόν τὸν Η αὐτοῦ (οὗτω)
φίλον και εὐεργέτην ἀνέθηκεν
ἀρετῆς ἕνεκεν και τῆς πρὸς τὴν
πόλιν εὐνοίας.

Ἐπειτα αἱ σκαφαὶ ἐξηκολούθησαν και ἀνατολικώτερον και ἐκεῖ δὲ τὰ εὐρήματα ὑπῆρξαν ὄχι σμικρὰ τινα και ἄσημα, ἔτι δὲ και βορειότερον. Ἡ γενομένη δ' ὁμῶς ἔρευνα εἶναι ἀξία λόγου μᾶλλον διὰ τὴν σημασίαν, ἣν ἔχει διὰ τὴν τοπογραφίαν, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς ἀκροπόλεως και τὰ ἐν τῷ χώρῳ ἐκείνῳ οἰκοδομήματα ἢ δι' αὐτὰ τὰ εὐρήματα. Διότι ἐκ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῆς ἀρχικῆς καταστάσεως τοῦ ἐδάφους ἐξαρτᾶται πλὴν ἄλλων, τὸ ζήτημα τοῦ χρόνου, καθ' ὃν οἰκοδομήθη ὁ ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης, και τὸ τοῦ ἀρχικοῦ σχήματος μερῶν τινῶν τοῦ ναοῦ ἐκείνου. Σ. Κ. Σ.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΟΡΧΟΜΕΝΟΥ

Ὡς γνωστὸν ὁ κ. Ἐρρίκος Σχλίεμαν ἔλαθε παρὰ τῆς κυβερνήσεως τὴν ἄδειαν νὰ προβῆ εἰς ἀνασκαφὰς ἐν τῷ ἀρχαίῳ Ὀρχομενῷ. Πρὸς τοῦτο ἀνεχώρησεν αὐτός μετὰ τῆς συζύγου του και ἤρξατο τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν τὴν 4^{ην} λήξαντος μηνός. Ὄρουσε δὲ φρέατα ἐν διαφόροις τοποθεσίαις τῆς ἀρχαίας πόλεως ἀλλ' εἰς οὐδὲν τῶν φρεάτων ἀνευρέθησαν ἔχνη κτιρίου ἢ τάφου. Μόνον ἐν τινι φρεάτι ὀρυχθέντι ἀκριβῶς πρὸ τῆς Μονῆς τῆς Παναγίας τῆς ἐπιλεγομένης Σκίριπου, ἦτις κεῖται ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῶν Χαρίτων, ἀνευρέθη τάφος κεκαλύμμενος με̄ μεγάλας πλάκας και ἐνέχων ὅστ᾽ ἀπολλὰ και τεμάχια ἀγγείων μεταγενεστέρως ἐποχῆς. Κατωτέρω δὲ τοῦ τάφου τούτου εἰς βάθος 2¹/₂ μέτρων περιπου ἀνεφάνη μέγας πῖθος φέρων δύο ζῶνας και κοσμήματα ἐν σχήματι ἡμικυκλίων. Ὁ πῖθος εἶναι ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, καλῆς τέχνης, και ἐπειδὴ ἦν συντετριμμένος εἰς δύο συνδέεται με̄ μόλυβδον ἀρχαιοθεν. Βαλύτερον ἀνευρέθησαν και ἄλλοι τάφοι τῆς αὐτῆς κατασκευῆς τοῦ πρώτου ἐνέχοντος ὅστ᾽. Σημειωτέον δὲ ὅτι πρὸ τίνος καιροῦ ἐργάται σκάπτοντες εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἀνεῦρον λίθους και ὅστ᾽ ἀπαμνησθη. Αἱ ἀνασκαφαὶ προῦχώρησαν εἰς τὸ

αυτό μέρος, και εις βάθος 3 $\frac{1}{2}$ μέτρων ἐντὸς ἐλαφροτάτης γῆς ἀνευρέθησαν τεμάχια ἀγγείων μελανῶν, ἐχόντων μεγάλην σχέσιν μὲ τὰ Μυκηναῖα.

Ἄλλὰ πλὴν τούτου ὁ κ. Σχλίεμαν προέβη εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ἐκ μαρμάρων θησαυροφυλακίου τοῦ Μινύου, ὅπερ κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ Παυσανίου ἐπισκεφθέντος αὐτοῦ ἐν ἔτει 170 περίπου μ. Χ. «λίθου μὲν εἴργασται, σχῆμα δὲ περιφερὲς ἐστὶν αὐτῷ, κορυφὴ δὲ οὐκ ἐς ἄγαν ἀνηγμένη· τὸν δὲ ἀνώτατον τῶν λίθων φασὶν ἁρμονίαν παντὶ εἶναι τῷ οἰκοδόμηματι».

Τὸ θησαυροφυλάκιον εἶχεν ἀνασκαφῆ ἐν τῇ ἀρχαιότητι, τῆς ἐρένης γενομένης ἀπὸ τῆς ὀροφῆς ἐφ' ἧ καὶ ὁ θόλος εἶχε καταπέσει ἐντὸς αὐτοῦ. Συνεπῶς ὁ κ. Σχλίεμαν ἤρξατο τὰς ἀνασκαφὰς ἀπὸ τῆς θύρας. Ἐκκενωθέντων τῶν χωμάτων ἀνεφάνη μαρμαρίνη πύλη κομφῶς εἰργασμένη. Ἡ πύλη αὕτη φέρει πρὸς διάδρομον καθήκοντα ἀπὸ τοῦ χώρου τοῦ θησαυροφυλακίου πρὸς βορρᾶν· ἀλλ' ἀτυχῶς εἰς ἀπόστασιν τριῶν μέτρων ἀπὸ τῆς πύλης λίθος ὀγκώδης καταπεσὼν ἀπὸ τῆς ὀροφῆς ἀποκλείει ἐντελῶς τὴν εἴσοδον. Ὡς ἐκ τούτου καθὰ γράφει ἡμῖν ὁ κύριος Σχλίεμαν ἐν ἐπιστολῇ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 20 Νοεμβρίου ἀναγκάζεται νὰ ἀναβάλῃ μέχρι Μαρτίου τὴν ἐξόρυξιν· μεγάλοι γὰρ διὰ τοῦτο ἀπαιτοῦνται προετοιμασίαι.

Ὁ δὲ ἀνακαλυφθεὶς θάλαμος ὡς τὸν ὀνομάζει ὁ κ. Σχλίεμαν εἶναι κατὰ τὴν ἔκφρασιν αὐτοῦ «ὑπερφυῆς τι χρῆμα εἰς κάλλος καὶ πολυτέλειαν».

Ὁ κ. Σχλίεμαν θέλει διακόψει λίαν προσεχῶς τὰς ἀνασκαφὰς ἕνεκα τοῦ ἀκαταλλήλου τῆς ὥρας τοῦ ἔτους καὶ ἀναχωρεῖ ἐπανακκάμπτων εἰς Ἀθήνας τὴν 6 Δεκεμβρίου. Ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἀφίκετο ἤδη.

ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΝ ΡΩΜΗ

Τὸ ἀγγλικὸν Ἀθῆναιον ἀναγράφει τὰ ἐξῆς εὐρήματα ἐν Ρώμῃ.

Ἡ ὁδὸς τῆς ἀγίας Σαβίνας ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου, ἀκολουθεῖ τὴν διεύθυνσιν ἀρχαίας ὁδοῦ, ἧς τὸ λιθόστρωτον πολλάκις πολλαχοῦ ἀνευρέθη. Ὁ κ. Νερίνης τὸ πρῶτον εἶδε καὶ περιέγραψεν αὐτὸ κατὰ τὸ 1775. Ἀνεφάνη δὲ ἐκ νέου τὸ 1867 ὅτε μετὰ τὴν μάχην τῆς Μεντάνας τὸ Ἀβεντίνον ὠχυρώθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Κάντζλερ. Διὰ τρίτην φορὰν ἀνεκαλύφθη τὸν παρελθόντα Ἰούλιον πλησίον τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας τοῦ Πριοράτου. Ἡ ἀρχαία αὕτη ὁδὸς ἦτο ἐκ τῶν ἀριστοκρατικωτέρων τοῦ ἀριστοκρατικοῦ τούτου τμήματος τῆς πόλεως, τοῦ Ἀβεντίνου. Ἐπ' αὐτῆς ὑψοῦντο τὰ μεγαλοπρεπῆ μέγαρα τοῦ Λ. Ἀσινίου Ρούφου, τοῦ φίλου Πλινίου τοῦ Νεωτέρου· τοῦ Καικίνα Δεκίου Μαζίμου Βασιλίου, Ἐπάρχου τοῦ Πραιτωρίου τῷ 458· τοῦ Σεξ. Κορνηλίου Ρεπεντίνου γαμβροῦ τοῦ αὐτοκράτορος Διδίου Ἰουλιανοῦ· τοῦ Μ. Οὐαλερίου Βραδούα ὑπάτου τὸ 191· καὶ οὕτω καθεξῆς.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς ἀπεκαλύφθησαν τὰ εἰρηπια κυκλοτεροῦς

οἰκοδομήματος μετὰ κίωνων καὶ θριγκῶν ἐξαισιῶς εἰργασμένων ἐκ λευκοῦ τῆς Καράρας μαρμάρου. Τὰ ἀνάγλυφα τῆς ζωοφόρου παριστῶσι συμπλέγματα θαλασσίων τεράτων καὶ τριτόνων κρατούντων προτομὴν Φαυστίνας τῆς πρεσβυτέρας. Εὐρέθησαν προσέτι τρίπους ἐκ μαρμάρου ὕψους τεσσάρων ποδῶν πεποικιλμένος διὰ προσωπίδων θεατρικῶν, κεφαλῶν γοργόνων, σατύρων χορευόντων κτλ. τεθραυσμένη χεὶρ κολοσσίου ἀγάλματος ἐξ ὀρειχάλκου, τεμάχια ζωοφόρου ἐξ ὀπτῆς γῆς, σωλῆνες ἐκ μολύβδου κτλ.

Τὰ θεμέλια τοῦ ἀριστεροῦ πύργου τῆς Porta del Popolo ἀπεκαλύφθησαν ὡς πρὸ δύο ἐτῶν καὶ τὰ τοῦ δεξιοῦ. Εἰσι δὲ ὀικοδομημένα ἐκ τῶν εἰρηπιαίων τῶν θαυμασιῶν τάφων τῶν κοσμοῦντων τὴν Via Flaminia. Εὐρέθησαν πολλὰ τεμάχια ἀνήκοντα εἰς τὰς ζωοφόρους, τὰς βάσεις καὶ ἄλλα ἀρχιτεκτονικὰ μέρη τῶν μαυσωλείων, ὡς καὶ ὁ ἐξ πόδας μῆκος ἔχων ἐπιτύμβιος λίθος τοῦ Κοίντου Τρεβελίου Κατούλου, κουαίστορος τῆς ἐπαρχίας Ναρβῶνος, στρατηγοῦ τῆς ἐκκαίδεκάτης λεγεῶνος ὑπὸ Κλαύδιον, κτλ.

Ἄλλος ἐπιτύμβιος λίθος φέρει τὰ ὀνόματα τοῦ Γαίου Γαλλωνίου Μαριτίμου καὶ τοῦ Κοίντου Μαρκίου Τούρβου, περιδόξου στατηγοῦ αὐτοκρατοροῦντος τοῦ Ἀδριανοῦ.

Παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἀγ. Βιδιανῆς, εἰς βάθος 35 ποδῶν ἀνεκαλύφθη τὸ ἀρχαῖον λατομεῖον ἐξ οὗ ἐλήφθησαν τὰ ὕλικα τῶν ὑπὸ τοῦ Ὀρατίου φημιζομένων Puticuli. Φαίνεται δ' ὅτι τὸ λατομεῖον ἐγκατελείφθη κατὰ τὸν πρῶτον ἢ δεῦτερον τῆς δημοκρατίας αἰῶνα, διότι τὰ ἐν αὐτῷ εὐρεθέντα ἀγγεῖα εἰσι κατασκευῆς ἀρχαϊκῆς καὶ σύγχρονα τοῖς ἐν τοῖς τοῦ Ἐσκιυλίνου τάφοις εὐρεθεῖσι.

Νέον ὀραϊότατον τμήμα τοῦ Σεβρικνοῦ τεύχους ἀνευρέθη μετὰ τῆς ὁδοῦ de Giardini καὶ τῆς quattro Fontane συμπληροῦν τὸ καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἔκτασιν ἤδη γνωστὸν ἀπὸ τῶν βορείων κλιτυῶν τοῦ Κυριναλίου μέχρι τῆς Porta Collina. Πλησίον τοῦ τείχους εὐρέθη ἀνάγλυφον παριστῶν θυσίαν ταύρου πρὸς τὸν Μίθραν.

Ἀνασκαπτομένων τῶν θεμελιῶν τῆς νέας Ἀγγλικῆς ἐκκλησίας ἐν ὁδῷ Babuino εὐρέθη τὴν 15 Σεπτεμβρίου εἰς βάθος 19 ποδῶν ὄρατον ἐξ ὀρειχάλκου σύμπλεγμα. Τὰ κυριώτερα τεμάχια εἰσι κεφαλὴ ἀγάλματος ἐξ ὀρειχάλκου ὑπερφυσικοῦ μεγέθους, ὅπερ θεωρεῖται ὅτι παριστᾷ τὸν Αὐγουστον καὶ ἔχει σχέσιν τινὰ μετὰ τοῦ μαυσωλείου τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, προσωπὶς τοῦς ὀφθαλμοῦς κοίλους ἔχουσα, κατατομὴ ἑτέρας κεφαλῆς, καὶ ἄλλα τεμάχια μικροτέρας ἀξίας. Μεγάλην ὑπέστησαν ταῦτα βλάβην εἴτε ἀπὸ τοῦ πυρός εἴτε ἐκ τῆς ἐπὶ αἰῶνας εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ὕδατος ἐκθέσεως.

Συγχρόνως ἐπανελήφθησαν αἱ ἀνασκαφαὶ ἐν Ὄστία ἐνθα θ' ἀποκαλυφθῆ ὄλον τὸ μετὰ τῷ θεάτρῳ καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡφαίστου τμήμα τῆς πόλεως. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἤρχισαν τῇ 29 ὀκτωβρίου ἐν τῷ θεάτρῳ, τῇ αὐτῇ δὲ ἐσπέρας ἀπεκαλύφθησαν βάσεις ἀγάλματος μαρμαρίνου ἐξ ποδῶν ὕψους μετ' ἐπιγραφῆς

ἐκτεταμένης εἰς τιμὴν Μάρκου Δικινίου Πριβάτου βουλευτοῦ τῆς πόλεως, ὅστις ἐδωρήσατο αὐτῇ πεντήκοντα χιλιάδας σεστερσίων· ἦν δὲ οὗτος καιὶ στῶρ τῆς συντεχνίας τῶν ἀρτοποιῶν τῆς Ὠστίας καὶ πρόεδρος τῆς ἐταιρίας τῶν ξυλουργῶν. Ἐτέρα βᾶσις φέρουσα δύο ἐπιγραφὰς ὧν ἡ μία ἐντετοιχι-σμένη, ἡ δὲ ἑτέρα φέρει ἡμερομηνίαν 19 Σεπτεμβρίου 173 π. Χ. ὑπὸ τὴν ὑπατίαν τοῦ Σεβήρου καὶ Πομπηϊανοῦ· ἀγαλμα φυσικοῦ μεγέθους πιθανῶς τοῦ αὐτοῦ Μάρκου Δικινίου Πριβάτου καὶ ἕτερα μικροτέρας σπουδαιότητος ἀντικείμενα.

Θέλει γίνει ἀνασκαφῇ προσέτι τὸν χειμῶνα τοῦτον καὶ εἰς τὸ Τουσκουλά-νον ἦτοι εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐξοχικὸν μέγαρον τοῦ αὐτοκράτορος Γάλβα τὸ κείμενον πρὸς ἀνατολὰς τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ τοῦ Φρασκάτι. Ἡ δε-ξαμενὴ αὐτοῦ εἶναι μία τῶν μεγίστων· ἔχει ἔκτασιν 120 ποδῶν τετρ. βᾶθος δὲ 30, διαιρουμένη διὰ πέντε σειρῶν κίωνων καὶ δυναμένη νὰ περιλάβῃ ὕδωρ 70,000 κυβ. ποδῶν. Μετ' αὐτῆς μὴ ἀρκούσης ὡς φαίνεται διὰ τὰς ἀνάγκ-κας τοῦ τόπου, συνέχεται ἑτέρη 135 ποδῶν μήκους καὶ 42 πλάτους αὐξά-νουσα τὸ ὕδωρ κατὰ 130,000 κυβ. ποδῶν.

A. A. P.

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ [ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΡΩΣΙΑΣ

Ἐχομεν πρὸ ὀρθακμῶν τὴν ἐφέτος (1880) ἐκδοθεῖσαν ἐν Πετροπόλει *Doğodoslar tēs Aútokratopikēs Arxaiologikēs Epitropelias*¹ τὴν ἀνα-φερομένην εἰς τὰς κατὰ τὸ ἔτος 1877 γενομένας ἐργασίας. Τὸ βιβλίον σύγ-κειται ἐκ δύο μερῶν, ὧν τὸ μὲν πρῶτον εἶνε γαλλιστὶ συντεταγμένον καὶ περιέχει ἔκθεσιν περὶ τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1877 γενομένων ὑπὸ τῆς Ἐπιτρο-πέας ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν, τὸ δὲ τελευταῖον, τὸ καὶ μεῖζον, ἐπιγράφεται παρόρτημα καὶ περιλαμβάνει μακρὰν ἔκθεσιν τοῦ ἀρχαιολόγου Λουδόλφου Στέφανη διαφωτίζουσάν τινα τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1876 ἀνευρεθέντων ἔργων τέχνης ἐν τῇ Νοτίῳ Ῥωσίᾳ (Erklärung einiger im Jahre 1876 im südlichen Russland gefundener Kunstwerke). Τὸ πρῶτον μέρος φέρον τὴν ὑπογραφὴν τοῦ προέδρου τῆς ἐπιτροπέας κόμητος Σεργίου Στρόγονωφ ποιεῖται γνω-στὸν ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1877 αἱ ἐργασίαι τῆς ἐπιτροπέας περιορίσθησαν εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τόπων τινῶν κειμένων παρὰ τὸ Kertch, τὸ παλαιὸν Παντι-κάπαιον, ἐπιμελεῖα τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐν Kertch Μουσείου καὶ τοῦ βοηθοῦ του, τὰ δὲ ἀποτελέσματα τῶν ἐργασιῶν ἐκείνων ὑπῆρξαν λίαν εὐάρεστα διότι πολλὰ σχετικῶς καὶ πολυειδῆ ὑπῆρξαν τὰ εὐρήματα.

Ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου μέρους, ἔνθα ὡς εἶπομεν διαφωτίζονται τὰ κατὰ τὸ ἔτος 1876 γενομένα εὐρήματα, ἐκρίναμεν καλὸν νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα

1) Comptes-Rendus de la Commission Imperiale Archéologique pour l'année 1877—avec un Atlas. St.-Petersbourg 1880 εἰς φύλ.

ἐπιγραφῶν τινῶν, παρερχόμενοι· ἐν σιγῇ τὰ ἄλλα ἀρχαιολογήματα. Ἡ σπου-δαϊοτάτη ἕως πασῶν τῶν ἀναγγραφομένων ἐπιγραφῶν εἶνε ἡ ἐξῆς :

Ἰπέρ ἀρχοντος καὶ βασιλέως
Παι(ρι)σάδου τοῦ βασιλέως Παι-
ρισάδου φιλομήτορος καὶ βασι-
λίσσης Καμασαρύης τῆς Σπαρ(ό-
κου θυγατρὸς φιλ(ο)τέκνου (καὶ
Ἀργότου τοῦ I . . . θ(ου), βασ(ιλίς-
σης Καμασαρ(ύ)ης ἀνδρὸς, (ὁ συνα-
γ(ω)γὸς Θεόκρι(τος) Δημη(τρίου) καὶ
οἱ θιασῖτα(ι) ἀνέθηκα(ν) τὴν στή-
λην Ἀφροδείτῃ Οὐ(ρανί)ῃ, τοῦ Βοσπό-
ρου Μεδεούση·
Θεόκριτος Δημ(ητρίου),
Παπίας Πα
Στράτων Α
Παπίας Θ
Παπίας(ς)
Ἄλλι
. . . ος
.

Ἐ Στέφανης ἀναγράφει μακρὸν ὑπόμνημα εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, ἣτις εἶνε κεχαραγμένη ἐπὶ στήλης κεκοσμημένης κατὰ τὸ ἄνω μέρος δι' ἀναγλύ-φων καὶ ἀετωματίου καὶ κεράμων. Πρὸ δὲ τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε κεχαραγμένοι τέσσαρες μὲν βόδακες, τρεῖς δ' ὑπ' αὐτοὺς στέφανοι μετὰ ταινιῶν καὶ ἐν τῷ μεταξὺ αἱ λέξεις· Παιρισάδου, Καμασαρύης, Ἀργότου.

Ἀξιόλογος εἶνε καὶ ἡ ἐξῆς ἑμμετρος ἐπιγραφὴ.

Μηνόδωρε Ἀπολλω-
νίου, χαῖρε.

- Φράζε τὴν πάτρην, τὸν οὔνομα καὶ μέρος αὐδα,
καὶ πόσ' ἔτη σαίρεις δ' εἴ τι παρ' ἀμερίοις.
- Πατρὶς ἀλιστέφανός με γοναῖς ἔσπιρε Σινώπη,
οὔνομα δ' οἰχομένου Μηνεόδωρος ἔφυ·
πολλὰ δὲ δυσμενέων ἔναρα βροτόεντα (δ)αίξας
κεῖμαι δουριτυπῆς ἐν χθονὶ Βοσπορίδι·
ἐξ δεκάδας λυκάβας κεκορώνικα, τέκνα δὲ λίπω
καὶ τὴν ἐν Λέκτροις στεργομένην γαμέτιν.
- Εὐσεβέων ναίοις ἱερὸν δόμου· ἦσθα γὰρ αἰεὶ
καὶ φθίμενος καὶ ζῶν πάσι ποθεινότατος.

Εἰς τὸν στίχον 5 ὁ λίδος ἔχει *λαίξας*, ἀνθ' οὗ ὁ Στέφανης προῦκρινε τὸ

δαίξας κατὰ διόρθωσιν τοῦ Nauck, ὅστις παρατηρεῖ ὅτι καὶ ἂν δεχθῶμεν ἀκόμη, ὅτι ἐνταῦθα ἐτέθη τὸ καὶ ἀντὶ τοῦ σ κατὰ δωρικὴν χρῆσιν (*Abrens De dial. Dor.* σελ. 89) καὶ πάλιν ὑπάρχουσι λόγοι, δι' οὓς δὲν δυνάμεθα ὡς τύπον τῆς προκειμένης λέξεως νὰ δεχθῶμεν τὸ *ληίζομαι* (ληίζω). Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε καὶ τὸ ἐν στίχ. 4 *Μηγεδωρος*, οὗ προφανῶς ἐγένετο χρῆσις χάριν τοῦ μέτρου. Ἄλλὰ καὶ τὸ *Βοσπορίς* (στίχ. 6) εἶνε καινοφανὲς καὶ τὸ *Λυκάβας* (στίχον 7) κεῖται παραδόξως ἀντὶ τοῦ *Λυκαβάτωρ*. Περὶ δὲ τοῦ *κεκορώνικα* πρὸς τὰ παρ' Ἀθηναίῳ (Δειπνοσοφ. 7 σελ. 359) περὶ *κορωνιστῶν* (ἀγείρειν τῆ κορώνη), εἶνε δὲ ὡς πρὸς τοῦτο ἀξιόλογος ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφή, διότι εἶνε αὕτη τὸ μόνον ἀρχαῖον μνημεῖον, ἐν ᾧ γίνεται μνεῖα τοῦ ἔθους ἐκείνου τοῦ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ ἀναγραφομένου. Ταῦτα μετὰ καὶ πολλῶν ἄλλων σημειοῦται ὁ Στέφανος περὶ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς, ἧτις φαίνεται ἀνακτέα εἰς τοὺς πρὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς κατακτῆσεως χρόνους.

Ἄναγράφωμεν καὶ δύο ἐπιτυμβίους ἐπιγραφὰς ἐπίσης τῶν πρὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς κατακτῆσεως χρόνων.

Φορμίων
Βροτάχο(υ).

—
Πύρρος
Ἐορυνόμο(υ),
Ἡρακλειώτας.

Διὰ τὸ Ἐορυνόμος ἰδ. Boeckh. C. I. G. ἀριθ. 2121 καὶ Keil ἐν Philol. IV. σ. 737.

Πάντὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Στέφανου περιγραφόμενα ἀρχαῖα εὐρέθησαν εἰς τοὺς περὶ τὸ Kertch μάλιστα τόπους. Σ. Κ. Σ.

ΕΙΔΗΞΕΙΣ

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀρξάμεναι καὶ πάλιν προχωροῦσιν αἰσίως, ἀνευρέθησαν δὲ μέχρι τοῦδε λίαν ἐνδιαφέροντα ἀντικείμενα μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ διακόσμου τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός· ἀνεκαλύφθη ὁμοίως τεμάχιον ἀγάλματος τοῦ Θεσέως ἀνῆκόν εἰς τὴν δυτικὴν μετόπην.

— Τὴν 17 λήξαντος μηνὸς ἐγένετο ἡ ἐπέτειος ἑορτὴ τοῦ Βιγκελμάνου ἐν τῷ ἐνταῦθα Γερμανικῷ ἀρχαιολογικῷ ἰνστιτούτῳ, εἰς ἣν παρῆσαν πολλοὶ λόγοι ξένοι τε καὶ ἡμέτεροι. Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Οὐλερῆχος Καϊλερ ὠμίλησε περὶ τῶν εὐρημάτων τῆς Περγάμου, ἐκ τῶν εὐρεθειῶν δ' ἐπιγραφῶν ἐξήγαγεν ἱστορικὰ συμπεράσματα μεταβάλλοντα τὴν μέχρι τοῦδε παράδοσιν περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ βασιλείου τῆς Περγάμου. Ἐν τέλει δ' ὁ κ. Καϊλερ διὰ λόγων λίαν συγκινητικῶν ἀνήγγειλε τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου Ἰωάννου ἐπιτίμου προέδρου τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας.

— Ἀνασκαφαὶ γίνονται ἀπὸ τινῶν μηνῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Συβαρίδι, ὧν τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν κατὰ καιροῦς πλουσιώτατα. Ἀγγέλλεται νῦν ἐκ νέου ὅτι εὐρέθησαν αὐτόθι τρεῖς πινακίδες ἐκ χρυσοῦ διαφόρων διαστάσεων μετ' ἐπιγραφῶν Ἑλληνικῶν. Κατατεθεῖσαι ἐν τῷ ἐθνικῷ μουσεῖῳ τῆς Νεαπόλεως ἐζητάσθησαν ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Κομπάρεττη ὅστις ὑποθέτει ὅτι εἰσὶν ὕμνοι σχέσιν ἔχοντες πρὸς τὴν μετὰ θάνατον κατάστασιν τῆς ψυχῆς. Ὑπόθεσιν ἔχουσι τὸ δόγμα τῶν Ὀρφικῶν μυστηρίων, φαίνεται δ' ὅτι ἀπετέλου μέρους τῆς ἱερᾶς βίβλου τῶν μεμνημένων εἰς τὰ μυστήρια ταῦτα, ἄτινα, ἐν μεγάλῃ ὑπολήψει ὄντα ἐν Ἀθήναις κατὰ τοὺς τελευταίους τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς χρόνους, τάχιστα διεδόθησαν, κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα, εἶτα εἰς Ἐτρουρίαν καὶ τέλος εἰς Ῥώμην, ἐν ᾗ δραστηρίως καὶ αὐστηρῶς κατεπολεμήθησαν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως.

— Ἀνασκαφαὶ ἐπίσης γίνονται καὶ ἐπὶ τῆς νήσου Καπρέας, ἧς τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν στρώμα γῆς σύγκειται ἐκ πλήθους ἐρειπίων. Χωρικός τις κτιζὼν καλύβην ἀνεκάλυψε δεξαμενὴν ἔχουσαν μῆκος μὲν 42 παλαμῶν, πλάτος δὲ 17 παλαμῶν καὶ μέγα βάθος, καὶ ἧτις εἶναι πλήρης συντριμμάτων. Ἀνῆκε δ' εἰς κοινὴν κατοικίαν ἧς ἀνευρέθησαν τὰ ἔγνη διαφόρων δωματίων, οὐδὲν περιέχοντα μωσαϊκὸν, ὀλίγιστα δὲ μάρμαρα καὶ πολλὰ μικρὰ ἀγγεῖα. Τὸ μόνον ἄξιον προσοχῆς εὕρημα ἦν ἀγαλμάτιόν τι. Πλησίον τῆς θέσεως ταύτης ἀνεκαλύφθησαν πρὸ τινος ἤδη καιροῦ τὰ ἐρείπια Ῥωμαϊκῆς ἐξοχικῆς οἰκίας, ἐν ᾗ ἀνευρέθησαν πλουσιώτατα μάρμαρα. Πολλὴ δ' ἔτι ὑπολείπεται ἐργασία ὑποσχομένη ἐνδιαφερούσας ἀνεκαλύψεις.

— Μεταξὺ τῶν νεωτέρων εὐρημάτων τῶν ἐν Ῥωσίᾳ γινομένων ἀνασκαφῶν ἐν τῇ χερσονήσῳ τῆς Κριμαίας, ἀναφέρεται ἑλληνικὴ ἐπιγραφή ἀνεκαλυφθεῖσα πλησίον τῆς Σεβαστοπόλεως ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Ἡρακλειωτικῆς Χερσονήσου. Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἧς τὸ κείμενον διεβιδάσθη εἰς τὴν Παρισίους Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιγραφῶν εἶναι ψήφισμα εἰς τιμὴν τοῦ Διοφάντου ἑνὸς τῶν συνδραμόντων τὸν μέγαν Μηθριδάτην ὅπως ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος αὐτοῦ ἐπὶ τῶν Σκυθῶν τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου καὶ τῆς γείτονος χώρας.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ.

Τὴν 29 Νοεμβρίου συνεκροτήθη ἡ γ' τακτικὴ μνηνιαία συνεδρία τοῦ Συλλόγου. Ἠρξάντο τὰ δημόσια ἀναγνώσματα τὴν 21 τοῦ λήγοντος μηνός. Ὁ καθηγητὴς κ. Τιμολέων Ἀργυρόπουλος, τακτικὸν μέλος, ὠμίλησε περὶ *τηλεφώνου καὶ μικροφώνου* μετὰ πειραμάτων.

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς ἐν Νικολαίῳ τῆς Ῥωσσίας κυρίας Φωτεινῆς Γεωργίου Ζυγομαλά οἱ αὐτόθι ὁμογενεῖς ἀπέστειλαν διὰ τῆς κυρίας Αἰκατερίνης Κ. Κολοκοτρώνη κυρίας τῆς τιμῆς τῆς Α. Μ. φράγκα 1845 ἡτοὶ δραχμὰς

2,066.40 ὑπὲρ τῶν ὑπνωτηρίων τῆς σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων.— Ὁ Σύλλογος ἐψηφίσατο τὰς ζωνὰς αὐτοῦ εὐχαριστίας πρὸς τε τὴν κυρίαν Ζυγομαλά καὶ τοὺς ἐν Νικολάεισιν ὁμογενεῖς.

Ἡ κυρία Ἑλίζα Θ. Ζαῦμη ἀπέστειλε πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ Συλλόγου τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν.

Κύριε Πρόεδρε,

Ἡ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ συζύγου μου ἐκδηλωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Συλλόγου συμπάθεια βελθέως συνεκίνησε ἐμὲ καὶ τὰ τέκνα μου, παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς νὰ διαβιάσῃτε εἰς τὸν Σύλλογον τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης μου.

Δέχθητε κτλ.

Ἑλίζα Θ. Ζαῦμη

Ἐν Ἀθήναις τὴν 1 Νοεμβρίου 1880.

Ἐπεβλήθη ὑπὸ τοῦ τέως προέδρου κ. Ἐ. Δραγοῦμη τῷ Συλλόγῳ ἡ λογοδοσία τῶν κατὰ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ γενομένων ἧτις δημοσιευθήσεται ἐν τῷ προσεχεῖ τεύχει.

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

Ἕλληνας ἐν Γαλλίᾳ. Ἐκ τῆς ἄρτι δημοσιευθείσης στατιστικῆς τῆς Γαλλίας συμφώνως μὲ τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1876 γενομένην ἀπογραφὴν ἐξάγομεν ὅτι ἐν Γαλλίᾳ κατοικοῦσιν 892 Ἕλληνας ἐξ ὧν 580 ἄρρενες καὶ 312 θήλειαι. Οὗτοι διανεμόνται κατὰ νομοὺς ὡς ἐξῆς. Εἰς ἐν τῷ νομῷ Aisne, εἰς ἐν τῷ νομῷ Basses Alpes, 32 ἐν τῷ νομῷ Alpes-Maritimes, 399 ἐν τῷ νομῷ Bouches du Rhône (Μασσαλία), ἀνὰ 6 ἐν τοῖς νομοῖς Calvados καὶ Corse, 2 ἐν τῷ νομῷ Cotes d'Or, 1 ἐν τῷ νομῷ Doubs, 9 ἐν τῷ νομῷ Gard, 1 ἐν τῷ νομῷ Haute-Garonne, 14 ἐν Gironde, 18 ὁμοίως ἐν Hérault, 1 ἐν Loir-et-Cher, 2 ἐν Loire, 5 ἐν Loire-Inférieure, ἀνὰ εἰς ἐν τοῖς νομοῖς Maine-et-Loire, Marne, Mayenne, Meurthe-et-Moselle, Orne, Pas-de-Calais, 3 ἐν Oise, 2 ἐν τοῖς Basses-Pyrenées 15 ἐν τῷ νομῷ Rhône, ἀνὰ 2 ἐν τοῖς νομοῖς Sarthe καὶ Savoie, 330 ἐν τῷ νομῷ τῆς Seine (Παρίσιαι), 14 ἐν τῷ νομῷ Seine-inférieure, 10 ἐν τῷ νομῷ Seine et Oise, 4 ἐν τῷ νομῷ Var, 1 ἐν τῷ νομῷ Vaucluse καὶ 1 ἐν τῷ νομῷ Yonne. Ἀμφιβάλλοντες ὑπ' ὄψιν τὰς δύο σχετικῶς πολυπληθεστέραις ἀποικίαις τῆς Μασσαλίας καὶ τῶν Παρισίων εὐρίσκόμεν ὅτι ἐκ τῶν 399 Ἑλλήνων τῶν κατοικούντων ἐν Μασσαλίᾳ 257 εἶναι ἄρρενες καὶ 142 θήλειαι, ἐκ δὲ τῶν 330 τῶν κατοικούντων ἐν Παρισίαις 220 εἶναι ἄρρενες καὶ 110 θήλειαι. Ἐν τοῖς ἐξῆς νομοῖς κατοικοῦσι μόνον γυναῖκες Ἑλληνίδες, δύο μὲν ἐν τῷ νομῷ Savoie ἀνὰ μία δ' ἐν τοῖς νομοῖς Alpes-Basses, Garonne, Maine et Loire καὶ Marne. Ἐν Ἀλγερίᾳ δὲ κατοικοῦσιν 83 Ἕλληνας διανεμόμενοι ὡς ἐξῆς Ἀλγέριον 20, Ὁράν 38, Κωνσταντίνην 25.

**
*

Μέσα πρὸς καταπολέμησιν τῆς Φυλλοξήρας.—Ἐξ ὀδηγοῦ ἐκδοθέντος προσφάτως ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργείου καὶ ἐπιγραφομένου ἡ *Φυλλοξήρα τῆς ἀμπέλου* κατὰ τὰ ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς ἀκαδημείας τῶν Ἐπιστημῶν δημοσιευθέντα, περιέχοντος δὲ καὶ εἰκόνας κεχρωματισμένας τῆς Φυλλοξήρας εἰς διαφόρους φάσεις καὶ τῶν ἀλλοιώσεων τῶν ὑπ' αὐτῆς προσβαλλομένων ἀμπέλων ἐραυρίζομεθα τὰ ἐξῆς μέσα πρὸς καταπολέμησιν τῆς Φυλλοξήρας.

A'. Συντηρομένης τῆς ἀμπέλου

1. *Καταστροφή τοῦ ὄου τοῦ χειμῶνος.* Αὕτη κατορθοῦται ζεματωμένων δι' ὕδατος ἢ ἀλειφομένων (μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ παλαιοῦ φλοιοῦ) δι' ἐντομοφθόρων οὐσιῶν τῶν κορυμῶν τῶν ἀμπέλων.

2. *Ἡ κατὰ τὸν χειμῶνα δι' ὕδατος κατάκλισις* τοῦ ἀμπελῶνος ἐπὶ 40 ἡμέρας συνοδευομένη καὶ διὰ λιπασμάτων (μέθοδος Φωκῶν).

3. *Ἡ κατὰ τὸν χειμῶνα χρῆσις τοῦ διθειοῦχου ἀνθρακος* διὰ τοῦ ἐγγυτῆρος (ral). Παρὰ τὴν βάσιν ἐκάστου κλήματος καὶ εἰς τρεῖς ὀπὰς ἐξ ἴσου μὲν ἀπ' ἀλλήλων, σπιθαμὴν δὲ σχεδὸν ἀπὸ τοῦ κλήματος ἀπεχούσας ἐγχέονται 30 γραμμάρια διθειοῦχου ἀνθρακος.

4. *Ἡ κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ τὸ θέρος χρῆσις τοῦ θειανθρακικοῦ καλλίου.* Εἰς στιγμὴν καθ' ἣν ἡ γῆ εἶναι ὑγρὰ, 40 γραμμάρια ἐκ τῆς οὐσίας ταύτης διαλύονται ἐντὸς 2—8 ὀκάδων ὕδατος. Τὸ μίγμα τοῦτο διανέμεται ἐξ ἴσου διὰ τοῦ ἐγγυτῆρος εἰς τρεῖς ὀπὰς ἐν τῇ περι τὸ πρέμνον γῆ, ἀκολούθως δὲ αἱ ὀπαι πληροῦνται δι' ὕδατος (2—3 ὀκάδες ἢ καὶ πλεον εἰς ἐκάστην ὀπήν).

Ἡ κατάκλισις, ὁ διθειοῦχος ἀνθρακὶς καὶ τὸ θειανθρακικὸν κάλιον φονεύουσι τὴν Φυλλοξήραν, σώζουσι δὲ τὴν τε ἐσοδείαν καὶ τὰ κλήματα εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς χρήσεως αὐτῶν. Τὸ δεύτερον ἔτος τὰ ἀποτελέσματα τῶν μέσων τούτων εἶναι ἔτι ἐπιτυχέστερα, τὸ δὲ τρίτον ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν ἀποβαίνει περιττὴ, ἂν οἱ παρακείμενοι ἀμπελῶνες εἶναι ἀπρόσβλητοι.

Αἱ ἐπόμεναι οὐσίαι αἱ συνεχῶς προτεινόμεναι οὐδὲν ἀποτέλεσμα φέρουσι, ἤτοι ἀφέψημα καπνοῦ, καπνιά, θεῖον, ἀσβεστός, φηνικὸν ὄξυ, κατράμιον, ἔλαιον τοῦ ὀξυκέδρου κτλ.

B'. Ἀντικαθισταμένης τῆς ἀμπέλου

5. Καλλιέργεια ἀμερικανικῶν ἀντεχόντων κλημάτων.

6. Ἐγκεντρισμὸς εὐρωπαϊκῶν κλημάτων ἐπὶ ῥιζῶν ἀντεχουσῶν ἀμπέλων.

**
*

Μυρμηκῶν ἦθη καὶ ἔθιμα. Πᾶς τις γνωρίζει ὅτι μόλις μύρμηξ ἀνακαλύψῃ τροφὴν τινὰ ὅλοι οἱ σύντροφοί του διευθύνονται εὐθὺς πρὸς τὰ πλούτη τὰ ὅποια ἀνεῦρεν. Ὑπεστήριζάν τινες ὅτι τὸ συμβᾶν τοῦτο μονομερῶς ἐξεταζόμενον, δὲν ἀποδεικνύει ὅτι οἱ μύρμηκες κατέχουσι μέσα συνεννοήσεως. Μύρμηξ βλέπει ἄλλον φέροντα τροφὴν ἐκ τούτου δύναται νὰ συμπεράνῃ,

χωρίς κὰν νὰ τὸν εἰδοποιήσωσιν, ὅτι ἂν λάβῃ τὴν ὁδὸν ἣν ὁ σύντροφός του θὰ διατρέξῃ θὰ τύχῃ τῶν αὐτῶν ὠφελειῶν.

Ἐσχάτως ὁ σὶρ J. Lubbock εὔρε τὸν τρόπον νὰ ἀντιταχθῇ εἰς τὴν ἀντίρρησην ταύτην βιάζων τὸν μύρμηκα ὅστις εὔρε τὸν θησαυρὸν νὰ ἐπιστρέψῃ, οὕτως εἶπεν, μὲ κενὰς χεῖρας. "Ἄν δὲν φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ τίποτε καὶ ἐν τοσούτῳ οἱ ἄλλοι μύρμηκες διευθύνωνται πρὸς τὸν θησαυρὸν πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὑπάρχει μεταξὺ τῶν συνενόησις. Διὰ τοῦ περιέργου τούτου πειράματος τοῦ μετὰ μεγίστης φροντίδος διενεργηθέντος, ὁ σὶρ J. Lubbock φθάνει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ μύρμηκες κατέχουσι μέσον τι προσομιάζον ὁμιλίαν καὶ ὅτι δύνανται, ὅταν παρουσιασθῇ περίστασις νὰ ζητήσωσι βοήθειαν οἱ μὲν ἐκ τῶν δέ.

Αἱ παρατηρήσεις ὅσον ἀφορᾷ τοὺς τρόπους τοὺς ὁποίους ἔχουσιν οἱ μύρμηκες διὰ νὰ ἀναγνωρίζωσιν ἀλλήλους εἶναι πράγματι ἐκπληκτικά. Νεαροὶ μύρμηκες ἐκκολαφθέντες ἐξ ὠῶν ληφθέντων ἐξ ὠρισμένων μυρμηκικῶν εἰσήχθησαν ἀφ' οὗ ἀνεπτύχθησαν, εἰς τὴν μητρικὴν μυρμηκικὴν, καὶ μ' ὄλον ὅτι οἱ παλαιοὶ μύρμηκες δὲν τοὺς εἶχον ποτὲ ἰδῆ τοὺς ἀνεγνώριζον διὰ παραδόξου τρόπου καὶ μεταξὺ δέκα ἄλλων ὡς ἀνήκοντες εἰς τὴν κοινότητά των. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἀναγνώρισις δὲν εἶναι προσωπικὴ ἀλλ' ὅτι ἀναγνωρίζουσι τοὺς νεαροὺς μύρμηκας ἀφ' ὅτου ἀκόμη ὡς χρυσαλλίδες ἀπῆχθησαν ὑπὸ τῶν ξένων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μακροβιότητα τῶν μυρμηκικῶν αἱ παρατηρήσεις τοῦ σὶρ Lubbock πιστοποιοῦσι τὸ ἀπίστευτον ἀληθῶς ὅτι τινὲς φθάνουσι τὴν ἡλικίαν τῶν ἐξ ἑτῶν. Ὅταν βασιλίсса εἰσέλθῃ εἰς μυρμηκικὴν ἥτις μέχρι τοῦδε δὲν εἶχε βασιλίссαν, οἱ μύρμηκες εὐθὺς ἐπιπίπτουσι κατ' αὐτῆς καὶ τὴν φονεύουσιν ἢ δύναντό τις νὰ εἴπῃ ὅτι οἱ μύρμηκες οἱ μέχρι τοῦδε ζήσαντες ἐν δημοκρατίᾳ δὲν θέλουσι πλέον νὰ δεχθῶσι βασιλίссαν.

Ἰδιαιτέραί τινες σπουδαιόταται παρατηρήσεις ἐγένοντο περὶ τοῦ τρόπου διὰ τοῦ ὁποίου μεταχειρίζονται οἱ μύρμηκες τὰ πρᾶσιτα ἕντομα, τὰ γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα ψύλλαι, ἅτινα ὡς γνωστὸν διατηροῦσιν. Ἡ παρατήρησις ἐγένετο ἐπὶ τοῦ παρασίτου τοῦ φλογίου, τοῦ κοινῶς παρὰ τὸ ὅποιον φθοκεῖ κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου. Οἱ μύρμηκες δὲν τρέφονται κυρίως δι' αὐτῶν τῶν ἐντόμων καὶ ὅμως δὲν ἀφίνουσι τὰ ὡς αὐτῶν ἐκτεθειμένα εἰς τὸ ψῆχος καὶ μυρίους ἄλλους κινδύνους. Ἀλλὰ τὰ προφυλάττουσιν ἐκ τοῦ ψύχους μεταφέροντες εἰς τὴν φωλεάν των καὶ φροντίζοντες πολὺ περὶ αὐτῶν κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας μέχρι τοῦ μαρτίου ὅτε ἐκκολαπτομένων τῶν ὠῶν μεταφέρουσι τὰ νεογνὰ ἐπὶ τῶν τρυφερῶν καυλῶν τοῦ φλογίου. Ἀξιοσημείωτος πρόνοια καὶ φρόνησις.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ εὐρωπαϊκὸς μύρμηξ ζῆ ἐν γένει διὰ τροφῆς τὴν ὁποίαν δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ διατηρήσῃ νωπὴν, ὡς π. χ. τὰ ἕντομα. Οἱ εὐρωπαϊκοὶ μύρμηκες δὲν ἔμαθον τὴν τέχνην νὰ κατασκευάζωσι κολλία διὰ

τὰς τροφὰς των ὡς οἱ μύρμηκες τοῦ Μεξικοῦ· ἀλλ' ὅμως δεικνύουσι εἰς τὰ ἦθη των μεγίστην φρόνησιν.

Αἱ νέαι αὗται καὶ περιέργοι παρατηρήσεις τοῦ σὶρ John Lubbock προέδρου τῆς ἐντομολογικῆς ἐταιρίας τοῦ Λονδίνου ἐγένοντο μετὰ τοσαύτης ἐπιμονῆς καὶ ἐπιτυχίας κατὰ τοὺς μῆνας Σεπτέμβριον καὶ Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους τούτου.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογία. — Ἐν τῇ ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων ἰδρύθη ἰδιαιτέρα αἴθουσα διὰ τοὺς βουλομένους διὰ φωτογραφημάτων νὰ λάβωσιν ἀντίγραφα χειρογράφων ἢ καὶ ἄλλων σπανίων ἐκτύπων καὶ λιθογραφημάτων ἀρχαίων ἢ καὶ χαλκογραφημάτων σπανίων. Ὡς ἐκ τοῦ μὴ δανεισμοῦ χειρογράφων μεγάλη μέχρι τοῦδε προσεγγίγντο δυσκολία εἰς τοὺς βουλομένους νὰ λάβωσιν ἀντίτυπα φωτογραφικὰ, ἀλλὰ νῦν νέοι θησαυροὶ θέλουσιν ἀποδοθῆ εἰς τὴν κοινὴν μελέτην. Ἡ νέα αἴθουσα ἔχει μῆκος δέκα μέτρων καὶ πλάτος ἑπτὰ.

— Ἐν Παρισίοις συνέστη ὑπὸ νεαρῶν λογίων ἐταιρία ὑπὸ τὸ ὄνομα Γαλλικὴ ἔνωσις τῆς νεότητος ἣτις προτίθεται διὰ δημοσίων ἀναγνωσμάτων καὶ μαθημάτων νὰ διαπαιδαγωγῆσιν τὸν λαόν. Ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας τῶν Παρισίων ἐπέτρεψεν ὅπως οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐταιρίαν ταύτην ποιῶσι δημοσίας διαλέξεις ἐν τοῖς νοσοκομείοις. Τοιαῦται δὲ διαλέξεις ἤρξαντο ἤδη ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῆς Bicêtre.

— Προσεχῶς ἐκδίδεται ἐν Γαλλίᾳ περίεργον βιβλίον, δηλαδὴ κατάλογος λεπτομερῆς πάντων τῶν βιβλίων τῶν ἀνηκόντων εἰς ξένας φιλολογίας τὰ ὅποια μετεφράσθησαν ἢ ἐξεδόθησαν ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1470 ἤτοι ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς τυπογραφίας. Οἱ κυριώτεροι τῶν γάλλων ἐκδοτῶν καὶ βιβλιοπωλῶν ἐκλήθησαν ἵνα συνεργασθῶσιν εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον.

— Τὴν 13(25) Νοεμβρίου ἐγένετο δεκτὸς ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ ὁ νέος ἀκαδημαϊκὸς Εὐγένιος Λαβίς ὁ γνωστὸς κωμωδοποιός. Ὁ Λαβίς ὡς ἔθος ἐξεφώνησε λόγον ἐξυμνοῦντα τὸν προκατόχον αὐτοῦ Σιλβέστρ δὲ Σασύ. Εἰς τὸν Λαβίς ἀπεκρίνατο ὁ ἀκαδημαϊκὸς Τζῶν Λεμοᾶν ἀναπτύξας κριτικώτατα τὰς κωμωδίας καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

— Ἡ σύζυγος τοῦ θανόντος μεγάλου πολιτικοῦ τῆς Ἰταλίας Ῥατάτζη ἐτοιμάζει πρὸς ἕκδοσιν βιβλίον ἐπιγραφόμενον, «Ὁ Ῥατάτζη καὶ ἡ ἐποχὴ αὐτοῦ, σημειώσεις καὶ μνημεῖα χρήσιμα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἰταλίας.»

— Ἀπλοῦς Βενετὸς γονδολιέρης ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως βιβλίον ὑπομνηματίζον τὴν Θεῖαν Κωμωδίαν τοῦ Δάντου ὑπὸ τὸν τίτλον Pensieri e chiose sulla Divina Commedia, del gondoliere Antonio Maschio. Ὁ Ἀντώνιος Μάσκιος οὗτος εἶναι περίεργον πρόσωπον. Πρὸ δεκαετίας περίπου γερμανὸς τις

κριτικός ἔγραψεν ὅτι ἀνεκάλυψεν ἐν τινι τῶν παμπληθῶν τῆς Βενετίας νήσων, νεανίαν τινὰ υἷον μικρεμπορίου, ὅστις μόλις φοιτήσας τὰ προκαταρκτικὰ σχολεῖα ἐγνώριζεν ἀπὸ στήθους μακρὰ ἀποσπάσματα τοῦ Τάσσου, τοῦ Πετράρχου καὶ τοῦ Δάντου. Ὁ νεανίας εἶχεν εὑρεῖ τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα μετὰ τῶν παλαιογράφων ἅτινα ἐχρησίμευον εἰς τὸν πατέρα του πρὸς περιτύλιξιν τῶν ἐμπορευμάτων καὶ κατ' ἐνστικτον φιλομάθειαν τὰ ἀπέμαθε καὶ τὰ ἀπεστήθισεν. Ὁ νεανίας οὗτος ἦν ὁ Ἀντώνιος Μάσκιος, ὅστις ἔκτοτε ἠνδρώθη καὶ ἐγένετο γονδολιέρης. Ἠγόρασε πολλὰς ἐκδόσεις τοῦ Δάντου ἄνευ ὄμων σχολίων, καὶ ἀναμμένων ἐν τῇ γονδολᾷ του τοὺς πελάτας ἀνεγίνωσκεν ἐπανειλημμένως τὸν Θεῖον ποιητὴν. Κατ' ἀρχὰς δὲν ἠννοεῖ αὐτὸν, ἀλλὰ τέλος πάντων μετ' ἐπανειλημμένως ἀναγνώσεις κατόρθωσε νὰ τὸν ἐννοήσῃ. Τότε ἠγόρασε σχολιαστὰς καὶ εἶδε μετ' ἐκπλήξεως ὅτι τὸ δεῖνα χωρίον εἶχεν ἐννοηθῆ ἄλλως ὑπὸ τῶν σχολιαστῶν. Συνέλαβε λοιπὸν τὴν ἰδέαν νὰ σχολιάσῃ τὸν Δάντην ὀλόκληρον, πολλάκις δὲ καταλείπων τὴν κώπην μετέβαινεν εἰς τὰ περὶ τὴν Βενετιανὴ νησιδρία καὶ ἐξήγει αὐτόν. Τῶν ἐξηγήσεων τούτων καὶ σχολίων τὰ πορίσματα συνήγαγεν ἐν τῷ νῦν ἐκδοθέντι βιβλίῳ, εἰς ὃ ὄμων δυστυχῶς οἱ λόγοι οὐδεμίαν ἀποδίδουσιν ἀξίαν· ἐξ ἀντιζηλίας, ὡς διατείνεται ὁ Μάσκιος.

— Ἡ ῥωσικὴ κυβέρνησις ἀπεφάσισε τὴν ἵδρυσιν Πανεπιστημίου ἐν Σιβηρίᾳ. Ἐδρὰ δ' αὐτοῦ ὠρίσθη ἡ πόλις Τόμσκ.

**

Τέχνη καὶ Ἐπιστήμαι. — Τὸ σύστημα τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν ὅπερ μέχρι τοῦδε ἤρξατο ἐφαρμοζόμενον εἰς διαφόρους τῆς Γερμανίας καὶ Ἰταλίας πόλεις ἀρχεται μετ' οὐ πολὺ ἐνεργοῦν καὶ ἐν Παρισίοις· συνέστη ἤδη ἑταιρεία ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ δημάρχου τοῦ Ἡ' διαμερίσματος ἧτις θέλει προβῆ εἰς τὴν ἀνίδρυσιν τοῦ καταλλήλου καταστήματος.

— Ἐν τῇ Γαλλικῇ ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν ὁ ἱατρὸς Κολλὲν ἀνεκοίνωσε κατ' αὐτὰς περιέρχον θάνατον συμβάντα ἐκ λύσεως. Στρατιώτης τοῦ γαλλικοῦ πυροβολικοῦ δηχθεὶς τῷ 1874 ἐν Ἀλγερίᾳ ὑπὸ λυσσῶντος κυνὸς ἀπέθανε συνεπιεὶς τοῦ δήγματος τούτου μετὰ τέσσαρα ἔτη καὶ ἐξ μῆνας. Ὁ ἱατρὸς Κολλὲν ἠδυνήθη νὰ συναγάγῃ ὅλας τὰς λεπτομερείας πρὸς ἀποδείξιν τοῦ περιέρχου τούτου συμπτώματος.

— Ἐν τῇ τελευταίᾳ συνεδριάσει τῆς ἐν Λονδίῳ ἐντομολογικῆς ἑταιρίας ὁ πρόεδρος αὐτῆς sir J. Lubbock ὑπέβαλεν εἶδος κάμπων λίαν περιέργων αἰτινες ἐστάλησαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἐν Δαρδανελίοις κ. Κάλβερ καὶ συνήχθησαν εἰς τὰ περίξ τῆς Τρωάδος. Αἱ κάμπαι αὗται κολοσπτεροῦ πιθανῶς ἐντόμου, δύνανται νὰ φανῶσιν ὠφελιμώταται διότι ἐπιτίθενται κατὰ τῶν ὠν τῶν ἀκρίδων καὶ ἀφκνίζουσιν αὐτά. Ὁ πρόεδρος τῆς ἑταιρίας παρετήρησεν ὅτι εἶναι καλὸν νὰ εἰσαχθῶσιν αἱ κάμπαι αὗται εἰς Κύπρον, ἂν δὲν ὑπάρχωσι, καὶ νὰ ἀποβῶσιν οὕτω λίαν χρήσιμοι τῇ γεωργίᾳ.

— Ὑπεβλήθησαν τελευταῖον ἐν Παρισίοις εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν πειράματα γενόμενα ἐπὶ προβάτων καὶ βοῶν πασχόντων ἐξ ἀνθρακος, οἵτινες ἰάθησαν ἀφοῦ ἐμβολιάσθησαν δι' αἵματος πάσχοντος ζώου καταλλήλως· παρασκευασθέντος.

— Ὁ δόκτωρ Siemens ἐξέθηκεν ἐσχάτως ἐν τῇ βασιλικῇ ἑταιρίᾳ τοῦ Λονδίνου περιεργάτα πειράματα ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς εἰς τὴν γεωπονίαν. Ὁ ἄγγλος σοφὸς εἶπεν ὅτι τὰ πειράματα ταῦτα ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς ἀναπτύσσει διαρκούσης τῆς νυκτὸς τὸ φυτὸν, πρόχγει τὰς χρωματιστικὰς ιδιότητας ἐν τοῖς φύλλοις, ἐξουδετερώνει τὰ ἀποτελέσματα τοῦ νυκτερινοῦ παγετοῦ καὶ ἐπενεργεῖ εἰς τὴν ὠρίμανσιν καὶ αὐξήσιν τῶν καρπῶν. Διὰ τῶν πειραμάτων τούτων ἀπεδείχθη καὶ τοῦτο ὅτι τὰ φυτὰ δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην ἀναπαύσεως διαρκούντος τοῦ ἡμερονυκτίου καὶ ὅτι ἂν εἰς τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας ἀναπτύσσονται διὰ τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου, εἰς τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς ἡμποροῦν νὰ ἀναπτυχθῶσιν ἂν ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς.

— Παράδοξος ἀσθενεία ὅσον καὶ ἀνεξήγητος παρετήρηθη ἐν Βαυαρίᾳ ἐπὶ τῶν καραβιδῶν ἧτις ἂν ἐπεκταθῇ φόβος εἶναι ὅτι θέλει κατὰ πολὺ ἐλαττώσει αὐτάς. Ἀλιεὺς ὅστις εἶχεν ἐνοικιάσει παρὰ τῆς Βαυαρικῆς κυβερνήσεως τὴν ἀλιεῖαν καραβιδῶν ἐν τῷ ποταμῷ Altenmühl παρετήρησεν ὅτι δὲν εὐρίσκετο ἐν τῷ ποταμῷ οὐδεμία καρὰβις ζῶσα, ἐνῶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχεν ἀλιεύσει μεγάλην ποσότητα αὐτῶν ἐν ὑγιστάτῃ κκταστάσει. Ἐζητάσθη μετὰ προσοχῆς ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ καὶ εὐρέθησαν ἐν αὐτῇ ἄπειροι καρὰβιδες νεκραι, ἠνωμένα κατὰ συστάδας ἐξ μέχρι δέκα καὶ μέλη τῶν ζῶων τούτων διεσπαρμένα. Ὡς αἰτίαν τῆς ἀσθενείας ἀποδίδουσι λευκὰ στίγματα τὰ ὅποια εὐρίσκοντο ἐπὶ πασῶν τῶν νεκρῶν καρὰβιδῶν καὶ τὰ ὅποια φαίνεται ὅτι προέρχονται ἐξ εἶδους τινὸς μικροσκοπικῶν μηκῆτων. Τὰ αὐτὰ φαινόμενα ἤρξαντο διαδιδόμενα ἀτυχῶς καὶ ἐν ἄλλοις ποταμοῖς.

**

Γεωγραφία, Περιηγήσεις. — Ἐν τῇ Revue de geographie ὁ κ. Paul Gaffarel δημοσιεύει μελέτην ἐπὶ τοῦ ὑπομνήματος τῶν ἀδελφῶν Zeni, Βενετῶν περιηγητῶν οἵτινες ἐπεσκέφθησαν τὴν Ἀμερικὴν περὶ τὰ τέλη τοῦ 18 αἰῶνος. Πρόκειται νὰ ἀποδειχθῇ ἂν τὸ ἔγγραφον τοῦτο δημοσιευθὲν μετὰ τὸ ταξείδιον καὶ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου εἶναι αὐθεντικόν. Ὅπως δῆποτε ὄμων τὸ ὑπόμνημα τοῦτο εἶναι περιέρχον, ἰδοῦ δὲ τί εὐρίσκομεν ἐν αὐτῷ. — Φριλανδοὶ ἀλιεῖς ὠθοῦμενοι ὑπὸ τρικυμίας ἐθεωροῦντο ἀπολεσθέντες ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλάσσης, ὅτε ἀνεκάλυψαν εἰς ἀπόστασιν πλέον τῶν χιλίων μιλίων πρὸς δυσμὰς τῆς Εὐρώπης νῆσον ἐφ' ἧς ἐν τῶν πλοίων αὐτῶν ἐθραύσθη. Οἱ ἐπιβαίνοντες αὐτοῦ ἄνδρες συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν καὶ ὠδηγήθησαν εἰς ὠραίαν πολυάνθρωπον πόλιν ἧς ὁ βασιλεὺς ὑπεδέξατο αὐτοὺς εὐμενῶς· ἀλλ' ἀτυχῶς οὐδεὶς ἐγίνωσκε τὴν γλῶσ-

σαν αὐτῶν καὶ μόλις μετὰ πολὺ εὐρέθη ἀλιεὺς ἀπολεσθεὶς ὡς αὐτοὶ ἐν τρι-
κυμῆ καὶ διαμένων ἐν τῇ νήσῳ ὅστις τοὺς ἠρώτησεν ἐκ μέρους τοῦ βασι-
λέως ποιοὶ εἶναι καὶ πόθεν ἤρχοντο καὶ τοὺς ἀνεκοίωσεν ἀφ' οὗ ἀνήνεγκε
τὰ ὑπ' αὐτῶν λεχθέντα ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐπιθυμεῖ νὰ μείνωσιν ἐν τῇ νήσῳ.
Μετὰ μακρὰν διαμονὴν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ καὶ ἐν πλησιοχώροις τόποις εἰς
τῶν ἀλιέων κατῴρθωσεν νὰ φύγῃ καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του ὅπου
διηγήθη τὰς περιπλανήσεις του. Ὁ Ἀντώνιος Ζενο μὲθ' ἑαυτοῦ ἀπεφά-
σισε θαλασσοπορίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ἄλλων Βενετῶν καὶ οὕτως
ἀνεκάλυψε τοὺς ἀγνώστους τόπους, οἵτινες ἐκλήθησαν κατόπιν Ἀμερική.

— Ὁ γάλλος περιηγητὴς Ὀκτάβιος Παβὺ ἀνεχώρησε διὰ τὸν Βόρειον Πό-
λον ἐπὶ ἀμερικανικοῦ πλοίου, σκοπεῖ δὲ νὰ διαμείνῃ πρὸς δυσμὰς τῆς Γροεν-
λανδίας ἀφοῦ διαβῆ τὸν πορθμὸν τοῦ Σμιθ ἐπὶ δύο ἔτη σπουδάζων τὰ ἐκεῖ.
Πρὸς τοῦτο δ' ἔλαβε προμηθείας δύο ἑτῶν.

— Ἐπιχειρήσεις ὅσῳ μεγάλη τόσῳ καὶ σημαντικὴ ἤρξατο ἐν Ῥωσσίᾳ.
Πρόκειται περὶ σιδηροδρόμου ὅστις θὰ ἐνώσῃ τὴν ἀκροτάτην Ἀνατολὴν καὶ
τὴν Κίναν μὲ τὴν Εὐρώπην· ὁ σιδηρόδρομος ἤρξατο διὰ τῆς γραμμῆς τῆς
ἀρχομένης ἀπὸ τῆς Κατερινενβούργ καὶ ληγουμένης εἰς Τιεμένην μιᾶς τῶν
σπουδαιωτέρων διακλαδώσεων τοῦ μεγάλου τούτου σχεδίου, δι' ἧς ἡ λεκάνη
τοῦ Βόλγα θὰ ἐνωθῇ μὲ τοὺς ποταμοὺς τῆς Σιβηρίας. Ἀποπερατωμένης τῆς
ὅλης γραμμῆς οἱ Παρίσιοι θὰ συνδέωνται διὰ σιδηροδρόμου μὲ τὸ Πεκίνον,
καὶ ἡ διεθνὴς αὕτη γραμμὴ ἔσεται νέα ἀφορμὴ πλούτου ἐμπορικοῦ καὶ βιο-
μηχανικοῦ.

* *
*

Συνέδρια. — Ἐν Παρίσιος συνήλθε τὸν λήξαντα μῆνα συνέδριον τα-
χυδρομικὸν εἰς ὃ ἀντιπροσωπεύοντο πάντα τὰ κράτη τὰ ἀποτελοῦντα τὴν
παγκόσμιον ταχυδρομικὴν ἑνωσιν. Ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ ἀπεφασίσθη ὅπως
ἀποστέλλωνται ταχυδρομικῶς καὶ δέματα ἐμπορευμάτων μέχρι βάρους τριῶν
χιλιογράμμων ἀνευ ὀρίσμου ἀξίας. Τὰ δέματα ταῦτα θὰ ἦναι τοιαῦτα ὥστε
νὰ δύνανται νὰ μεταφέρωνται διὰ τῶν συνήθων ταχυδρομικῶν μέσων, πρὸ
πάντων δὲ ὁ ὄγκος αὐτῶν πρέπει νὰ ἦναι ἀνάλογος τοῦ βάρους. Τὰ διάφορα
κράτη τῆς ταχυδρομικῆς ἐνώσεως ἐπιφυλάσσονται ἑαυτοῖς τὸ δικαίωμα ὅπως
ἐφαρμόζωσιν ἐπὶ τῶν ἐμπορευμάτων τούτων τὰς τελωνειακὰς διατυπώσεις.

— Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ προσεχοῦς ἔτους θέλει συνέλθῃ ἐν Βενετίᾳ τὸ γ'
διεθνὲς συνέδριον τῆς γεωγραφίας. Συγχρόνως ἐν Βενετίᾳ θέλει κατὰ τὴν
αὐτὴν ἐποχὴν ἐγκαινισθῆ ἑλθεσις γεωγραφικῆ ἀντικειμένων ἐχόντων σχέσιν
πρὸς τὴν γεωγραφίαν καὶ τὰ ταξείδια ἐν γένει. Τὸ συνέδριον θέλει διαιρεθῆ
εἰς ἑπτὰ τμήματα καὶ θέλει ἀσχοληθῆ περὶ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς γεω-
γραφίας ὡς καὶ περὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς τὴν ἐμπορικὴν γεωγραφίαν καὶ τὴν
στατιστικὴν.